HAK-İŞ

TÜRKİYE HAK İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Sayı: 31 Mart 1995

MEDYA BİZİM NEYİMİZ!..

İçindekiler

MEDYA BİZİM NEYİMİZ?

6

HAK-İŞ 19 YAŞINDA

56

Doç.Dr.Ali Fuat BOROVALI ile Medya ve uluslararası ilişkile boyutu üzerine

32

BAŞKANDAN

Yavrusunu Yiyen Kedi / Necati ÇELİK

TÜRKİYEYİ KONUŞMAK

Bir Özelleştirmle darbesi ve Medya

Soruşturma Soruları

Soruşturma Cevapları

Ulus BAKER

Fehmi KORU

Mehmet KÜÇÜK

Prof.Dr.Oya TOKGÖZ

Nazmi BİLGİN

Doç.Dr.Mehmet KÜÇÜKKURT

Bilginin Metalaşması / Cengiz ANIK

Kitleler ayağa kalkar mı? / Sevilay DEMİRCİ

Baskın basınındır / Ferhat YILMAZ

Türkiye'de medyanın kısa tarihi / Aylin GÜNAL

HAK-İŞ 19 YAŞINDA

Panel / Ekonomide Alternatif Arayışlar

Kokteyl / Fotoğraflar

KONFEDERASYONDAN

Metin Türker ile KARDEMİR üzerine

Hak-İş Hollanda'da

Tanrıverdi, Pakistan ve Rusya'da toplantılara katıldı temaslarda bulundu

Öz İplik-İş'ten Tekstil işkolunda Toplu Sözleşme

Gümrük Birliğine Nasıl Girdik?

Sendikal platformda endişemizin temelindekiler

O, o zaman Türk-İş'te çalışmıyordu / Ebubekir DOĞAN

Haberler / Bugün çalışma hayatının en önemli sorunu, Mesut Yılmaz'dan Hak-İş'i ziyaret / 80, Nihat Matk Hak-İş'i ziyaret etti, Kazan Özelleştirme konusunda destek istedi / 81, Baydur: "Enflasyon dizginlenmelidir", E gin: "Hükümet ciddiyetsiz", İsdemir'de işçisinin üçte biri hasta / 82, Hükümet ve Türk-İş ortak basın toplantıs da işçi tehdit edilmiştir, Zam protokolüne İptal davası / 83, Çelik: "Demokratikleşme tuzağına dikkat, Rus seç kacılar Hak-İş'in eğitim seminerinde, TİSK'in açıklamalarına tepki / 84, Özkaraarslan : "Sosyal güvenlikten d let elini çeksin", Televizyon Üst Kurulu Başkanı Baransel'e ziyaret / 85, RP Genel Başkanı'na ziyaret, 5 Nis Kararlarının çalışma hayatına etkileri, Irak Büyükelçisi Hak-İş'te / 86 Hak-İş Danıştay'da, Öz İplik-İş'ten Çağ 87, Öz Gıda-İş Başkanlar Kurulu Ankara'da, Birleşmiş Milletler II.İnsan Yerleşimleri Konferansı / 88, Hizmet Sendikası Başkanlar Kurulu Toplandı, Hak-İş üyesi işçiler bonoyu kabul etmiyor / 89, Sendikalardan ortak tav Hak-İş'ten MESS'e tepki, Hak-İş'ten DİSK'e ziyaret / 90, Hükümet emek aleyhine dengeleri bozacak girişiml den vazgeçmelidir Karabük'te hayat dört saat durdu / 91, Cumhurbaşkanı Demirel : "Sıkıntıları anlamam mümkün değil", Ekonomi Muhabirleri Derneği Özelleştirme ve Sosyal Dengeler paneli düzenledi, Konrad Ad nauer Vakfında Panel / 92, Uslu: "Aile değişimin hem subjesi, hem de objesidir", Temel Çarpıklık, Üretmed tüketmek / 93, Necati Çelik, İstanbul'da çalışmalarını sürdüren IV. Ulusal Endüstri İlişkileri Kontresi'nde konu tu, Öz Çelik-İş Ankara Şubesi Genel Kurulu'nda Çelik: "Özelleştirmi Yasası uygulanamaz" / 94, Hak-İş Yönet Kurulu, Erbakan, Daçe, Türkeş ve Baykal'ı ziyaret etti / 95, Öz İplik-İş'e saldırı, Cumhuriyet tarihinde ilk d memur hak arayışı için meydanlara döküldü / 96, Tekstilde eş zamanlı grev kararı, ICFTU, Türk-İş'i yalanla 97, Karabük'e "Başkan Sözü", Salim Uslu Sakarya Üniversitesinde konuştu / 98, Ecevit'ten Karabük için H İş'e 1 lira, Hüseyin Tanrıverdi: "94'te ne çilemiz ne filemiz doldu", Karabük Demir Çelik artık Karabüklülerin /

HAK-İŞ MAGAZİNE

A Brief Look at This Issue 10

ALINTERİYLE

Demokrasi Anlayışları ve Platformları / Salim USLU 1

HAK-İŞ

TÜRKİYE HAK İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Aylık Mesleki Eğitim Dergisi
Mart '95 Sayı: 31
Sahibi
Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu Adına
Necati ÇELİK
(Genel Başkan)
Genel Yayın Yönetmeni
Salim USLU
(Genel Eğitim Sekreteri)
Yayına Hazırlayan
İsmail İlmi KIDEYŞ
Yazı İşleri Müdürü
Erdal TÜT
Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar
Salim USLU, Mehmet FERİD, Aydın ÜNAL, Osman YILDIZ, Selahattin ERKAP, Mecit ZEREN, Şahin GÖKÇEN, Hayri ÇAĞIR, Şahin SERİM, Celal ASİLTÜRK,
Dizgi-Pikaj
HAK-İŞ Tesisleri
İsa CEYLAN
Fotoğraflar
Arif ÇATAL
Kapak ve Grafik
A..DOĞAN - H.ERSÖZ
Montaj-Baskı
MNA Ltd.Şti. Tel: 341 80 90
Renk Ayırımı
MN Repro Tel : 231 94 94
Yurtdışı Posta Gideri
Almanya 50 DM Amerika 40 $
Diğer Ülkeler 40 $ Karşılığı
Posta Çeki Hesabı
Hak-İş Dergisi 21 09 86
Yazışma Adresi
Tunus Caddesi No: 37
Kavaklıdere/Ankara
Tel: 417 79 00 Fax: 425 05 52

* Yazılarda belirtilen görüşler yazarların kişisel görüşleridir.
* Gönderilen yazı ve resimler iade edilmez.
* Yayınlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

UMHURBAŞKANI DEMİREL: SIKINTILARI ANLAMAMAK MÜMKÜN DEĞİL"

92

ZÇELİK-İŞ ANKARA ŞUBESİ ENEL KURULUNDA ÇELİK: "ÖZELLEŞTİRME YASASI UYGULANAMAZ"

94

UMHURİYET TARİHİNDE İLK EFA MEMUR HAK ARAYIŞI İN MEYDANLARA DÖKÜLDÜ

96

Yayıncıdan

Demokratik yaşama biçimimizin oluşmasında medyanın önemi ve öncelikleri hemen hemen her kişi, kurum ve kuruluşun kabul ettiği bir gerçekliktir. Bu gerçeklikten yola çıkıldığında bir kaosun da toplum zihninde oluşmaması da tabii bir beklentidir. Ancak bir yerlerde bir şeyler oluyor. Toplumsal zihnimizin bir sürü olgu ve oluşumu bir türlü net algılanmıyor. Demokrasi paremetremiz de bir ölçü yakalayamıyor.

Neden? Rivayet çok. Herkes bir yerlerde, bir yerlere, bir şeyleri, belki birçok şeyleri anlatıyor. Dayatma yapanlar, dayatmayı kırmaya çalışanlar; dayatmayı fark edenler, algılamayanlar, tarafı olanlar, olmayanlar, toplumsal yapımız içinde akıp gidiyorlar. Gün geçtikçe çoğalan soruşturma dosyalarımızla biz de bu akışın içindeyiz. Bu seferki sayımızın Soruşturma Dosyasına Medyayı bu nedenle aldık. Gündeme biz de bir şeyler gelsin istedik. "Medya bizim neyimiz?" derken olumlu olumsuz her şeyimizin yanında olduğunun altını çizmek istedik. Ulus Baker "Medya İletişimin değil, iddiayı gündeme getirmenin aracıdır" derken, Fehmi Koru da - sanki insanımızın bunu fark etmiş gibi- Türk basınını para vererek almamak gibi bir boykot içinde görüyor. Mehmet Küçük medyanın alaturkalığının nedenlerini anlatırken, M.Küçükkurt medyanın katalizör fonksiyonu ile ilgileniyor. Nazmi Bilgin -Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak özdenetim mekanizmasının kullanılmadığı şikayetini ortaya koyuyor.

Prof.Dr.Ali Fuat Borovalı ile Medyanın Uluslararası ilişkiler boyutu üzerine çok kapsamlı bir de röportaj yaptık. Türkiye'nin misyonundan kaynaklı oluşumlar dolayısı ile oluşması gereken politikaların evrensel ipuçlarını tesbit ederken mevcut politikaya da biraz göz attık.

Cengiz Anık'ın "Bilginin Metalaşması", Sevilay Demirci'nin "Kitleler ayağa kalkar mı?" başlıklı yazısı, Ferhat Yılmaz'ın Basınımıza yönelttiği "Baskın Basınındır" mizahlı tenkidi ve Aylin Günal'ın "Medya tarihi"nin ilginizi çekeceğine inanıyoruz.

Et Balık Kurumu'nun satışı ile ilgili kopartılan fırtınayı bir de biz anlattık. Et Balık işçisine karşı hiçbir sorumluluğu olmayanların Vatan, Millet, Sakarya hamasetiyle neyi nasıl yıktıklarına dikkat çektik. Karabük Demir-Çelik Fabrikası ile ilgili de Özçelik-İş Genel Başkanı sayın Metin Türker'e sorular sorduk, cevaplar aldık.

Hak-İş yöneticilerinin uluslararası çalışmaları ile ilgili haberler de bu sayımızda epey yüklü. Doğuda, batıda Türkiye'yi uluslararası sendikal platformlara taşımak tabiiki Hak-İş misyonunun gerektirdiği bir yük.

Konfederasyonun ve bağlı sendikalarının kronolojik olarak haberleri ve etkinliklerini vermeyi bu sayıda da sürdürdük. Haberlerin gecikmeden kaynaklı olarak güncelliğini yitirmiş olmaları eleştirisini kulağımızın dibinde duyuyoruz. Ancak bu geleneğimizi bu sonuca rağmen sürdürmek ihtiyacındayız. Sonuçta bu dergi, bir zaman sonra gelecek kuşaklarla da konuşacak. Bu bilgileri derli toplu bir yerlerde görmek isteyecektir diye düşünüyoruz.

Yeni sayılarımızda buluşmak dileği ile.

HAK-İŞ DERGİSİ

Yavrus

Necati ÇELİK

EBK'nın çalışanlara devri hususunda meydana gelen gelişmeleri gözönüne alınca insan hayıflanarak Cemil Meriç'e hak vermekten kendini alamıyor.

"Bu ülke kendi yavrusunu yiyen bir kedi..."

Bu sözün anlamını bu kadar derinden duyan herhalde az bulunur. EBK'nın çalışanlara devri dolayısıyla yaptığımız çalışmaları, çabayı, bu çabanın sonuçların almış sayılabileceğimiz bir sırada birden kendimizi birçok tanıdık kişi, kuruluş ve kurumların dişleri arasında bulduk.

Toplumsal ve sendikal mücadelenin hiç bir alanında hiçbir zaman canımız bu kadar yanmadı. Hiçbir zaman bu kadar yaygın, acımasız ve haksız eleştirilere muhatap olmadık. Ve hiçbir zaman bu ölçüde yalnız ve savunmasız bırakılmadık.

Ne olmuştu da böyle bir muameleye maruz kalmıştık.

Bu hadisenin bu kadar büyütülmesi düşündürücüydü ama hiç kimse düşünmüyordu. Üstelik en fazla düşünmesi gerekenler düşünmekten kaçıyordu.

EBK da nihayet diğer KİT'ler gibi özelleştirilmiş ancak diğer KİT'lerden farklı olarak üretici, tüketici ve çalışanlardan oluşan Ortak Girişim Grubuna devredilmişti.

Evet bu hadise neden bu kadar büyütülmüştü?

Çünkü bu hadise kendi sınırlarını, çerçevesini ve boyutlarını aşan bir niteliğe sahipti ve sanıldığından çok daha büyük bir hadisedir.

Ama olayı büyütenler bu tarafını değil de bir olumsuzluk icad ederek bu olumsuzluğu büyütmeye çalıştılar.

Sendikalarımızı, konfederasyonumuzu hatta şahsımı ve arkadaşlarımı hedef haline getirdiler.

Peki bizden ne isteniyordu?

Çok iyi biliyoruz ki, bu saldırıların nihai hedefi Hak-İş veya yöneticileri değildi. Hedef doğrudan doğruya işçi kuruluşları idi, işçi kuruluşlarının KİT'ler üzerinde söz ve tasarruf sahibi olması idi.

Çünkü EBK'nın çalışanların, üreticilere ve tüketicilere devri, bu devir sırasında sendikaların öncü olması, söz sahibi olması ve sendikaların çalıştıkları işyerlerinin mülkiyetine talip olması birçokları için kabul edilemez bir durumdu.

Çünkü böyle bir durum bir çok zincirleme gelişmelere yol açacaktı. Hak-İş ve Öz Gıda-İş bu teşebbüsünde başarılı olursa hiç kimse işçileri ve sendikaları devre dışı bırakarak keyfince, kapalı kapılar ardında sürdürülen pazarlıkla kamunun mallarını yok pahasına elden çıkartamayacaktı.

Çünkü Hak-İş'in EBK'da başlattığı uygulama yeni bir model, yeni bir başlangıç ve yeni bir adımdı.

Bu adım özelleştirilecek diğer KİT'lerin işçileriyle sendikaları tarafından da atılacak ve nihayet sermayenin tabana yayılması ciddi anlamda sağlanabilecekti.

İşçiler pervasızca işten atılamayacak ve işyerinde sadece üretime değil yönetime de katılabilecekti.

Tekelleşme belli alanlarda ve ölçülerde de olsa önlenebilecekti.

Ama bütün bunlar bu gelişmelerin sonuçlarını iyi hesaplayanlar tarafından engellendi.

en Kedi

Hak-İş'e yapılan eleştirilerin hepsi dönüp dolaşıp şu noktada toplanıyor; Bir işçi kuruluşu nasıl bir işyerinin sahibi olur, hem işçi hem işveren rolünü nasıl oynar?

Bunu hem işverenler söylüyordu hem de mülkiyete pek sıcak bakmadıkları bilinen bir ideolojiye sahip kişi ve kuruluştur.

Halbu ki her iki taraf da biliyordu ki, EBK, Hak-İş'e veya Öz Gıda-İş'e satılmamıştı. EBK'nın üreticilere, tüketicilere ve çalışanlara devri sendika yönetiminin üstleneceği bir işlevle sağlanacaktı. Sendika üzerindeki bu hisseler protokole göre azami bir yıl içinde üreticilere, tüketicilere, çalışanlara ve yöre halkına aktarılacaktı.

Dolayısıyla sendika'nın EBK üzerindeki sahipliği bir mülkiyet sahipliği değil protokoldeki şartları gerçekleştirmeye yönelik bir tasarruf imkanıdır. Elbette geçici bir süre için böyle bir tasarruf sahibi olmak bir işçi kuruluşunu işveren haline getirmeyecektir.

Bize hem sendika hem de işveren konumunu nasıl koruyacağımızı soranlar da bunları biliyor, biliyor ama Hak-İş'in büyümesini, güçlenmesini ve ilgi odağı haline gelmesini hazmedemedikleri için, KİT'leri asli sahiplerine teslim edilmesini engellemek isteyenlerle aynı koordinatlarda yer almaktan çekinmiyorlar.

Bütün bu yaptıklarını da hep başarısızlık ihtimali üzerine kurulmuş varsayımlarla açıklamaya çalışıyorlar.

Peki ama neden hep başarısızlık kaçınılmaz, zorunlu bir sonuç olarak görülüyor? KİT'lerin asli sahiplerinin ellerine geçmesini önlemek isteyenler işçilerin ve sendikalarının bundan başarısız olacağına inanıyorlar. Bizi eleştiren işçi kuruluşları da buna inanıyor. Ancak başarısızlık ihtimali yüksek olsaydı hiç kimsenin sesi çıkmaz Hak-İş'in bu batakta boğulmasını büyük bir keyifle izlerlerdi. İşçi kuruluşlarının esas rahatsızlığını bir bilim adamı şöyle tesbit ediyor. "... kısa sürede diğer örgütler aleyhine kendi tabanını genişletebilir ve böylece dolaylı olarak diğer sendikaların tabanını çökertebilir."

Ayrıca başarısızlığı sık sık gündeme getirenler, bizim başarı ihtimalimizin yüksekliğini gördükleri için, kötü tablolarla önümüzü kesmek istediler.

Ve bunu şimdilik başardılar da.

Biz vicdanen rahat ve huzurluyuz.

Ama Hak-İş'in önünü keseceğiz diye böyle olumlu bir gelişmenin önünü kesenler, yaptıkları yanlışın faturasını hem kendi vicdanlarında, hem toplum önünde ödeyeceklerdir

Yarın EBK'nın parça parça satılışı önlenemezse, satıştan sonra buraların kapanması ve 4 bin işçinin kapı dışarı edilmesi söz konusu olursa sebeb oldukları sonuçlar karşısında ne yapacaklardır göreceğiz.

Evet birşeyi yıkmak, önlemek engellemek kolaydır. Zor olan inşa etmek, yapmak, eser ortaya koymaktır.

Biz yeni birşey ortaya koymaya çalıştık ama şimdilik yıkım ekipleri buna fırsat vermedi.

Kazanan biziz. İşçi kıyılmamıştır ve EBK üretime devam etmektedir. Menfaati bozulanlar üzülsün.

Medyanın bütün olumsuzluklarına karşın hayatımızdan bütünüyle çekildiğini tasavvur etmek imkansız. Çünkü medya bütün mahsurlarına rağmen, insanda ve toplumda ciddi bir karşılık bulmuş ve asli ihtiyaç haline gelmiştir. Herşeye rağmen Medyanın bilgi, haber, yorum, eğlence, düşünce alanında bizi besleyen bir kaynak olduğu gözardı edilemez.

Dolayısı ile medyayı eleştirmek medya karşısında hazırlıklı bir konum elde etmek içindir, medyayı ortadan kaldırmak için değil.

İyi bir okuyucu, iyi bir seyirci ve dinleyici olmak medyanın bireysel planda bir çok mahsurunu ortadan kaldırır. Medyanın toplума ilişkin sakıncalarını ise demokratik bir anlayışla, çoğulculuğa dayalı bir yasal düzenlemeyle ortadan kaldırabiliriz.

Bir üçüncü ve denenmemiş yol ise medyayı tüketici hakları kıstasından yola çıkarak denetlemek olabilir. Bu da medyanın ürün ve hizmetlerini tüketen insanların olumsuzluklar karşısında tepki gösterecek bir düzeye, örgüte sahip olmasıyla mümkündür.

TÜRKİYE'Yİ ? KONUŞMAK

Ulus BAKER

Prof.Dr.Oya TOKGÖZ

Fehmi KORU

Nazmi BİLGİN

Mehmet KÜÇÜK

Doç.Dr.A.F.BOROVALI

Doç.Dr.M. KÜÇÜKKURT

Sevilay DEMİRCİ

Cengiz ANIK

Aylin GÜNAL

Ferhat YILMAZ

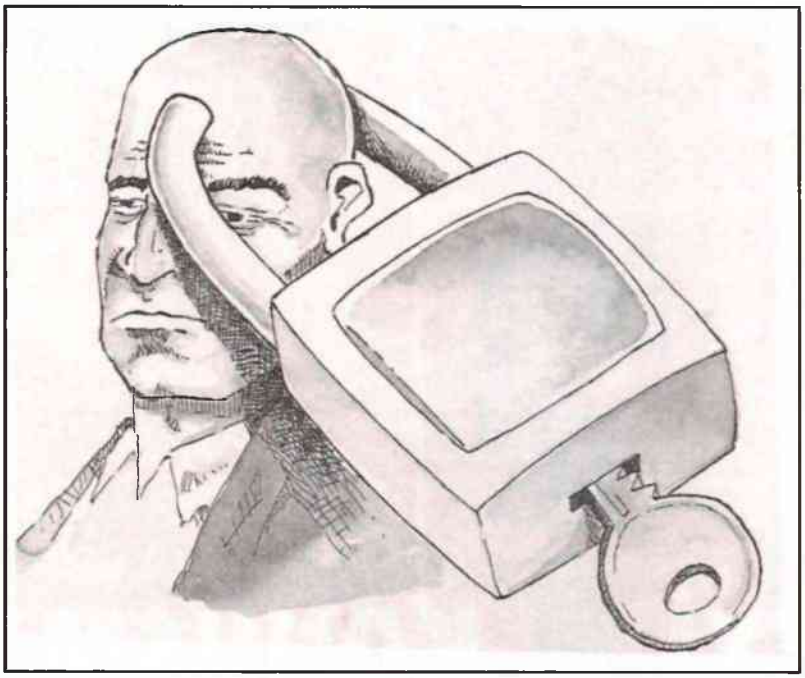

Medy

MEDYA VE BİZ

Toplumu ve insanı etkileme gücü farkedildiği zamanlardan beri medya bütün toplumlar, bütün toplumsal kesimler, bütün ideolojiler ve bütün ilgili insanlar tarafından tartışılmıştır. Sürekli ve yeni tartışmalara sebep olmasının sırrı herhalde taşıdığı bu güçte ve hepimizin hayatında işgal ettiği yerde aranmalıdır. Medya büyük bir güçtür ve bu gücün nasıl kullanıldığı topluma ilişkin düşünce, kaygı ve amaçları olan herkes için büyük bir öneme sahiptir. Böylesine önemli bir gücün tartışmalara yol açması doğaldır.

Medya kimler için ve neden önemlidir? Medyaya ilişkin tartışmaların gerisindeki taraflar ancak böyle bir soruyla belirginlik kazanmaktadır. Medya; işi, ilgisi ve toplumsal kabulleri ile ilgili görüldüğü kadarıyla herkes için önemlidir. Ancak böyle bir soruya böyle bir harcıalem cevap hiç de aydınlatıcı değildir. Elbette medya günün ilk ışıklarıyla toplumsal hayatı başlayan "bugün ülkemde ve dünyada neler olmuş bitmiş" diyen, ya da "bakalım bugün okunacak, konuşacak, tartışacak neler var" diye merak edenler için de ciddi bir ihtiyaçtır. Ama bazı kesimler ve meslekler için medyanın bu kadardan fazla bir önemi, eski tabirle ihtiyac-ı asli denebilecek bir ağırlığı vardır. Kimdir bu asli ihtiyaç sahipleri? Topluma, kitleye yönelik iş, düşünce, eylem ve mal üretenler. Daha açık bir tabirle şöyle ya da böyle kitleye dönük bir iştigal sahası olanlar. Politikacıdan din adamına, sinema yıldızından kâr etmek isteyen sermayedara, bankalarda, dernek ve sendikalara, sıradan vatandaştan eylemiyle yaratmak istediği korku ve yığınlığı kitlelere ulaştırmaya çalışan teröriste kadar herkesin gözünde medya vazgeçilmez bir özellik taşıyor. Medyayı kimler çok sever. Medyayı politikacılar, sinema, müzik yıldızları ve sporcular bir fikir ve ideolojiyi yaymak isteyenler, kısaca demokratlar, din yayıcılar, sosyalistler, faşistler, kominstler çok sever. Hele diktatörler medyaya büyük bir tutkuyla aşıktır ve her gözü kara aşık gibi ihanetini gördüğü zaman en sert tepkisini de sevgilisine yöneltir. Kısaca medyayı tartışanlar, medyayı; iktidarı, serveti, şöhreti için, ya da bunlara ulaşmak için vazgeçilmez görendir. Kısaca medyayı biz tartışmıyoruz.

BİZ KİMİZ?

Biz seyirciler, izleyiciler, okuyucularız. Biz bir şeyler öğrenmek aydınlanmak, eğlenmek, oyalanmaktan başka bir amacı olmayan medya alıcıları ya da tüketicileriyiz. Medyanın gücünü ellerinde bulunduranlar, medyanın gücünü iktidarı, şöhreti ve serveti için kullanmak isteyenler, hep medya kanalıyla bize ulaşmak isterler. Medyanın gücü bize ulaşabilme gücüyle doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla bizim içinde yer almadığımız tartışmaların esas hedefi biziz. Zevkleri, eğilimleri, görüşleri, alışkanlıkları, tercihleri ve kararları etkilenmek istenenler de bizleriz. İşte bizim içinde yer almadığımız bir olgu ve bu olgunun yarattığı her tartışma ve rekabetin nihai hedefi olan bizler ne yazık ki medya karşısında en savunmasız hedef

izim neyimiz?

durumundayız. Çünkü her medyanın hedefi yani medya diliyle hedef kitlesi biz okuyucular, seyirciler ve dinleyicileriz.

Medyada tartışmalar, medyayı tartışanlar ve medya olarak rekabet edenler bizim adımıza, bizim için, tartışırlar ve bizim nezdimizde haklı çıkmak isterler.

BİZ MEDYA İÇİN NEYİZ?

Medya özellikle liberal ülkelerde ticari bir işletmedir. Ancak medya sıradan bir ticari işletmeden çok daha fazla bir şeydir. Medyayı tartışma odağı haline getiren de işte bu herhangi bir ticari işletmeden farklı ya da fazla olan nitelikleridir.

Medya ticari bir işletme olarak çalışır ancak ve diğer hizmet ya da ürün bütün toplumu ilgilendirir. Medya bu özelliğiyle gerek haberleri, gerek yorumlarıyla eskiden umumi efkar denen kamuoyunu oluşturur. İşte bu andan itibaren medyanın ürün ya da hizmeti tartışmalara yol açar. Çünkü toplum tek bir kamudan ibaret bir bütün özelliğine sahip değildir. Toplum çok çeşitli kamulardan oluşur. Medya ürün ve hizmetleri ile bu kamulardan bir ya da birkaçını yanına alır, bir kısmını da karşısına. Medya yanına aldığı, etkilediği, değiştirdiği, oluşturduğu kamular vasıtasıyla bir baskı unsuru haline gelir. İşte basını ya da daha kapsamlı ifadesiyle medyayı yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet haline getiren güç de, oluşturduğu kamu ya da kamuoyudur.

Kamuoyu oluşturma gücü medyayı toplumsal değerlere, çıkarlara ve amaçlara karşı da sorumlu kılar. Ancak medyanın sorumluluğu bu kadarla da bitmez. Medya haber, yorum ve program konusu yaptığı kişi, kurum, kuruluş ve sosyal gruplara karşı da sorumludur. Medya burada sözkonusu kişi, kişiler ya da kuruluşlarla ilgili bilgi, haber ve yorumlarında gerçekçi, objektif ve kışkırtıcı olmamak zorunda olduğu gibi gerçek ya da tüzel kişileri toplum nezdinde küçültücü, şeref, haysiyet ve prestijini sarsıcı, hakaret içeren bir yayın da yapamaz. Bütün bunların dışında medya dil, din, cinsiyet, ırk ve dünya görüşü ayrımcılığı da yapamaz, kişilik haklarını ihlal edemez, temel hak ve hürriyetleri zedeleyecek bir politika da izleyemez.

Kişi, kişiler ya da kuruluşlarla ilgili bilgi, haber ve yorumlarında gerçekçi, objektif ve kışkırtıcı olmamak zorunda olduğu gibi gerçek ya da tüzel kişileri toplum nezdinde küçültücü, şeref, haysiyet ve prestijini sarsıcı, hakaret içeren bir yayın da yapamaz.

Medyanın sorumluluklarının bir kısmının hukuki müeyyidesi bulunmaktadır. Ancak bir kısım sorumluluklar ise meslek ahlakı, temel ve evrensel değerlere ilişkindir ve bu tür sorumluluklarının cezai bir müeyyidesi de bulunmayabilir. Medyanın müşteri kaybetmemesi, inandırıcılığını ve güvenilirliğini muhafaza etmesi ve rekabet şartları, kanunu müeyyidesi olmayan, temel ve evrensel değerlere ilişkin sorumluluklarını yerine getirmede zorlayıcı bir faktör ileri sürülmektedir. Fakat burada gözden kaçırılan bir husus diğer sektörlerde olduğu gibi medyada da tekelleri oluşması veya medya alanında faaliyet gösteren farklı işletmelerin tüketici aleyhine açık ve örtülü ittifaklar oluşturabileceğidir. Böyle bir durumda birey, cemiyet ya da sosyal gruplar veya tüketici olarak medya karşısında yasal imkanların müsaade ettiğinden fazla bir savunma imkanına sahip olmadığımız ortaya çıkmaktadır.

MEDYA İÇİN BİZ NEYİZ?

Medya için biz herşeyden önce bir müşteriyiz. Müşteri kavramı, üretici-tüketici ilişkisini ve sonuçlarını ifade etmektedir. Ancak medya ala-

nında üretici-tüketici ilişkisinin üretilen ve tüketilen mal veya hizmetin boyutlarını çok aşan bir niteliği vardı. Medya başta haber olmak üzere bilgi, belge ve yorum üretir. Ve biz bu üretilen bilgi, belge ve yorumu satın aldığımız andan itibaren müşteri kimliğimizden sıyrılır, okuyucu, dinleyici ya da seyirci haline geliriz. Tek tek taşıdığımız okuyucu, dinleyici ya da seyirci kimliklerimizin toplamı kamuyu o da kamuoyunu ortaya çıkarır. Bu andan itibaren bizler medya için tek tek yada bir bütün halinde mesaj dediğimiz haber, bilgi, belge ve yorumların oluşturulmak istendiği hedef kitle haline dönüşürüz. İşte şeytanın gizlendiği ayrıntı burada, medyanın kamuoyu oluşturma rolünde ya da gücünde gizlidir. Çünkü medya ürettiği haber, bilgi ve yorumu karşısında olduğu, fikir, inanç aleyhine ya da ait olduğu siyasi, ideolojik görüş ve toplumsal kesimlerin çıkarları lehine kullanabilir. Kamuoyu politikacı için, sanat ve spor çevreleri için, şirketler ya da işletmeler için ve hatta herhangi bir şekilde medyanın gündeme getirdiği herkes için hayati öneme sahip bir güçtür. Bu gücün sempatisi, başarı, şöhret ve servet sağlarken antipatisi ve muhalefeti tam tersi sonuçları doğurur.

Kısaca biz medya için hem müşteri hem kamuoyu hem de haber unsuru ya da objesi olarak bir malzemeyiz.

İKTİDAR VE BASIN

Kamuoyu oluşturma ve kullanma gücü bütün ülkeler ve rejimler katında, iktidar nezdinde basını çok önemli bir konuma sahip kılmıştır. Komünist, faşist, otoriter, totaliter bütün baskı rejimlerinde ve demokratik ya da liberal sistemlerde basın her zaman bu konumunu korumuştur. Hatta baskıcı rejimler basına daha büyük önem atfeder. Napolyon'dan Hitler'e, Stalin'den Franko ve Saddam'a kadar her diktatör medyayı elinde tutmak, kullanmak ve denetlemek istemiştir. Hatta Napolyon, Gandi gibi devlet adamları bizzat gazetecilik yapmıştır. Bu gerçeğin gerisinde siyasal ve ideolojik hedefler açısından yazılı ve görüntülü basının büyük gücü yatmaktadır.

Ancak basın iktidarlar için geri tepmeli bir silah, iki ucu keskin kılıç gibidir. İktidarlar basının kontrolünü elinden kaçırma ihtimaline karşı belli mekanizmalar geliştirirler. Bunların bir kısmı yasalarla, bir kısmı ekonomik ve siyasi müeyyidelerle gerçekleştirilir. Baskıcı ve diktacı yönetimler basını kontrol altına almakla yetinmezler her türlü yolu deneyerek yönlendirmeye hatta idare etmeye çalışırlar.

Demokratik ve liberal yönetimlerde ise basın evrensel ölçülerde ve makul bir çerçeve içinde sınırlandırılır. Ancak bu konuda kesin sınırlar çok belirgin olmadığı için hem basın için iktidar, hem iktidar için basın zaman zaman problem haline gelmektedir. Bu problem bazen uzlaşmayla, bazen tahammül ve hoşgörüyle bazen iktidar olmanın avantajı ile bazen kredi teşvik ve tahsisiyle çözülmektedir. Bazen de basın iktidar karşısında gücünü ekonomik hedeflerine ulaşmak için kullanmaktadır.

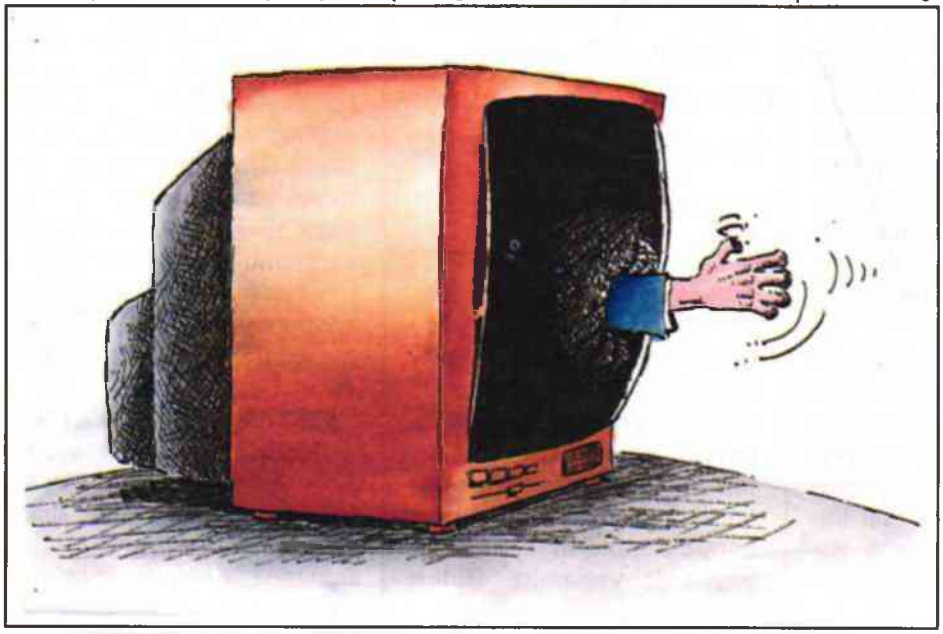

Dolayısıyla basın hemen her çeşidiyle baskıcı ya da demokratik yönetimlerin en önemli aracı ya da problemidir.

MEDYA DEMOKRASİNİN NEYİDİR?

Basının yani medyanın demok-

rasilerde yasama,yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olduğu iddia edilir. Bu iddia objektif şartlarda, basının yönetimi denetleyen, toplumun tepki ve taleplerini yönetim kademelerine taşıyan bir organ olarak doğru kabul edilebilir.

Ancak bu iktidarın basını, basının iktidarı asli işlevini engellemeden ve kendilerine ait konumlarını koruyabildikleri, iyiniyet ve sorumluluk şartlarının yerine getirildiği durumlarda doğru olan bu gerçek basının iktidar üzerinde iktidarın basın üzerinde etkili olmak istediği zaman tam tersine dönüşür. Basınla iktidar arasında bir güç gösterisi, bir çatışma çıkar. Bu çatışmadan iktidar galip çıktığında iktidar basını kontrol altına alır, tıpkı dikta yönetimlerinde olduğu gibi güdümlü basın, basının galip geldiği dönemlerde basının her türlü tehdit, şantaj ve yönlendirmelerine açık bir iktidar ortaya çıkar. Baskıcı yönetimlerle demokratik yönetimler arasında tek fark, baskıcı yönetimlerde aynı şeyleri resmi tezler üzerine yaslanmış birden fazla basın organı bulurken, demokratik yönetimlerde farklı görüşleri savunan birden fazla basın organı vardır. Ancak, herhangi bir sektörde olduğu gibi basında da tekelleşme ortaya çıkabilir.

Dolayısıyla sık sık söylendiği gibi basın demokrasilerin vazgeçilmez aracıdır. Ve dördüncü güçtür ama... İşte bu ama son yıllarda bütün dünyada bir endişe ve bu endişenin yarattığı korkuların kaynağı olarak medyayı tartışmaların odağı haline getirmişti.

DİKTATÖRLERİN MEDYASI

George Orwell'ın 1940'lı yıllarda yayınlanan "1984" isimli bilim kurgu romanı medya üzerine kurulmuş bir diktatörlüğü anlatır. Büyük birader (Big Brother) isimli yarı tanrı ve belki de gerçekte var olmayan bir başkan vardır ve tamamen onun biçimlendirdiği bir toplum, bu toplumun oluşması için tasarlanmış bir tarih, bu tarihin doğal sonucu olarak sunulan bir diktatörlük ve bu diktatörlüğün hükmettiği bir toplum vardır. Bu diktatörlük toplumun dilini değiştirip "Arı dil" adı altında mazisiz ve yeni bir dil yaratır. Tarih yeni baştan yazılır ve tarihteki bütün başarı ve buluşlar diktatör yönetime ait kılınır. Tarih tezlerine aykırı belgeleri yok etmekle görevli birimler bu genel tarih tezine aykırı belgeleri ortadan kaldırır. Teleskrin adlı bir aygıtla herkes evi dahil her yerde izlenir. "Big Brother"ın ve mevcut yönetimin düşmanı bir örgüt ve lideri hergün işe başlarken televizyonda gösterilir ve insanlar kitleler halinde bu örgütü ve liderini lanetler.

Baskıcı yönetimlerle demokratik yönetimler arasında tek fark, baskıcı yönetimlerde aynı şeyleri resmi tezler üzerine yaslanmış birden fazla basın organı bulurken, demokratik yönetimlerde farklı görüşleri savunan birden fazla basın organı vardır.

Bu diktatörlük bütün gücünü kitle iletişim araçları ve modern teknolojiyle elde ettiği toplumun beynini yıkama ve şartlandırma imkanından almaktadır. Ve bu imkan sonuna kadar kullanılır. Romanın kahramanı da bir dizi gelişmeden sonra bu muhalif örgüte katılır. Ve sonunda yakalanır. Büyük işkencelere maruz kalır. Ölümü ister ama onu öldürmezler. Çünkü öldürmek kolaya kaçmaktır ve amaca uygun değildir. İşkence örgütle ilgili bilgi almak amacıyla yapılmaz. İşkencenin amacı diktatörlüğün tezlerini kabul ettirerek "ıslah" etmektir. Romanın sonunda bu muhalif örgütün gerçekte varolmadığı, her ihtimale karşı "resmi tezlere" aykırı düşünceleri toplamak amacıyla kurulmuş bir mekanizma olduğu ortaya çıkar. Roman kahramanı da korkunç işkencelere dayanamaz ve "ıslah" edilmiş olarak toplum hayatına geri döner.

Bugünkü durum dünyanın hiçbir yerinde "1984" romanındaki kadar vahim boyutlarda değil elbette. Ama George Orwell'in 1940'lı yıllarda işaret ettiği birçok tehlike bugün alıştığımız ve benimsediğimiz bir nitelik kazanmıştır.

Bugün artık insanlık medyayı özgürlüğünü tehdit eden bir güç olarak görüyor. Başdöndürücü ve ürkütücü bir gelişme seyri izleyen teknoloji, medya alanında akıl almaz değişikliklere sebep olmuştur. Özellikle bilgisayar teknolojisi bütün türleriyle ya-

zılı ve görsel basının önünde yeni ve büyük imkanlar açmıştır. Ancak böylesine gelişmiş bir teknolojinin yol açtığı iki olumsuzluk ortaya çıktı. Birincisi medya insanın 24 saatlik hayatının içinde eskisinden çok daha fazla ve sürelik yer işgal etmeye başladı. Bu durum insanları ve toplumları şekillendirme gücü, imkanı ve kapasitesini aynı oranda arttırdı. Buna karşılık seyirci, okuyucu veya dinleyici medya karşısında daha savunmasız bir konuma düşmüştür.

Medya alanındaki teknolojik gelişmeler medya sahipliğini çok pahalı hale getirmiştir. Böylesine pahalı yatırımı ancak büyük sermaye sahipleri yapabilmektedir. Bu vakıa son yıllarda Türkiye'de gözlenen basında tekelleşmeyi ve sermaye kesiminin medyaya egemenliğini ortaya koymaktadır. Bankalar, holdingler ve büyük sermaye grupları bir yayın organına, günlük gazeteye, bir televizyon kanalına, bir radyo istasyonuna sahip olmak için can atıyorlar.

Ülkemizde en yüksek trajlı gazetelerin helen hepsinin birer televizyon kanalı, birer radyo istasyonu yanında çok sayıda ve değişik türde aylık, haftalık dergileri var. Dolayısıyla yazılı ve görsel basın bütün çeşitleriyle belirli ellerde toplanmaktadır. İşte bu medya diktatörlüğüne giden ilk adımdır.

MEDYA DİKTATÖRLÜĞÜ

Medya diktatörlüğü, medyanın ülke yönetiminde demokratik mekanizmaların işleyişinde, ülkenin siyasi ve ideolojik yapısı üzerinde kendi çıkarları ya da temsil ettiği güçlerin çıkarları adına şekillendirici ve yönlendirici bir işleve sahip olmasıdır. Medya diktatörlüğü bu gücünü geçici veya sürekli ittifaklarla paylaşır. Bu paylaşmalar gücünü azaltacağına daha da arttırır. Medya artık büyük ve baştan çıkarıcı bir güce sahiptir. İstediği partiyi ya da adayı destekler, istediğini yüceltir, istediğini batırır. Reklamını aldığı firmaları öğer, olumlu, reklam alamadığı firmalara karşı düşmanlık eder, kendi gücü karşısında eğilen politikacı, bürokrat, işadamı, sinema ve müzik yıldızı, yazar ve bilim adamının kamuoyu nezdinde saygın bir yere yükseltir, gücünü tanımayanları ise aşağılayarak perişan eder.

Medya insanın 24 saatlik hayatının içinde eskisinden çok daha fazla ve sürelik yer işgal etmeye başladı. Bu durum insanları ve toplumları şekillendirme gücü, imkanı ve kapasitesini aynı oranda arttırdı. Buna karşılık seyirci, okuyucu veya dinleyici medya karşısında daha savunmasız bir konuma düşmüştür

Ancak medyanın diktatörlüğünü gösterdiği esas alan insanın zihni, düşüncesi, yaratıcı yetenekleri, yaşama biçimi ve toplumsal değerleri için tehdit edici tehlikeli özelliğidir. Medya insanların ve toplumların en fazla beyni ve gönlü üzerinde egemenlik kuruyor ve değerler düzenini altüst ediyor. İnsanın önüne görsel bir dünya sunarak düşünme yeteneğini, zevk ve eğlenceyi sunarak sorumluluk duygusunu, kalıplaşmış ifade ve bakış açısıyla yaratıcı yeteneğini körletiyor, seri üretim şartlarından dolayı da kalitesizliği besliyor.

Medyanın önümüzü sunduğu dünya çok geniş ve büyük bir dünyadır, ama yüzeyseldir.

MEDYADAN VAZGEÇMEK

Medyanın bütün olumsuzluklarına karşın hayatımızdan bütünüyle çekildiğini tasavvur etmek bile imkansız. Çünkü medya bütün mahsurlarına rağmen, insanda ve toplumda ciddi bir karşılık bulmuş ve asli ihtiyaç haline gelmiştir. Herşeye rağmen basının bilgi, haber, yorum, eğlence, düşünce alanında bizi besleyen bir kaynak olduğu gözardı edilemez.

Dolayısı ile medyayı eleştirmek medya karşısında hazırlıklı bir konum elde etmek içindir, medyayı ortadan kaldırmak için değil.

İyi bir okuyucu, iyi bir seyirci ve dinleyici olmak medyanın bireysel planda bir çok mahsurunu ortadan kaldırır. Medyanın topluma ilişkin sakıncalarını ise demokratik bir anlayışla, çoğulculuğa dayalı bir yasal düzenlemeyle ortadan kaldırabiliriz.

Bir üçüncü ve denenmemiş yol ise medyayı tüketici hakları kıstasından yola çıkarak denetlemek olabilir. Bu medyanın ürün ve hizmetlerini tüketen insanların olumsuzluklar karşısında tepki gösterecek bir düzeye, örgüte sahip olmasıyla mümkündür.

Bir özelleştirme darbesi ve medya

Rahmetli Cemil Meriç, çileli yaşantısını da özetleyen, trajik bir özelliğimizi biraz kırgın, biraz umutsuz, biraz da hayıflanan ve acıyan bir tavırla şöyle dile getirir;

"Benim zavallı insanlarım! Nerede bir ışık görseler 'Yangın var' diyerek suya boğuyorlar"

EBK'nın özelleştirilmesi ile ilgili gelişmeleri bu kadar güzel ifade eden bir başka cümle herhalde zor bulunur.

Yılan hikayesine dönen bu gelişmeleri yeni baştan bir ele alalım.

Halkımıza ucuz, temiz, güvenilir ve sağlıklı ürünler sunmak üzere kurulan EBK, zarar eden bütün KİT'ler gibi yanlış yönetimlerle, siyasi müdahelelerle, yöneticileri sık sık değiştirilerek, kaynakları çarçur edilerek, tevsiat ve yatırımları yapılmayarak, özel bankalara borçlandırılarak zarar ettirilir. Çünkü artık devlet eliyle yaratılan ve bir türlü milli bir nitelik kazanamayan burjuvazimiz devletin kaynaklarını kurutmuş, pazarını genişletmekte zorluk çekmekte, yeni desteklere ihtiyaç duymaktadır. Çünkü devlet istese de istemese de toplumsal işlevleri de bulunan KİT'lere kaynak ayırmaktadır. Milli (!) burjuvazimize göre bu kaynaklar kamuya aktarılmakla israf edilmektedir. Bu kaynaklar hür teşebbüse, özel sektöre aktarılmalıdır. Çünkü ekonomide devletçilik hantal, zarar eden ve ekonominin gereklerine uymayan, siyasi tasarruflara son derece açık bir modeldir. Bu yüzden hazır dünyada özelleştirme rüzgarları eserken ülkemizde de kamuya ait işletmeler mümkünse özelleştirilmeli, değilse kapatılmalıdır.

Bunu da en kestirme ifade ile şöyle formüle ediyorlardı:"Devlet ekonomiden elini çeksin, eğitim, güvenlik, adalet ve altyapı gibi asli görevlerini yapsın ve devlet küçülsün"

Bazı haklı tarafları da olan bu eleştiriler çok kısa zamanda tam bir ideolojik niteliğe büründü. 12 Eylül öncesinde ülkeyi kurtarmak isteyen genç ve tecrübesiz insanların sokaklara dökülerek hançerelerini yırtarcasına ilan ettikleri tek yol diye başlayan sloganları bu kez süslü salonlarda kerli ferli, yaşlı başlı insanlardan duymaya başladık; "Tek yol Özelleştirme" Arada bir tek fark vardı. Sokaklara dökülen genç insanlar tek yol diye bağırdıkları çözüme bütün yürekleriyle inanıyorlardı ve çığlıklarının ardında bir çıkar amacı bulunmuyordu. Ama tek yol özelleştirme diye bağıranlar, özelleştirme yoluyla elde edecekleri bir kazanımın peşindeydiler.

Neler kazanacaktı özelleştirmeyi savunan bu güngörmüş, kerli ferli insanlar?

Kamunun çekildiği alanlarda özel sektör olarak kendileri boy gösterecek, daralan pazarlarını genişleteceklerdi. Hatta bazıları bazı sektörlerde tekel haline gelecekti.

Devlete ait işletmeleri özellikle bu işletmelerin değerli arsalarını çok ucuz bir bedelle yok fiyatına kapatacaklardı.

Kamu işletmelerine aktarılan kaynaklar da daha verimli kullanılıyor diye özel sektöre aktarılacaktı. Özel sektör derken birkaç büyük holdingi ve grubu kastediyoruz. Çünkü bugün de devletin kredileri, teşvikleri ve vergi indirimleri küçük ve orta ölçekli işletmelere değil devlet eliyle yaratılan, kamu kaynaklarını sülük gibi emerek büyüyen ve varlığını devam ettiren çok az sayıdaki büyük holdinge aktarılıyor.

Kapalı kapılar ardında ve şaibeli bir şekilde yürütülen özelleştirme politikaları ve pazarlıkları bürokratlara bu çıkar çevrelerince itibar ve başka birşeyler kazandıracaktı.

Politikacılara bu paylaşımdan ne düşeceğini ise hergün okuduğumuz gazete haberlerinden çıkarmak hiç de zor değil.

Peki bu yağmadan sonra işçi, memur ve bunların emeklileri ile dargelirli kesimler ne elde edecekti?

Şimdiye kadar yapılan özelleştirmelerden ortaya çıkan sonuçlara göre şunları rahatlıkla söyleyebiliriz;

Bu işletmelerde çalışan işçiler göz açıp kapayıncaya kadar işten atılacaklar, tazminatlarını kurtarabilirlerse kendilerini şanslı hissedebileceklerdi. Zaten katlanılamayacak kadar çok yüksek boyutlarda olan işsizlik daha da artacaktı.

Toplum, sadece kar esasına dayanmayan ve toplumsal faydayı da gözeten KİT'lerin ucuz, temiz ve sağlıklı ürün ve hizmetlerinden mahrum kalacaktı.

Devletin KİT'ler vasıtasıyla sağladığı fiyat kontrolü ortadan kalkacak, dar gelirli geniş kitleler milli burjuvazimizin engin merhametine (!) terkedilecekti.

Tekeller hem devlete hem de tüketici olarak topluma karşı hiçbir sorumluluk taşımadan serbestçe hareket edebilecek, hatta zaman zaman rastladığımız gibi şantaj yoluna başvurabileceklerdi.

Özelleştirmeler tamamlandığında özel sektör çok daha büyük bir ekonomik ve siyasi güce kavuşacak, ülkenin yönetimi üzerinde belirleyiciliği çok daha yüksek seviyelere ulaşacak, toplumun ekonomik ve demokratik talepleri sermaye engeline çarparak karar mekanizmalarına ulaşamayacak, siyasal katılım imkanları ve kanalları daha da azalacaktı.

Öz Gıda-İş ve Hak-İş Konfederasyonu işsizlik sigortasının çıkarılmadığı, iş güvencesinin sağlanmadığı, ekonomik ve hukuki altyapısının oluşturulmadığı, üretim şartının gözetilmediği, önceliklerin yanlış tesbit edildiği bu özelleştirmeye karşı başından beri çok tutarlı bir direniş gösterdi ve SEK'in satışını iki kez, EBK'nın ise bir kez iptal ettirdi.

Ve bu mücadele sonunda SEK, Tarım Bakanlığı'na bağlanarak özelleştirme programından çıkarılırken EBK'nın yeniden açılan ihalesine işçiler, üreticiler ve tüketicilerle yöre halkının ve mahalli idarelerin ortak olacağı bir modelle "EBK Ortak Girişim Grubu" adıyla ihaleye katıldı. İhaleye katılan 3 firma arasında yapılan değerlendirme sonucunda en yüksek fiyatı ve en yüksek sosyal fayda içeren teklifi verdiği için EBK, Ortak Girişim Grubuna verildi.

İşte kıyamet de bu yüzden koptu. Daha karar açıklanır açıklanmaz Kanal 6 Televizyonu ihalenin nasıl ve ne şekilde yapıldığından habersiz işçileri ajite ederek üçbeş kişinin tepkisini bütün EBK işçisinin tepkisi gibi gösterdi. Arkasından çok az bir kısmı hariç irili ufaklı bütün yazılı ve görsel basın ancak "Sevr Anlaşmasına" gösterilebilecek bir öfke ve kızgınlıkla Öz Gıda-İş ve Hak-İş'e saldırdı. Akla hayale gelmeyen mazeretler, mesnetsiz ve birbiriyle çelişen iddialar yağmur gibi yağmaya başladı. Tam bir "Enformatik Cehalet" örneğiyle toplum bir propaganda bombardımanına tutuldu.

Hergün bir başka iddia, hergün bir başka yanlış ve maksatlı haber, her gün bir başka çarpık yorumla toplum adeta sersemletildi. Şimdi bu iddiaları arka arkaya sıralayalım.

"√ EBK'nın değeri 50 trilyondur ve Hak-İş'e çok ucuz bir fiyata satıldı.

√ EBK, iktidara destek sağlamak kaydı ve şartıyla Hak-İş'e verildi.

√ Hak-İş holding haline geldi.

√ Hak-İş RP yanlısıdır.

√ Bir işçi kuruluşu hem işveren hem de sendika olarak sözleşme imzalayamaz.

√ EBK'nın HAK-İŞ'e verilmesini Başbakandan Fethullah Hoca rica etti.

√ EBK'da Türk-İslam Sentezi egemenliği kurulmak istendi. vs."

Bu iddialara karşı tek tek cevaplar veriliyor ama ya her seferinde bu cevaplar hiç veril-

memiş gibi davranılıyor ya da yeni bir iddia ortaya atılıyordu. Daha da yetmiyor Hak-İş ve Öz Gıda-İş yöneticilerinin geçmişi didik didik didiklenerek iddialara mesnet aranıyordu.

Medya bütün bunlarla da yetinmiyor artık kadük kalmış ve bir varlık gösteremeyen işçi kuruluşlarını, işveren kuruluşlarını öne çıkararak Hak-İş ve Öz Gıda-İş aleyhine konuşturuyordu.

Olay tam bir yargısız infaz örneği idi. Medya hem savcı, hem şahit hem de hakim rolü oynuyor ve Hak-İş'i, Öz Gıda-İş'i bir an önce ipe çekmeye çalışıyordu.

Türkiye'nin bürokratik ve ideolojik yapısının bütün unsurları güya farklı dünya görüşlerine rağmen Hak-İş'in karşısında bir blok oluşturuyorlardı. Bu blokta kimler yoktuki?

En başta bizi desteklemesi gereken İşçi Konfederasyonları,

Herbiri bir holdinge ait gazete ve televizyonlar,

Kapalı kapılar ardında özelleştirme pazarlığı yürüten ve medyayı yanlış bilgilerle besleyen bürokratlar,

EBK'nın arsalarında gözü olan büyük sermaye,

Hak-İş'in dünya görüşüne, sendikal ilke ve yöntemlerine, bugüne kadar sergilediği başarılı çizgisine tahammül edemeyenler,

Kadük, kısır ve başarısızlığından dolayı komplekse düşen, bir varlık gösteremeyen, kamuoyunun ilgisinden uzak kalan ve bütün bu kayıplarını Hak-İş'i eleştirmek suretiyle gündeme çıkarak kapatmak isteyenler,

Ve yalan yanlış, eksik bilgilerle donatılan, bu yüzden ülke ve işçi kesimi adına endişeye sevkedilenler.

EBK ihalesinden önce yeni bir özelleştirme modeli ve sendikal mücadelede modern bir çizgi yakaladığı için Hak-İş'i ve Öz Gıda-İş'i tebrik ettikleri, destek sözü verdikleri halde medya terörü karşısında yılan, korkan ve hemen tavır değiştiren siyasetçiler.

Bütün bu tepkileri 5 grupta toplayabiliriz.

Birinci grupta EBK modelinin tutması ve yaygınlaşmasıyla bütün hesaplarının altüst olacağını gören ve sermayenin tabana yayılmasından korkan Tekelci büyük sermaye ve onların kuruluşları.

İkinci grupta modeli doğru bulduğu halde bunu itiraf etmeyerek Hak-İş'in dünya görüşüne karşı olanlar. Demokrasi platformu gibi.

Üçüncü grupta kendileri fiilen Beşiktaş belediyesine bağlı bir kuruluş olan Bel-Taş'ta ortak olduğu halde bunu gizleyerek Hak-İş'in büyümesini, güçlenmesini ve gündemde ilk sırayı işgal etmesini hazmedemeyen DİSK ve benzeri işçi kuruluşları.

Dördüncü grup bu üç grubun medyadaki yandaşlarının yarattığı medya teröründen yılarak tavır değiştirenler. Siyasi partileri bunlar arasında sayabiliriz.

Beşinci ve son grupta ise medyanın propaganda bombardımanına maruz kalan, gerçek bilgi ve belgelerden habersiz olanlar ve olayın perde arkasına vakıf olmayanlar.

Ve bu blok karşısında Hak-İş yalnız bırakıldı. Şahsi hayatları ve sendikal mücadeleleri içinde şimdiye kadar utanılacak, ayıplanacak ve isimlerini kirletecek hiçbir şey bu-

lunmadığı halde Hak-İş yöneticeleri her türlü yolsuzluğu işlemeye hazır, gözünü para hırsı bürümüş potansiyel suçlu muamelesine tabi tutuldu.

Başarının doruğunda iken ve bu başarısı haftalık Nokta dergisi okuyucuları tarafından "Yılın Demokratik Kitle Kuruluşu" seçilerek ödüllendirilmişken bir anda bütün bunlar unutuldu, Hak-İş ve yöneticileri hiçbir suç işlemedikleri halde sanık sandalyesine oturtuldu.

Ve medya terörü sonunda iktidarı da ürküttü ve yaklaşık 8 aydır sendika, iktidar, bürokratlarla birlikte yürütülen EBK için sağlıklı bir özelleştirme arayışı sonunda varılan EBK'nın işçilere, üreticilere ve tüketicilere devri Resmi Gazete'de yayınlandıktan 3 gün sonra iptal edildi.

Peki bu iptal kimlere ne kazandırdı?

Bu iptal sadece özelleştirmenin kendi belirledikleri şekilde ve şartlarla yapılmasını isteyen sermaye kesimine yarar sağladı.

İktidar, aldığı bir kararı 3 günde değiştirmek gibi bir tutarsızlık sergileyerek itibar ve prestij kaybetti ve iktidar partileri iç huzursuzluğa sürüklendi.

Başta anamuhalefet partisi olmak üzere tavır değiştiren siyasi partiler kamuoyunda korkak ve tutarsız bir konuma düştü.

Hem sendikacılığı hem işverenliği nasıl yapacaksınız diye demogoji yapanlar bugüne kadar olduğu gibi bundan sonraki yanlış ve çarpık özelleştirme karşısında direnebilecek bir mevziyi kaybettiler.

Eğer EBK blok halinde ve işgüvencesi sağlanarak değil de parçalanarak ve arsaları satılarak özelleştirilirse EBK üretim imkanlarını kaybedeceğinden başta işçiler olmak üzere besici ve kasap gibi üreticilerle EBK'dan ucuz, temiz ve sağlıklı et ihtiyacını karşılayan tüketiciler kaybedecek.

Bu kaybın faturası hiç şüpheniz olmasın bu çarpık özelleştirmeye direneceğine sermayenin sözcülüğüne soyunan ve Hak-İş ile bağlı sendikaların direnişini kıran, ayaklarına dolanan sözde işçi kuruluşlarına çıkacak ve onlar kaybedecektir.

EBK'nın üretimden çekilmesiyle bütünüyle ülke ekonomisi zarar edecektir.

EBK'yı Hak-İş ve Öz Gıda-İş Sendikasının öncülük ettiği Ortak Girişim Grubu alsaydı ve daha şimdiden ilan edildiği gibi başarısız olsaydı bundan daha kötü bir netice herhalde ortaya çıkmayacaktı. Böyle bir başarısızlığın faturasını ise Hak-İş Konfederasyonu ve Öz Gıda-İş Sendikası ödeyecekti.

Hiç kimsenin aklına getirmediği bazılarının ise aklına geldikçe ecel terleri döktüğü Hak-İş'in ve Öz Gıda-İş'in başarılı olması durumunda ise EBK üretimini devam ettirmekle kalmayacak modern ve daha büyük bir işletme haline gelecek, mevcut işçiler işini koruduğu gibi yeni istihdam alanları açılacak, başta dar gelirli toplumsal kesimler olmak üzere işçiler, üreticiler ve tüketiciler kazanacaktı. Bu kazanç aynı zamanda ülkemizin ve ülke ekonomisinin kazancı olacaktı. Ve bu başarı durumunda bugün zarar ediyorlar diye gözden çıkarılmak istenen, yok pahasına satılan, satıldıktan sonra çalıştırılmayan, ya da doğrudan doğruya özelleştirilmeden kapatılmak istenen KİT'ler kurtulmuş olacaktı. Ve bütün bunların sonunda Hak-İş ve bağlı sendikalar daha güçlü ve belirleyici bir güç olacak sendikal hareket yeni bir modelle şekillenecek ve bu yeni model ise işçi kuruluşlarına yeni bir ivme kazandıracaktı. İptal kararından en karlı çıkan kuruluş ise herkesin düşündüğünün ya da düşündürüldüğünün aksine omuzundan büyük bir yük kalkan Hak-İş ve Öz Gıda-İş olmuştur.

Bu yazımızdan sonra EBK'nın iptalinden kazançlı çıkanlarla kaybedenler ki bazıları bilerek sevinmekte kaybettiklerinin farkına varmayan bazılarının ise etekleri zil çalmakta hadiseleri doğru değerlendirenler ise gerçekten üzülmektedirler.

EBK'nın özelleştirilmesi, çalışanlara devri ve nihayet bu kararın iptali ile herkes yanıldı ve yanıltıldı.

Bir düşünür şöyle diyor; "Biliyorum herkesin yanıldığını söylemek son derece zordur. Ama herkes yanılıyorsa ben ne yapabilirim."

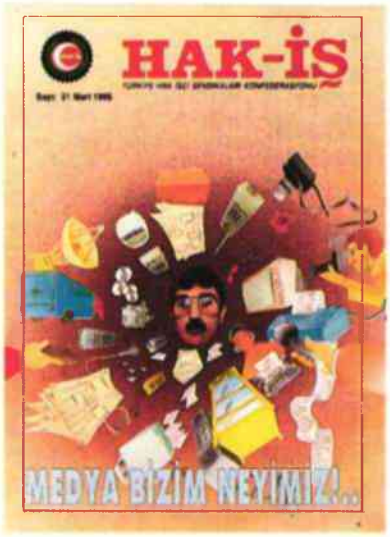

SORUŞTURMA SORULARIMIZ

1. "İletişim", "kitle iletişimi", "kitle iletişim araçları", "medya", "enformasyon", "kamuoyu" günlük hayatımızda her geçen gün daha sık duyduğumuz ve üzerimizdeki etkisini, doğrudan veya dolaylı, daha çok hissettiğimiz kelimelerin başında gelmeye başladı. Bu etkinin artmasına yol açan gelişmeler nelerdir?

2. Bugün artık, toplumların hayatını temelde değiştiren "Sanayi devrimi" gibi, bir "İletişim devrimi"nin yaşandığından; dolayısıyla çağımızın bir "iletişim çağı" olduğundan söz ediliyor. Buna paralel olarak, günümüz toplumlarının; "kitle toplumu", "enformasyon toplumu", "medya toplumu" gibi vasıflarla adlandırıldıkları ve beraberinde bir "kitle kültürü"nden sıkça söz edildiği gözleniyor. İletişimin, dolayısıyla onun özel bir biçimi olan medyanın, belirlediği varsayılan bu çağın, toplum biçiminin ve kültürünün farklılaştığı noktalar nelerdir?

3. Türk medyasının temel nitelikleri itibarıyla Batı medyasından farklılıkları nelerdir?

4. Demokratikleşme sürecinde Türk medyasının rolü nedir?

Medya iletişimin değil, iddia

1- Medya iletişimin değil, iddiayı gündeme getirmenin, manipülasyonun aracıdır. Ama nasıl kocası eve gelen kadın "mutfak lambası bozuldu" dediğinde esas sorunun bir enformasyon iletimi, kısacası bir bilgi verme olmadığını, aksine bir "tamir et" buyruğunun verildiğini herkes kolayca anlarsa, medya iddiacılığının temelinde de bir haber verme, bilgilendirme bulunmadığı da anlaşılabilir. Örneğimizdeki kadının durumu "molar" bir kimliğin ifade edilişinde düğümlenir. Bilgi iletimi formunda verilen bir buyruk, buyruk vermenin sorumluluğunu taşımamaya yardım ederken, yine "molar" kimliği hesabına kocası da, ailedeki statüsünü zedeleyebilecek bir buyruğu almaktan kurtulur. İşte bu "sözedimsel gücün" şaşırtıcı sırlarından birisini gözler önüne sermektedir. Unutulmamalı ki, "molar" kimliğin direncine rağmen bu sayede kadın kocasına emir verebilmekte, üstelik onu ahlaki bir yükümün, bir ödevin kaçınılmaz zorunluluğu içine sokmaktadır.

İddia'nın (argumentation) şaşırtıcı bir yapısı vardır: her şeyden önce bir iddia merdiveni kurulur. Yargılar ve dilsel ifadeler bu merdiven üzerine dizilirler: "Tümüyle katılıyorum, katılmıyorum, tarafsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum. Ya da, donuyorum, üşüyorum,hava soğuk, hava ılık, sıcak, yanıyorum, kavruluyorum, kavruluyoruz..." İfadelerin derecelendirilmesi kamuoyu sorgusunun temel niteliğidir. Ancak bir yapı tek bir çizelgede oluşmaz, en az bir çizelgeye daha ihtiyaç vardır: Fikirlerin ya da bedensel duygulanımların çizelgesi bir konuda fikre sahip olmak, fikir içeriklerinin ifade içeriklerine paralel olarak dizildikleri, ama asla bire-bir ilişki alanı oluşturmayan öznel bir merdiveni oluşturmalıdır. Aynı şekilde, üşümek ya da sıcaktan bunalmak kişiden kişiye değişen bedensel etkilenimlerden, duygulanımlardan oluşur, öyleyse biri bedensel ve fi-

Nasıl Nazizm, "totaliter" bir dili genel bir toplumsal/kütlesel deneti mekanizması olarak kurmuş ve bu sayede "mitolojik" bir dili Ondokuzuncu yüzyılın sahip olduğu belli bir tür "tarih bilinci"nin yerine getirmişse, medyanın dili de geçmişi kaybettirme etkisine sahiptir

kirsel etkilenimlerde, ötekisi sözceleme düzeyinde derecelendirilmiş yargı momentlerinden oluşan iki paralel çizginin birbirine bağlanmasından oluşmuş, bir yapıyla karşı karşıyayız. Sözgelimi reklamlar "daha iyi" ve "en iyi"nin etrafında biçimlenmiş bir iddia cetvelinde kodlanırlar.

2- İletişim alanında son teknolojilerin getirdiği "sarhoşluk" insan ırkının yalnızca geleceği açısından değil, geçmişi açısından da büyük bir tehlike olarak beliriyor. Hatta bu ikincisinin daha büyük bir tehlike olduğunu düşünüyorum. Nasıl Nazizm, "totaliter" bir dili genel bir toplumsal/kütlesel deneti mekanizması olarak kurmuş ve bu sayede "mitolojik" bir dili Ondokuzuncu yüzyılın sahip olduğu belli bir tür "tarih bilinci"nin yerine getirmişse, medyanın dili de geçmişi kaybettirme etkisine sahiptir. Nazizmin en ilginç tiplerinden olan Doktor Goebbels "görsel-işitsel" adını verdiğimiz iletişim ve propaganda tekniklerinin babası ve destekleyicisiydi: Nazi propagandasının rakipleri karşısındaki üstünlüğünü, rakiplerinin hala Ondokuzuncu yüzyıl kamu alanlarını varsayan "bilişsel" bir dili, bilinçlere hitap eden "yazılı" basın tekniklerini kullanmakta ısrar etmelerinin dolaysız bir sonucu olarak görüyordu. Her şey medyanın görsel-işitsel dilinin "düşünme" faaliyetini engellemesi üzerinde kurulmuştur. Modern iletişim teknolojilerinin cephaneliğinde "düşünme" ile "iletişim" arasında hiç değilse Nazizmden bu yana süregiden bir mücadelenin sona erdirilmesi yolunda sayısız beklenti bulunmasına karşın, bazılarının "enformasyon toplumu" adını verdiği ve yeni yeni girmekte olduğumuz (Türkiye olarak büyük bir şevk ve tedbirsizlikle girmeye can attığımız) "denetim toplumu" tüm bu beklentileri bir karamsarlık denizinde boğmaya adaydır. Hele Türkiye gibi kırık dökük bir demokrasiye sahip bir ülkede medyatik denetim toplumu bilgi alışverişlerinde son derecede tehlikeli bir eşitsizliği kurumsallaştırabilir.

3- Türk medyasının Batı medyası karşısındaki farkını, sözgelimi Türk basın sisteminin nasıl işlediğini örnekleyecek, herkesin şu anda elindeki gazetelerle yapabileceği kolay bir araştırmayla göstermek çok kolay: Gazete adını verdiğimiz nesnenin bir yapısı, görsel-işitsel malzemenin bir sunuluş biçimi vardır. Sözgelimi günün önemli haberleri, ekonomi-maliye sayfası, kültür sayfası, spor vb. sayfası gibi. Üstelik bu sayfalar hiyerarşisinin, sözgelimi devletin,

ündeme getirmenin aracıdır

hükümetin bakanlıklar ve müdürlükler hiyerarşisiyle ne kadar koşut olduğuna dikkat edin. Kısaca söylemek gerekirse, belli konulara hasredilmiş özel basınla bulvar gazeteleri dışında gazete formu açıkça bir devlet formunu yankılamaktadır: Ekonomi sayfası, polis haberleri sayfası, spor sayfası, dış haberler servisi vs... Bu "ortak form"a güvenerek, alın o günün belli başlı gazetelerini, sürmanşetlerden başlayıp, ilk sayfasından son sayfasına, baş sayfa haberlerinden spor haberlerine dek hiyerarşik düzenleri içinde sıralayıp kategorilendirin. Malzemenin, yani haberlerin çeşidinden atfedilen önem sırasına varıncaya dek ne kadar büyük bir çeşitlilik bulunduğunu farketmek hiç de zor değildir. Bir gazete için en önemli haberin öteki gazete için nasıl yarım sütunluk bir haber durumuna düşebildiği, Türk basınında gerçek "habercilik" anlayışının bulunmadığının en önemli kanıtıdır.

İkincisi medyanın kamu tartışmalarının haber iletiminin (Star'cıların dediği gibi "gerçek"lerin), enformasyon dolaşımının aracı ya da ortamı olduğunu söylemek büyük bir saflıktır. Medya bize daha çok neyi düşünüp kabul etmek, neyi düşünmemek gerektiğini söylemeyi görev edinmiştir. Bu "manipülatif", tek-yönlü iletişimin günümüz Türkiye medyasında Batı'dakinden çok daha sorunlu bir şekilde güç kazanmış olduğu açıktır. "Siyaset Meydanı" gibi programlara bakın: Bunlardan bir "kamu tartışması"ndan çok, yine medya tarafından gündeme getirilmiş belirli sayıdaki konuda kaba bir aklamakaralama faaliyetinin yürütüldüğünü görüyoruz. Dışarıda kimin ne kadar konuşma özgürlüğü varsa program sırasında da aynı oranda özgürlüğe sahiptir. Başka bir deyişle, siyasetçi demogojisini, akademisyen etkisiz ukalalığını, "halk"ı temsilen çağrılan kişiler de "sokağın sesleri" diyebileceğimiz bombardımanını rahat rahat yapıp durur. Özel ya da Devlet'e ait medya kuruluşlarının aralarında bu açıdan herhangi bir karşıtlığın bulunmadığı da besbelli. "İyi program"ın çok seyredilen, çok satan -günümüz piyasa ideolojisi" uyarınca- program anlamına gelmesi ve bundan başka hiçbir anlama gelmemesi, başka bir kritere boyun eğmemesi söz konusudur bugün. Genel olarak söylemek gerekirse, Türkiye'de medya Batı'nın bir zamanlar (Aydınlanma Çağı'nda ve Fransız Devrimi etrafında) geliştirdiği, ancak zamanla eskiterek kurumla, sivil ve siyasal örgütlenmeler, profesyonel bir meslek haline gelmiş bir gazetecilik ve toplumsal iktidar mekanizmaları arasında kaybetmesine karşın yaşatmak zorunda hissettiği bir özgür "kamu alanı"nın oluşturulması şansına sahip değildir. Modern iletişim teknolojilerinin arka planını oluşturan medya endüstrisi, Batı'da ortadan kaldırabildiği bir oluşumun Türkiye gibi "gelişmekte olan" bir ülkede haydi haydi engelleyebilecek güce sahiptir.

Medyatik topluma, kitleleselleşmiş medya toplumuna yönelik bütün eleştirilerin birleştikleri bir nokta da bu toplumların bir yandan "denetim toplumları" oluşu, öte yandan medyanın ürettiği bir sathi gerçekçilik boyutunda tanımlanmaya başlamalarıdır

4- Medya "kampanya" mantığına göre işler -pazarlama ve reklamcılık, siyasi kampanya, yardım ve iyilikseverlik kampanyaları. Modern medya mesajının, hele hele Türkiye'deki "özel" kanalların kullandığı dil ve uslup gözönüne alındığında, nasıl olup da geleneksel iyilikseverlik motifleriyle ve duygusallıkla bütünleşerek gözleri yaşartıcı bir kılığa büründüğü kampanya mantığı açısından hiç de şaşırtıcı değil. Kampanya düşünme anını sekteye uğratmak, düşünme zamanını askıya almak üzere biçimlenmiştir. Kampanyanın vitrinini oluşturan "olaylar" haberlerin vitrinindeki olaylar kadar atomlaştırılmış, çok yönlü bağlantılarından koparılmışlardır. Bir "iş kazası" yüzünden sakat kalmış bir işçi için açılan kampanya, tüm bir kamuoyunun evinden kaçan bir kızcağızın bulunması için seferber edilmesi, Yeşilçam'ın yerini artık yeni sulugözlülerimizin aldığını gösteriyor. Politik militanlığın yerini de modern toplumda kampanya mantığı almıştır; Kamuoyu oluşturmak siyasal faaliyetin ta kendisidir. Böylece Türk toplumunun demokratikleşmesinde medyaya düşen "görev" nedir, ya da medyanın "rolü" nedir sorularına verilebilecek cevap, ancak medyanın yukarıda dikkat çekmeye çalıştığım "doğası"ndan haberdar olunmasına bağlı olabilir. Başka bir deyişle, medya toplumu demokratikleştiremez, hatta demokratikleşmeye kendi içinde katkıda bile bulunamaz. Önce medyanın "demokratikleştirilmesi" gerekir.

Demokrasinin derinde yatan her olgunun, olayın, komploların, devlet gizlerinin, yaşam sırlarının ortaya çıkması, saydamlaşması olduğu anlayışı günümüzde bir yüzeybilimin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Modern insanın derinliklerin yüzeyselleştirilmesine yönelik çok yoğun bir ilgisi vardır. Derinlerde bir giz olarak saklı kalan, yüzünü göstermeyen her zaman bir kuşku, hatta korku kaynağıdır. Medya-politik diye bir şey varsa bunun tam da derinliklerin katılığını, koyuluğunu eritme, parçalamak, satha çıkarmak ihtiyacına cevap verdiği söylenebilir. Erformasyon ve iletişimin yalnızca içinde girmekte olduğumuz yeni çağın iki temel niteliği ve ağır basan ideolojileri olmadıkları, yeni bir siyaset yapma alanını tanımladıkları söylenebilir. Üstelik bunlar bu yeni siyaset alanını vazgeçilmez unsurları olarak ortaya çıkıyorlar.

Ancak medyatik topluma, kitleselleşmiş medya toplumuna yönelik bütün eleştirilerin birleştikleri bir nokta da bu toplumların bir yandan "denetim toplumları" oluşu, öte yandan medyanın ürettiği bir sathi gerçekçilik boyutunda tanımlanmaya başlamalarıdır. Satıh, yüzey, herkesin kendi dünyasını büyük bir rahatlıkla yansıtabileceği bir boşluk, bir tabula rasa olarak anlaşılmalıdır ki demokratik "olumluluğun" ihtiyaçlarına cevap verebilsin. Herşey modern uygarlığın getirdiği bir anlayışa hizmet ediyor gibidir: Gerçeklik, hakikat derinlerdedir, saklanır. O ancak temaşa edilebilir, satha çıkarıldıkça değer kazanır. Yazının sırrı budur: Sözün anlamı budur. İletilmeyen gerçeklik gerçeklik değil?

Kamu alanının (Habermas'ın bahsettiği Offenlichkeit) oluşumu ile birlikte dünyanın sathileşmesi sürecine tekabül eden ölümcül bir diyalektik başlayıvermiştir. İşte medya sorunu da bu güzergah üzerinde yer alır, onun yeni devinim çizgilerini ortaya koyar. Medya-politik sorusunu ortaya atmak, sathı, yüzeyi sorgulamak anlamına gelir. Medya-etik sorusunu ortaya atmak ise, modern toplumun en temel ahlaki varsayımlarının sorgulanmasını gerektirir.

Yakın zamanlarda Fransız düşünür Jean Boudrillard, "kitle iletişim araçlarının bir savaşından" bahsediyordu. Ona göre savaşın (özel olarak Körfez Savaşının) hiçbir "gerçekliği"nden söz edilemezdi -tümüyle kurgulanmış, planlanmış "imgeler" ve "görüntüler" düzleminde yer alan bir "savaş"tı bu. Buna karşı çıkarak, Iraklı nüfusun çektiği ezgilerin pekala "gerçek" ve "hakiki" olduğunu söylemek sorunu çözmek, olsa olsa, Batı metafiziğinin (gerçeklik/görüntü, Batı/Doğu vb. türünden "ikili" karşıtlıklardan örülmüştü) artık pek nefret edilen, "deconstruction"a, söküme uğratılması gereken bir "geri dönüşü"nü olumlamak anlamına gelirdi.

Dünyanın derinliğinin kayboluşu, "katı olan herşeyin buharlaşması" dünyanın yitip gitmesi anlamına gelmiyor muydu? Postmodernizm tartışmalarının "iletişim sarhoşluğuyla" karışık derinlikli, acıyla dolu ve rahatsız bir yönü de var bu yüzden. Globalleşme, demokrasi, kapitalist pazar -bu üçlünün oluşturduğu dünya tasarımı eninde sonunda iletişim ve enformasyon nosyonlarında temellenmeye devam ediyorlar: Yani satıha yazılan, satha çıkan karanlık bir dünyanın (premodern ve modern) rahatlığını ve refahını pazarlıyorlar.

Ülkemizde özellikle özel kanalların yaygınlaşmasıyla birlikte sanki kendiliğinden, hiçbir gücün karşı çıkamayacağı (olaylar gerçekten de öyle gelişmiş gibi görünüyorlar) bir zorunlu demokratikleşme sürecine girildi. Buna basit bir yanılsama gözüyle bakmak bence yanlış olurdu. TV üzerinde devlet tekelinin dönemini hatırlamak yeterlidir. Medyanın sathiliği satıhta yaşanan "derin" gerçeklikler olmadığı anlamına gelmez. Üstelik medyanın "yalan söylediği" düşüncesi de bizi bir kez daha "doğru sözlülük" varsayımının artık yıkılmış yarı-dinsel, uhrevi dünyasında kalıntı aramaya sevkedecektir. Medya yalan söylemiyor, çünkü ürettiği, bizzat kendi hakikatidir. İşte bu yüzden medya eleştirisinde geleneksel "okuma" ve "yorumlama" tekniklerini temellendiren "hermenötik" pek işlerlik bulamaz, alanını "edebiyat", "tarih yazımı" ve "sosyoloji" içinde daraltmak zorunda kalır. Yine işte bu yüzden, "medya" gerçekliği ve okunması "pragmatik" bir çerçeveye yerleşmek zorunda kalmıştır.

Fehmi KORU

Gazeteler kendi ipleriyle kendilerini asıyorlar

1- Günümüzde teknoloji bundan önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak bir hızla kendini yeniliyor. Belki de son beş on yıl içerisinde dünyada bu alanda kaydedilen ilerlemeler insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar aynı alanda yapılan keşifler ve icadların daha ötesinde iletişim alanında yoğunlaşıyor. Dolayısıyla da iletişimde hergün yeni kolaylıklarla karşı karşıya geliyoruz ve bunları hayatımıza uyarlıyoruz. Önümüzdeki çağın bilgi çağı olacağı konusunda hemen hemen herkes müttefik. Bilgiye en kolay en kapsamlı ve en hızlı biçimde ulaşacak olan kişiler ve ülkeler bu alanda, egemenlik alanında liderliği koruyacaklar. Bu açıdan baktığımız zaman özellikle ABD ve Avrupa'da bilgi alanında yoğunlaşan teknolojik çabalar görülüyor ve ABD sadece teknolojik aletleri günlük hayatımıza uyarlamakla kalmıyor aynı zamanda onun aracılığıyla bilgiye ulaşmanın yollarını da açıyor.

Tabii bunun iki yönü var; birinci yönü herkese dönük olan kolaylıkları. Bilgisayar teknolojisi hepimizin elinin altında kullanabildiği bir teknoloji. Bu bakımdan sanki biz de istediğimiz zaman o bilgilere ulaşacakmışız gibi geliyor. Veya "Information Super Highway" diye anılan İletişimde Otoyol anlamına gelen bir deyimin en fazla kullanıldığı bir İnter-net (bilgilerin herkese açık depolandığı bir bilgi bankası. Hem buradan istediğiniz bilgilere ulaşabiliyorsunuz hem de dünyanın her tarafındaki insanlarla bunun sağladığı imkanları kullanarak mektuplaşabiliyorsunuz. Yani şu andaki fikirlerinizi İnter-net aracılığıyla dünyanın her tarafına anında ulaştırmanız mümkün) olayı var. Kişisel kullanıma açık olan bilgisayar teknolojisi ve yine kişisel kullanıma açık olan inter net sanki bilgiye herkes kolayca ve fazla zahmete girmeksizin, ve mümkün olan en ucuz biçimde ulaşacakmış hissini veriyor. Oysa bunun daha ötesinde bilgiler özellikle o teknolojinin öncülüğünü elinde tutan ülkelerin kendi kullanımları için ayrılıyor. Dolayısıyla da teknolojik alandaki bu ilerlemelerin biz ancak kendimizin kullanabildiğimiz kadarından haberdar olabiliyoruz. Ancak süper bilgisayarların ve bilgisayarlar sayesinde elde edilen daha geniş bilgilerin özellikle adını andığım ABD ve Avrupa'daki değişik ülkelerdeki kullanımının insanlığın başına açabilecekleri dertlerden bugün henüz haberdar değiliz; sadece kendi kullanımımızın bize sağladığı kolaylıkların zevkini, keyfini yaşıyoruz. Ama aynı kullanımın bizim

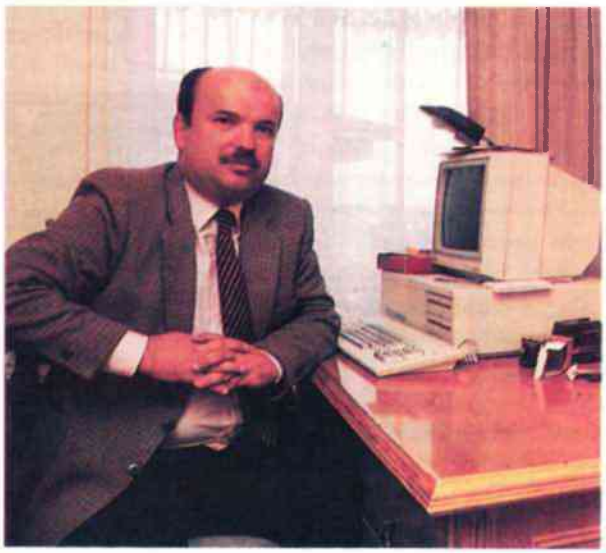

En ufak bir bunalım döneminde Türk basını o bunalımı giderme yönünde yayınlar yapmak yerine bunalımı koyulaştırıcı ve işi içinden çıkılmaz bir duruma dönüştürücü bir işlev yüklenmektedir. Bunun en son örneğini Terörle Mücadele Kanun Tasarısı'nda gördük

başımıza açacağı dertlerden haberdar değiliz.

2- Mesleği gereği fazlaca seyahat etme gereği duyan bir insanım. Biraz da midesine düşkün olduğum için her ülkenin mutfak kültürüyle yakından ilgileniyorum. Seyahat ettiğiniz her yerde o ülkenin mutfağıyla tanışma imkanına sahipsiniz. Ancak özellikle son beş altı yıldır ortaya çıkan bir yeni durum var: Gittiğiniz her yerde birbirinin tıpatıp aynı yemekleri yiyorsunuz, yani ülkelerin kendine has olan mutfak kültürü bir tarafa bırakıldı. Her ülkede bambaşka bir standart oluşturuldu. Bugün Ankara'da da Sheraton Oteli'ne gittiğinizde orda yediklerinizin Fransa'da, Brüksel'de, Washington'da yediklerinizle hiçbir farkı yoktur. Dünyanın en kötü mutfağı Amerikan mutfağıdır ama o kötü mutfağı dünyanın standardı haline getirmişlerdir yemek alanında. Aynı şeyi başka alanlarda da yaşıyor dünya, yanlış bir standartlaşma sözkonusu. Bu da iletişim teknolojisinin ve iletişimin kullanımının getirip dayattığı bir realitedir ve ben bu gidişten doğrusu pek mutluluk duymuyorum.

Dikkat ederseniz iletişimin en canlı ve herkesi ilgilendiren örneği televizyon. Televizyonda çok seslilik, farklılık şeklinde takdim edilen özel kanallara sahip Türkiye. Onun üzerinde özel kanalımaz var. Devlet kanalını da buna eklerseniz onbeş civarında değişik kanallardan hem haberleri alıyoruz hem günlük eğlencemizi o kanallarla tatmin ediyoruz. Fakat ne kadar da birbirine benzeyen kanallar. Devlet kanallarıyla özel kanallar arasında seviye itibarıyla hiçbir fark kalmamıştır. Dahası sadece Amerikada çevrilen filimler, sadece Amerika'lıların yaptığı diziler karşımıza çıkıyor. Hatta giderek haber programlarımız bile Amerikan TV'lerinin haber programlarına benzemeye başladı. Haberciliğe yaklaşımımız Amerikan haberciliğine benzedi. Bu yalnızca Türkiye'de geçerli olan bir gerçek değil. Ben iki gün önce

Televizyon rekabetinin karşısında yazılı basının yapacağı şey, kendisini televizyona benzetmek değil, onunla olan farklarını daha da vurgulamaktır, okuyucuya sadece televizyonda izledikleriyle yetinmemesi gerektiğini, orada öğrendiklerinin arka planını da sunarak ona kabul ettirmektir

Frankfurt'ta idim, orada Türk-Alman gazetecilerin katıldığı bir toplantıda tam da bu konular konuşuldu ve Almanlar da kendilerinin Amerikan güdümünde bir kültür egemenliği altında kaldıklarını idrak etmeye başlamış durumdalar. Aynı şey edebiyat alanında sözkonusu; bugün Türkiye'de kimsenin farkına varmadığı bir gerçektir, Türkler'in yazdığı romanlar, şiirler basılma imkanı bulamazken, basılanlar çok az satarken Amerika'da yazılmış, best seller olarak takdim edilen pek çok roman Türkiye'de Türkler'in yazdıklarından daha fazla satılma imkanına kavuşmaktadır. Dolayısıyla iletişim bu biçimiyle de kendisini belli ediyor ve geçtiğimiz dönemlerden farklı olarak zihinlerimizi de tutsak alacak şekilde bir Amerikan standardını getiriyor.

3- Türk medyası dediğimiz şeyi ikiye ayırmak lazım. Biri yazılı basın, bir tanesi de görüntülü basın olan televizyon. Yazılı basın bir önceki soruya verdiğim cevapta da çerçevesini çizmeye çalıştığım bir tehdide televizyondan daha az maruz çünkü ne de olsa Türk basınının yüz yılı aşkın kendi tarihi içinde oluşmuş gelenekleri var. Bu gelenekler de kolay kolay yıkılmıyor. Bu bakımdan da yazılı basın, bu gelişmelerden, zihni egemenlik iddiasındaki bir büyük devletin üzerimizde uyguladığı baskıdan daha az etkileniyor. Buna karşılık teknolojisi yeni keşifler ve icadlardan en fazla yararlanan basın bizim basınımız. Bu bakımdan herhangi bir sıkıntı yok. Ancak gazeteler de dergiler de giderek tek düzelik uçurumuna doğru yuvarlanıyorlar. Bunda da televizyonla rekabetin getirdiği bir tehdit algılaması var. Yani insanlar TV izleyerek haber alma, magazin alma duygularını tatmin ediyorlar. Buna karşılık da gazeteler okunmaz hale geliyor endişesi gazeteyi hazırlayanları, televizyona benzer gazeteler hazırlamaya doğru sevkediyor. Bu da kendi ipiyle kendisini asmaktan farksızdır çünkü televizyon rekabetinin karşısında yazılı basının yapacağı şey, kendisini televizyona benzetmek değil, onunla olan farklarını daha da vurgulamaktır, okuyucuya sadece televizyonda izledikleriyle yetinmemesi gerektiğini, orada öğrendiklerinin arka planını da sunarak ona kabul ettirmektir. Maalesef Türk basını

özellikle son yıllarda daha fazla televizyona benzeyen gazetelerden oluşuyor. Bu da çok ciddi bir tehlikedir.

Televizyona gelince; o zaten bahsettiğim gibi Amerikan güdümlü bir anlayışın hakimiyeti altındadır. Dizileriyle, filmleriyle hatta haber programlarıyla o anlayışı yansıtmaktadır. Türk basını giderek Amerika'daki basının çok kötü, seviyesiz bir kopyası haline dönüşmektedir. Televizyon da gazeteler de dergiler de bunun dışında değildir. Böyle bir tehlikeyle karşı karşıyayız.

4- Bütün dünyada basın demokrasinin savunucusudur. Böyle olmak zorundadır çünkü sonuç itibarıyla demokrasi, gazete okuyucusu olan bireylerin devlete karşı haklarının korunduğu bir sistemdir. Ancak Türk basını bu konuda geçmişte iyi sınavlar vermedi. Özellikle darbeler öncesinde ve hemen sonrasında bir tür fetva mekanizması gibi çalıştı gazetelerimiz. Halen mesleklerini sürdüren yazarlarımızın önemli bir kısmı bırakın daha önceki askeri müdaheleleri, 12 Eylül darbesine bile hem icazet verdiler, hem de darbeden sonra asker şakşakçılığı yaptılar. Bugün de o zihniyet maalesef basının köşebaşlarını tutmuş durumdadır. Demokrasinin tehdit altına düştüğü dönemlerde bu gidişe bir dur deme gereğini ve sivil otoritenin güçlendirilmesini savunan pek az yazar, kurum olarak da pek az gazete vardır. Dolayısıyla ben şahsen demokratikleşme süreci içinde Türk basınının kendisine düşen görevi iyi yaptığı kanaatinde değilim. Tersine kafaların bulandırılması ve basit bahanelerin büyütülerek sanki, "onlara karşı çıkmak için demokrasiden fedakarlıkta bulunmak gerekir"miş gibi bir havanın yansıtılması bakımından basınımızı suçlu bile buluyorum. En ufak bir bunalım döneminde Türk basını o bunalımı giderme yönünde yayınlar yapmak yerine bunalımı koyulaştırıcı ve işi içinden çıkılmaz bir duruma dönüştürücü bir işlev yüklenmektedir. Bunun en son örneğini Terörle Mücadele Kanun Tasarısı'nda gördük. Bugün bile neredeyse altı aydan beri tartışılan bir yasanın demokrasiyi genişletmek, demokratikleşmeye katkıda bulunmak için değil; tersine onu daraltmak veya demokratik bazı hak ve özgürlükleri askıya almak anlamını taşıdığının farkında bile değildir, okuyucularına da bunu yansıtmamaktadır. Basit kelime oyunlarıyla kaleme alınmış böyle bir yasa tasarısının, eğer meclisten bu haliyle geçerse tüm demokratik hak ve özgürlükleri daha da daraltacağını okuyucusuna duyurmamaktadır bugünkü basın. Hatta kendi işlerine gelen bölüm üzerinde daha da durarak, işte "163. maddenin hortlamayacak" gibi kendilerinden menkul bir iddiayı ortaya atmakta, buna karşılık bölücülüğün suç olmaya devam edeceği gibi bir konuyu da övgüyle karşılayabilmektedirler.

İnsanlarımız kendilerine hitap etmeyen, kendi hak ve özgürlüklerini savunmayan, kendilerini daha fazla dünyadan ve ülke olaylarından haberdar etmeyen Türk basınını, para vererek alma ihtiyacını duymamaktadırlar

Bütün bunlar Türk basınının aslında kafaları demokratlaşmış aydınlar tarafından yönetilmediği kanaatini bende uyandırmaktadır. Ve bu sebeble gazetelerimiz maalesef itibar kaybına uğramaktadır. Bugün satışlarımızın nüfusumuzla orantılandığı takdirde çok asgari düzeyde olduğu, Uganda'da bile Türkiye'den fazla gazete satıldığı gerçeği ile de örtüşmektedir bu kanaatim. Çünkü insanlar kendilerine hitap etmeyen, kendi hak ve özgürlüklerini savunmayan, kendilerini daha fazla dünyadan ve ülke olaylarından haberdar etmeyen Türk basınını satınalma, para vererek alma ihtiyacını duymamaktadırlar ve giderek tirajlar düşmekte, bugüne kadar birincilikle, büyük gazete olmakla övünen yayın organları okurlarına düşünülemeyecek çapta rüşvetler vermekte, bir tanesi bir trilyonluk promosyon kampanyası başlatırken diğeri "bir mislini ben vereceğim" iddiasıyla yeni bir kampanyaya girmekte, ama ancak promosyon kampanyasından önceki satışlarının bile altında okuyucu tarafından ilgi görmektedirler. Bu da Türk basınının kendi görevi olan demokrasiye sahip çıkma işlevini terketmesiyle paralel bir gelişmedir. Bu bakımdan da basının bu tür bir sınavda başarılı olamamasının aynı zamanda kendi sonunu getirecek bir yanlış olduğu kanaatindeyim.

Medy

Günümüzde kitle iletişim sürecinin taşıyıcısı olan medyanın etkisinin artmasından değil, varlığını daha çok duyurmasından sözetmek gerekiyor bence. Etki terimi, iletişim literatüründe özel bir terimdir. Medyanın, alıcıların, medya izleyicilerinin davranışlarını, düşüncelerini değiştirme etkisi var mıdır yok mudur gibi sorulara verilen yanıtlara bağlı olarak medyanın etkisinden, etkisi olduğundan ya da etkisizliğinden sözedilir. Bu da 1940'larda 50'lerde Amerika'da Lazersfeld ve arkadaşlarının yaptıkları ticari araştırmalarda, çalışmalarında sıkça ortaya çıkar.

Türkiye açısından, günümüzde medyanın varlığını daha çok duyurmasından sözedebiliriz. Bizim son zamanlarda medyayı tartışmaya başlamamızın oldukça özgün bir sebebi var. Bundan 15 yıl önce medya bu kadar tartışılmıyordu. Medya konusunda elbette yapılan çalışmalar vardı ama eğer izlerseniz piyasada çeviri ve telif olmak üzere medya konulu kitapların sayısında bir artış gözlemlemek mümkün. Bunu da yasa dışı ve korsan tabir edilecek şekilde özel TV'lerin ve onu takiben radyoların yayına başlamasına bağlayabiliriz. Medyanın varlığını daha fazla hissettirmesini de medyanın daha önce devlet tekeli altındaki tek sesli ortamdan kurtulmasıyla bağlantılayabiliriz.

Basında da aynı doğrultuda gelişmeler oldu. Basındakiler daha da ilginç tabii. Mesela, standart çok satan gazeteler- az satan gazeteler arasındaki veya marjinal olan gazeteler arasındaki dengeler değişti. Zaman ve Türkiye mesela. Zaman'ın tirajı Cumhuriyet'i geçti. Kısacası, olumsuz anlamda değil ama Türkiye'de kitle iletişimi açısından, böyle bir parçalanma, bölünme, dallanıp, budaklanmayla karşı karşıyayız.

Ekonomik ve kültürel olarak dışa açılma, dünyayla bütünleşme gibi perspektif ve yönelimler olmasaydı, daha doğru düzgün yol bile gitmeyen köylere telefon gitmesi pek mümkün değildi

Batıda 70'li yıllara kadar geriye götürebilecek "sanayi sonrası toplumu", "Enformasyon toplumu" gibi kavramlardan söz ediliyordu. Aslında "sanayi ötesi toplum"dan, "sanayi sonrası toplumdan" 1930'lu yıllarda birtakım Amerikalı sosyologlar söz etmeye başladı. Ama bizde yaygınlaşması ve genel geçer bir terim haline gelmesi biraz Özal'ın izlediği politikalarla yani 80 sonrası dışa açılma politikaları ve enformasyon altyapısını oluşturacak yatırımlara öncelik veren politikalarla birlikte önem kazandı. Ekonomik ve kültürel olarak dışa açılma, dünyayla bütünleşme gibi perspektif ve yönelimler olmasaydı, daha doğru düzgün yol bile gitmeyen köylere telefon gitmesi pek mümkün değildi.

Bu kavramlar genellikle ayakları havada kavramlar gibi görünüyor. Nedir bu "bilgi toplumu", enformasyon niye o kadar önemli, birtakım bilgisayar teknolojileri aracılığıyla bir şebekeye üye olup tek bir tuşa basmakla bir mesajı Pasifik ötesine birkaç dakikada ulaştırmanın önemi nedir? Bu insanlar niçin "bilgi toplumu"ndan söz ediyorlar? Bunun anlamı nedir ve bizim ne işimize yarar? Bunu anlayabilmek ve önemini daha iyi takdir edebilmek için yine modern topluma, modernliğin oluşumuna geri dönmek gerekir.

Hepimizin bildiği gibi modernliğin siyasal düzlemdeki en önemli tezahürü ulus devletleridir. Ulus devletleri bir merkezi iktidarın ortaya çıkmasıdır ama batılı feodal yapılanmalar için; sözünü edeceklerim imparatorluklar için de geçerli ama orada bazı farklılıklar var. Şimdi önce, genel, soyut, ideal, tipik düzlemde bir ulus devletin, merkezi iktidarın ortaya çıkmasından kısaca bir sözedelim. Sonra da mesela, Osmanlı ve diğer İmparatorluklar içinde ulus devletinin, merkezi iktidarın modern anlamda taşıdığı anlama ve bunun enformasyonla bağlantısına bakalım. Birçok soyutlamalar içinde dolaşırken aslında bir noktayı çok unuturuz. Bir merkezi iktidarın ortaya çıkabilmesinin nedeni ve onun en azından payandasını sağlayabilen en önemli özellik, yerel özelliklerin ve yerel iktidar odaklarının bir merkezde toplanması. Ama bu sadece çıplak şiddet uygulayarak da gerçekleşmiyor. İktidarın belli bir coğrafi sınır içinde, belli bir coğrafyayı sürekli denetlemesi gerekiyor.

laturka

Mehmet KÜÇÜK

1962 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. 1987 yılında ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. 1988 yılında A.Ü. İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde Araştırma Görevlisi oldu. Modernite vs. Postmodernite ve Medya-İktidar-İdeoloji adında iki derlemesi yayınlandı. Birikim, İzlenim gibi dergilerde çeşitli yazıları yayınlandı. Küçük, aynı zamanda İletişim Fakültesi'nde doktora çalışmasına devam etmektedir.

Bu denetim için de sürekli bir haberleşme mi dersiniz, iletişim mi dersiniz öyle bir ağ gelişiyor.

Matbaanın bulunması, yazılı basının gelişmesiyle batıda mutlakiyetçi devletlerin ortaya çıkması arasında nedensel olmasa da birbirini destekleyici, ya da eşnedensel diyebileceğimiz bir ilişki var. Veya birbirlerini eşbelirleyici şeyler olarak da görmek mümkün. Çünkü batıda basının gelişmesi merkezdeki kralın taşradaki tebasına buyruklarını iletmesine yarıyor. İlk gazeteler önce sarayın kendi içerisindeki haberleşmeyi sağlamak için, sonra da tüccarlar tarafından birer araç olarak kullanılıyorlar. Hangi mal nerede, kaça satılabilir, ülkenin hangi bölgesinde hangi mallara ihtiyaç duyuluyor gibi ticaretin, ekonominin gerektirdiği birtakım bilgileri ulaştırmaya yarıyorlar. İlk çıkış bu. Devletle yani merkezi iktidarlarla basının kendisi arasına bir mesafe koyması daha sonradandır. Bu tabii ekonominin devletten özerkleşmesiyle birlikte giden bir şey.

Dolayısıyla günümüzde ulusçuluk, milliyetçilik tartışmalarında sıkça vurgulandığı üzere 19. Yüzyıl'ın başlarına kadar standart bir Fransızca diye birşey yok mesela, Fransa'da çeşitli lehçeler var, tek bir dil yok. Merkezi devletin ortaya çıkması standart bir eğitimin uygulanması, dilin standartlaştırılması, basının, dolayısıyla iletişimin standart bir hale gelip bu enformasyon akışını sağlaması arasında ciddi bağlantılar var. Keza Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülmesi ve bir ulus devleti şeklinde yeniden örgütlenmesine baktığımızda, dili standartlaştırmayı, Latin alfabesine geçmeyi bu yönleriyle değerlendirirsek bu yönüyle de çok olumlu olduğunu göreceğiz. Kolay yazılabilir, kolay öğretilebilir bir dilin standart merkezi eğitimin aracı olarak kullanılması. Yine gazetelerin Kurtuluş Savaşı boyunca karşı taraftan ve İstanbul'dan aktardıkları haberlere baktığımızda iletişim denen şeyin ciddi ciddi modernliğin kuruluşundaki temel ögelerden biri olduğunu görürüz. Bir Latin alfabesi gerekir miydi gerekmez miydi? Tartışılabilir ve bu ayrı bir mesele. Belki gerekmezdi ama modern bir ulus devletin kurulması açısından dilin standartlaştırılması mutlaka gereklidir. Böyle baktığımızda eğer modernliğin kuruluşunda iletişim eşbelirleyici bir ögeyse, günümüzde de tıpkı modern ulus devletlerin, merkezi iktidarların inşaasında olduğu gibi iletişimin, ticaretin ve ekonominin gerekleri uyarınca bu sefer küreselleşme doğrultusunda bir yöne kayıyor. Aslında şöyle bir benzetme yapılabilir. Evvelden adına Osmanlı toprakları denen bir coğrafyada ve o topraklar üzerinde denetim kurmak için bir haber akışı gerekli.

Ticaretin, ulusal pazarların kurulmasında enformasyon ne rol oynamışsa, bugün de ulusal pazarlar, uluslararası anlaşmalar, küreselleşme açısından enformasyon yine benzer bir rol oynuyor. Rolde çok bir değişme yok. Hatta ekonomiyle bağlantısı bakımından aynı ama mekanı ve ölçekleri değişmiştir. Bu doğrultuda sürekli benzetmelere başvuruyorum: Mesela, İngilizce'nin bir şekilde bir dünya hakimiyeti sağlamış olan ABD sayesinde uluslararası ortak bir dil

haline gelmiş olduğunu düşünürsek; o ulus devlet, standart bir dil, standart medya yoluyla enformasyon akışı ve farklı insanları aynı toprağın, aynı coğrafyanın, daha büyük bir cemaatin üyesiymiş gibi hissetmelerini sağlayan o iletişim ortamının bu kez küresel düzeyde kurulmaya başladığını görüyoruz.

Sermayenin uluslararası anlaşmasını düşünürsek, medyanın burada çok kolaylaştırıcı bir öge olarak gündeme geldiğini düşünürsek ne dediğim anlaşılır sanıyorum. Ben burada sadece ekonomiyi ve soyut düzlemde merkezi iktidar boyutunu ele alıyorum. Tabi bunun bir sürü boyutu var. Mesela kültürel boyutu çok önemli. Bunu eleştirebilirsiniz ama yadsınamaz bir takım boyutları var. Bundan 15 yıl evvel, Michel Jackson'ın dolduracağı bir plağın Amerikayla aynı günde Türkiye'de çıkması düşünülemezdi bile. Bugün hem iletişim sürecinin kendisinin küreselleşmesi hem ekonominin ulusal sınırları tanımayacak ölçüde, kendi kendisini denetler ve kendi başına gidebilmesiyle, sermayenin uluslararası anlaşmasıyla, kapitalizmin dayanılmaz çekiciliğiyle birlikte oluyor. Son zamanlarda literatürde kültürden çok fazla sözedilmeye başlandı ama bunların altında hep bir ekonomik gerçeklik var. Dolayısıyla enformasyon toplumu dediğimiz şey böyle birşey.

Sadece uluslararası düzlemde konuştuk. Enformasyonun işin içine girdiği başka noktalar var. Ekonomide üretim aşamasında bilgisayarlaşma sözkonusu. Daha önceden standart üretilen ürünler bilgisayar teknolojisinin kısa zamanda tasarım yapabilmesiyle aynı fabrikada çok farklı dizaynda ürünler üretilebiliyor. Dolayısıyla enformasyon bizzat üretim süreci içine girmiştir. Sadece bir haber akışı veya ulusal bütünlüğü sağlayıcı bir meşrulaştırma, bir ideolojik aygıt olmakla kalmayıp bizzat üretim sürecinde bayağı ciddi belirleyici emek ögesi olarak işin içine girmiştir.

Batı medyasıyla Türk medyasını karşılaştırmaya gelince: Bu konuda çekincesiz sözler söylemek çok zor. Batıda medyanın olağanüstü uzun bir tarihi var. O tarih içinde bir sürü çatışmaları vesairesi var, uzun tarihinden ötürü bir yerleşikliği, bir kurumsallaşmışlığı var. Bizde medya bizim siyasal sistemimize, hükümetimize benziyor biraz. Demokrasinin başlangıcındaki partilerin isimleri bile bugüne kalmamıştır. Kalanları da CHP örneğinde olduğu gibi bir durumla gelmiştir. Her ne kadar bunlar belli bir süreklilik arzediyorsa da kurumsallaşmayı engelleyici bir gelenek oluşturucu bir sürecin önü Türkiye'de sürekli olarak tıkanıyor. Çok daha yerleşik kuralları olması gereken siyasete baktığımızda, orda bile böyle bir şeyden söz edemiyoruz. Başbakanını asan, yaşatmayan, partilerini kapatıp mal varlıklarına el koyan bir ülkedeyiz. Medyada kabahat aramadan önce aranacak bir sürü yer var. Medyaya haksızlık edilmesini de kendi payıma istemiyorum.

▼
Bizde medya bizim siyasal sistemimize, hükümetimize benziyor biraz. Demokrasinin başlangıcındaki partilerin isimleri bile bugüne kalmamıştır. Kalanları da CHP örneğinde olduğu gibi silinmiştir
▲

Murat Belge'nin yıllardır söylediği bir söz var: "Kapitalist olacaksak şunu adam gibi yapalım". Başlangıç noktasını nereden alırsanız alın, 60'lı yıllarda İngiltere'ye yapılan Ticaret Anlaşmasından mı alırsınız, yoksa kapitülasyonlardan mı, Tanzimattan mı ama biz böyle kapitalist ekonomik sistemin etkisine girmişizdir. O zamanlardan bu yana gelişme, kalkınma adı altında bir kapitalistleşme rotasına girilmiş. Kapitalizmde özel mülkiyet, özel mülkiyetin kaynaklandığı, zuhur ettiği bireyin emeği dokunulmazdır. Ama bizde partilerin mal varlıkları müsadere ediliyor. Osmanlı geleneği sürüyor. Bir yandan koptuk, devrim yaptık diyoruz, öte yandan CHP'nin 80 öncesi kongre tutanaklarını hiçbir yerde bulamıyoruz, çünkü yoktur, yakılmıştır. Böyle bir ortamda bizim basınımıza baktığımız vakit Türkiye'de bir sürü gazetenin kurulup battığını görürüz. Yayına başlandı, tutturulamadı, kapandı, başkası başladı, yönetimleri değişti şu oldu bu oldu. Dolayısıyla Batı medyasından çok çok farklı Türk medyası. Ama batılılaşacağız, medenileşeceğiz, muasırlaşacağız diye başlattığımız süreçte hangi kurumumuz Batı dakinden farklı değil ki? "Bağımsız yargı" deniyor, palavra, "4. güç basın" deniyor, palavra.

Demokrasinin en iyi şeylerinden birtanesi, bireylerden başlayarak meslek gruplarından başlayarak insanlar örgütlenecek ve kendi çıkarlarını savunmak için siyasal düzlemde etkinlikte bulunacaklar. Tabii ki bunlar yasak. TÜSİAD siyaset yapmayacak, sendika siyaset yapmayacak ondan sonra medya Batıdaki gibi medya olacak. Bulvar gazetesi de olacak ama gazetelerin hepsi de bulvarlaşmayacak. Olmaz. Olanlarda da Zaman'da ve Cumhuriyet'te olduğu gibi ideolojik semboller öne çıkıyor. Batıda anadamar tabir edebileceğimiz

gazeteler vardır. Time'dir. Wallstreet'tir, Almanya'da Punk'tur vs. Çizgileri sağdır, soldur ama ciddi gazetelerdir. Bir de bulvar gazeteleri vardır. Bizim medyaya baktığımızda ansiklopedi savaşları otomobil savaşları, villa savaşları... Bizimkiler batıdaki bulvar basınıyla ciddi gazetelerin karışımı.

Batıda gazete başına 16 tane köşe yazarı yoktur. Vardır, bunlar zamanla değişir, Michel Foucault gibi bir adam belli bir dönem yazmıştır. Sonra onun yerini bir başkası alır.

Adamların yüz yıllık partileri var. Bizde 100 yıllık parti yok. Kongresinin tutanakları olmayan partiler var. Somut olarak CHP'nin tarihini yapamazsınız. Cumhuriyet gazetesinin belli bir tarihi vardır ama '50, '60'larda olağanüstü değiştiğini görürüz. Savaş döneminde Cumhuriyet'in herhangi Faşist bir gazeteden farkı yoktur. Demokratikleşme sonrasında (50'lerden sonra) solu temsil eder, CHP çizgisini temsil eder.

Bu çerçeve içinden baktığımızda, evet bizim medya batıdan farklı. Ama o farklılıkların olumsuz yönlerini gözönüne alırken hep öbür kurumlara da bakacağız. Yani üniversitelerimiz özerk değil, Üniversite değil zaten, bürokratik devlet aygıtının bir parçası. Hiyerarşi, kişiye sadakat üzerine kurulmuş bir yapı. Öyle düşünce özgürlüğü falan filan hikaye. Babanız izin verdiği kadar konuşursunuz ama üçgün sonra gelip senin şu yaptığın suç denmeyeceği de garanti değil. Nitekim öyle oldu. 12 Eylül öncesi faaliyet gösteren partiler meşruydu. Ülkenin kaç yıllık siyasetini yöneten insanlar hapse tıkıldı. Ne meşru ne gayrimeşru ne yasal ne yasal değil belli değil.

Yeri geldiğinde herşey yasal, yeri geldiğinde de yasadışı olabiliyor. Böyle bir keyfi yapılanma içinde de bence Türk medyasını çok fazla suçlamamak lazım. Çünkü aslında çok çok olumlu yönleri de var: Mesela Neil Postman'ın "Öldüren Eğlence" diye bir kitabı çıktı. Postman aslında tutucu bir adam, ABD kilisesine mensup. Bu adam ABD'de TV'nin artık ciddi konuları, fikir tartışmalarını daha çok duygulara yönelik, 5 dakikalık sloganlarla, birtakım mesajları aktarma aracına dönüştürdüğünü; artık siyasal bir tartışmanın olamayacağını; TV'nin eğlenceden ibaret olduğunu ama bu eğlencenin toplumu' öldüren, yozlaştıran bir eğlence biçimi olduğunu, eğlenceden başka bir şeye izin vermediğini söylüyor. Ama Ali Kırca'nın Siyaset Meydanı programını Postman seyretmiş olsa adam apışıp kalırdı. Bu da Türkiye işte. Tartışma 9-10'da başlıyor, sabaha dek sürüyor. Olağanüstü bilgilendirici de oluyor. Sıradan insanlar da, belli alanların uzmanları da siyasal alanlarda eğitiliyor. Hem Türkiye'den insan manzaraları görme olanağına sahip oluyoruz, hem de çok sonraki zamanlarda haberdar olduğumuz şeyleri uzmanından dinleme fırsatımız oluyor. Bunun bir başka yönü de var: Türkiye'de terör bolluğu var. Türkiye'de sanayinin, üretim sektörünün reklam yeteneği, payı ve o reklamın dağılımı belli. İki kanaldan fazlasını aslında besleyemez. Dansözler ortalığı kaplamış vaziyette. Haberler sıcağı sıcağına, paparazzi şovlar ve siyasal tartışmalar, Yüksek Tansiyon, Siyaset Meydanı bayağı ağırlıkta. Bunların bir de mali yönü var. Ali Kırca'nın yaptığı program mesela, çağırıyorsunuz iki kişi. Bir tane program yöneten, iki tane de kamera. Sen bununla iki saati de 3 saati de doldurabilirsin. Reklam alma şansı çok fazla, hem olağanüstü ucuza geliyor. Türkiye'de sinema sektörünün alt yapısının fazla gelişmemiş olması olumsuz gibi görünüyor ama bakıyorsunuz bu olumlu hale dönüşüyor. ATV'nin memleket aşkıyla yanıp tutuştuğundan değil, bunların arkasında ekonomik gerçekler var. Olumsuz sayılabilir ama olumlu bir sonuç doğuyor. Batıda böyle birşey yok.

▼
Üniversitelerimiz özerk değil, Üniversite değil zaten, bürokratik devlet aygıtının bir parçası. Hiyerarşi, kişiye sadakat üzerine kurulmuş bir yapı. Öyle düşünce özgürlüğü falan filan hikaye. Babanız izin verdiği kadar konuşursunuz ama üçgün sonra gelip senin şu yaptığın suç denmeyeceği de garanti değil.
▲

Başka bir olumsuz olay: Biz hep medyanın çok kanallı olmasından şikayetçiyiz. Seçkin akademisyenlerimiz, entellektüellerimiz hep "yazılı kültür toplumu değiliz, bir de televizyon geldi iyice tembelleştik. Kitap satılmıyor" diye şikayet ediyorlar. Ben bunu bir ölçüde paylaşıyorum. Paylaştığım ölçüde bu tartışma programlarından başka bir olumsuz yön çıkıyor: Bizim o şifai, belli olmayan nakli bilgilenme alışkanlığımızı pekiştiriyor, orada iki program dinledim mi bir konuyu öğrendim sanıyoruz.

Dolayısıyla Türk medyası çok farklı, ama bu farklılıklar ille de olumsuz değil, olumlu yönleri de var. Olumsuzluklara bakarsak, Batılı modern toplumların barındırdıkları ayrımları barındırma iddiasında olan Türkiye'de bir çok kurumun, medyadan daha da olumsuz olduğunu görürüz. Almanya'da kot pantolon ve kazakla meclise giremez,

bizde mecliste çiğ köfte partileri yapar.

Demokratikleşme sürecinde medyanın epey katkısı oluyor. Bir sürü sözün, bir sürü yasak terimin zihinlerde biraz yeşermesine, insanların kulaklarının alışmasına yardımcı oluyor.

Özel TV'ler sayesinde Cem Boyner'in "kendi dağlarını, topraklarını bombalayan devlet olamaz" gibi bir lafına kulağımız alışıyor. Birbirine alışamayan, aynı mekanları paylaşma deneyimleri olmayan bir takım yaratıkları bir araya getiriyor. Onlar orada bir arada bulunuyorlar. Biz de onları seyrediyoruz. Onlara bir şekilde katılma imkanı buluyoruz.

Başı kapalı bir vatandaşımızla mini etekli bir vatandaşımız baş örtmeyi, giyinmeyi tartışabiliyorlar. Kırıcı ya da değil. Bu tartışmalar vesilesiyle biz görüyoruz ki, başörtmenin insanın aptal olduğu anlamına gelmediğini görüyoruz, çok zekice konuşmalar olabiliyor.

Sabah Gazetesi, dış politikayı çok farklı yorumlayan iki köşe yazarına sayfalarında yer veriyor. Böyle bir kültürel ve ideolojik düzlemde bayağı ciddi bir katkısı var. Ama son tahlilde kendi aralarında sürekli biz birinciyiz, biz daha çok satıyoruz, biz en çoğunu veriyoruz diye kavga ederek Nasrettin Hoca misali kendi bindikleri dalı kesiyorlar.

Çok masraflı gazete çıkarıyorlar, hem en son teknolojiyle yayın yapıyorlar hem de birtakım yazarlara olağanüstü paralar veriyorlar, ansiklopedi kampanyaları vb. bunların maliyetini etkiliyor.

Son yıllarda arada şöyle laflar duyabiliyoruz: "Aman yarın birbirimizin yüzüne bakamayacak şekilde birbirimize laf etmeyelim." Özal'dan Mesut Yılmaz'dan bir takım vesilelerle duyduk. Bunun gibi nasıl siyasetin kendi at koşturduğu alanı yıpratacak ölçüde siyasal partilerin birbirlerine saldırması sakıncalıysa medyanın da bu açıdan demokratikleşmeye bir yandan yararı var, bir yandan da yok.

Ama siyasal iktidara karşı mecliste bir takım yasaları geçirme hususunda ciddi bir işbirliği yapıp siyasal alanı zorlayıcı bir görev yaptıklarını pek söyleyemiyorum. Mesela düşünce yasakları; akademisyenlerin yazdıkları kitaplardan ötürü içeri girmelerini suçladılar. Ama bunu sürekli gündemde tutmuyorlar, yolsuzluk olaylarında sürekli üzerine gitmiyorlar. Siyasal sistemin, hukukun tıkandığı yerde basın mı güçlensin? Tabii ki hayır. Ama onların tıkandığı yerde daha fazla üstüne gitsin. Ama bunun için de halktan destek görebilmesi lazım. Okuyucunun destek verebilmesi için de okuyucunun gözünde saygın olması lazım.

Gazetecilikle değil de promosyon kampanyalarıyla tavlamaya yönelik bir zihniyetin okuyucuyu çok da fazla ciddiye alan bir zihniyet olduğu söylenemez. Okuyucuyu ciddiye almıyorsa okuyucu da onu ancak o kadar ciddiye alıyordur

Milliyet, Hürriyet, Sabah üçlüsüne ne ben çok fazla saygı duyuyorum, ne de zannediyorum onların sıradan okuyucuları çok fazla saygı duyuyordur. Çünkü okuyucuyu haberle, gazetecilikle değil de promosyon kampanyalarıyla tavlamaya yönelik bir zihniyetin okuyucuyu çok da fazla ciddiye alan bir zihniyet olduğu söylenemez. Okuyucuyu ciddiye almıyorsa okuyucu da onu ancak o kadar ciddiye alıyordur, Mercedes verdiği ölçüde, alabildiği ölçüde. Dolayısıyla bir yandan demokratikleşmeye katkısı var.

Bizi farklı görüntülere alıştırıyorlar. Bir yandan da kendi bindikleri dalı kesmelerinden, kendi meşruiyetlerini yıpratacak ölçüde birbirleriyle rekabete girmelerinden, devletten olur olmaz krediler almalarından çok sarsılıyorlar. Devletten bağımsız yayın yapabilmeleri için kaynaklarının da bağımsız olması lazım. Sabah teknolojisini devlet yardımıyla getirdi kurdu. Devletten bu kadar çok kredi aldıktan -ne kadarını ödedi ne kadarını ödemedi tartışılıyor şimdi, Güneydoğuda tesis kuruyor, kapatıyor. O tesisi kurmak için aldığı kredi nereye kullandığı belli değil- sonra bağımsız olması mümkün değil. Zaten mutlak bağımsızlık batıda da sözkonusu değil.

Sonuçta medya da ticari bir meta gibi iş görüyor. Sonuçta bunlar da eğlence, enformasyon ve bilgi satıyor. Sonuçta bir şirket gibi örgütlenmek zorundalar. Birtakım holdingler gibi reklam alıyorlar vesaire. Bunların da bir takım bağımlılıkları olabilir.

Sözgelimi bilmem hangi şirketin bir yolsuzluğu üzerine çok fazla gidebilir. Aman bana reklam vermez diyerek. Bunlar batı için de geçerli. Bunların bir şekilde dengelenmesi lazım. Bizde hem özel şirketlere teşnesin hem devlete teşnesin. Biraz da okura yaslanmak lazım. Tabii okura da böyle yaslanılmaz. Veya izleyiciye yaslanmak lazım.

İzleyiciye de öyle göbekle, çıplak hatunla yaslanılmaz, başka birşeyler yapmak lazım. İşte bu başka bir şeyleri yaptığı müddetçe Türk basını da demokratikleşmeye katkıda bulunacaktır.

Türk Medyasının yapısı çok farklı

Prof.Dr. Oya TOKGÖZ

Bu kelimeler, yani iletişim, kitle iletişim araçları, kitle iletişimi, medya, enformasyon, kamuoyu, kelimeleri yeni olarak hissedilen kelimeler değil, fakat daha çok son yıllarda medyatik toplum olmaya yönelmeye başladığımız için, sanki bu kelimeler üzerine çok fazla bir baskı varmış gibi geliyor. Aslında bunlar yeni kelimeler değil. İletişim kelimesi için eskiden haberleşme, kitle iletişimi için kitle haberleşmesi kullanılıyordu, kitle iletişim araçları için de haberleşme araçları kelimeleri kullanılıyordu. Fakat özellikle reklam piyasasının etkisiyle, 1980 lerin ortasından itibaren, ANAP'ın iktidara gelmesiyle beraber kitle iletişim araçları yerine medya kelimesi tercih edilmeye başlandı. Yani reklamcılıktan girdi bu kelimeler. Medya yabancı dilde "Medium" kelimesinin çoğulu, kamuoyu kelimesi 30 yıldır kullanılıyor, öbür kelimeler vardı ama toplumdaki çalkantıya göre değiştiler. Sokaktaki adam genellikle çok iyi tanımlayamıyor bu kelimeleri. Sokaktaki adam kendine göre bir anlam veriyor bu kelimelere. İlginç tarafı bu. Herkesin diline pelesenk olmuş bu kelimeler. Enformasyon kelimesi de anlaşılmıyor. Bu, bilgi alma ve vermeyi içeren bir kavram. Yazdığım kitapları okursanız, özellikle bu kelimeyi kullanmak istiyorum çünkü Türkçe karşılığı yok. Enformasyonun Türkiyeye ilk girişi 1950'lerdir, o zamanlar tanıtma kelimesine karşılık olarak girdi ama tanıtma anlamı da taşımaz. Farklı anlamları var. Bilgi alışverişi anlamına geliyor kavram olarak, ama kelime olarak Haber anlamında kullanılabiliyor.

Sanayi Devrimiyle birlikte kitle toplumu kelimesi kullanılır. Bu 20. yüzyılın başından itibaren önce İngiltere ve Amerika'da kullanılır, daha sonra diğer ülkeler de kullanmaya başlarlar. Sanayi Devrimi'nin ikinci aşamasında kullanılan kelimeler sanayi sonrası toplum, 3. dalga enformasyon, iletişim toplumu, iletişim devrimi gibi kavramlar. Burda baktığımız zaman temel çıkış noktası teknoloji dir. Teknoloji üreten ve onunla beraber yaşayan kimselerin geçirdiği evreleri gösterir. Ama bu demek değildir ki teknolojinin transferi yoluyla bunlar başka ülklere gitmiştir. Teknolojinin transferiyle geçmiş olsa bile o ülkelerin, "sanayi toplumu", "enformasyon" gibi adlandırmalar yapmaları zor. Daha sonra enformasyon sektör haline geldi. Günümüzde sanayi ötesi toplumlarda veya enformasyon toplumlarında özellikle enformasyon sektörü çok büyük bir alan kaplıyor. Servis sektörleri arasındaki ilişkiler iletişimle olacaktır, bütün sektörlerdeki ilişkiler belirli şekillerde insan ilişkilerine dayandığından enformasyon ilişkisi, veya iletişim ilişkisinin önemi gözardı edilemez. Türkiye kitle toplumu olabilir ama enformasyon toplumu veya iletişim toplumu değildir. Çünkü iletişim teknolojisini tümüyle üretemiyoruz. Transfer yoluyla alıyoruz bir çok şeyi, ya da montajla üretiyoruz. Onun için bir enformasyon toplumu olduğumuzu söyleyemeyiz. Bütün iletişim teknolojisini kullansak da enformasyon toplumu sayılmayız çünkü belirli bir gelişmişlik düzeyi sergilenmiyor.

İnsanlar tarım bölgelerinden, önce atölyelere sonra fabrikalara gelirler, yani kentleşme başladı. Burada ikincil gurup ilişkiler, yani usta çırak ilişkisi, patron çırak ilişkisi, resmi ilişkiler başlar. Bundan sonra insan kendini yalnızlaşmış hisseder. Bu sıralarda insanların eğitimi olgusu da yaygınlaşır. Devletin açtığı okullarda insanlara, onlarda aranan bazı özelliklerin yüklenmesi için eğitimden yararlanılır. Bunlara okuma yazma öğretildikten sonra bunları belirli şeylerden bilgilendirebilmek için gazetecilikten yararlanılır. O zamana kadar, yani 1830'lara kadar kitle gazetesi yoktur. O zamanki gazeteler çok seçkinci gazetelerdir, insanın ilgisini çekme noktasından hareket ederek her kesimden insanın konu olduğu gazetelere, yani kitle gazetesine yönelinir. Bu yönelişi hazırlayan etmenlerden biri teknolojidir. Türk medyasının çok farklı bir yapısı var. Herkesin gözünde olan ve sanki herşey oymuş gibi değerlendirilen İstanbul kaynaklı gazeteler var. Yüksek tirajlı, promosyonla şöyle ya da böyle tiraj arttırmaya çalışan bir küme var. Bunun yanında çok fazla önemi olmayan yerel gazetecilik olgusu var. Bundan sonra 1990 sonuna kadar kamu radyo televizyonu var . Sonrasında, şimdilerde çıkan özel radyo televizyonlar var. Bunlar ne ölçüde çoğulcudur, ne ölçüde tek seslidir vs. gibi bir tartışma sürüyor şimdi çok kimse arasında, bu ayrı bir olgu. Fakat asıl temel alacağımız çıkış noktası teknoloji. İstanbul merkezli gazeteler teknolojiyi kullanıyorlar. Yerel gazeteler ise İstanbul gazetelerinin sattığı makinaları kullanıyorlar. Ama asıl önemli olan, herşey İstanbul gazeteleriyle sürüyormuş gibi bir durum var. Özel radyo-televizyonlar çok büyük sermaye gerektiren işler. Türk medyasının en önemli özelliklerinden biri, 1970'lerden sonra yatay tekelleşme başladı. Çarpık kapitalistleşme içinde; sonra dikey tekelleşme başladı, 1980'lerde Asil Nadir'in girmesiyle birlikte çapraz tekelleşme başladı. Dikkat ederseniz şimdi her televizyonun gazetesi var, bunu özellikle söylüyorum, gazetenin değil, gazetenin gibi görünür ama televizyonun gazetesi var, radyosu var, bunun yanında yayın alanında olmayan, başka alanlarda, örneğin turizm alanında işletmeleri var. Bunlar kapitalistleşmenin, ticari tekelleşmenin tipik örnekleri. Bunu yaşıyoruz. Batıdan belirli şekilde farklı değil Türk medyası, ama çok çarpık bir yapısı var. Gazetecilik teknolojisi vs. bakımından bazı gazeteler dünyanın sayılı örneklerinden ama bir yandan da çok kötü bir durumdalar.

Basın öz denetim m

1- Dünya bir globalleşme, yani küçülme süreci yaşıyor. Bosna-Hersek'te yahut Haiti'de olan olayları artık günü gününe dünyanın her yerinde izleme imkanı var. Yani dünyanın yüzölçümü boyut olarak küçülmüyor ama özellikle hızla gelişen teknolojik gelişme dünyayı dünden daha küçük bir hale getiriyor. O nedenle iletişimin bütün dünyada birincil, yani en ön sırayı almak gibi bir zorunluluğu var. Bu ekonomik açıdan gerekli, dünyanın her tarafındaki borsa faaliyetlerini izleyebiliyoruz; kültürel açıdan önemli, bir takım ülkeler kendi kültürlerini başka toplumlara yöneltmeye çalışıyorlar; siyasi açıdan önemli, kendi siyasi amaç ve ideolojik amaçlarını bu çok gelişmiş sistemle ulaştırmayı planlıyorlar. Onun için bütün dünyada medya çok ciddi biçimde önemli bir yer aldı. Gerçi dünya ideolojik kısır çekişmeleri tarihe gömdü. Komünizm devrini tamamladı, artık kapanmış bir sistem olarak görülüyor. Yerine başka alternatifler aranıyor ama bunun yerine dünyada alabildiğine bir ekonomik savaş bir ekonomik kavga var. Bu nedenle de özellikle medya, enformasyon, kamuoyu oluşturulması çok ciddi bir ağırlık kazandı. Ülkemizde de bu gelişmeye elektronik olarak ayak uydurmamıza rağmen asıl fonksiyonu zaman zaman unutuyoruz. Özellikle içinde yaşadığımız günlerde büyük gazeteler arasındaki promosyon çılgınlığı gazetelerin asıl işlevlerini bir kenara bırakıp belirli ürünlerin, deterjanların, diş macunlarının evlerin, arabaların ikinci ürünü haline gelmeye başladıklarını görüyoruz. Elektronik gelişmeyi yakaladık ama fikir düzeyinde ve gazetelerin ana işlevleri düzeyinde dünden daha geriyiz. Şu anda ülkede medyanın içinde bulunduğu en ciddi sorun bu. Bu en azından okuyucunun ya da izleyicinin yayın organına güvenini azaltıcı bir unsur. Bu sıkıntılar dünyanın çeşitli ülkelerinde zaman zaman yaşanmış ve onlar çıkış yolları bulmuşlar. Umudum o ki bizde de tiraj adına yapılan yanlışlıktan bir an önce vazgeçilir ve gazeteler asıl ana işlevlerini yerine getirici kuruluşlar haline gelir.

Medyayla ilgili ülkemizde bir diğer sorun tröstleşme sorunu. Basın gerçekten demokrasinin en önemli ayaklarından biri . Basının olmadığı bir yerde demokrasiden bahsetmek mümkün değil. Ancak yine demokrasinin en önemli ögelerinden biri de çok seslilik. Oysa şu anda Türkiye'de tirajın yüzde 70'i bir veya birkaç elde toplanmış durumda. Bu tröstleşmenin özgür ve çok yanlı düşünceyi, çok sesi birlikte getirmesi mümkün değildir. Dünyanın birçok demokratik ülkesinde bu tröstleşmeye karşı anti-tröst yasası, anti kartel yasaları konulmuş. Bunları koymak demokrasiye bir sınır getirmek değil, aksine insanların daha çok sesi duyabilmeleri için getirilmiş bir koruma mekanizması. Tröstleşmenin Türkiye'de hem demokrasi açısından, hem basın, hem de basın çalışanları açısından ciddi sorunlar getireceği kanaatindeyim. Bunu biran önce aşmazsak ilerde daha ciddi problemlerle karşılaşabiliriz.

2- Birinci soruyla bağdaşık bir soru ikinci soru da. Özellikle televizyonların yaygınlaşmış olması kültür farklılığının ciddi biçimde yaşandığı dünyamızda da sorunlar ve sıkıntılar getiriyor. Biz teknoloji alırken çok dikkatli olmalıyız. Çağı yakalayabilmek teknolojiyi yakalayabilmekle olur, yalnız teknolojiyi getirirken kültürü de birlikte getirmenin bu ülkede çok ciddi sıkıntılar yaşatacağı da yadsınmaz bir gerçek. Biz Amerika'dan herhangi bir alet alalım ama, Amerikan kültürünün alabildiğine bu toplumu etkileyecek şekilde Amerikan filimlerini almamıza gerek yok. Bu aslında ucuz materyal olarak görülüyor ama yaygınlaşması toplumda çok ciddi kültür yozlaşmalarına yol açıyor ki dünyanın birçok ülkesinde bununla ilgili bir takım yaptırımlar getirilmiş. Teknolojiyi alalım ama kültürü alırken çok dikkatli davranalım. Bu teknolojiye kendi öz kültürümüzü monte etmeliyiz, bu bir parça daha çaba, bir parça daha para gerektiren bir iş ama kültür yatırımları yarınlara yapılmış en ciddi yatırımlardır ve meyvelerini almamız gereken bir yatırımdır. Onun için kendi öz benliğimizi, kültürümüzü yaşatarak teknolojiden yararlanmamızın yararına inanıyorum. Günümüzde özellikle bir anda Türkiye'ye giren çok sayıda özel televizyonun bu konuya çok hassasiyet gösterdikleri kanaatinde değilim. Yalnızca ekranı, süreyi doldurmak için yapılan yayının sorumlu yayıncılık olduğu kanaatinde de değilim. Yayıncının en ciddi görevi bence o ülkenin, toplumun insanlarına karşı sorumluluğunu hiç aklından çıkarmamasıdır. Artık yurtsever olmak yetmiyor, "uyanık yurtsever" olmak durumundayız. Birşeye karşı çıkarken ya da karşı çıktığımızı zannederken aslında onun propagandasını yaptığımızın bilincinde değiliz. Birşeyle mücadele

anizmasından uzak

ederken onu bilmeden yücelttiğimizin farkında değiliz. Bu hızla gelişen medya çağında topluma karşı belli sorumlulukları olan gazetecinin yayıncının uyanık yurtsever olması yüzde yüz gerekiyor.

3- Batıda toplumu korumak için tekelleşmenin önüne belirli setler konulmuş, bizde bu yok. Orada gazeteler yalnızca haber satar, toplumu aydınlatan yalnızca gerçekleri anlatan önemli ve ciddi müesseselerdir. Bizde ise daha fazla satmanın kavgası yapılıyor, daha fazla aydınlatma, daha fazla yol gösterme, daha fazla bilgi verme ikinci planda kalıyor. Bence Batıdaki medya ile ülkemizdekinin en büyük farklılığı bu. Mesela Danimarka'da bir kişi eğer elinde yüzde 16'lık tiraja sahip bir gazete varsa ikinci bir gazete çıkarma hakkına sahip değil. Çünkü o sayıdan yukarda gazete satmanın ötesinde bu toplumu yönlendirmenin bir aracı olarak görülebilir. Yine bu sayıda tirajlı bir gazete sahibinin bir televizyon kurma imkanı yok. Yasak ve kısıtlamalardan yana değilim ama, bu tröstleşmenin önüne geçilmesi gerekiyor ülkemizde. Neredeyse bütün televizyon kanalları bir gazete sahibine ait ve sorumlu yayıncılık yok. Bu tehlikeli gelişmenin bir an önce ortadan kaldırılması gerekiyor. Yasalardan önce öz denetim gerekiyor. Çünkü dünyanın en mükemmel yasaları bile, uygulama imkanı bulamazsa, veya uygulayıcı art niyetli ise etkin değildir, ama yasaların olmadığı bir ülkede öz denetim, müesseselerinin, kurumlarının yaşatılması için yeterli olacaktır. Basının içinde bulunduğu en büyük sıkıntılardan biri de bu öz denetim mekanizmasından uzak olması. Üzülerek belirtmek istiyorum ki şu anda Türkiye'de 213 tane cemiyet var basınla ilgili, basın derneği var. Dünyanın hiçbir yerinde ilçelere kadar yayılmış olan bir yapılaşma göremezsiniz. Bu ülkede şoförler, berberler, kapıcılar bir çatı altında toplanıyor, federasyon kurma becerisini göstermişler. Herkese yön veren, birleşmeye çağıran gazetecilerin bir çatı altında toplanmamalarını bu mesleğin bir ayıbı olarak görüyorum. 1946'dan beri bunu becerememiş basın kuruluşları çağı yakalamaları için, kendi sorunlarını daha ciddi biçimde ortaya koyabilmeleri, birlikte çözüm üretebilmeleri için bir an önce bir çatı altında toplanmalı. Bu, özdenetimle ilgili konuda yarar getirecektir. Basın Konseyi gibi bir zenginler kulubünün yaptırımı olmadan basının içindeki bir takım sorunlara çözüm bulunabilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyim. Yönetiminde işadamının hukukçusunun olduğu bir kuruluşun basının sorunlarına hangi ölçüde mantıklı ve yansız bakacağını da kamu oyunun takdirine sunuyorum.

4- Ben basının demokrasilerin kurulmasında da gelişmesinde de çok önemli görevler ifa ettiği inancındayım. Dünün Türk basınına baktığımızda Milli Mücadele yıllarında gazetesini çıkarmak için Adana'dan Toroslar'daki bir mağaraya matbaasını taşıyıp o mücadelenin içinde olan bir Yüreğir'i hatırlamak mümkün; yine ulaştığı yerlere kadar telefon direkleriyle, ulaşamadığı yerlerde tellalların sırtında haber gönderen Anadolu ajansını kurduran Atatürk'ün Milli Mücadele yıllarına bakmak lazım. Falih Rıfkıları, Ahmet Emin Yalmanları, Hüseyin Cahitleri hatırlamak mümkün. Yani ülkenin çıkarları için, demokrasinin yerleşmesi için, kişisel bütün menfaatlerini bir kenara bırakıp ülke menfaatlerini öne çıkaran insanların ve yaptıkları fedakarlıkların dün bugünden daha fazla olduğunu görüyorum. Ama bu yarın için umutsuzluk değil. Ben bunu bir şanssız dönem olarak görüyorum. Şu anda medyanın kendi içindeki kavgayı bırakıp demokrasiyi çok daha ileriye götürmesi için kavga vermesi çağrısında bulunuyorum. Ve bunu bir görev, meslek onuru bakımından kaçınılmaz bir şart olarak görmelerini diliyorum. Umudum dünü daha fazla özlememek ve yarına daha aydınlık bir gelecek olarak bakmak.

Nazmi BİLGİN

1950 Erzurum doğumlu. 1971 yılında gazeteci, ajanslarda muhabir, istihbarat şefi, haber müdürü, genel yayın müdürü görevlerinde bulundu. Güneş Gazetesi'nin kuruculuğu ve sahipliği. 6 kez "Yılın Gazetecisi'. 14 yıl Gazeteciler Cemiyeti Başkan Yardımcılığı. 1992 yılında Gazeteciler Cemiyeti Başkanı. Halen bu görevini sürdüren Nazmi BİLGİN aynı zamanda UNESCO Türkiye Milli Komitesi Üyeliği ve Denetçiliği, Basın İlan Kurumu Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerinde de bulunuyor. Evli ve iki çocuk babası.

Bir katalizö

1- İletişim iki birim arasındaki mesaj alışverişini; kitle iletişimi sosyal sistem içinde bu sosyal sistemi oluşturan bireyler ve kurumlar arasındaki mesaj alışverişini; medya bu mesaj alışverişinin hızını, mesafesini, miktarını, etkisini, boyutlarını arttıran gazete, dergi, radyo tv. gibi yayın araçlarını; enformasyon mesajın içeriğini teşkil eden bilgiyi; komuoyu ise kitle iletişimi sonucunda ortaya çıkan sonucu ifade etmektedir.

Bu özlü tanımlamadan sonra günümüz toplumlarının zannedildiği gibi atomize olmuş, bireyselleşmiş, kendi başlarına karar veren bireylerden oluşmadığını hemen vurgulayalım.

Bireyler hala aile, cemaat, iş gibi birincil gruplar veya siyasi partiler, dernekler gibi ikincil gruplar ile birbirine bağlanmıştır. Bir devlet içinde bu devletin koyduğu kurallara göre ilişkilerin tanzim edildiği bir düzen içinde birbirlerine bağlanmıştır. İlave olarak bazılarına göre devletin ideolojik aygıtları olarak kabul edilen kitle iletişim araçlarıyla bu ilişkiler güçlendirilmiştir. Kitle iletişim araçları bireyler arasındaki ilişkileri tesis eden ve yönlendiren kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumu oluşturan bireyler arasıdaki ilişkiler günümüzde birincil ve ikincil gruplar içinde, yüzyüze geldiği gibi kitle iletişim araçlarıyla dolaylı olarak da iletişim kurmaktadır.

Dolaylı ve gayrişahsi olmasına rağmen toplumsal ilişkilerde kitle iletişim araçları önemli bir yer tutmakta, çoğu zamanda gündeme getirdiği konular ve verdiği bilgiler ile yüzyüze ilişkilere zemin hazırlamakta, bireyleri bu şekilde etkiylemektedir. Birey, kitle iletişimi araçlarından elde ettiği bilgiyi tek başına değerlendirme -yorumlamada kendisini yetersiz bulduğu için bazen kamuoyu önderi, referans grubu olarak nitelendiren kendisi için "bir bilen", "akıl hocası" niteliğindeki kimselerle konuşmak, tartışmak gereğini duymatadır. Bazen de kitle iletişim araçlarından elde edilen bilgiyi, başkalarını etkilemek için kullanan birey bu bilgi sayeşinde bir güç elde etmekte ve toplum için-

Kitle iletişim araçlarının etkisini bireyler üzerinde doğrudan doğruya baskı yapan bir etki olarak değil, bu açıklamaların ışığında bir katalizör etkisi olarak değerlendirmek gerekir

de bir statü, bir prestij kazanmaya çalışmaktadır. Bazen kitle iletişim araçlarında yayınlanan haber, röportaj, köşe yazısı, bireyin düşünüp de söyleyemediği veya savunamadığı düşünceler cesaretle dışa vurmasına destek olmakta, bazen de kitle iletişim araçlarında yer alan bilgileri delillendirme suretiyle düşüncelerin kanıtlanması veya meşrulaştırılmasına yaramaktadır.

Kitle iletişim araçlarının etkisini bireyler üzerinde doğrudan doğruya baskı yapan bir etki olarak değil, bu açıklamaların ışığında bir katalizör etkisi olarak değerlendirmek gerekir. Kitle iletişim araçları çoğu zaman olayların bizzat faili olarak değil, aynen bir katalizör gibi kendisi fail olmadan, müsebbip de olmadan toplumu oluşturan unsurlar arasındaki iletişim ve bu iletişim sonucunda oluşan etkileşim ve eylemlere neden olmakta veya bu eylemleri yansıtan bir platform görevi görmektedir. Burada sözü edilen etki katalizör etkisidir. Bu etkinin artmasında en önemli faktör teknolojidir.

Bilginin derlenmesi, bilgiye ulaşılması, işlenmesi, depolanmasındaki hız ve kapasite, istenilen formda (görüntü, resim, söz, yazı) istenilen hedef kitleye bu hedef kitlenin kolayca elde edebileceği bir lokma halinde sunulmasına yardımcı olan elektronik bilgi teknolojisi bu etkiyi arttırmaktadır. Fakat bu teknoloji gerekli olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Etkinin olabilmesi için bu bilginin muhatap olduğu kitleyi oluşturan bireylerin kabiliyetleri de önemlidir. Bilgiye olan talep ile birlikte, bilgiyi idrak düzeyi veya algılayabilme kabiliyeti-yani eğitim düzeyi de önemlidir- ki katalizör görevi yapan kitle iletişim araçlarının hazırladığı ortamda kitle, kitle iletişim araçları sayesinde toplumu oluşturan diğer unsurlarla reaksiyona girebilsin, yani üzerine düşen görevi yapabilsin, kendisinden beklenen rolü oynayabilsin.

2- Bilgi toplumu veya bilgi çağı diye adlandırılan fenomen bilginin üretilmesi, depolanması, kullanıma hazır hale getirilmesi ve yayılmasına yarayan, genellikle elektronik teknolojinin yaygın ve etkili bir şekilde kullanıldığı toplum veya çağıdır. Burada önemli olan bilgi teknolojisindeki gelişmedir. Genel olarak bakıldığında teknolojinin olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçları da vardır. Bu konuda teknolojinin kullanım anacı önem taşı-

olarak Medya

maktadır. Teknoloji insani amaçlar için kullanılabileceği gibi gayri-insani amaçlar içinde kullanılabilir. Genellikle olan şey insani veya gayri-insani, iyi veya kötü olduğuna bakılmadan teknolojinin en son kapasitesine kadar zorlanarak kullanılmasıdır. Örneğin şiddet, porno, abartılı reklam vb. içerikli programları hiçbir sakınca görmeden yayınlamaktadır.

Böylelikle insanların zihinleri işgal edilmekte, potansiyel kapasiteleri olumsuz yönde kullanıma hazırlanmaktadır. Halbuki aynı teknoloji destek hizmeti veren bilgisayar teknolojisi ile birlikte insani amaçlarla, insanların ve toplumun kültürel, ekonomik ve siyasal yönde gelişmesi içinde kullanılabilir. Siyasi, ideolojik veya ekonomik çıkar çatışmalarının azaltılması ve tarafların işbirliği veya işbölümüne yönelik birlikte var olma ve birlikte yaşamalarını sağlamak için kullanılabilir. Eğitime, bilinçlendirme ve aydınlatma amaçlarıyla kullanılabilir. Bir katalizör olarak devreye giren medya, tarafların birbirlerini daha iyi anlama ve toplumsal amaçlar doğrultusunda güçlerini koordineli bir şekilde kullanmalarına vesile olabilir. Kültürel yönden bakılırsa kitle iletişim teknolojisi edebiyat, müzik, tiyatro, resim-heykel sanatları, duyguları, düşünceleri, elitlerin tekelinden çıkarıp kitlelerin kolaylıkla ulaşabileceği , yararlanabileceği ürünler haline getirmektedir. Maclunar'ın belirttiği gibi medya insanın uzantısı veya insanın normal fizik ve sosyal çevresinin dışındaki çevrelere olaylara-bilgilere-ürünlere ulaşmasına ve katılmasına vesile olabilir.

Bununla birlikte medya çoğulcu pazarı geliştirebilir, katılımcı ve çoğulcu bir siyasal anlayışı yaygınlaştırabilir. Hizmet sektörünü geliştirerek insanları daha yaratıcı üretken kılabilir. Vasıfsız işleri robotların üstlenmesiyle kol gücünün yerini kafa gücünün almasına katkı sağlayabilir. Ancak bütün bunların kitle iletişim teknolojilerini sürekli gelitiren yenileyen ülkeler için daha fazla geçerli olduğu da ortadadır. En son iletişim teknolojilerine sahip olamayan teknolojilerini geliştirip yenilemeyen toplumlar açısından bakarsak, medya kapitalist üretim biçiminin ve ideolojisinin meşrulaşıp sonsuzlaşması anlamına gelecektir. Kültürel açıdan ise bu toplumlar tek merkezli eğlence ve kültür üreticilerinin sadık tüketicileri olacaktır. Genel az gelişmiş ülkeler açısından medyanın despot ve diktatörlerin en emin denetim ve güdüm aracı olarak kullanıldığını söylemek de abartı değildi. Demek ki bilgi toplumu ile ilgili tartışmalara da gelişmiş ve gelişmemiş toplumlar açısından bakmak gerekmektedir.

Dilimizde enformasyon karşılığı olarak yer eden bilgi toplumunu ya da asrın sonuna doğru yaşadığımız değişimler başka açılardan da değerlendirilmektedir. Bazı düşünürler bu değişimi maddi birikimin yerini bilgi birikiminin almasının karakterize ettiğini söylemektedir. Bazıları sanayi toplumunun ekonomik, siyasal, sosyal yapı kurum ve düşüncelerini köklü değişiklikler geçirmesini bilgi toplumunu veya daha başka isimlerle anlatmaktadırlar.

Aydınlanma düşüncesi etrafındaki tartışmalar da bu çerçevede ele alınmaktadır. Ancak sonuçta bütün bu tartışmalarda ortak paydanın bilgi üretimi, yayılımı, kullanımı ve birikimi olduğunu görebiliriz. Demek ki çağımız toplumlarının değişim yönünde bilgi, diğer faktörlerden çok daha fazla etkileme belirleme gücüne sahip gibi görünmektedir.

Doç.Dr.
Mehmet KÜÇÜKKURT
1951 Antalya doğumlu. İlk, orta ve lise öğrenimini Antalya'da tamamladı. A.Ü. B.Y.Y.O.dan mezun olmasını müteakip A.B.D.'de Bostan ve RPI üniversitelerinde master ve doktora öğrenimini tamamladı. 1989'da doçent oldu. Halen G.Ü. İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve ToplumBölümünde öğretim üyesidir. İletişim Halkla İlişkiler Kamuoyu, turizm tanıtım alanlarında kitap ve makaleleri vardır.

Nasıl ki toplum içinde nitelikli işgücü, bilgi üretimi egemenlik ilişkilerinde belirleyici, rol oynuyorsa, uluslararası ilişkilerde de belirleyici güç, ekonomik potansiyel ya da militarist caydırıcılık değil, sahip olunan bilgi olacaktır.

Nitekim uluslararası birçok olayda iletişim teknolojileri ile kamuoyunun nasıl biçimlendirildiğini, yönlendirildiğine tanık oluyoruz. Sözgelimi km^2'sine 2.5 ton bomba düşen Irak için hiç kaygılanmadık ama petrole bulanan karabatak kuşları için kahrolduk. Bosna-Hersek bizim için o kadar aşinaydı ki artık oradaki katliamları "terminatör" filmini izliyor gibi izledik.

Ali Fuat BOROVALI ile Medya v

Soru : *Ünlü siyaset bilimci Harold D.Laswell, medyanın önemli bir parçasını oluşturduğu "iletişim"in tarifini "kimin, hangi vasıtalarla kime ne dediği ve bunun hangi etkiyi yaptığı" sorularında arıyor. Bu soruların herbiri iletişim bilimcilerin uzmanlık alanlarını oluşturmakla birlikte, tartışmalar özellikle son soruda hangi etkiyi yaptığında yoğunlaşıyor. Bu bağlamda öncelikle medyanın birey ve toplum üzerindeki etkisi konusunda görüşlerinizi alabilir miyiz?*

Borovalı : Bu meseleyi tartışmadan önce; medya-toplum ve medya-hükümet (veya karar alıcılar) ilişkilerine kısaca bakmakta fayda var. Bir üçgenin köşeleri olarak düşünebileceğimiz medya-kamuoyu-hükümet arasındaki ilişkilere baktığımızda medyadan kamuoyuna gittiğimiz vakit, medyanın bireyleri, çeşitli toplum kesimlerini ve en genelde toplumu nasıl etkilediği meselesi karşımıza çıkar. Tersinden baktığımızda, yani kamuoyunun medyayı nasıl etkilediğine baktığımızda, daha çok medya-piyasa ilişkisi, yani bir anlamda "rating" olayı karşımıza çıkar. Ben bunlarla pek fazla ilgilenmiyorum. Hükümet-kamuoyu ve kamuoyu-hükümet etkileşimi ise zaten klasik anlamda siyaset biliminin konusudur.

Karar alıcılardan medyaya gittiğimiz vakit o zaman da hükümet medyayı nasıl etkiliyor, sansür, otoriter - totaliter rejim tartışması ortaya çıkıyor ki bu da o derece enteresan değil. Benim üzerinde özellikle durduğum konu, medyanın karar alıcıları ne kadar etkilediği. Bu da neden? Bu konuda son iki senedir, özellikle Bosna konusu etrafında odaklanan araştırmalar yapmaktayız. Çünkü uluslararası medyanın bu derece etkili olmaya çalışmasına rağmen, Batı hükümetlerinin -artık hangi stratejik nedenlerle olursa olsun- müdahale etmekte bu derece gecikmesi, medyanın etkisi konusunda bizim için bir istifam yarattı. Dolayısıyla medyanın etkisi üzerinde soru soruyorsak ve bunu ampirik olarak, yani bir nevi müşahadelerden hareketle yorumladığımız zaman, medyanın stratejik konularda çok fazla etkili olmadığı sonucuna varabiliriz.

Şekil : 1

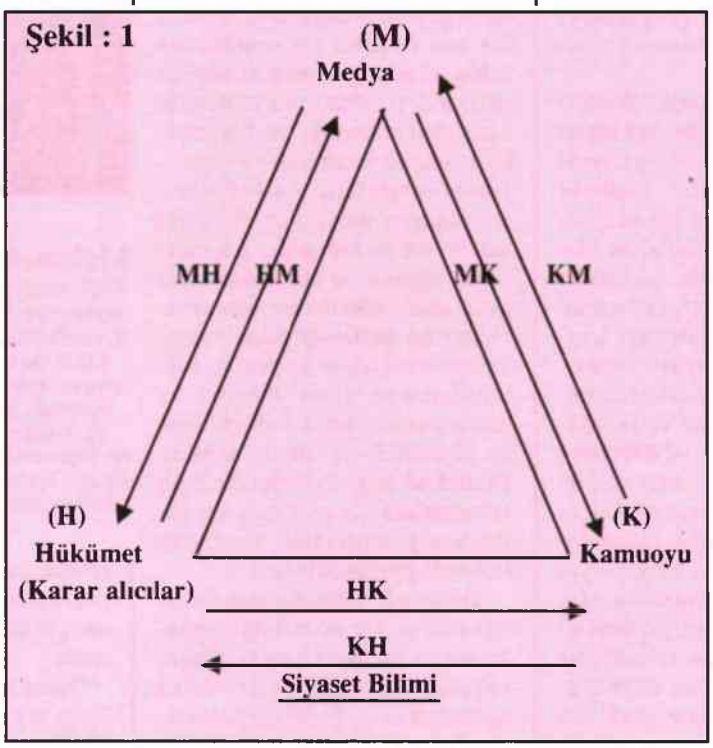

Soru : *Olayı dış politikadan soyutladığımızda, medyanın birey ve toplum üzerinde bir etkisi olduğu kanaati var mı sizde?*

Borovalı : Elbette var. Zaten Batıda bu konu üzerinde yapılan çalışmaların büyük bir kısmı daha ziyade medyanın toplumu etkilemesi ne şekilde etkilediği ve bu etkinin nasıl olduğu konusunda yoğunlaşıyor. Tabii kamuoyunun da medyayı etkilemesi diye bir şey var. Bu da kanal değiştirme sistemiyle, yani "zapping" denilen sistemle oluyor. Yani sıkça seyredilen programlar yapılıyor, seyredilmeyenler -rating alamayanlar- yapılmıyor. Şimdi, medyanın bireyi ve toplumu etkilemesi o kadar geniş bir konu ki hangi bireyi, hangi toplumsal katmanları nasıl etkilediği spesifik olarak ve ampirik ölçümlere dayanarak ortaya çıkartılması lazım. Yani pembe dizilerden tutun da spor karşılaşmalarına kadar bütün bir medya bazı insanlar için hayatın gerçekliğini oluşturması dolayısıyla bireyleri, bireylerin hayat görüşlerini, felsefelerini etkileyecek boyutta. Ama bunu daha spesifik olarak açmak istersek geniş bir literatüre gönderme yapmamız gerekir.

luslararası ilişkiler boyutu üzerine

Soru : *O zaman biz yine işin uluslararası boyutuna dönelim. Özellikle Körfez Krizi, ki medya aracılığıyla dünyaya neredeyse naklen izlettirildi- ve sonrasındaki gelişmeler doğrultusunda, medyanın ulusal ve uluslararası politikaların biçimlenmesinde önemli etkileri olduğu görüşü yaygınlaştı. Fakat siz bu konuya, Bosna-Hersek olayını örnek vererek, pek iyimser bakmıyorsunuz. Bu iki olayı karşılaştırdığımızda ne diyebiliriz acaba?*

Borovalı: Önce şu iyimserlik meselesini biraz açayım, bir semantik konu olarak. Çünkü bu, meseleye iyimser veya kötümser bakma değil; medyanın uluslararası olayları yönlendirmedeki etkisinin ne kadar yoğun olup olmadığıdır. Mesela medyanın Somali'de çok etkili olduğu söylendi. Yani Somali'deki o yüzbinlerce açlık görüntülerinin, Somali müdahalesine yol açtığı iddia edildi. Bu belirli bir doğruluk taşıyabilir. Şimdi, medyanın Körfez Savaşındaki rolü üzerinde durursak, orada yapılan, genellikle bahsedildiği gibi, medyanın bir savaşı, belki tarihte ilk defa, adeta açık ve kapalı tribünden maç seyredermişçesine naklen yayınlamasıdır. Körfez Savaşının medya ile olan ilişkisi budur. Ancak Körfez Savaşındaki müdahaleye yol açan, diyelim ki George Bush'un müdahale kararı alıp bir uluslararası koalisyon oluşturmasına kadar cereyan eden olaylarda medyanın çok fazla bir rolü olduğunu zannetmiyorum. Medya, savaş çıktıktan sonra Bağdat'tan, Kuveyt'ten ve sair yerlerden belirli görüntülerle sadece olayı nakletti. Ve hatta daha sonra çok daha fazla tartışılan bir olay olarak -Körfez Savaşının başlamasına giden yol değil de, sona erdirilmesi konusu- General Schwarzkopf'un Bağdat'a yürürken George Bush tarafından durdurulması olayı ki, bir hata olarak da nitelendiriliyor bazılarınca; mesela böyle bir kararın alınmasında medyanın fazlaca bir rolü olduğunu düşünemiyorum. Hani o kadar belirgin biçimde bir stratejik karar ki onun gerisindeki stratejik veyahut diplomatik girişimler -Suudi Arabistan'ın, Kuveyt'in girişimleri, Şii bölgesinin İran'ın potansiyel nüfuz bölgesi olması, sızması gibi düşünceler- artık o kararda hangi faktörler rol oynamışsa bunda ben ne medyanın ne de medyanın Körfez Savaşını naklen yayınlamasının çok fazla etkili olduğunu düşünmüyorum.

Doç.Dr.Ali Fuat BOROVALI

Ankara doğumlu. Orta öğrenimini Robert Kolejinde, Üniversite öğrenimini ise İngiltere'de Manchester Üniversitesinde tamamladı. Daha sonra yurda dönerek Yüksek Lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde yapan Borovalı, doktorasını Kanada Queen's Üniversitesinde tamamladı.1990 yılından bu yana Bilkent Üniversitesi, Uuslararası İlişkiler Bölümünde "Türk dış politikası" "medya ve uluslararası politika" üzerine dersler veriyor. 1992 yılında Doçent olan Borovalı'nın Kanada ve Amerikan dergilerinde yayınlanmış çok sayıda bilimsel makalesi bulunuyor.

Soru : *Acaba alınan kararların meşrulaştırılmasında medyanın etkisi ne olabilir?*

Borovalı : Meşrulaştırma olarak alırsak meseleyi, hükümetin medyayı bir aracı olarak kullanarak halka ulaşması gayet normal. Zaten medya kelimesi "medium"un çoğulu olduğuna göre, aracı demek. Ama karar alıcıların veya hükümetlerin medyayı aracı olarak kullanması, kullanabilmesi; o ülkelerdeki rejimin nieteliğine bağlı bir şeydir. Yani otoriter, totaliter rejimlerde böyle olabilir. Fakat bir sürü özel TV kanalı olduğu bir or-

tamda, hükümetlerin medyayı meşrulaştırma aracı olarak kullanabilmesi çok güçtür. Kaldı ki en demokratik ülkelerde dahi; yani toplumun karar alma sürecine katıldığı ülkelerde dahi, bu tarz stratejik kararlarda yani askerlik, harp, sulh, ölüm kalım meselelerini ilgilendiren konularda, gün be gün hangi kararları alacağız diye bir sorma, soruşturma, halka danışma olayı yoktur. Belki daha sonra bir izah getirebilir ki o bile oldukça kısıtlı kalır. Zaten bunu eleştirenler, onaylayanlar, yargılayanlar olabilir. Nitekim dış politika ve yüksek düzeyde strteji bu şekilde yürüyor. O bakımdan gene vurgulayayım ki böyle meşrulaştırma diye birşey olduğuna ben fazla inanmıyorum.

Soru : *En azından bir "gündem belirleme" konusunda nasıl görüyorsunuz medyanın rolünü?*

Borovalı : Şimdi "gündem belirleme"ye baktığımız vakit; mesela Körfez Krizinde en fazla ortaya çıkan kanal CNN idi. Ama CNN Amerika'nın en önde gelen kanalı değil. CNN'nin özelliği 24 saat bütün dünyada seyredilebilmesi, 24 saat haber vermesi. Amerikanın önde gelen kanalları ABC, CBS, NBC'dir. Dolayısıyla bir hükümetin bütün bu kanalları istediği şekilde yönlendirebilmesi diye bir şey de ben Amerika ortamında düşünemiyorum. Çünkü zaten medyanın, milyarlarca dolar dönen, ne kadar büyük bir sektör olduğunu biliyoruz. "Rating" ölçümlerindeki bir iki puanın kaç milyar dolar getirdiğini de biliyoruz. Yani bu rekabet ortamında, basın olarak düşünürseniz -ki basın haberciliğinin özelliği haberi kapmaktır- bir yayın kuruluşu kendi acendasını, gündemini belirler. Yani belli ticari gayelerle öne geçme, CNN gibi naklen verebilme, adını duyurabilme önemlidir basın için. Dolayısıyla Körfez Savaşı gibi bir olayı - eğer bölgede CNN'inde bir takım olanakları varsa -bunu en iyi şekilde ve CNN'e yarayacak bir şekilde nakletmek istemesi gayet normaldir. Böylece CNN bence kendi gündemini belirlemiştir, hükümetin gündemini değil. Yani acaba hükümet ne düşünüyor veyahut hükümet bizden ne ister şeklinde hükümetin yerine düşünme değil.

Soru : *Gene uluslararası ilişkiler çerçevesinde, son zamanlarda önemli bir tartışma alanı olarak küreselleşmeden bahsediliyor. Siz bu bağlamda medya-küreselleşme ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Ama karar alıcıların veya hükümetlerin medyayı aracı olarak kullanması, kullanabilmesi; o ülkelerdeki rejimin nitelliğine bağlı bir şeydir. Yani otoriter, totaliter rejimlerde böyle olabilir. Fakat bir sürü özel TV kanalı olduğu bir ortamda, hükümetlerin medyayı meşrulaştırma aracı olarak kullanabilmesi çok güçtür

Borovalı: Tabii, "globalleşme", "küreselleşme", "kitle iletişimi" yahutta "bu bir telekominikasyon çağıdır" gibi bir sürü sloganlar dolaşıyor ortada. Medyanın küreselleşmesi denirken acaba bütün Batılı turistlerin, işadamlarının, dünyanın neresine giderlerse gitsinler, mesela gittikleri otelde CNN kanalı olduğu mu kastediliyor? Yoksa CNN'in bir sürü ülkede kablo yayınında yayınlanması dolayısıyla, bu ülke vatandaşlarının CNN'i izlemesi mi? Tabii sadece CNN değil; mesela bizim kanallarda kabloda BBC var, Fransız, Alman, İtalyan, İspanyol kanalları var. Şimdi bunun ne tarz bir etki yarattığı üzerinde durmakta yarar var. Türkiye olarak düşünürsek, bundan bir kaç sene evveline kadar bir TRT tekeli vardı. Daha sonra yavaş yavaş oluşan Türk özel kanalları, daha sonra kablo ve uydu anten sistemiyle yabancı yayınların alınması ve seyredilmesi, bir noktada bütün bu dünyaya açılma, dışa açılım ve globalleşme söylemleri ile paraleldir. Bunun globalleşme sürecine katkıda bulunduğu inkar edilemez. Dolayısıyla bunun çeşitli düzeylerde, çeşitli insanlar üzerinde; bir dünya açılım, başka insanların olayları nasıl yorumladığı, başka kültürlerle daha yakın temas gibi çeşitli şekillerde etkide bulunduğu görüşüne ben de katılabilirim.

Soru : *Hızlı bir küreselleşmenin yaşandığı bir gerçek. Dünya en azından birbirlerinden haberdar olma açısından bazı sorunların artık birbirleriyle ilişkiye girmeden çözülememesi açısından giderek entegre olma yolunda. Bu küreselleşme ve bütünleşme hareketlerinin yanında bir yandan da yerelleşme ve dağılma hareketleri gözleniyor. Yani özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinden sonra, eski Yugoslavya da, eski Sovyetler Birliği'nin bazı bölgelerinde, yine Dünyanın başka yerlerinde de çıkan etnik kavgalar var. Bu sizce bir tezat teşkil etmiyor mu?*

Borovalı: Bu kavramlar üzerinde teker teker durmak lazım. Globalleşme illa entegrasyon anlamına gelmeyebilir. Yani globalleşmeden yola çıkarak, onun doğal sonucu da entegresyondur demek yanlış olur. Dolayısıyla, bir kere, "globalleşme"nin ve "entegrasyon"un ne anlamlara gelebileceğini iyice tespit etmek gerekir. Diğer taraftan, bu zaten bilinen bir şeydi. Yani dünya, evet küçülüyor -işte "küresel köy" falan gibi bir ta-

kım sloganlar, hatta klişeler üretiliyor. -ama entegrasyon ve desentegrasyon, yani bütünleşme ve parçalanma gibi çelişkili gözüken paradoksal hareketler aynı zamanda var olabilirler. Hatta bu fizikte bile böyledir, mesela dışa doğru dönme ve içe doğru dönme gibi ters hareketler aynı anda olabilirler. Bildiğiniz gibi Avrupada yaşanan bir entegrasyon hareketi var. Fakat buna mukabil, sadece Avrupa'da değil, dünyanın bir çok yerinde etnik kimliklerin ön plana çıkması ve bir takım devletlerin etnik bazda zorlanmaları olgusu da var. Yani entegrasyon kendi dinamikleri içerisinde var belirli yerlerde. Fakat desentegrasyon, bölünme, parçalanma, etnik kimliklerin bir Pandora Kutusu gibi ortaya çıkması da var. Bunlar medyadan, globalleşmeden ayrı olaylar. Dolayısıyla belki soru şöyle cevaplanabilir: Dünyada Soğuk Savaş sonrası bütünleşme ve parçalanma zaten varsa; - yani Soğuk Savaş sırasında gü bela kapalı tutulabilen Pandora Kutuları var idiyse ve bunlar birden ortaya çıktıysa- bunların dinamiklerini kendi mantıkları içerisinde takip etmek gerekir. Buraya medyayı ve medyanın küreselleşme etkisini belki koyabilirsiniz; ama herşeyin başına küreselleşmeyi koymak bence yanlış olur. Yani, şu anda gördüğümüz süreçler medyayla değil Soğuk Savaşın sona ermesiyle ilgili. Medya bunları etkileyebilir mi? Hızlandırır mı? Hatta belki mani olabilir mi? Bunlar ayrı konu. Ben pek sanmıyorum.

Soru : *Medyanın bu olayları yansıtması konusunda ne düşünüyorsunuz? Yani en azından bilgilendiriyor mu dünyayı?*

Borovalı : Elbette bilgilendiriyor. Yani olayların dinamikleri kendi kendine ortaya çıktıktan sonra, mesela bir Bosna olayında olduğu gibi, medyanın görevi bir habercilik anlayışı içinde, hatta ticari kaygılarla bunu aktarmaktır.

Soru : *Ben yine Bosna-Hersek olayına dönmek istiyorum. Bosna-Hersek konusunda uluslararası basının bu kadar üzerinde durmasına rağmen karar alma sürecinde pek de etkili olamadığını özellikle vurguladınız. Peki Türk medyasının Bosna-Hersek konusundaki takındığı tavrı nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Borovalı : Bakın, etkili olamadı yargısını gayet iyi nitelemek, kalibrasyonunu iyi ayarlamak gerekiyor. Bir kere ilk başlarda; yani NATO'nun karar alması ve müdahalesine kadar hakikaten stratejik kaidelere hiç uymayan bir tavır sergilendi. En azından caydırıcılık olarak. Şimdi bunu herkes de kabul ediyor. Beni zaten medyanın etkisi konusunda şüpheye düşüren biraz da bu oldu. Çünkü sizin de bildiğiniz belirli stratejik kurallar var. Yani ortaya çıkartmak istediğiniz belirli etkiler var. O da Sırpların bu norm ihlallerini önlemek, insanlık dramını yaşatmalarına mani olmak. Bu gayet normal. Elinizde kuvvet var. Akdeniz'de Amerikan 6. Filosu var. Madem öyle niye yapmıyorsunuz? Uluslararası medya da bu kadar bağırıyor. Hadi medya deseki bu bir iç savaştır. Bilakis bu bir iç savaş değildir diyor medya koro halinde. Ama bir bakıyorsunuz diplomatlara, bu bir iç savaştır diyorlar. Medya ise bunu bir Sırbistan saldırganlığı olarak Birleşmiş Milletler Anayasasında geçen "aggression" kelimesiyle nitelendiriyor. Bazı diplomatlar efendim bu bir iç savaştır diyor. Şimdi böyle bir çelişki yaşanınca, siz ister istemez "bu nasıl oluyor?" diye soruyorsunuz. O bakımdan, NATO saldırılarına kadar bu konuyu böyle yorumlamak mümkün. Fakat NATO saldırılarından sonra, medyanın geçte olsa bir etkisinin olduğunu söylemek de mümkün. Şimdi belirli bir NATO, BM kontrolü altına alındı olay. Tabii gene eleştiriler var. Kısaca buralarda NATO öncesi ve sonrası diye periodizasyon yapmak lazım. Türk medyasına gelindiğinde ise, belkide Türkiye'de genel bir problem aslında, çok kişi açıkladı, hatta bazıları da itiraf etti. Dediler ki "doğrusu biz Bosna meselesinin Türkiye açısından ne anlam ifade ettiğini ilk başlarda uzun süre anlayamamıştık" Bunlar arasında basın mensupları var, diplomatlar var. Fakat bu meyanda şunu da söyleyeyim, Bosna meselesinin Türk-Osmanlı tarih perspektifin-

Türk medyasına gelindiğinde ise, belkide Türkiye'de genel bir problem aslında, çok kişi açıkladı, hatta bazıları da itiraf etti. Dediler ki "doğrusu biz Bosna meselesinin Türkiye açısından ne anlam ifade ettiğini ilk başlarda uzun süre anlayamamıştık"

de ne anlama geldiğini daha ilk günden anlamış kişiler de var. Bu meyanda isim zikretmek gerekirse, Sabah Gazetesi köşe yazarı Cengiz Çandar'ı zikredebilirim gayet olumlu bir şekilde. Sonra Cengiz Çandar'ın o sıradaki yakın ilişkilerini de düşünecek olursak, Turgut Özal'ın da -ki o sırada devlet başkanıydı- konuyu bu tarihsel boyutlarıyla kavramış olduğunu öne sürmek mümkün. Dolayısıyla, Türk basınında tek tük de olsa belirli kişiler tarafından mesele algılanmış durumdaydı daha ilk başlardan. Fakat daha genel düzeyde, maalesef bir gecikme oldu denebilir. Ve bu gecikme de çok büyük bedele mal oldu. O konuyu da belirtmek lazım.

Soru : *Gerçi bu konuya; yani Türkiye'nin değişen rollerine tekrar döneceğiz, ama ondan önce küreselleşme çerçevesinde ve özellikle onun yerellik ve çok kültürlüleşmeyle ilişkisi çerçevesinde şunu sormak istiyorum: Küreselleşme modernizmin bir öngörüsüydü. Yani modernizm şöyle diyordu: "giderek dünya kültürleri arasında farklılıklar ortadan kalkacak, dünya uniform (tekdüze) bir kültüre doğru yönelecek." Fakat yaşanan bu yerelleşme, etnik kavgalar ve çok kültürlüleşme bağlamında bu öngörü gerçekleştirilebildi mi?*

Borovalı : Madem bu bağlamda modernizmi gündeme getirdiniz, o zaman isterseniz belirli bir ölçüde modernizm tartışalım. Zaten bilindiği gibi şu anda iki tane "post" (sonra) var. Bir tanesi post-Cold war (Soğuk Savaş sonrası), diğeri de postmodernizm (modernizm sonrası). Bu tabii modernizmin iflası anlamına gelmiyor. Ama modernizme bu asrın başlarından beri yüklenmek istenen, belkide modernizmin kaldıramayacağı ölçüdeki beklentiler ve iyimserliklerin de yavaş yavaş azaldığını görüyoruz. Zaten postmodernizm olgusu, kavramı ve keyfiyeti bu şekilde ortaya çıkıyor. Dolayısıyla eğer modernizmin diğer öngörüleri gibi bu öngörüsü de -yani işte dünya "küresel bir köy" olacak, hatta yöresel özellikler bile ortadan kalkacak, daha uniform bir kültüre, global kültüre doğru gidilecek gibi beklentileri de ortadan kalkmaktadır. Zaten bunun ne kadar istendiği de şüpheli. Kısaca bunun çok yakın bir gelecekte gerçekleşmeyeceği, hatta gerçekleşmesine pek gerek olmadığı da ortada.

Dolayısıyla eğer modernizmin diğer öngörüleri gibi bu öngörüsü de -yani işte dünya "küresel bir köy" olacak, hatta yöresel özellikler bile ortadan kalkacak, daha uniform bir kültüre, global kültüre doğru gidilecek gibi- beklentileri de ortadan kalkmaktadır. Zaten bunun ne kadar istendiği de şüpheli

Soru : *Özellikle bu çerçevede Samuel Huntington'un getirmiş olduğu bir görüş var. Huntington Türkiye gibi ülkeleri gözönüne alarak; önceleri,yani modernleşmeye başlama aşamalarında elitlerin bu tip tek kültürü -yani modernizmin getirmiş olduğu kültürü- savundukları, buna göre hareket ettikleri gözlenirken; şimdilerde ise elitlerin bundan kaçındıkları bu modernist kültürün daha çok halk arasında yaygınlaştığı elitlerin ise daha bir öz kültürüne yöneldiğini vurguluyor. Bu çerçevede ne düşünüyorsunuz?*

Borovalı : Nerede vurguluyor bunu?

-"Medeniyetler Çatışması mı?" adlı makalesinde.

Borovalı : Bir kere elitlerin modenizasyonu benimsemelerini düşünecek olursak, tabii Türkiye bağlamında da asrın başlarına dönecek olursak, belirli bir ölçüde doğru. Bence aslında bu tekdüzeleşmeye, globalleşmeye gitmede değil. O sıralarda ve 19.asır boyunca, Avrupa'nın hakikaten yapmış olduğu bir kültür, teknoloji, bilim, sanat patlamasının çok parıltılı biçimde ortaya çıkması. Hakikaten bunu da inkar etmek doğru değil. Dolayısıyla yükselen bir medeniyetin insanlar üzerinde o devirlerde etki yapmaması imkansız. Yükselen bir medeniyetin nimetlerinden yararlanmak, o aşamalara müdahil olmak, oradan pay almak isteği de gayet normal. O devrin olayı modernizm. Tabii modernizm ve Batı'nın öngördüğü biçimde modernizm.

***Soru :** Ya şu anda halkın bunu benimsediği gözlemi. Belli bir Amerikan kültürü ne bileyim hamburger, cola, blue jean halk arasında yaygınlaşırken, elitlerin giderek kendi öz kültürüne yönelmesini postmodernizmin bir özelliği olarak mı görüyorsunuz?*

Borovalı : İlla postmodernizmle bağlantı kurmak gereksiz burda. Çünkü dediğiniz gibi medyanın etkisi oldukça fazla olobilir burda; fakat popüler kültürün; hatta popülist kültürün - elitist/popülist ayrımı yapıyorsak eğer- yayılması, Batı'nın kendi içinde de belirli bir eleştiri konusu veyahutta bir gözlemdir en azından. Tabii bu bir kabul meselesi. Yani belirli toplum kesitlerinde eğer bu kültüre meyil varsa, bu gayet normal aslında. Fakat bunun "yüksek kültür" olmadığı da kesin. Bir kere bırakın yerel kültürü, Batı anlamında da bir yüksek kültür değil, bir yaşam biçimi olarak.

Soru : *Bu bağlamda medya-yüksek kültür ilişkisi üzerine neler söylenebilir?*

Borovalı : Burada da şöyle bir durum var. Madem demokratikleşme, piyasa kültürü, laissez-faire -bırakınız yapsınlar, bırakınız istediği programı izlesinler, yani eğer insanlar kendi kültür düzeylerine, formasyonlarına göre -bir yerde açık toplumun bir netlicesidir bu- pembe dizi seyretmek istiyorlarsa, öyle bir ihtiyaç içindelerse bırakın izlesinler. Yüksek kültür bir teşvik, bir özendirme meselesidir. Ama medyanın da bir ticari girişim olduğunu düşünecek olursak, "rating" nereden geliyorsa oraya meyletmesi gayet normal. Yüksek kültürü özendirme meselesine gelince, mesela İngiltere de BBC nin halktan toplanan vergilerle, yarı otonom olarak, yüksek kültüre hitap etme -piyasası olmasa veya sınırlı olsa bile- yüksek kültürü gündeme getirmeye çalışması bilinen bir şey. Amerika da da Public Broadeasting System denilen kanalda, belirli bir yüksek kültüre özendirme, yüksek kültür beklentilerine cevap verebilme -hatta salt ticari olmasa bile, toplanan bir takım sponsor gelirleriyle- yapılması gibi bir sistem vardır. Ben bunun başka türlü olabileceğini düşünemiyorum.

- Yani siz şöyle diyorsunuz: "talep daha çok yüksek kültüre değil ve burda medya kendi kendini finansa edebiliyor. Ama yüksek kültüre geldiğimizde ya sponsorlar aracılığı ile veya BBC örneğinde olduğu gibi vergi toplayarak bizzat devletin veya toplumun bir şekilde bunu vermesi gerekmektedir."

Borovalı : Özel kanalların ortaya çıkmasıyla bir patlama yapan game-show denen bu Turnike olayları var mesela. Yani insanlar bir araya geliyorlar eğleniyorlar o Turnike programlarında Acaba bunu yapmasalardı, onun yerine ne yapacaklardı? Bu konuda ben çok fazla elitist olma gereğini düşünmüyorum. Yani belirli birboş vakit geçirme, eğlence olmalı. Bizde ise eğlence kelimesi etimolojik olarak ilginçtir. Hani bir yerde böyle boş duran kişiye "burada fazla eğlenme denir." Ancak yinede bundan sonra belki TRT de hatta 2. kanat vasıtasıyla diyelim, belirli şekilde yüksek kültüre hitap etme, özendirme fonksiyonuna biraz daha ağırlık vermesi gerekecek Türkiye'nin.

Soru : *Bu durumun entellektüel yaşantımıza etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Borovalı : Zaten herkesten de entellektüel olması beklenmez, beklenemezde.Yani zoraki entellektüellik bence olmaz. Her toplumda belirli bir azınlık şeklinde, entellektüelliğe, yüksek kültüre meyleden, meyletmek isteyen insanlar vardır. Zaten bu her devirde böyle olmuştur. Dolayısıyla ben Türkiye'de özel kanalların entellektüel düzeyi düşürdüğü kanısında değilim.

Soru : *Bu konuyu kapatmadan önce son olarak, özellikle medyanın daha önce bahsettiğimiz, mesela Körfez Krizini naklen vermesinin, Bosna-Hersekteki pazar katliamını göstermesinin insanları sonunda pasifize ettiği söyleniyor. Yani insanların artık bu olayları bir filmden -ne bileyim bir Rambo filminden- ayırt edemez hale geldikleri söyleniyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?*

Borovalı : Dış politika teorisi açısından bu görüntülerin hangi süreçlerden geçerek karar mercilerine nasıl ulaştığına bakmak lazım. Özellikle böyle ihtilaflı konular- hatta İngiltere, Fransa ve Amerika'nın dahi tam anlaşamadığı konular, mesela Amerika'nın silah ambargosunu neredeyse tek taraflı kaldırma isteği, buna İngiltere ve Fransa'nın karşı çıkması- çok üst düzey uluslararası ilişkileri ilgilendiriyor. Dolayısıyla belirli olayların medya yoluyla halkta uyandırdığı etkilerden dolayı, bunun derhal belirli bir politikaya veya politika değişimine tercüme edilebileceği, hayata geçirilebileceği düşüncesi pek doğru değil.

Soru : *Kararlardan ziyade burada ben toplumsal duyarlılığı vurgulamak istiyorum. Mesela bir Bosna-Hersek olayı biz istesek te istemesekte bu konuda toplum olarak, Türk toplumu olarak, belli bir duyarlılığa sahip olduk. Zaten vardı bu. Sizde bahsettiniz belki biraz geç kalındı bu duyarlılığın sağlanması ama işte bu duyarlılık meselesinde medyanın -eskiden bildiğmiz medyanın bu kadar boy göstermediği zamanlardakin-*

Zaten herkesten de entellektüel olması beklenmez, beklenemezde. Yani zoraki entellektüellik bence olmaz. Her toplumda belirli bir azınlık şeklinde, entellektüelliğe, yüksek kültüre meyleden, meyletmek isteyen insanlar vardır. Zaten bu her devirde böyle olmuştur. Dolayısıyla ben Türkiye'de özel kanalların entellektüel düzeyi düşürdüğü kanısında değilim

den- daha farklı bir ortam yarattığını düşünüyormusunuz? Yani bir Rambo filminde, Rambo'nun birisini öldürmesiyle, Bosna-Hersek'te pazarın bombalanması ve birilerinin gerçekten ölmesi arasındaki fark giderek ortadan kalkıyor mu?

Borovalı : Siz diyorsunuz ki eğer bu çok fazla tekrarlanırsa bir noktadan sonra bir doyum noktası ve hatta giderek bir duyarsızlık yaratması ihtimal dahilinde.

- Yani tıpkı bir filmi izler gibi, rahat koltuklarınızda oturuyoruz ve katliamı izliyoruz..

Borovalı : Yok, hayır. Şimdi onu da ayırt etmek lazım. Dediğim gibi, bir kere ne kadar duyarlı olmaya hazırsınız? Türkiye'de medya Bosna konusunda 1992 Mayısından itibaren çok daha yoğun bir kampanya içerisine girebilir ve daha da etkili olabilirdi. Bunun belli şekillerde karar mercilerine aksedebileceği de düşünülebilirdi. Medyanın buradaki etkisini gözardı etmemek gerekir. Yani tek başına Cengiz Çandar bile bu konuda devamlı, tekrar tekrar yazı yazmakla bir takım kişileri etkilemiştir mutlaka. En azından böyle bir görüş olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat bu çok daha sistematik biçimde yapılabilir ve Bosna'nın Osmanlı-Türk perspektifinden ne anlama geldiği çok daha önceden kavranabilirdi. Belkide çok daha erken biçimde kararlara da yansıyabilirdi. Çünkü retrospektif (geriye dönük) olarak mazinin değerlendirilmesi gayet meşru bir yaklaşım dış politika açısından. Fakat şu anda bunu ölçmenin pek bir imkanı yok. Ama bu sorular sorulmalı ve medyanın bu konuda daha etkin olabileceği görüşünden hareket edilmeli. Orada katılıyorum size.

***Soru** : Bosna konusunda Türkiye'nin rolüne baktığımız zaman -ki doğrudan Türkiye'nin rolü ön plana çıkıyor- biz bir süre "yurtta sulh, cihanda sulh" prensibiyle kendimizi dış dünyaya kapattık. Bu belki demir perde ülkeleri anlamında değil ama ilgilenmedik. Halbu ki biz köklü bir tarihten geliyoruz. Özellikle Osmanlı'nın Kudüs'ten Bosna'ya kadar bir etki alanı vardır. Bu ne kadar küllense bile, her yeni oluşumda bizim önümüze gelmekte. Ki bu son "yeni dünya düzeni" tartışmaları bağlamında yine bizim önümüze geldi ve biz bundan kaçamadık. Bu meyanda sizin görüşleriniz nasıl? Yani Türkiye'nin önünde "yeni dünya düzeni" tartışmaları bağlamında yeni ufuklar açıldı mı?Açıldıysa nerelerde ve nasıl açıldığını özetledikten sonra Türk medyasının bu ufuklara ulaşmadaki rolü üzerindeki görüşlerinizi açıklarmısınız?*

Çünkü buralara bir deyime göre Osmanlı hinterlandı demek mümkün. Şimdi siz diyelimki tarihten kaçalım veya "yurtta sulh, cihanda sulh" sloganıyla meseleyi hallettiğinizi düşünecek olursanız, ama sizden çok daha etkin olan konjonktür, bazı bölgesel, yerel konjonktürler, birden karşınıza çıkıp ve bunların da bir takım tarihsel anlamları karşınıza çıkınca, o zaman siz tarihten kaçmak istiyorsanız, tarih sizin peşinizden geliyor demekti

Borovalı : Evet, şimdi Türkiye'nin jeopolitiği tarihle bağlantılı, coğrafya ile bağlantılı ve özellikle tabii uluslararası küresel ve bölgesel konjönktür ile bağlantılı. Küresel ve bölgesel konjönktürde, Berlin duvarının yıkılmasından bu yana özellikle son beş senede izlenen bu ölçüde radikal değişimler olduğu zaman -gerek kuzeyde Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Kafkaslarda, Orta Avrupa'da, Balkanlarda, giderekte Orta Doğu'da yaşanan değişimler- bu jeopolitiğin Türkiye'ye yüklediği bir takım görevler ortaya çıkan bir takım tehditler ve fırsatların var olmaması mümkün değil. Bilinen şeyler bunlar. Fakat bu jeopolitiğin ötesinde birde tarihin ne şekilde tecelli ettiği var. Buradan da Osmanlı olgusuna geliniyor tabi. Çünkü buralara bir deyime göre Osmanlı hinterlandı demek mümkün. Şimdi siz diyelimki tarihten kaçalım veya "yurtta sulh, cihanda sulh" sloganıyla meseleyi hallettiğinizi düşünecek olursanız, ama sizden çok daha etkin olan konjonktür, bazı bölgesel, yerel konjonktürler, birden karşınıza çıkıp ve bunların da bir takım tarihsel anlamları karşınıza çıkınca, o zaman siz tarihten kaçmak istiyorsanız, tarih sizin peşinizden geliyor demektir. Ama tarihten kaçmaya gerek yok. Hatta bu olguya gerektiği şekilde değerlendirmek gerektir. Konjoktür daha ziyade ekonomide kullanılan bir terimdir. Diplomatik konjöktür de diplomatik piyasayı oluşturur. Eğer diplomatik piyasa şartları size belirli bir hareket tarzı öneriyorsa, hatta bazen mecbur ediyorsa, sizin bunu derhal algılayıp o hareket tarzı içine girmeniz lazım. Zaten başarılı şirket yönetimi gibi başarılı diplomasi yönetimi de bunu gerektirir. Dolayısıyla bu son bölgesel konjüntür -piyasa- değişikliklerinin, Türkiye'nin kendi kendini algılamasında ne gibi değişiklikler gerektirdiğini gündeme getirirsek bundan ilginç sonuçlar çıkarabiliriz.

Soru : *Ne gibi sonuçlar?*

Borovalı : Eğer Osmanlı hinterlandı gerek jeopolitik, gerek tarihsel biçimde önümüze çıkmışsa; siz bu hinterlantdaki askeri, stretejik, diplomatik bir takım gereklerin ışığında hem dış politikanızı, hem de belirli ölçüde kendi kimliğinizin, benliğinizin katmanlarını -yani Türk,

Müslüman, Osmanlı, Batılı, Batıcı... bütün bunların bir soğanın dilimleri gibi içiçe geçmiş olduğu bir takım kimlik katmanları vardır- bir takım diplomatik ve stratejik emperatiflere göre, kimliğinizin bazı boyutlarını ön plana çıkarabilirsiniz. Diğerlerini ise biraz daha aşağı indirebilirsiniz. Bu bence bir yerde başarılı diplomasi yönetiminin bir gereği olarak ortaya çıkıyor.

Soru : *Türk siyasi liderliğinin gücünü ve Türk Dış İşlerinin konumunu göz önüne aldığımızda Türkiye bunu başarma yolunda adımlar atabilir mi?*

Borovalı : Şimdi bir kere bu kimlik katmanları meselesi üzerinde duracak olursak; uluslararası ve bölgesel konjoktür, Türkiye'den bu bağlamda, bu süreçte ve bu geçiş aşamasında neler bekliyor? Bu bir. İkincisi, hangi kimlik katmanları öne çıkarılırsa bu diplomasinin gerekleriyle daha bağdaşır durumda olur? Meseleye böyle bakacak olursak, bunun gerekleri bir anlamda Osmanlılık bilincini gerektirir. Ama Osmanlılık bilincini kozmopolit bir şekilde öne çıkarmak gerekir. Dolayısıyla Osmanlı'nın ne olduğunu ortaya çıkarmamız gerekir. Osmanlı eşittir İslam diyenler var. Hatta Osmanlı'yı teokrasi ile bile bağdaştıranlar var ki bence ilgisi yok. Osmanlı teokrasi ise Enver Paşa'nın ne işi vardı Harbiye Nazırı olarak? İttihat Terakki'nin, Talat Paşaların ne işi vardı? Aslında son Osmanlı dönemi son derece modernist bir dönemdir. Dolayısıyla, Osmanlı'nın millet sistemine de bağlarsak ki Katoliği, Ortodoksu, Musevisi ile son derece kosmopolit bir yapıydı. Mesela Bosna kosmopolitliğin bir tezahürüdür. Bakmayın siz Sırpların bunlar müslüman fundamentalist falan demesine. Yani Bosna Müslümanların, Boşnakların, Hırvatların, Sırpların, Saraybosna Musevilerinin bir arada, çok kültürlü biçimde ortaya koydukları bir tarihsel başarı olarak nitelendirilir esasında. Dolayısıyla çok kültürlülük ve kozmopolitlik modeliyle ortaya çıkıyorsunuz. Bunu zaten biz değil, başkaları da söylüyor. Yani Osmanlı kosmopolit tarihini yorumlayan bir sürü tarihçi -Hırıstiyan olsun, Musevi olsun- zaten bunu söylüyorlar. Yani Osmanlı'nın ne ölçüde bir kosmopolitliğin başarısı olduğunu. Siz bu başarıya niye sahip çıkmayacaksınız. Çünkü bu hiç bir şey düşünülmeyecek olsa bile bir diplomatik sermayedir. Yani üzerinde oturduğunuz bir diplomatik petrol havazasıdır. Siz bunu kullanmak durumundasınız. Öbür taraftan bir Türki oluşum var. Türki ile Osmanlıyı ayırt etmek gerekir. Zaten bunlar iç içe geçmiş bir takım halkalardır.

Türkiye-**Şekil 2** de de görüldüğü gibi- bunların tam içinde yer alır. Türkiye'nin önünde bir Türki dünya oluşumu vardır, İslam bağlantıları vardır. Batı ile olan 200-300 seneye yakın bir Batılılaşma süreci vardır ki Kemalizm tamamen bu sürecin bir sonucudur. Nihai bir sonuç olmasa bile bir merhaledir. Ama bunun ötesinde hem İslam, belirli bir ölçüde Türki, fakat Hırısti yanıyla, Yahudisiyle kosmopolit unsurlarıyla ve Batısıyla yani Balkan Avrupası ve Osmanlı Rumelisiyle bütün bu unsurları içeren son derece ilginç bir oluşumun mirasçısı Türkiye. Üstelik bu bir fütuhat, Viyana Kuşatması esprisi de değil, tarihsel ve bölgesel koşulların Türkiye'ye dikte ettiği belirli bir rolü sahiplenme olayıdır.

Eğer Osmanlı hinterlandı gerek jeopolitik, gerek tarihsel biçimde önümüze çıkmışsa; siz bu hinterlantdaki askeri, stratejik, diplomatik bir takım gereklerin ışığında hem dış politikanızı, hem de belirli ölçüde kendi kimliğinizin, benliğinizin katmanlarını bir takım diplomatik ve stratejik emperatiflere göre, kimliğinizin bazı boyutlarını ön plana çıkarabilirsiniz

Soru : *Peki Batı nasıl bakıyor bu olaylara?*

Borovalı : Belki Batı'nın nasıl baktığını ve nasıl bakması gerektiğini ayırt etmek lazım. Aslında Batının nasıl bakması gerektiğinin emareleri var.

Soru : *Neler onlar?*

Borovalı : Batının yazar çizer takımı, bilinçli takımı, tarihçileri olumlu; hatta bazen Matternich gibi bakıyorlar olaya. Yani yeterki bir düzen sağlansın, bu kadar insan perişan olmasın Avrupa'nın ortasında da bunu kim yaparsa yapsın şeklinde. Bir yerde bir pragmatik görüş. Bunu Hasburg yapacaksa, neo-Habsburg olarak, yapsın. Avusturya'nın da oralardaki rolünü inkâr etmeyelim. Zaten bunu neo-Osmanlı diye ortaya koyacaksak, aynı zamanda neo-Hasburg'u; yani Avusturya-Macaristan'ı da vurgulamalıyız. Çünkü o da hakikaten bir medeniyet odağı. Dolayısıyla yeterki bu feci olayların önü alınsın. Medeniyetin tekrar tesisini, restorasyonunu kim,

hangi şemsiye altında yapacaksa yapsın lütfen yani. Meselede burada zaten. Batı'daki belirli odaklar, profesörler, gazeteciler bunun farkında. Madem bu mikro ulusçuluk artık tamamen bir serseri mayına dönüşmüş vaziyette buna eğer Birleşmiş Milletler, NATO yarım yamalak bir takım çözümler geliştiriyorsa ve tarihsel meşruiyyette buna bir katkıda bulunacaksa niye olmasın?

Soru : *Yani Batıda bu konuda hemfikir?*

Borovalı : Batı demeyelim. Batıyı hiç bir zaman monolitik olarak almayalım. Çünkü Batı'da üniversiteler, politikacılar, diplomatlar, askerler gibi çok çeşitli odaklar var. Bunların hangisinin hangi konuda ne düşündüğünü tespit etmek çok da kolay değil aslında. Ama Batı'da böyle bir oluşum olduğu da kesin. Yani artık modernist projenin sonuna gelindiği, postmodern eklektik duruma geçildiği görüşlerinin hakim olmaya başladığı bir ortamda bir neo-Hasburg, neo-Osmanlı, pax-Hasburg, Pax-Osmanlı tarzında görüşlerin de en azından reddedilmediğini görüyoruz.

Soru : *Anladığım kadarıyla siz şöyle diyorsunuz: Bir eski dünya düzeni vardı, bu düzen ideolojik bir zıtlaşmaya dayanıyordu. Bir tarafta Amerika ve Amerika'nın savunduğu liberal dünya vardı, diğer tarafta Sovyetler Birliği'nin başını çektiği Sosyalist dünya vardı. Bu düzende bir takım ülkelerde; yani çok kültürlü, çok etnisiteli ülkelerde -Yugoslavya gibi- yapay bir çözüm bulabiliyordu. Ama Doğu Bloku çökünce, bu tip ülkeler boşta kaldı ve bu çok etnisite bir savaşa doğru sürüklendi. Siz "yeni düya düzeni" arayışlarında, yani bir kaosun aşılması aşamasında neo-Habsburg ve neo-Osmanlılığın alternatif olarak göz önünde bulundurulması gerektiğini; hatta Batı'da da bir takım kişi ve grupların bunu arzular halde olduğunu, Türkiye'nin ise bunun sözcülüğünü yaparak bir lider ülke konumuna gelme potansiyeline sahip olduğunu söylüyorsunuz. Öyle mi?*

Borovalı : Aşağı yukarı öyle. Türkiye'nin kendi tarihinden gelen dinamiklerle Osmanlı olayının nasıl yorumlanması gerektiği konusunda da tam fikirler oluşmuş değil. Hatta semantik olarak Osmanlı kelimesinin sokaktan geçen herhangi birine neler çağrıştırdığını sorarsanız çok değişik cevaplar alırsınız herhalde. Ama şu anda algılanması gereken, diplomatik bir gerekçe olarak Osmanlı'nın en başta çağrıştırması gereken nosyon kosmopolitliktir. Yani Hıristiyan, Müslüman, Musevi, kilise, sinagog, cami çeşitli din ve mezheplerin bir arada barındırılması olgusu. En önemli ve vurgulanması gereken, ön plana çıkarılması gereken unsur bu. Zaten Batı'da da neo- Osmanlılığı öne sürenler bu olguyu ön plana çıkararak vurguluyorlar. Yoksa fütühattı, ne bileyim hatta İslam unsuru olarak değil.

Batı demeyelim. Batıyı hiç bir zaman monolitik olarak almayalım. Çünkü Batı'da üniversiteler, politikacılar, diplomatlar, askerler gibi çok çeşitli odaklar var. Bunların hangisinin hangi konuda ne düşündüğünü tespit etmek çok da kolay değil aslında. Ama Batı'da böyle bir oluşum olduğu da kesin... Pax-Hasburg, Pax-Osmanlı tarzında görüşlerin de en azından reddedilmediğini görüyoruz

Soru : *Bunlar geride kaldı diyorsunuz?*

Borovalı : Geride kalması değil. Yani tekrardan ortaya çıkarılma; hatta ciddi biçimde ele alınma nedeni bu. Çünkü ortadaki somut problem bu : Çok kültür, çok din, çok mezhep. Lübnan'ın 15 senede Beyrut'un nasıl tar-u mar olduğunu hatırlayalım. Zaten Lübnan bu çok din, mezhep ve etnisitenin nelere yol açabileceğinin çok iyi bir ön habercisiydi. Nitekim, Lübnan, Beyrut çok daha değişik ölçülerde Sarayova'da Bosna'da, Mostar'da yaşandı. Bu bağlamda yine bir

(Şekil 2)

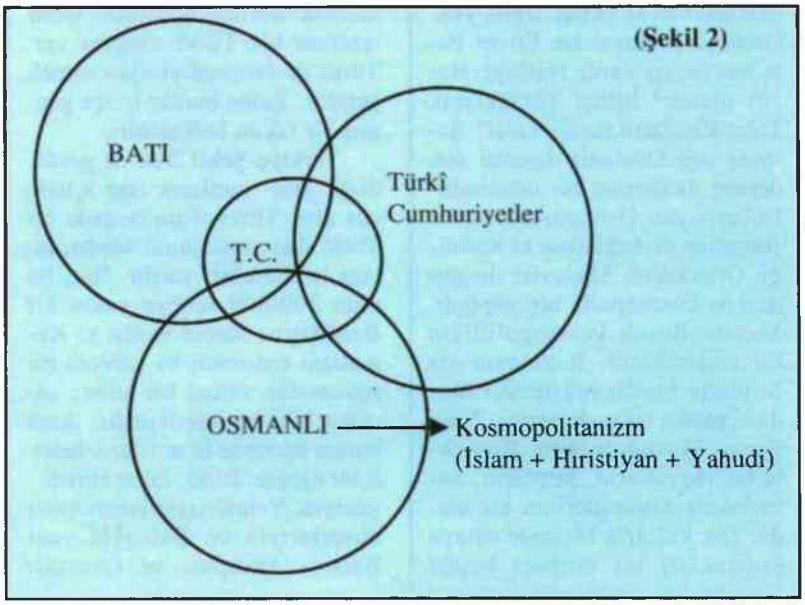

isim verebilirim. Kudüs'teki Hebrew Üniversitesi profesörlerinden, Reymond Cohen daha bir kaç ay evvel Washington'da bir konferans sırasında, yeni dünya düzeninde-düzensizliğinde çok kültürlülüğün bir arada yaşamanın temin edilmesi konusunda bir tebliğ sundu. Tebliğ esnasında Küdüs'teki İsa'nın çarmıha gerildiği ve göğe yükseldiğine inanılan mekanda kurulmuş olan bir kiliseden bahsetti. Bu kilise bütün Hıristiyanlar bakımından çok önemli olduğu için, bütün Hıristiyan mezhepleri hak ve söz sahibi olmak iddiasında olagelmişler. Bunun içinde Katolikler, çeşitli Ortodoks mezhepleri, hatta Habeşler, Kıptiler falan var. Zaman içerisinde öyle bir durumki hepsi bir parçasından tutuyor, benimdir, senindir, sen yapamazsın gibi anlaşmazlıklar; hatta kavgalar, ölümlerle sonuçlanan olaylar vs. Böyle bir tarihi var buranın. Osmanlı döneminde de bu durum biliniyor. Oranın Osmanlı mutasarrıfı devamlı tedirgin tabi. O bakımdan bu işe nasıl bir çözüm getirelim diye düşünülüyor. Asırlar içerisinden süzülmüş gelen, bu günde mevcut bulunan ve büyük ölçüde uygulanan adı Statüko adlı bir kitap oluşturulmuş. Osmanlılar neredeyse milimetrik bir hesapla işte Ortodokslar şurda, Katolikler burda, Kıptiler burda, şu saatte şunlar şu ayini yapabilir, ama öbürü şu saatte gelebilir gibi bir çetele oluşturuyorlar. Dolayısıyla bunu Osmanlı İdaresi altında bir model olarak gösterdikten sonra yazar, yeni dünya'da beraber yaşama modeli olarak önerdi. Tebliğden sonra ben kendisine şu soruyu yönelttim soru cevap kısmında. Dedim ki, şu anda retrospektive (geriye dönük) olarak Osmanlı dönemine baktığımızda Osmanlı yönetimini nasıl değerlendiriyorsunuz? Biraz durdu -İngilizce söyleyeceğim; çünkü kendisi İngilizce söyledi. Ondan sonra tercüme ederiz -Dedi ki "Oh! Ottoman Empire! Please come back! All is forgiven!" "Ah! Osmanlı İmparatorluğu! geri gel! Herşey bağışlandı!" Bunu bir İsrailli profesör söylüyor. Bu çok ilginç aslında. Yani neo-Osmanlılık olayının bu koşullarda, bu şekilde yeniden değerlendirilmesi-

Ondan sonra tercüme ederiz - Dedi ki "Oh! Ottoman Empire! Please come back! All is forgiven!" "Ah! Osmanlı İmparatorluğu! geri gel! Herşey bağışlandı!" Bunu bir İsrailli profesör söylüyor. Bu çok ilginç aslında. Yani neo-Osmanlılık olayının bu koşullarda, bu şekilde yeniden değerlendirilmesi- hatta revizyona uğramış tarih, postmodern tarih içerisinde- yorumlandığının bilinmesinde de yarar var bizim açımızdan

hatta revizyona uğramış tarih, postmodern tarih içerisinde- yorumlandığının bilinmesinde de yarar var bizim açımızdan.

Soru : *Peki Türkiye bunun sözcülüğünü yeterince yapabiliyor mu?*

Borovalı : Şu ana kadar pek yapabilmiş değil.

Soru : *Burada medyaya ne gibi görevler düşüyor?*

Borovalı : Şunu söyleyeyim, mesela bakın ilginçtir, Süleyman Demirel devlet başkanı olalı beri bu temaslar çok daha ilginç bir biçimde işlenmeye başladı. Orada bir değişim göze çarpıyor. Fakat bürokrasinin üst kademelerinde bu konular nasıl algılanıyor? Onu kestirmek biraz güç. Medyanın en azından böyle bir konu olduğunun bilincine varması, neo-Osmanlılığın ne anlama geldiği/gelmediği, ne bileyim bu konuyu bilenlere, başından beri takip etmiş olanlara daha fazla yer vermesi konuyu çeşitli formatlarda devamlı biçimde gündeme getirmesi ve tartışılmasını sağlamak olmalı medyanın görevi. Yine bu bağlamda kendi yaşadığım bir olayı aktarayım. Mesela ben bir makale yazdım "Geriye Doğru İlerleme: Postmodern Dünya Düzeninde Neo-Habsburg ve Neo-Osmanlılık" adında. Bu makalede esin kaynağım yabancı bir gazetede yayınlanmış kısa bir yazıydı. Bu yazıda son zamanlarda ortaya çıkan bu kanlı etnik kavgalardan sonra, dünyada giderek kosmopolitliğin timsali olan Habsburg ve Osmanlı gibi imparatorlukların vizyonunun daha çok arandığı vurgulanıyordu. İşte ben bu görüşten yola çıkarak konuyu daha bilimsel ve etraflıca yazma cesaretini kendimde buldum. Burada dikkati çekmek istediğim şey basında çıkan küçük bir yazının beni cesaretlendirdiğidir. Böylelikle insanlar belki kafalarında önceden var olan fikirlerin mevcut olduğunu görerek, absürd bir şeyle uğraşmadıklarından emin olurlar ve cesaretleri artar.

- Böylece medyanın yeni bir işlevi de ortaya çıkıyor.

Borovalı : Evet.

- Yapmış olduğumuz bu değerli açıklamalarınızdan dolayı size Hak-İş adına çok teşekkür ediyorum.

Borovalı : Ben teşekkür ederim.

Bilginin

İnsanların en temel ve ayırdedici etkinlikleri, hiç kuşkusuz ki, bilgi alışverişidir ve bu alışverişin en az insanlık tarihi kadar eski olduğu rahatlıkla söylenebilir. İnsanlar sadece, kendi aralarında değil, kendilerinden sonrakiler ve öncekilerle de bilgi alışverişinde bulunmağa çaba sarfetmişlerdir. Mezarlara tapınaklara, mağara duvarlarına yığınla mesaj bırakmışlardır. Dili, biçimi, içeriği ve tarzı farklı olsa da tüm bu etkinliklerin amacı, mesajını başkalarına ulaştırmak ve başkalarının mesajını elde etmektir.

Bilindiği gibi, günümüzde, bu temel insan etkinliği, hiçbir mekan ve zaman engeli tanımadan; her türlü tahdit ve barikat aşılarak, olanca yoğunluğu ile sürdürülmektedir. Ancak çağımız önceki iletişim ile, çağımızdaki iletişimi karakterize eden çok önemli ve can alıcı bir fark vardır. Bizden öncekiler iletişimi, güç elde etme aracı olarak hiçbir zaman düşünmemişlerdir. Daha doğrusu, insanlık tarihi boyunca, çağımızda olduğu gibi bilgi, güç kaynağı, egemenlik kaynağı, güç veya egemenliğin muhafaza ve müdafaası amacıyla kullanılmamıştır. İnsanlık tarihi boyunca iletişim, en doğal ve en hayati etkinlik olarak her zaman önemini korumuştur. Ancak bilgi alışverişinin önemi, geçmişte, sahibine hükümranlık hak ve yetkisi sağlamasından kaynaklanmamıştır.

"Communication" kavramı bize bilgi alışverişinde ortaklaşma şartını getirmektedir Bir eylem veya etki, karşı eylem veya etki doğurmakta, bu ilişki, eylem veya etki sahiplerini ortak bir paydada buluşturmaktadır. Bu doğruysa, nasıl oluyor da bilgi, günümüzde olduğu kadarıyla egemenlik aracı haline gelebilmiş oluyor?

ANLAMDA ORTAK PAYDA

Güney Amerika ve diğer bazı yerlerdeki yerli topluluklar üzerinde yapılan incelemelerde, kabile şeflerinin ayırdedici dört özelliğe sahip oldukları gözlenmiştir. Bu özellikler, profesyonel arabuluculuk, cömertlik, çok karılılık ve iyi bir hatip olmadır. (Clastres, 1991. 33) "Hatiplik siyasal iktidar için hem bir ön koşul hem de araçtır. Pek çok yerli kabilesindeki şef. tan vakti ya da gün batımında eğitici bir konuşmayla topluluğunu ödüllendirir. (a.y 30) Kabile şefine siyasal iktidar sağlayan bu özellik. beklenenin tam tersine siyasal güç sağlamaz. Aksine kabile şefinin iyi hatip olması bu iktidarın egemenlik aracı olarak kullanılmasını önleyen bir mekanizmadır. Özellikle Güney Amerika'da yaşayan yerli kabilelerde, iyi bir hatip olma, şef açısından bir "hak-ayrıcalık" olarak değil bir görev olarak görülmektedir. Şef gür bir sesle düzgün etkileyici konuşmalar yapmak zorundadır. Ama şef iyi bir hatip olduğu için kabile üyeleri ona saygı duymak, onu sessizce dinlemek zorunda değillerdir. Zaten "şef söyledikleri dinlensin diye konuşmaz" ve "şefin konuşma yükümlülüğüne karşılık seslendiği kişilerin dinlemiyormuş gibi yapma yükümlülükleri vardır.

Bizden öncekiler iletişimi, güç elde etme aracı olarak hiçbir zaman düşünmemişlerdir. Daha doğrusu, insanlık tarihi boyunca, çağımızda olduğu gibi bilgi, güç kaynağı, egemenlik kaynağı, güç veya egemenliğin muhafaza ve müdafaası amacıyla kullanılmamıştır.

"Öyleyse konuşmanın anlamı nedir? Kabile şefi neden özellikle hiçbir şey söylememek için konuşur? İktidarın görünüşteki kaynağından yükselen bu boş sözler ilkel toplumdaki hangi ihtiyacı karşılamaktadır? Şefin söylevi boştur, çünkü iktidarın söylevi değildir. Şef sözden yoksun bırakılmıştır. Çünkü iktidardan da yoksundur. İlkel toplumda, devletsiz toplumda iktidar şefin elinde değildir. Dolayısıyla onun sözü, iktidarın otoritenin, emredenin sözü olamaz. Emir vermek, hiçbir zaman şefin yapabileceği bir şey değildir, bu yüzden de sözleri ciddiye alınmaz. Görevini unutup emir vermeye kalkan şefin buyruğuna uyulmayacağı gibi bir süre sonra şefliği de tanınmayacaktır (a.y.127) Başlıbaşına örnek kabul etmek güç ama görünen o ki, toplumlar ya da topluluklar bilginin fonksiyonunu, sınır ve alanını, ona yükledikleri anlamla belirleyebilmişlerdir. Demek ki toplumun değişen seyri içinde bilginin kazandığı anlam, onun alan ve fonksiyonunu da yansıtmaktadır.

Bu vurgulamadan hemen sonra yönelteceğimiz soru şu olacaktır. Toplum iktidar sahibinin bilgi sahibi olmasını bir "görev" kabul ederken nasıl oldu da bu görev "hak" addedilmeye başlandı. Daha açık bir deyişle bilgi, siyasal iktidarın egemenlik alanını sınırlayan, kısıtlayan bir araç iken nasıl oldu da siyasal iktidarın egemenlik kurması ve egemenliğini sürdürmesinin aracı haline geldi? Ortaçağ Avrupasından günümüze ka-

Metalaşması

dar yaşanan siyasal, ekonomik ve düşünsel değişime bir göz atarak bu sorunun cevabını bulmayı deneyebiliriz.

BİLGİDE AHLAK DEĞİŞİMİNİN TOPLUMSAL KÖKENLERİ

2. ve 3. yüzyılda Roma İmparatorluğu zayıflamış ve köleler azad edilerek büyük toprak sahiplerinin emrine verilmiştir. Tarımsal üretime dayalı feodal sistemin kurulmasının başlangıcı sayılabilecek bu olay sosyal katmanlaşmayı da beraberinde getirmişti. Merkezi otorite yoksunluğu tarımsal üretim yapan "serf"le yerleşim birimlerindeki esnaf ve zanaatkârının güvenlik sorununu doğurmuş askeri güç sahibi derebey ya da senyörlerin siyasal güç ve nüfuzlarını arttırmıştır.

Ortaçağı belki de en fazla karakterize eden dönemin inançlar sistemidir. (Hristiyanlık demekten özenle kaçındığım) inanç sistemi mevcut sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkileri meşrulaştırmış, statükoyu güçlendirmiştir. Dönemin inanç sisteminin felsefi ifadesini 354-430 tarihleri arasında yaşayan Saint Aurellius Augustinus'tan öğrenebiliriz. Bilindiği gibi Augustinus, ilahi menşeli (ilk günah) fikrini işlemiş bir filozoftur. Ona göre ilk insan günahkâr olarak yeryüzüne düşmüş, bu günah ırsi olarak tüm insanlığa sirayet etmiştir. İnsanların yer yüzündeki görevi dünyevi her türlü zevk ve sefadan kendilerini arındırarak bu günahtan kurtulmaktır. Augustinus şunları söyler:

"... zengin korkular, endişeler içindedir, hoşnutsuzlukla kıvranır, hasetle yanar, hiç güvenlik duymaz, her zaman huzursuzdur, düşmanlarıyla sürekli çatışmaktan nefes nefese kalmıştır, bu sıkıntılarla mal varlığını gerçekten büyük ölçüde arttırır, ama bu artırmaların yanı sıra da kendi başına en zorlu endişeleri yığar durur. Ama, öteki orta servetli adam, ailesi için pek aziz olan küçük ve sevimli bir yuvayla yetinir, yakın komşu ve dostlarıyla en tatlı bir barış içinde yaşar, dini bütün, huyu yumuşak, bedence sağlam, yaşamı sade, davranışları edepli, vicdanı müsterih olur. Bunlardan hangisinin yeğleneceğinde tereddüt edecek kadar sersem biri çıkar mı bilmem?

Ortaçağda kısa bir sürede yaygınlaşan bu düşünce sistemi bir tür arınma sağlamıştır. Dünyevi para, şan, şöhret ve egemenlik nimetleri soyut ve tahayyül ötesi nimetlerle ikame edilmiş, dünyevi sosyal zıtlıklar, çarpıklıklar, adaletsizlikler sorun olmaktan çıkmıştır. Üstelik bu ilişkiler "erdemlik sınavı' olarak addedilmiş, "fıtrı günah"tan arınmanın bir yolu olarak görülmüştür. "Maddi dünya ile devamlı temasların doğuracağı her türlü ihtiras taşkınlığından, hatta gelecek kaygusundan, uzak, iç alemine çekilmiş, telaşsız ve rızkından emin bir insan" (Ülgener) tipi yaratmıştır.

Derebey veya senyörün yaşam tarzı da kendi açısından anlamlıdır. Kendisini diğer sosyal tabakalardan farklı kılan beğenileri, bilgisi, soyluluğudur. Bu sayede yönetmek bir görev değil, onun için haktır. Maddi zenginliği, onun saltanatı için bir araçtır. Saltanatının aracı olan meta biriktirilmek ya da çoğaltılmak için değil, yönetmek için gereklidir. Bu anlamda rızk kaygusundan tümüyle kopuk olan derebey veya senyör için "maddenin ve maddi hayatın icaplarının dışında" (Ülgener) kalmak onurlu davranışın zorunlu bir sonucu olacaktır.

Cengiz ANIK

1961 Burdur doğumlu ilk, orta, lise öğremini Burdur'da tamamladı. Kamu kuruluşunda çalıştı. A.Ü. B.YY.O. bitirmesini müteakip G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde mastırını tamamladı. Doktora çalışmalarını sürdürüyor. Halen G.Ü. İletişim Fakültesinde öğretim elamınıdır. Evli bir çocuk babası.

Yerleşim birimlerinde yaşayan esnaf, zanaatkâr ve tüccar kesiminden oluşan orta tabakanın örgütlendiği loncalar, görünüşte, tehdit altındaki orta kesimin güç birliği etmesinden ibaret gibidir. Oysa bu birlikler Ortaçağ Avrupasında bir cemaat birlikleri görünümündedir. "Uzun zaman ve belki de ömür boyunca bir arada yaşamak, toplu ve beraber çalışmak ve aynı imanı gütmek alışkanlığına dış muhitin şu veya bu baskısı katılınca o toplulukların her biri selameti büsbütün kendi içine çekilmek ve kapanmakta arayacaktır. (Ülgener) İçe kapanma iktisadi tür ilişkilerden kopuk ama o ilişkileri belirleyen bir zihniyetin daha da güçlenmesine neden olacaktır. Hatta diğer iki tabakadan çok daha doyurucu, fazladan dayanışmacı bir zihniyet doğuracaktır.

DEĞİŞİM LOKOMOTİFİ

12 yy.da Floransa'lı tüccarlar, Arte di calimala isimli ticari bir birlik kurmuşlar, bazı merkezlerde kurulan fuarlarla ilgili haberleri yayıyorlardı. 15. ve 16. yy'da pusulanın keşfedilmesiyle deniz ulaşımında büyük gelişmeler oldu. Haritalar yeniden düzenlendi, deniz ulaşımı, deniz ticareti ile birlikte yeni topraklara ayak basıldı ve yavaş yavaş değerli madenler Avrupa'ya akmaya başladı. 15 yy.ın sonlarında Avrupa'daki altın ve gümüş para miktarı beş misli, fiyatlar da altı misli yükselmişti. Fiyatların yükselmesi, rant geliri olan toprak sahiplerinin mevcut mallarının değerini düşürürken, üretim yapan atelyelerin ürünlerinin değerini yükseltiyordu. Borç alarak atelyelerini büyüten imalat sahipleri, bir yandan, enflasyon sayesinde aldıkları borçtan nisbi olarak kâr ediyor, diğer yandan da,ürettikleri her malı daha yüksek fiyatlarla pazarlıyorlardı. Böylece orta sınıf itibar sahibi olmaya başlarken, soylular ekonomik etkinliklerini yitirmeye başlıyor, buna bağlı olarak da alt tabaka, geçimini sağlayamaz hale geliyordu. Eskisi kadar çalışmasına rağmen geçimini sağlayamayan "serf' efendisine ve değerlerine olan güvenini yitirmeye başlıyordu. Kaldı ki, krala daha çok vergi veren, borç para veren, değerli hediyeler sunan meta sahipleri itibar ve iltimas sahibi olabiliyordu. Örneğin 17. yy.a gelindiğinde, artık, "kılıç asaletliği'nin yanısıra 'cüppe asaletliği'de oraya çıkmıştı.

17.yy.da asaletin satın alınabiliyor oluşu, oldukça önemli bir veridir. Yerleşik değerlerin hem üst hem de orta tabaka tarafından hiçe sayılması anlamına gelmektedir. Artık para 'efendilik' için bir araç değil, gerektiğinde efendilik satın alabilen, efendi olabilen bir metadır. Paraya sahip olan refaha, asalete, itibara sahip olabilmektedir. Para sahibi olmak için ise, bireysel düşünmek, bireysel çalışmak, bireysel teşebbüslerde bulunmak gerekmektedir. Lonca sisteminin içinde yer aldığı sürece bireysel zeka ve becerilerinin ödülünü alma imkanı yoktu. Üstelik diğer arkadaşlarından, meslekdaşlarından daha fazla paraya sahip olabildiğinden asalet bile satın alabilmekte, sosyal, siyasal, ekonomik prestij ve imtiyazlara sahip olabilmektedir. Zekasını bu amaçla kullandığı gibi, arkadaşlarının aynı imkan ve imtiyazlara ulaşmasını engellemek için de kullanmalıdır. Herşey bireysel davranarak aklını iyi kullanabilmesine bağlıdır. Geleneksel kalıplar içinde yaşamak ise, aklına, zekasına, bireysel becerisine, girişimine, çabasına bir ihanettir.

> **Ortaçağ soyluları, kendi topraklarında ticaret yapabilmek için karşısında 'el oğuşturan' tüccar kesimini rakip olarak hiç düşünmemişti koşkusuz. Ama 17. yy'da tüccarlar sahip oldukları parayla kendilerinin en önemli gurur kayknakları olan asaletlerini satın alabiliyorlardı**

Ortaçağ soyluları, kendi topraklarında ticaret yapabilmek için karşısında 'el oğuşturan' tüccar kesimini rakip olarak hiç düşünmemişti koşkusuz. Ama 17. yy'da tüccarlar sahip oldukları parayla kendilerinin en önemli gurur kaynakları olan asaletlerini satın alabiliyorlardı. Fransız Aristokratları bu değişime uzun süre direndiler. İngiliz Aristokratlar ise daha erken davranıp rakiplerinin silahları ile silahlanmaya başladılar:

Serf ise ekonomik olarak son derece kötü durumdaydı. Derebeyin topraklarından 'paçayı kurtaranlar' ne pahasına olursa olsun, artık burjuvalaşmış orta tabakanın emrine giriyordu. Kendisini eski sisteme bağımlı kılan kurallar ve gelenekler etkisini yitirmişti. Herşeyden önce, kendisine, tevekkül ve öte dünya zenginliği öğütleyip duran papazlar ve kardinallar 'bireli yağda bir eli balda' bir hayatı yaşıyorlardı. Kilisenin yüzlerce dönüm arazileri vardı. Dahası 'köhnemiş sistemi ayakta tutmak, ırgatlarını kaybetmemek için türlü yalanlar söyledikleri, kendi çıkarları için kitapta hiç olmayan şeyler uydurdukları' uyarıları da kulaklarına çalınmaya başlamıştı. Demek ki, asırlardır kendilerini, din adamları, efendiler, kurallar, gelenekler, inançlar, ilişki kurdukları herşey aldatmıştı. Güvenebilecekleri, sığınabilecekleri hiçbir şey sığınak yoktu ve 'koca evrende yapayalnız'dılar. Bu dünyada kendisi için sadece kendi vardı ve kendisinden yardım istemek zorundaydı. Üstelik, kendi başına çabalayanlar, yeteneğini ve aklını kullananlar bir yerlere yükselmeye başlamıştı. Neden kendisi de şansını denememeliydi.

Serfler akın akın imalat merkezlerine, fabrikaların bulunduğu merkezlere göç ederken, öncelikle 'karnını doyurma' kaygusu taşıyorlardı. Ama kimilerinin 'punduna getirip' 'köşeyi döndüğü' de oluyordu. Bunun için akıllı olması, azimli, hırslı olması kendisinin dışında kimseye güvenmemesi, acımaması gerekiyordu.

Bu arada bilgiyi hem üreten hem de ürettiği ve üretilmiş bilgiyi korkunç bir hızla yayan kitle iletişim araçları da geliştiriyordu.

BİLGİ ÜRETEN VE YAYAN FABRİKALAR

Saltanatın el değiştirdiğinden, eline geçen paranın üzerindeki kral resminin değiştiğini farkettiği zaman haberdar olan Ortaçağ insanı, 16.yy.da kıyı kentlerinde limana giren gemilerdeki mallarla ilgili haberleri, yüklü bir para ödeyerek elde ettiği bildirilerden kısa zamanda öğrenebiliyordu. Bilginin artık, hızla gelişen kitle iletişim araçları sayesinde bir meta değeri vardı. 17.yy.da gazetenin 19.yy.da

diğer kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, bilgi meta olmasının yanısıra, psikolojik ve sosyolojik bir tatmin aracı da olmaya başlamıştır. Çok hızlı değişen sosyal çevreye uyum, bilgiye ihtiyacı da böyük ölçüde artırmıştır. 19.yy. gazetelerindeki, günümüz, "sabun köpüğü' dizilerine benzeyen tefrikaların ekonomik bir anlamı yok gibidir ama okur için fantastik bir haz sunmaktadır. Öte yandan ulus-devletin çeşitli görev ve sorumluluklarıyla yüklü yurttışı, araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Kısacası kitle iletişim araçları, modern yaşamın vazgeçilmez bir nimeti haline gelmiştir. Kitle iletişim araçları yoğun kalabalık arasında yapayalnız yaşayan, geleneksel değerlerinden tümüyle kopartılmış bireyin, gözü, kulağı, bunun da ötesinde aklı, muhakeme gücü, hatta zihni, zihniyetidir. Bununla birlikte kitle iletişim araçları ile gelen bilgi de toplumsal denetim ve kontrol, bireysel manipülasyon için en temel araç haline gelmiş, bilgi alışverişi insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar kritik bir önem kazanıvermiştir.

Bilindiği gibi aydınlanma düşüncesini aklın kullanımı karakterize eder. Aydınlanmacılara göre, sadece bilim ve teknolojide değil, belki de ondan daha fazla toplumun denetlenmesi ve yönlendirilmesi için tek yetkili akıldır. Akıl etkin bir biçimde kullanılabildiği takdirde dengeli, tutarlı ve makul bir toplumsal mekanizma kurulabilecektir. Akıl, teknolojik bilgi üreterek ve uygulayarak fiziki çevreyi imar ve ıslah ettiği gibi, aynı zamanda, birbirinin (kurdu) olan toplum ve bireyleri de imar ve ıslah edecektir. Kitle iletişim araçları bu amaçla kullanılabilecek bulunmaz bir nimet olacaktır. Hatta bireyleri kırda, kentte, sokakta, meydanda ve yatak odasında yakalayarak "modernize" edebilecektir. Kitle iletişim araçlarının yegane hammaddesi olan bilgi, meta kültürünü üreten yayan ve bireye empoze eden metadır ve artık ona başkaca bir anlam yüklenmesi (metafizik) bir saçmalıktır. Bilgi Sokrat'taki "kendini bilme, kendinin hiçbirşey bilmediğini bilerek, kendini ve kendisiyle ilgili şeyleri bilme" anlamını tümüyle kaybedecektir. Bilgi Protagoras'ta olduğu gibi, 'ne söyleyeceğini bilmek ve bunu en güzel biçimde söylemek' anlamına gelecektir. Böyle bir bilgi rasyoneldir. Geriye kalan bilgiler ise irrasyonel..

Serfler akın akın imalat merkezlerine, fabrikaların bulunduğu merkezlere göç ederken, öncelikle 'karnını doyurma' kaygusu taşıyorlardı. Ama kimilerinin 'punduna getirip' 'köşeyi döndüğü' de oluyordu. Bunun için akıllı olması, azimli, hırslı olması kendisinin dışında kimseye güvenmemesi, acımaması gerekiyordu

BİLGİNİN ANLAMINI DÖNÜŞTÜRMEK EFSUNLU BİR MİT MİDİR?

Ana hatlarıyla özetlenmeye çalışılan toplumsal-düşünsel değişimle ilgili çok sayıda inceleme ve gözlem bulunmaktadır. İnsanlık tarihinin geçirdiği en önemli değişim olması bakımından da hemen her toplum için anılan dönem, ilgi odağı olarak görülmüş, çok değişik yönleriyle ele alınmıştır. Bu değişime olumlu ve olumsuz bakanlar şeklinde araştırmacıları ikiye ayırmak da mümkündür. Ancak bu değişimin mirası olarak hemen herkesin mutabakatla dile getirdiği konu şöyle özetlenebilir:

"Somut olan şeyle işe başlamak, onu aklın ışığında yorumlamak, sonra çıkarılan neticeyi yine bir başka somut şeyle karşılaştırarak ispat veya reddetmek; bu öncü alimlerin alaca karanlıkta kurmaya çalıştıkları ilmin açıkça ifade edilen kuralı bundan ibarettir" (Hazar,1981, 327).

Özellikle Durkheim'in 'işbölümü, Weber'in "rasyonalizasyonu" ve diğer bir çok "modern toplum betimlemeleri" ile bu kural geliştirilecek ve elbetteki aynı zamanda bir çok toplum, yapılan bu betimlemeler çerçevesinde biçim almaya zorlanacaktır. Yani "ideal taslağa" uygun toplum yaratmak için "dayatmalar" gündeme gelecek ve bu amaçla (ifade edildiği gibi devletin ideolojik aygıtı olan) kitle iletişim araçları kullanılacaktır Üstelik kitle iletişim araçları ortalığı kan gölüne çeviren, kurşun veya top atan, alev fışkırtan kitle imha araçları değil, ama bütün bu silahlarla yapılamayanları gerçekleştirebilen mucizevi bir araçtır. O kadar ki gözle görülmeyen dalgalara yüklenen mesajlarla belirli bir zaman ve mekanda yaşayan insanları kanaatini, tutum ve davranışını, umulan, beklenen ve istenen kanaat, tutum veya davranış haline getirebilmektedir. İnsanların ne hakkında düşünmelerine karar verdiği gibi düşünmemesi gereken konuları da onlara empoze etmekte ve ilgilerinin (pembe diziler, futbol maçları, karnavallar vs.) de kendisinin belirlediği istediği konularla yoğunlaşmasını sağlayabilmektedir. Beşikteki bebekten, ölüm döşeğindeki ihtiyara kadar toplumun her kesiminden bireyin zihnini iğdiş edebilmektedir. Yalanı gerçekmişçesine sunduğu gibi en kötüsü de gerçeği yalanmışçasına sunabilmektedir. (Uğur, 1991, 223-256) Hatta bu araçlar bireyleri tek tek mesaj bombardımanına tutan birer kitle imha silahları olduğu gibi, birer "teknoloji" harikası olan kendileri de başlı başına, ekonomik ve ideolojik manipulasyonu amaçlayan "mesaj"lardır. (Luhan, 1968,27).

Bu araçların cephanesi ise bilgidir. Çağımız toplumlarını tek başına karakterize ettiği söylenen bu cephanenin tükenmesi gibi bir ihtimal de sözkonusu değildir.

Çağımız toplumlarını bilginin karakterize ediyor olmasını, yeni toplum tipolojileri ile izah

edenlere, aydınlanma düşüncesinin kendini ihya ederek devam ettirdiği,"modern'liğin tamamlanmamış bir proje' olduğu görüşleriyle karşı çıkan Kabermas (1990, 31-44) aklın kullanımıyla kasdettiğinden dolayı değil ama tesbiti açısından haklıdır. Çünkü aydınlanma düşüncesi ve sanayi toplumu şeklen değişmekte ama içerik olarak aynı kalmakta hatta daha da muhkemleşmektedir.

Nitekim, bilgi endüstrisi sayesinde, ekonomik açıdan çoğulcu pazar anlayışın egemen olacağı, siyasal açıdan katılımcılığın yaygınlaşacağı, kültürel açıdan bireysel yaratıcılığın ön plana geçeceği iddialarının bir mit olduğunu savunan Hamelink, (1991, 20-21) tam tersine bilgi (information ve knowledge anlamında) teknolojisinin kapitalist üretim biçimini meşrulaştırıp sonsuzlaştıracağını, tek merkezli kültür ve eğlence pazarı doğurarak özgür kültürel yaratıcılığı yok edeceğini belirtmektedir. Medyalarla ilgili pluralizmden söz edenlerin iddialarının yersizliğine değinen Schiller (1993- 35-42) tam tersine bütün iletişim araçlarının üretimlerinin hızla 'tekdüze" ve "tek boyut'lu hale gelmekte olduğunu göstermektedir.

1950'ler ve özellikle 1970'lerden sonra hızlanan ve 1980'lerde yaygılaşan yapısal-düşünsel değişim geçirmekte olduğumuz inkar edilemez. Ancak belirtildiği gibi bu değişim içeriksel bir değişim olmayıp biçimsel bir değişimdir. Bu nedenle statükoda köklü bir değişimden değil, daha ziyade statükonun konumunu muhkemleştirmesinden söz etmek mümkündür. Statüko, ekonomik anlamda paranın işlevinin ve ideolojik anlamda maddenin misyonunun bilgiye yüklenmesiyle muhkemleştirilmekte, içinde yaşadığımız 90'lı yıllarda, bu işleyişin boyutlarını göstermektedir. (Irak'taki CNN savaşı heyecanımız, Bosna-Herkes'teki vahşeti "karate" filmi gibi izleyişimiz, bir derginin verdiği notla ekonomide esen fırtına, patronlarının "düdüğünü" büyük bir ihtirasla "öttüren" köşe yazarlarımız TV yorumcularımız vs yığınla örnek bulmak mümkün)

Drucker'in iddia ettiği gibi bilgide bir değişim olmuştur ve olmaktadır. Ama bu değişim onun iddia ettiği gibi "içerik" ve "anlamda" değil, sadece "biçim"dedir. (1994-303) Zira kendisinin de söylediği gibi bilgiye bugünkü anlamı "Prodüktivite devrimi" ile yüklenmiştir.

Hamelink teknolojisinin kapitalist üretim biçimini meşrulaştırıp sonsuzlaştıracağını, tek merkezli kültür ve eğlence pazarı doğurarak özgür kültürel yaratıcılığı yok edeceğini belirtmektedir

"250 yıl önce bilginin anlamı değiştiğinde, bilgi artık aletlere, süreçlere ve ürünlere uygulanmaya başlamıştı. Bugün hala teknoloji dediğimiz zaman bir çok insan bunu anlar" (a.y.53)

Sanayi toplumunu oluşturan lokomotif güç, zanaatkâr ve sanatkârın ferdi yaratışı olan hüneri ve becerilerinin, tekniğinin sistematik ve organize bilgi ile bütünleştirilip "teknolojik"leştirilmesiydi. (a.y,45 ve Erkan 1993. 60) Teknoloji, bilginin belirli bir teknik üzerine yığılmasını, bu da otoritenin temerküzü ile birlikte sermayenin yığılmasını, ardından insanların belirli bir mekana yığılmasını ve bilinen sanayi toplumunu doğurmuştur. Bilginin insan hüner ve becerisine organize ve sistematik bir biçimde yığılarak uygulanması, bilginin sadece iş ve verimliliğe uygulanması, "prodüktiviteyi patlama denecek biçimde yükseltmişti" (Drucker, 1994 59). Günümüzde olan da farklı bir şey değildir. Üstelik bilgi, bilgiye uygulanan "tek kaynak" haline gelmiştir (a.y.69) Para ve maddenin ekonomik ve ideolojik fonksiyon ve misyonunu tek başına üstlenmiş olan bilgi, piyasalara ve zihinlere daha kolay egemen olabilmektedir. Bilgi endüstrisinin (ekonomik ve ideolojik) resmettiği bu işleyiş "enformasyon kapitalizmi"dir (a.y.254)

Kısacası modernite ve moderncilik, bilgi kapitalizmine dönüşmüş haliyle günümüzde, geleneksel anlam ve içeriğini koruyarak varlığını sürdürmekte, gücünü ve etkinliğini, konumunu sağlamlaştırarak yaygınlaştırmaktadır.

KAYNAKÇA :

1- CLATRES, Pierre, 1991, Devlete Karşı Toplum, Ayrıntı Yayınları İstanbul

2- DRUCKER Petery F. 1994, Kapitalist Ötesi Toplum, (Çev: Belkıs Çorakcı) İnkilab Yay. İstanbul

3- ERKAN, Hüsnü, 1993, Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme, T.İş Ban. Yay. Ankara

4- HABERMAS, Jurgen, 1990, "Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje", Postmodernizm, (Der: Necmi Zeka) Kıyı Yay. İstanbul

5- HAMELİNK, Cees J. 1991, "Enformasyon Devriminden Sonra Yaşam Sürecek mi?" Enformasyon Devrimi Efsanesi,

6- HAZARD, Paul, 1991, Batı Düşüncesindeki Büyük Değişme, (Çev: Erol Güngör) Tur Yay..İstanbul

7- LUHAN Marshall Mc.1968, Pour Comprendre Les Medla, (İngilizceden fransızcaya çev: Jean Pare), Editions HMH, Ltee

8- SCHİLLER, Herbert 1993, Zihin Yönlendirenler, (Çev: Cevdet Cerit) Pınar Yay. İstanbul

9- UĞUR Aydın, 1991, "Zihinlerin Yeni Efendileri: Medya, Birikim Dergisi, Mayıs-1991

10- ÜLGENER, Sabri, F., Zihniyet Aydınlar ve İzm'ler, 1983, Mayaş Yayınları Ankara 1981, İslam Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlakı Der Yayınları İstanbul

1984 Darlık Buhranları ve İslam İktisat Siyaseti Mayaş Yayınları, Ankara

Sevilay DEMİRCİ

Kitleler ayağa kalkarmı?

İletişim, bir kaynaktan çıkan ve alıcı sisteme arada bir kanal üzerinden ulaşan, alıcı sistem tarafından deşifre edilen sembollerin etkileşimi olarak tanımlanır.

Arıların çiçek tozu bulduklarında dans ederek arkadaşlarını oraya çağırmaları; kızılderililerin dumanla anlaşmaları; ışığın yakıp söndürülerek gemicilere deniz feneri aracılığıyla birşeylerin anlatılması; Trafikte kırmızı ışıkta durulması, yeşil ışıkta geçilmesi; konuşamayan kişilerin elleriyle anlaşmaları ve buna benzer daha birçok işlem birer iletişim şeklidir.

Dört İncil'den birisi "Önce söz vardı" diye başlar. Topluluklar halinde yaşayan insanlar iletişim için sesleri kullanırlar. Seslerin sistemli bir şekilde biraraya getirilmesi yoluyla dil ortaya çıkar. Çok karmaşık, doğuştan kazanılan, evrimleşen dil insanlar arası iletişimin ilk aracıdır. Yazı dilden çok sonra ortaya çıkmış, muhtemelen de kendisine birşeyleri kalıcılaştırmak için başvurulmuş. Dil gibi o da zamanla tekamül etmiş, konuşulan dili kağıda aktarabildiği oranda da başarılı sayılmıştır. Dil ve yazı dışında insanlar tarafından yüzyıllardır kullanılan iletişim araçları arasında resim, şekiller, mimikler, yukarda değindiğimiz gibi duman, sesin çeşitli şekilleri bulunur.

Kitle iletişimi ise kurumlar ve profesyonel grupların teknolojiyi kullanarak sembolik içerikleri külliyatlı, heterojen ve geniş bir alana dağılmış izleyici- okuyucu-dinleyicilere yaymak üzere kullandıkları teknikleri kapsar. (M. Janowitz). Kitle iletişiminde mesaj bir gurup ya da kurum tarafından gönderilir ama alıcı bireydir. Yüzyüze bir ilişki yoktur. Gönderici gönderdiğinin birey üzerindeki etkisini ve bireyin tepkisini hemen o anda göremez.

Kitlelerin en büyük bilgi alma kaynağını medya oluşturuyor. İnsanlar artık dar çevrelerindeki değil tüm dünyada, hatta uzayda olanları öğrenebiliyorlar. Bu geniş alan, insan zihnini sürekli bir enformasyon akınına maruz bırakıyor

Kitle iletişiminin bu özelliği, kitle iletişim araçlarının fonksiyonlarının dışında işlevlere kaymasına zemin hazırlar. Guruplar ya da kurum tarafından hazırlanan mesajlar kitlelere iletilirken bireysel farklılıklar, kültürel değişiklikler, sosyal değişiklikler genellenmiş şekilde ulaşır. Bu da kitle iletişimini bütün dünyada modern çağın en büyük canavarı haline getirir.

Gazeteye, televizyona, sinema perdesine, bilgisayar ekranına yansıyanlar, kameranın, fotoğraf makinasının ve bunların başındakilerin gözlerinden yansır. Kaydetme görevindeki kişilerin dünya görüşleri, fikirleri, ideolojileri kaçınılmaz olarak iletide bulunur. Bu da kitle iletişim araçlarının guruplar ya da iktidarlar tarafından bir silah olarak kullanılmasını sağlar.

Bugün dünya bir köy haline gelmiştir. Kitle iletişim araçlarını kullananlar dünyanın heryerinden görüntü, fotoğraf, bilgi, ses aktarabilmekteler. Binlerce kilometre uzakta olan bir olay uydular aracılığıyla anında seyredilmekte, olay hakkında anında bilgi sahibi olunabilmekte. Ama bu olayların her zaman bütün boyutlarının iletilmesi bazen imkanların dışına taşmakta, bazen de silahın sahibi tarafından süzgeçten geçirilmekte.

Kitlelerin en büyük bilgi alma kaynağını medya oluşturuyor. İnsanlar artık dar çevrelerindeki değil tüm dünyada, hatta uzayda olanları öğrenebiliyorlar. Bu geniş alan, insan zihnini sürekli bir enformasyon akınına maruz bırakıyor. Dört bir yandan gelen bilgiler insan beynini şaşkına çeviriyor.

Televizyon onlarca kanalıyla fikir, haber, eğlence ürünü aktarıyor. Arjantinlilerin nasıl eğlendiklerini biliyoruz, onlarla aynı anda eğlenebiliyoruz, Güney Afrika'daki seçimleri anında, onlarla birlikte

Sevilay DEMİRCİ

Sevilay Demirci 1972 yılında Erzurum-Olur'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1992 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden mezun oldu. Çeşitli gazete ve dergilerde makaleler yayınladı. Bazı radyo ve televizyonlarda yayın danışmanlığı ve genel yayın yönetmenliği yaptı. Demirci halen Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngiliz Dili Öğretmenliği Bölümü'nde çalışmalarına devam ediyor.

izleyebiliyoruz, Nepal'de meydana gelen bir felaketi olaydan bir kaç saat sonra ayrıntılarıyla öğrenebiliyoruz. Bunun da ötesinde artık savaşları ekranlarımızın başında, koltuklarımızda, çayımızı yudumlarken canlı olarak seyredebiliyor, Bosna-Hersek'te vurulan bir çocuğun ölümünü kare kare izleyebiliyoruz. Amerika'daki en popüler pop şarkısını dinleyebiliyor, bir filmi yapımından birkaç gün sonra izleyebiliyoruz.

Bu tür bir küçülme güç sahibinin silahı istediği yönde doğrultmasıyla tehlikeli boyuta ulaşıyor. Artık yalnızca okuyor, yalnızca seyrediyor, yalnızca dinliyor, yalnızca bilgi ediniyoruz ve bütün bunların arasında düşünme ihtiyacı duymuyoruz. Çünkü bunları bize sunanlar aynı zamanda bizi daha da tembelliğe itiyor ve nasıl düşünmemiz gerektiğini de söyleyerek düşüncelerimizi de kontrol altına alabiliyorlar.

Bir western filmi seyrederken yalnızca eğleniyoruz. "Kıssadan hisse" zaten filmin içinde veriliyor ve kızılderililerin nasıl vahşi olduklarını, nasıl barbar olduklarını, nasıl "haksız" olduklarını anlıyoruz. Vietnam savaşı üzerine yapılan yüzlerce filimde Amerika'yı sorgulama gereği bile duymuyor; Amerika'yı sorgulayan filimlerde ise sorgulamalarımız kurnazca bir denetim altında gerçekleşiyor.

> **Artık yalnızca okuyor, yalnızca seyrediyor, yalnızca dinliyor, yalnızca bilgi ediniyoruz ve bütün bunların arasında düşünme ihtiyacı duymuyoruz**

Amerikalıların nasıl kahraman, nasıl zeki, nasıl kurnaz, nasıl cesur, nasıl becerikli, nasıl kuvetli, nasıl iyi savaşçı olduklarını; tek başlarına bir ülkeyi nasıl zulümden (ya da Amerikan aleyhtarı yönetimden) kurtardıklarını, tek başlarına Ruslarla nasıl savaştıklarını ve koskoca orduyu nasıl alt ettiklerini, dünyanın hangi ülkesi olursa olsun (özelde az gelişmiş ülkeler) orada yaşayanlardan nasıl üstün olduklarını devletin "resmi" televizyon kanalından seyrediyor, filimlerde heyecanlanıyor, duygulanıyor, hatta alkışlıyoruz. Hitler'in canavarlıklarından; Amerika'nın insan hakları ihlallerine, dünyanın birçok yerinde gerçekleştirdiği katliam ve sömürülere kafa yormaya fırsat bulamıyoruz.

Kapalı şekilde terörizme destek veren hatta bizzat terör yapan ülkelerin terörizmleri haklı bir zemine oturtulurken Libya, İran, Suriye, eski Sovyetler Birliği ve benzeri ülkelerin belki aynı şekilde belki de farklı muhtevada girişimlerinin "terör" olduğunu anlıyor, New York'ta yaşayan biri gibi onları terörist ilan etme hakkını kendimizde görüyoruz. Kuzey Kutbu'nda işleri ters giden bir eskimonun kötü kaderi komünistlerle bağlantılanıyor, Afrika çöllerinde birisini yılan soksa işin içinde terörist ülkelerin parmağının olduğu duyuruluyor. Türkiye dahil birçok ülkede gösterilen filimlerde yahudiler dünyanın en mazlum insanları olarak lanse ediliyor, Naziler bütün günahların müsebbibi sayılıyor, Irakta ölenlerden çok petrolün neden olduğu kirlilikten etkilenen kuşlara acıyoruz, Bosna Hersek'te, Avrupa'nın göbeğinde bir soykırım yaşanırken Amerika'nın Somali'ye müdahelesini alkışlıyoruz. Azerbeycan'da, Çeçenistan'da insanlar öldürülürken bil-

memne sahiline vuran balinaların günler süren kurtarma çalışmalarını hemen her gün televizyon ekranlarından seyrediyor ve savaşlardan çok balinaların başına gelenleri merak eder oluyoruz.

Zevklerimizi, beğenilerimizi, seçeneklerimizi medyaya göre ayarlıyoruz. Hangi müzik türünü dinleyeceğimiz, hangi filmden hoşlanmamız gerektiği, hangi takımı, hangi spor türünü seçmemiz gerektiği medya patronları tarafından ortaya konuluyor ve sinsice, ustaca yapılan yayınlar sonucunda giyimimizden tutacağımız tarafa kadar herşeyde, muhalif de olsak medyanın parmağı oluyor. Bir ülkeyi topla tüfekle fethetmek devri kapanıyor; o ülkeye radyo yayını yapmak, televizyon yayını yapmak, orada dergi yayınlamak yetiyor.

McDonald's dünyanın en iyi yiyeceğini üretiyor gibi görünüyor, Cola dünyanın en iyi içeceği olarak lanse ediliyor, Adidas'tan başkasını giymenin "banallığı" anlatılıyor.

Dünyanın çoğu ülkesinde iktidarlar buna alet olmaktan kaçınmıyor. Devletin resmi televizyonları "Büyük Patron"un istekleri doğrultusunda, aşılanması gereken kültürün iletilmesinde destekçi oluyorlar.

Kendi müziği, kendi film sektörü çürümeye yüz tutarken müziğin evrenselliği gibi teranelerle müzik bile denilemeyecek gürültüleri resmi ideolojinin müziği haline getiriyor, kendi halkının ürettiğini ise yok etmek için adeta kampanya hazırlıyor. İnsanlara bir şekilde televizyonda gördükleri gibi yaşamalarını öğütlüyor, bunu açıkça yapmasa bile tamamen gelenek dışı yayınlarla "Biz devletiz, neyin iyi olduğunu en iyi biz biliriz" çıkış noktasıyla bir şeyleri yıkmakta ateşleyici rolünü oynuyorlar.

Bütün gazeteler aynı haberi veriyorsa o doğrudur. Bütün kanallar aynı şey üzerinde hem fikirse o gerçektir. Hatta bunların bütün olması da gerekmiyor artık. En çok satan iktidarı elinde bulunduruyor ve herşeyi o çekip çeviriyor. İktidar sahibi olmak paraya kolay ulaşmayı da beraberinde getiriyor. Bir yandan nasıl düşünmeniz, nasıl yaşamanız, neyi beğenmeniz, neye taraftar, neye muhalif olmanız gerektiğini "haplar" şeklinde size sunarlarken bir yandan da sırtınızdan trilyonları götürüyorlar. Bu götürme işini de başkalarına kaptırmamak için, ya da kökten kaybetmemek için bir tüketim toplumunun, bir robot toplumun oluşturulması gerektiğinin bilincindeler. Bilgilenmeye ihtiyacınız olmasa da, eğlenmek istemeseniz de, gazeteler, televizyonlar kendilerini pazarlamak için aslında hiç ihtiyacınız olmayan fakat eksik olduğunda prestijinizi "sarsacak" hissini veren eşyaları önünüze seriyor.

Kendilerinden nefret de etseniz onları beslemeniz için geçerli bir neden öne sürebiliyorlar.

İnsanların beyinlerine an be an balyoz misali inen enformasyon, başlarını kaldırıp çevrelerine bakmalarını sürekli engelliyor. Dünya bir kez daha insanın kendi eliyle ürettiği teknolojiyi kullanarak öc alıyor

Hangi partiyi destekleyeceksiniz, hangi fikirlerin savunucusu olacaksınız, kimi kötü, kimi iyi bileceksiniz, kime yakın, kimden uzak olacaksınız, herhangi bir olay karşısında hangi tavrı takınacaksınız, kime acıyacak, kime 'oh olsun' diyeceksiniz,

Neyi çirkin, küstahça, aşağılık, iğrenç, vahşice, insanlık dışı bulacak, neyi mükemmel, olağanüstü, hoş, ilahi, güzel bulacaksınız... Görülmesi pek kolay olmayan ince oyunlarla bir bir zihninize işleniyor. Ekranlarda, sayfalarda görmeniz gereken kadar gösteriliyor, duymanız gereken kadar söyleniyor. Hatta daha da ileri gidilebiliyor ve montaj gibi tekniklerle olmayanı olmuş görüyor, söylenmeyeni söylenmiş biliyorsunuz.

Kısacası bütün bu bilgi yağmurunda, bilgisayarlar misali yalnızca sizde oluşması gereken tepkiye yönelik mesajlar iletiliyor ve bunda da olağanüstü bir başarı sağlanıyor.

Chomsky'nin ifadesiyle her yönden kuşatma altındayız. Medya her taraftan sarmış durumda ve saltanatının keyfini sürüyor.

Büyük çoğunluğumuz "ruhlarını medyaya satmış" durumdayız. Medya her ne kadar günahlarını gizlese de çok açık olan şeyler var. Ama insanların beyinlerine an be an balyoz misali inen enformasyon, başlarını kaldırıp çevrelerine bakmalarını sürekli engelliyor.

Dünya bir kez daha insanın kendi eliyle ürettiği teknolojiyi kullanarak öc alıyor. İnsanlar ürettikleri Frankestein'ların elinde yoğruluyor. Bütün bunlardan sonra şu soruyu soralım: Kitleler ayağa kalkar mı? Bugün için ümitsiz olmaktan başka çare yok. Zira beynelminel statükonun beyni zehir gibi ve herhangi bir medya karşıtı hareketin de medya ürünü olacağını unutmamakta fayda var.

Baskın B

Türk basını çok iyi basar. Dünyanın en iyi basan basınıdır Türk basını. Baskından ve basından kesinlikle kaçmaz. Cesurdur, pek şereflidir, gözünü budaktan esirgemez. Demokrasinin, laikliğin ve başka şeylerin ölmez ve uyumaz bekçisidir. Türk basını hem yazılı basar, hem de (her nasıl oluyorsa) sözlü basar. Yazılı bastığında da sözlü bastığında da alabildiğince renkli basar. Aynı zamanda baldır bacak basar. Dansöz göbeği basar. Çünkü Türk basının en büyük görevi çağdaşlığı ve modernliği yakalamaktır. Türk basınının şerefli ve namuslu evlatları vardır.

Nerde baskın varsa onlar orada hazır ve nazırdırlar. Basma uğruna hiçbir fedakarlıktan kaçınmazlar. En girilmedik yerlere onlar girerler, en korkunç korkulara onlar baskın gelirler, gizli kapaklı hiçbir şeyin olmamasını isterler. Şerrin ve karanlığın yılmaz takipçisidirler, onları yok etmeye hep bir ağızdan and içmişlerdir. Haksızlığın, yolsuzluğun, iltimasın, adam kayırmanın, rüşvetin, skandalın, krizin, "yeter artık"ların, "durdurun"ların, "şerefsizler"in, "uyarıyoruz"ların, "kara cübbeler"in, "yeşil bayrak ve sarık"ların, "gericilik ve yobazlık"ın ve daha modern dünya ve çağdaş ülkenin nerede ne kötülüğü varsa onların korkunç ve korkmaz karşıtlarıdırlar.

Çok fedakardırlar; bastı mı tam basarlar. Herşeyi en iyi onlar basarlar, herşeyin en doğrusu onlardadır. Herkesten önce onlar bilirler. Nereye gidileceğini, ne yenileceğini, nasıl davranılacağını, kime oy verileceğini, kimin kötülenmesi, dışlanması gerektiğini, kimin dünyanın en masum insanı olduğunu onlar en iyi bilenlerdir. Onların bilmediğini iddia edenleri de basarlar. Basmaktan hiç kaçınmaz ve sakınmazlar.

Türk basını hem yazılı basar, hem de (her nasıl oluyorsa) sözlü basar. Yazılı bastığında da sözlü bastığında da alabildiğince renkli basar. Aynı zamanda baldır bacak basar. Dansöz göbeği basar. Çünkü Türk basının en büyük görevi çağdaşlığı ve modernliği yakalamaktır

Onların da ufak ve tefek kusurları vardır; nitekim görülmüş ve müşahede de olunmuştur. Basmak da kolay değildir hani. Basanın üstünde basan vardır. Sen basarsın ama seni de basarlar. İşin içinde reklam vardır, kredi vardır, çıkar vardır, pastalarda pay vardır, derelerde çay vardır. Her bilinenin açıklanması icab etmez. Kimi zaman deveyi hamuduyla götürenleri basmaz, büyüklerimizin "ufak" kusurlarının basılmaya değer yanlarını bulamaz, siyasetin taşlı ve tozlu yollarındaki kırıntı misali taksiratı görmezden gelme erdemine sahip olmanın engin mutluluk ve hazzını yaşamayı bilir. Basmanın bir adabı vardır, bu adaba uymak da lazımdır. Namuslu insanların mahremlerini ifşa etmek, karalamak, çamur atıp iz bırakmak, cehalet sergilemek, yapılmayanı yapılmış göstermek, yapılmamışı yapılmış göstermek, montaj yapmak, resme haber basmak, habere resim bulmak, telefonla, telgrafla, faksla ve bilumum telli telsiz iletişim araçlarıyla masa başında tutuklamak, yargılamak ve asmak, ahlak kurallarını çağdışı ve gerici ve yobaz ve softa ve bayağı bularak ayaklar altında çiğnemek gibi meziyetlere sahiptir.

Türk basını en basandır. En baba Türk basını basar. Yalnızca yazılı ve sözlü basmaz, para da basar. Hükümetten kredi basar, vatandaştan ümit basar. Ne bulursa onu basar. Öyle aciz de değildir; bulamazsa basacağı çok şey vardır.

Basın için önemli olan paradır ve nereden geliyorsa oraya basar. Para herşeyin üzerindedir. Her şeyin üzerinde olan şeye erişmek için herşeyi çiğnemek gerekir.

Basınımız çok iyi de çiğner. Gözün yaşına bakmaz çiğnerken. O bir şeye karar verdiyse o doğrudur. Doğru olmasa zaten karar vermez. Doğruyu sonuna kadar savunur. Korkusuzca, pervasızca büyük kahramanlık örneği göstererek savunur. Onun

ınındır(!)

doğrusu herkes için doğrudur. Buna itiraz edeni basar. Takip eder ve en umulmadık yerde basar. Basamazsa bir yolunu bulduktan sonra basar. Basınımızın doğrusuna itiraz laik, Kemalist, demokratik, çağdaş bir ülkeye itirazdır. Buna itiraz edenler bu ülkenin, bu toprağın insanı olmamakla birlikte hatta ve hatta insan bile değil; belki komünist, belki faşist, belki yobaz, mürteci, softa, ve daha bilmem ne beladır.

Basınımız her türlü güzel, hoş, ve ulvi hasletleri haizdir. Çok cömerttir. Yalnızca basmaz, bastığının yanında işinize yarayacak, hayatınızı kolaylaştıracak ve ontolojik dahil bütün sorunlarınızı çözecek bilumum şeyler vermek büyüklüğünü sık sık gösterir. O kadar faziletlidir ki, bu konuda birbiriyle yarışır. Biri bir ev veriyorsa öbürü 10, bir diğeri 100, diğer biri 100 ev + 100 otomobil verir. Bu cömertlik savaşı genellikle küçükten başlayıp büyüğe gider. Önce toplu iğne verir biri, diğeri ataç verir, bir diğeri sarmısaklı ve yoğurtlu pek leziz karnıbahar yemeği verir. Vermeyen gazaba uğrar ve yokolup giderken "biz yalnızca basarız" sloganları da faide etmez.

Kültürlü olmanız için herşeyi yapar, herşeyi basar. Dünyanın en çok satan ansiklopedisini bedavaya verir. Cömertlik ve halka hizmet savaşında birbirlerini ezmek ve çiğnemekten geri kalmayacak kadar cömerttirler. Bu uğurda birbirlerine her fırsatta galiz küfürler etmek ve fırsat olduğunda köteklemek basınımızın şiarıdır.

Dedik ya; onlar en iyiyi bilirler. Kime oy vereceksiniz, kimi seçeceksiniz size hemen fısıldarlar. Yok siz eğer seçecek değil de seçilecek iseniz onun da kolayı vardır. Siz parayı basarsınız, onlar sizi basar. Kamuyu şöyle bir yoklarlar ve kehanet yetenekleriyle sizin seçileceğinizi cihana ilan ederler. Kehanetlerine çok güvenirler, kesinlikle bilirler. Bildikleri ve dedikleri çıkmazsa çok bozulurlar ama hiç hissettirmezler, pişkinliğe vururlar.

▼
Çok cömerttir. Yalnızca basmaz, bastığının yanında işinize yarayacak, hayatınızı kolaylaştıracak ve ontolojik dahil bütün sorunlarınızı çözecek bilumum şeyler vermek büyüklüğünü sık sık gösterir
▲

Basılacak şeyin de bir niteliği vardır. Köpeğin insanı ısırmasının kıymet-i harbiyesi yoktur. Ama adam köpeği ısırırsa üzerine atlarlar. Köpek ısıran adam yoksa bulurlar, basım uğruna para verip adama köpek ısırtır, para verip kendini yaktırır, para verip konuşturur, sonra da karşısına geçip fotoğrafını çeker veya naklen yayın yapar ve hatta canlı mülakat yapar. Trilyonluk yolsuzluk yapanın basılması lazım değildir. Nitekim çıkar ilişkisi, villa, araba, kredi, vs. vardır. Ama belediye otobüsüne binerken ağzından "Allah" kelimesi çıkanın vatan millet düşmanı gerici yobaz olduğunu şıp diye anlar ve bunun haber değeri büyüktür ve bundan daha basılası bir olay yoktur. O her zaman her yerdedir. Ama her yerdekini basmakla vazifeli değildir. İşine geleni basar, gelmeyeni basmaz.

Çok etkilidir, her şeye kadirdir. Olacağı bilir; "Biz demiştik" diye basar, "uyarmıştık" der, "Yayınımız etkili oldu yağmur yağdı" der. Bazen onun bir hatasını yakaladığını zannedersiniz, Oysa "Bu yıl hac mevsimi kurban bayramına rastladı" veya "Hz Muhammed'in 'sigara bütün kötülüklerin anasıdır' ayeti" gibi sözlerinde gizli manalar vardır ve bunlar kesinlikle cehalet örnekleri değildir. İşine gelmeyen konularda koltuktan etmeyi bilir, hoşuna gitmeyeni mahkeme kapılarında süründürür. Suçluyu suçsuz, suçsuzu suçlu kılma becerisine sahiptir.

Bizim basın çok iyi basar. Herkesten farklı basar, herşeye rağmen basar. Renkli basar, çıplak basar, çok kanallı basar, çok bilmiş basar, çirkin basar, kara basar. İtirazınız varsa sizi de basar. Çünkü bizde baskın basınındır.

Türkiye'de Me

TAKVİM-İ VAKAYİ

Rivayete göre, Lale Devri diye adlandırılan dönemde padişah III. Ahmed Yirmisekiz Mehmet Çelebi'yi Avrupa'daki gelişmeleri incelemek ve raporlar vermek üzere 1721'de Fransa'ya olağanüstü elçi olarak gönderir. Yirmisekiz Mehmet Çelebi ve oğlu Said Efendi Paris'ten döndükten kısa süre sonra, Said Efendi ile Macar dönmesi Müteferrika İbrahim Efendi bir matbaa kurmak için anlaşırlar. Bildiğimiz kadarıyla Osmanlı toprakları üzerinde kurulan ilk "yerli" matbaa budur.

Yazılması aylar, hatta yıllar alan bir kitabı bir kaç hafta içinde hem de onlarca birden basabilen alet doğal olarak büyük gürültülere, hem de İmparatorluk sonrası kurulacak yeni devletde de sürüp gidecek büyük gürültülere neden olacaktır. Resmi tarih organlarımız ve "aydın"larımıza göre matbaanın kurulmasıyla yobaz takımı, ya da gericiler "bu şeytan aletini kullanmak caiz değildir" diyerek ilk matbaayı protesto etmişler. Gayr-i resmi tarihe göre ise, "Kur'an Mekke'de indi, Kahire'de okundu, İstanbul'da da yazıldı" meşhur sözünde de ifade edildiği üzere İstanbul yazının merkeziydi ve bu kentte elyazması eserler yazarak geçimini sağlayan oldukça fazla insan vardı. Matbaanın girişi bu insanların gerek prestijlerinin, gerek sanatlarının, gerekse de geçim kaynaklarının sonu anlamına geliyordu ve çok doğal olarak tepkiyle karşılanıyordu.

Bu güne kadar matbaa gayr-i müslimler tarafından kullanılmakta ve kendi dillerinde çeşitli eserler yayınlanmaktadır. Bu ilk Türk matbaasında basılan ilk kitap ise 1729 yılında basılan Vankulu Lügatı'dır. Matbaa bundan sonra yaygınlaşır ve basın tarihimizin ilk gazetesi Takvim-i Vakayi de II. Mahmut'un buyruğuyla 1831'de yayına geçer.

DEVLET VE GAZETELER

Geçim derdi altında ezilen Osmanlı halkı için gazete oldukça lüks sayılırdı. İlk gazetelerin tirajları hakkında bilgimiz yok ama öyle çok yüksek rakamlar oldukları da iddia edilemez. Hatta son zamanlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'dan ibaretmiş gibi görünmesi de göz önüne alınırsa...

Gazeteler Osmanlı döneminde sıkça sansür mekanizmasıyla karşı karşıya geldiler. Bozuk ekonomi ve kötü yönetim her zaman olduğu gibi gazetecilere yazacak konular çıkarıyordu ve "kaleminden kan damlayan" gazeteciler bazı mercileri rahasız ediyordu. Ülkeye gazete girmişti girmesine ama çıkarması, veya en azından kontrol altına alınması hiç kolay olmayacaktı.

Türk matbaasında basılan ilk kitap 1729 yılında basılan Vankulu Lügatı'dır. Matbaa bundan sonra yaygınlaşır ve basın tarihimizin ilk gazetesi Takvim-i Vakayi de II. Mahmut'un buyruğuyla 1831'de yayına geçer

Padişah yönetimi altında olan İmparatorlukta yine de gazetelerle devlet arasında büyük sürtüşmeler olmadı. Zira devlet hoşuna gitmeyen gazeteciyi istediği yere sürebiliyor, hoşlanmadığı şeyler yayınlayan, toplumu olumsuz yönde etkilemeye çalışan veya sorumsuz yayıncılık yapan, resmi ideolojinin dışına çıkan gazeteleri kapatabiliyordu.

Bu arada Babıali Türk basın tarihine geçecek konumunu da bugünlerde perçinledi. Basın ve yayın merkezlerinin toplandığı bu semt, ilk gazetenin yayımlanması sonrasında gerek devletle, gerekse iç sürtüşmelerle geçen günlere şahit oldu. Gazete sayılarının artmasıyla Osmanlı düşünürleri fikir aktarmanın en etkin yolunun gazeteler olduğunu düşünerek fikirlerini gazeteler yoluyla iletmeye başlamışlar, bu da gazeteciler arasında, ateşli muharrirler arasında yıllarca dillerden düşmeyecek kalem savaşlarının ortaya çıkmasına neden olmuştu. İmparatorluğun son günlerindeki çalkantılarda gazeteler önemli rol oynadılar. Kapatıldılar, yayınlarına son verildi, despot yönetimlerde başlarını kaldıramadılar, fikirlerin, devletlerin, padişahın propagandalarını yaptılar, vezirleri, paşaları kızdırdılar, makamlarından ettiler.

KURTULUŞ SAVAŞI VE SONRASI

Özellikle Anadolu basını Kurtuluş Savaşı günlerinde bağımsızlık için oldukça çaba göstermişti. Bu günlerde gazeteler sadece İstanbul'da değil artık Anadolu'nun en ücra köşelerinde dahi yerel olarak çıkıyordu. Düşman baskısı altında bulunmayan gazeteler Kurtuluş Savaşı'nın temelinin hazırlanmasında oldukça gayret gösterdiler. Düşman işgali altında bulunan bölgelerde gazeteciler matbaalarını şehir dışına çıkararak yayın yaptılar.

Savaşın bitiminden sonraki dönem Türk basını için pek aydınlık geçmedi. Sansür belki de tarihinin en ağır şekliyle vardı, gazetelerin istedikleri doğrultuda yayın yapmaları, her gerçeği dile getirmeleri, belirlenen resmi ideolojinin dışına çıkmaları, devlet tarafından istenilen partiyi desteklememeleri, zararlı sayılan cereyanları savunmaları kesinlikle yasaktı ve aksi bir yayın İstiklal Mahkemeleri'nde gazeteciyi ölüme götürebiliyor, gazetenin kapatılmasına neden olabiliyordu.

Harf inkılabıyla birden bire sıfıra inen okuma yazma oranıyla gazeteler zor günler geçirdiler. Ama devlet çizgisinde

anın kısa tarihi

bir basının yerleşmesi, gazetelerin yalnızca elit bir kesime ulaşabilmesi, resmi ideoloji savunuculuğu yapılması büyük oranda başarılmıştı. Basın, yeni Türk halkının "yaratılmasında" en büyük görevi üstlenmiş, toplumun istenilen çizgiye oturtulabilmesi için her türlü yayın yapma konusunda serbest bırakılmıştı. Belki de bu serbestiyet sonrasında Türk basını doksanlı yıllarda da devam edecek sorumsuz ve halkına yabancı, halkına rağmen bir yayıncılık anlayışını benimsemeye başlayacak, bu yabancılık dolayısıyladır ki halkından rağbet görmeyecek, kendisine hep ülkenin dışında bir yerdeymiş gibi bakılacak, gazete satış oranlarının bir türlü yükselememesinin sebebi olacaktı.

"AJANSLAR"

Gazeteler bu minval üzere devam ederlerken, halk arasında bir söylentidir dolaşmaşa başlamıştı: Büyük bir kutu vardı Avrupa'da ve içinden müzik geliyordu. Bu tür rivayetleri iletenlere deli gözüyle bakılıyordu. Çok geçmeden Radyo ufuklardan kendini gösterdi ve kısa süre sonra da egemenliğini ilan etti. Radyo yayınlarının başlamasıyla önce ülkenin çok zenginlerinden başlamak üzere yavaş yavaş birçok eve radyolar girmeye başladı. Bunlar gerçekten bir kutuydu ve içinden sesler geliyordu. Nineler, bu kutuların "içindeki" insanlara yiyecek vermeye çalışıyor, ihtiyarlar, beğendikleri bir türkü çıkınca "sonra dinlemek üzere" radyolarını kapatıyorlardı. Bir çeyiz sandığı büyüklüğünde olan radyolardan 40'lı yıllarda, köy kahvelerine doluşan insanlar İkinci Dünya Savaşı'ndan haberler veren "ajanslar"ı ve "Milli Şef"in direktiflerini dinlediler.

Adnan Menderes'in hedeflerinden biri de "her öküzün boynuzuna bir radyo asmak"tı. Bu dönemde radyolar hemen her evde yerlerini aldılar. Artık radyolarının başlarını çeviren hane halkı o kendine has parazitleri olan radyolardan Safiye Ayla'ları, Müzeyyen Senar'ları, Nida Tüfekçi'leri dinliyor, akşamları oturup ajansları takip ediyorlardı. Aynı radyolarda Cemal Gürsel'in bildirilerini dinlediler, Adnan Menderes ve arkadaşlarının asılış haberlerini duydular. Siyasi tartışmalara, çalkantılara şahit oldular.

▼
Artık radyolarının başlarını çeviren hane halkı o kendine has parazitleri olan radyolardan Safiye Ayla'ları, Müzeyyen Senar'ları, Nida Tüfekçi'leri dinliyor, akşamları oturup ajansları takip ediyorlardı
▲

RADYOLARIN 'RESİM OYNATANLARI'

Radyo insanların hayatlarında saltanatını kurmuştu. Evlerin baş köşelerinde yerlerini almışlar ve evlerin en önemli eşyaları haline gelmişlerdi. Devletin en önemli propaganda aracıydı radyolar. Ama 70'li yılların sonlarıyla televizyon denilen bir aletten bahsedilir oldu. Bu sefer de insanlar "radyoların resim oynatanlarının" çıkacağını söyleyenlere deli gözüyle bakar olmuşlardı. Televizyon çok kısa bir süre içinde radyonun saltanatını kısmen de olsa devirdi. 12 Eylül 1980 darbesini duyuran medya aracı artık yalnızca radyo ve gazeteler değildi; buna televizyon da eklenmişti. Hasan Mutlucan'ın kahramanlık türküleri sabahın erken saatlerinde radyolarının başında toplanmış kalabalıklar tarafından dinlendi. Kenan Evren ve kuvvet komutanlarının bildirileri siyah beyaz televizyon ekranlarından seyredildi.

Radyo ve televizyon devlet tekeli altında adeta devletin bir borazanı gibi kullanılıyordu. Ama özel teşebbüsün gazeteleri 12 Eylül döneminde iyi bir sınav vermediler; tıpkı daha önceki darbelerde olduğu gibi. Her ne kadar bazı gazeteciler gözaltına alındı, eften püften nedenler dolayısıyla birçok yayın organı süreli veya sürekli kapatıldıysa da gazeteler belirli bir süre darbe şakşakçılığı yapmaktan geri durmadılar.

80'Lİ YILLAR: TURGUT ÖZAL VE MEDYA

Demokratik bir yönetime geçiş oldukça uzun sürdü ve birçok yasak devam etmesine karşın yeni siyasal partiler yeni arenada yerlerini aldılar. Bu partilerden biri de, büyük değişimlere damgasını vuracak, ülkede köklü değişiklikler yapacak Turgut Özal ve onun arkadaşlarının kurduğu Anavatan Partisi'ydi. Özal'ın farkında olduğu en büyük gerçeklerden biri medyaydı. Özal çağın iletişim çağı olduğunun bilincindeydi ve medyayı en iyi ve sinsice kullanma yeteneğine de sahip bir liderdi. Sonraki yıllar boyunca iki dönem başbakanlık yapacak, ölümüne kadar da cumhurbaşkanlığı yapacak Özal, hem Türkiye'de medyanın başka boyutlarıyla yerleşmesine zemin hazırlayacak, hem de medyayı bir siyaset aracı olarak kullanacaktı.

Yolu bile olmayan en ücra köşelerdeki köylere telefonlar bağlandı. Büyük kentlerin gecekondu bölgelerindeki hemen her evin bir telefonu vardı. Telsiz siviller tarafından da kullanılabiliyordu. Üstün teknolojiye sahip iletişim araçları ithal ediliyordu. Bilgisayar yaygınlık kazanmaya başlıyor, hemen her sektörde kendini göstermekle kalmayıp evlere kadar giriyordu. Demokrasinin kısmen de olsa yerleşmeye başlamasıyla gazeteler de darbe sersemliğinden kurtulmuşlardı. Ama devir köşe dönme, kazanma dev-

riydi. Zaten tarihi boyunca pek bir sorumluluk sergilememiş gazeteler adeta "ipini koparmanın" verdiği rahatlıkla çağının en seviyesiz örneklerini vermeye başladılar. Yalan haberler, seviyesizlikler, müstehcenlik, gelenek ve göreneklere aykırılık ve hatta hakaret, insanların değerlerine başkaldırı pervasızca sergilenmeye başlamıştı. Tarihi boyunca bir yasal düzenleme görmemiş gazeteler adeta ahlaksızlık yarışı veriyordu. Özal, bir yandan demokratik bir yönetim yaratmaya çalışırken bir yandan da demokrasinin bir ayağı sayılan medyayı denetim altına almanın yollarını araştırıyordu. Devlet elindeki radyo ve televizyonu dilediği gibi kullanırken basının patronlarıyla oynadığı oyunlarla bir yandan da gazeteleri kişisel amaçları için kullanabiliyordu.

ÖZEL TEŞEBBÜS VE TEKSESLİLİĞİN KIRILIŞI

80'li yılların sonu televizyonda bir devrim dönemiydi. Önce siyah beyaz televizyonlar yerlerini renklilere devretti. Arkasından sadece Amerikan dizilerinde görülen çok kanallı televizyon yayınlarıyla tanıştı Türkiye. Gazeteler Özal'a veryansın ediyor, en acımasız eleştirileri yöneltiyordu ama Özal bir yandan bildiğini okurken bir yandan da radyo ve televizyonda getirdiği yeniliklerle gazetelerin tirajlarını düşürüyor, devletin bütün kanallarını daha çok propaganda için kullanmanın hesaplarını yapıyordu.

1989 yılında televizyona özel teşebbüs girdi. Yasal olmayan bu girişim, "yurtdışından yayın yapıyormuş gibi görünme" kılıfıyla hükümet tarafından tepkiye neden olmadı. Ama özel teşebbüsün televizyonları köklü birşeyleri tehdit eder hale gelmeye başlamıştı. Her kanalında hükümet bildirileri yayınlanan, başbakanın günaşırı görüntüsü bulunan, eğlence anlayışı farklı olan, katı bir sansür geleneğine sahip TRT neredeyse seyredilmez hale gelmeye başlamıştı. Arabeski televizyondan dinlemek mümkün hale gelmişti; Orhan Gencebay, Ferdi Tayfur, Zülfü Livaneli, Ahmet Kaya, Bülent Ersoy ve daha TRT'nin sansür kuruluna takılan niceleri halkın önünde arz-ı endam ediyordu. Özellikle haber programları bütün geleneği alt üst ediyor, Amerikan televizyonlarına benzer stüdyolarda haberleri sunan spikerler bazen hükümetle ilgili hiçbir haberden bahsetmeyerek halkın canını sıkmıyor, arkasından da "gerçekleri dinlediniz" diyerek TRT ile rekabetini dile getiriyordu.

Çok geçmeden bir çok yeni özel televizyon kanalı ortaya çıktı. Gazete sahibi patronlar bu sektördeki reklam pastasını paylaşmak için kıyasıya bir rekabet içine girdiler. "Zapping", "Rating" gibi kelimeler duyulmaya başladı. Her gazetenin artık bir de televizyon kanalı vardı ve gazete sütunlarından yapılan atışmalar artık televizyon ekranlarında devam etmeye başladı. Yaptıkları yayınların kalitesizliği ve seviyesizliği nedeniyle kemikleşmiş tirajlarını "gazete" satarak artıramayan patronlar televizyonlarıyla halka ulaşıyor ve daha çok seyredilerek daha çok reklam alabilmek için de her zamankine benzer ilkesizlikler sergiliyorlardı.

Özal'ın farkında olduğu en büyük gerçeklerden biri medyaydı. Özal çağın iletişim çağı olduğunun bilincindeydi ve medyayı en iyi ve sinsice kullanma yeteneğine de sahip bir liderdi

TRT'nin yalnızca yılbaşı gecelerinde sunduğu eğlencelere benzer eğlenceler özel televizyonlarda hemen her akşam vardı. Haberler "Başbakan" ya da "Cumhurbaşkanı" kelimeleriyle başlamıyor, yarım saat Haberler adı altında "icraatın içinden" programı yapılmıyordu. Ama yine her zamanki gibi ölçü kaçıyor, gazetelerdeki ilkesizlik, yanlı habercilik, yalanlama, karalama, özel hayata müdahele, geleneklere ve değerlere aykırılık daha 'görsel' biçimde devam ediyor; televizyon ekranlarından fuhuş, cinsel sömürü akıyordu. Hükümet bir şekilde bu başıbozukluğa müdahale etme gereğini duymuyordu. Zira bir takım iddialara göre bazı kredi oyunları oynanıyor, gazeteler ya da televizyonlar devletten teşvik alma uğruna tarafsızlıklarını bir kenara bırakıyor, hükümetle uzlaşmaya gidiyordu. Bu karşılıklı anlaşma da medyanın hükümeti taşlamasını, hükümetin de medyaya müdahalesini engelliyor, alan razı veren razı oluyordu.

1991 yılındaki körfez savaşı yalnızca Türkiye'de değil, bütün dünyada medyayı gündemin birinci sırasına yerleştirdi. Önemli olan Irak'ın Kuveyt'i işgali ve ortaya çıkan savaş durumu değil, medyanın birbiriyle savaşıydı. Dünyanın her köşesindeki insan televizyonunun başında naklen savaş seyrediyor, Amerikan askerinin Irak topraklarındaki ilerleyişine anında şahit oluyordu. Böylece savaş da bir nevi eğlence haline getiriliyordu.

90'lı yıllarda bu kez özel radyolar sahneye çıktılar. Kurulmasının ucuzluğu nedeniyle de bir anda tüm ülkeyi sarıp sarmaladılar. Neredeyse köylerde dahi radyo istasyonları kurulmaya, ayakta kalmak için de seviyesiz yayınlar yapmaya, seyyar köftecilerin dahi reklamlarını yayınlamaya başladılar. Valilikten bir izin almak radyo kurmak için yeterliydi. Artık her fraksiyonun bir radyosu vardı.

Medyanın bu üç atlısı herşeyi en iyi biliyordu, halk için iyi ve gerekli olana bunlar karar veriyordu, milletin geleceğini en iyi görenler bunlardı. Neyin doğru, neyin yanlış olduğuna karar verme mercii idiler. Seçimlerde de ellerinden geldiği ve "desteklendikleri" kadar oyların mecrasını belirlemeye çalıştılar. Gündem oluşturma konusunda Özal'ın en büyük oyuncağı oldular. Zamlar, yolsuzluk skandalları, krizler Özal'ın gündem değiştirme oyunlarıyla yalnızca öylesine bir duyuluveriyor, sonra gözler başka noktalara çevriliyordu. Bir yalan haber, bir karalama günlerce ortalığı kasıp kavuruyordu, medya hükümetin üzerinde devleti yönetiyordu.

Özal'ın ölümüyle değişen siyasi sahne, özel radyoların kapatılmasını, yurtdışından yayın yapmayan televizyonların yayınlarının durdurulmasını beraberinde getirdi. Bütün ülkede büyük protestolar yaşandı. Ama bu kez devlet kararlıydı ve protestoları duyası yoktu. Çiller'in, bir iddiaya göre de basına verdiği destek sayesinde, DYP Genel Başkanı ve Başbakan olması sırasındaki boşluktan yararlanan radyolar yeniden yayına başladılar.

Teknolojinin ilerlemesi ve yeni icadlar en fazla iletişimin işine yarıyor, Türk medyası da bu gelişmelerden çok çabuk yararlanabiliyorlardı. Bir zamanların oldukça basit sayılabilecek, kurşunlu, gürültülü, devasa rotatifleri yerlerini bilgisayarlı dizgi, çok renkli baskı yapan ofset makinalara bıraktı. Bir zamanların devasa parazitli, transistörlü radyolarının yerini binlerce wattlık dinamik bas ses besleyicili, 40 bantlı elektronik equalizerli, 13 kanallı FL spektrum analizörlü stereo ve daha anlamadığımız birçok özelliğe sahip radyolar aldılar. Televizyonların çok kanallıları, teletekstlileri, stereoları, videogamelileri yaygınlaştı. Bilgisayar bu aletlerin yanında evlere yerleşti, multi medya, internet gibi imkanlara zemin hazırladı. Medya insanların damarlarına kadar işlemişti. Ertesi gün arkadaşlar arasında neyin konuşulacağı, devletin gündemi, ve daha birçok sosyal olgu medya tarafından belirlenir olmuştu. Ne giyeceğiniz, ne yiyeceğinizden tutun, kime oy vereceğiniz, dünya olayları karşısında hangi tarafta bulunacağınıza kadar her konuda medya insanları yönlendirme çabasına girmişti.

İnsanların gazete, radyo, televizyonlardan ne yönde etkilendikleri, çocukların nasıl etkilendikleri, cinsel sömürü, seviyesizlik, acımasız ve haksız rekabet problemleri çözüm bekleyen sorunlar olarak ortada duruyordu. Sosyal yaşamın her zerresine nüfuz etmeye çalışan medya alışkanlıkları, yaşam stillerini değiştiriyordu. Yeni yetişen nesil televizyonla büyüyor, onunla eğitiliyor ve adeta ruhsuz, mekanik bir şekle bürünüyordu. Şiddet olaylarında, cinsel suçlarda medya faktörü seziliyordu. Bu arada ilginç ölüm şekillerine de şahit olunuyordu; radyoların kapanmasıyla servetini bir radyo kurmaya yatırmış kişiler intihar ediyor; sevdiği kız için radyodan istek isteyen çocuk kızın akrabaları tarafından öldürülebiliyordu.

Tiraj arttırma sevdasındaki gazeteler artık verdikleri diş macunlarının, makarnaların, ansilopedilerin bir "yan ürünü" haline gelmişti. Kimi milyarlar veriyor, kimi ev araba dağıtıyor, kimi dünyanın en ünlü ve en çok satılan ansiklopedisini dağıtıyor, ama kimse gazeteden bahsetmiyordu. Yaklaşık 55 milyonluk nüfusun yalnızca 1.5 milyonu gazete okuyor, bu rakama da promosyon sayesinde ulaşılıyordu. Gerek gazete sütunlarında, gerekse televizyon ekranlarında en ağza alınmayacak küfürler bile kullanılmaya başlandı. Gazeteler halk için değil, halka rağmen olduklarını lisan-ı halleriyle gösterme savaşındaydılar.

Dünyanın her köşesindeki insan televizyonunun başında naklen savaş seyrediyor, Amerikan askerinin Irak topraklarındaki ilerleyişine anında şahit oluyordu. Böylece savaş da bir nevi eğlence haline getiriliyordu.

En son 27 Mart yerel seçimlerinde Refah Partisi'nin aldığı oy oranı medya üzerine tartışmaları yeniden kızıştırdı. Yapılan seviyesiz ve ahlaksız yayınlar halkı Refah Partisi'ne itiyordu. Bunun da bir an önce önüne geçilmesi gerekiyordu. Kamuoyu yoklamaları, karalamalar, yalan haberler fayda etmiyordu, dahası cinsel sömürü, fuhuş halkın ilgisini çekmiyor, tersine tepkisine neden oluyordu. Hükümet yine de bir düzenleme yapmak niyetinde değildi. Ama iş Bosna Hersek'te insanların katledilmesinin duyurulması ve halkın bunu protesto etmesinin istenmesi olunca ve bu yolla da çok büyük bir protesto olayının gerçekleştirilmesi noktasına dayanınca durum değişti. Hükümet alelacele bir takım düzenlemeler yapma girişiminde bulundu. Ama hemen hiçbir değişiklik gözlenmedi.

90'lı yıllar itibariyle Türk medyasında değişen bir şey yok. Yalnızca dallandı budaklandı ve yazılı basına "sözlü basın"ı eklediler. İçerik ise hala aynı. Gazete tirajları da bunun en büyük göstergesi. Gazeteler diş macunu vermedikleri zamanlarda toplam satışlarını 1 milyonun altına düşürüyorlar. Gerek birbirleriyle savaşta, gerekse halkın değerlerine karşı yaptıkları savaşta acımasızca saldırmaya devam ediyorlar. Kuralsızlık ve denetimsizliğe eklenen reklam pastasından en büyük payı kapma hırsı her şeyi mübah hale getirdi. Sonuç mu? Şimdilik bilmiyoruz, ama, " bindik bir alamete...

HAK-İŞ

Ekonomide Alternatif Arayışlar Paneli

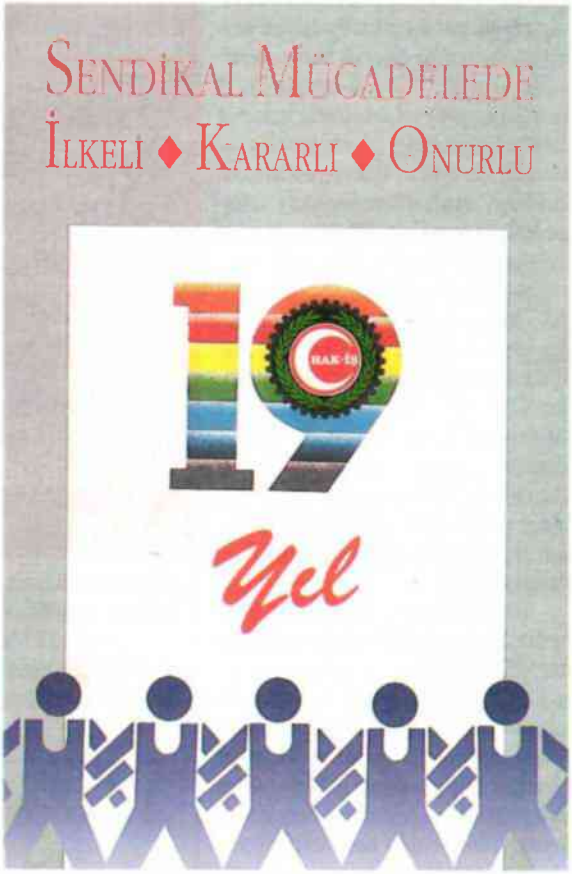

Başkan

Prof.Dr.Nusret EKİN

Panelistler

Prof.Dr.Osman ALTUĞ

Prof.Dr.Mehmet ALTAN

Prof.Dr.Korkut BOROTAV

22 Ekim 1994 Cumartesi günü Konfederasyonumuz Hak-İş'in kuruluşunun 19. yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlandı.

Ankara'da düzenlenen etkinlikler Aski Sosyal Tesislerinde verilen öğle yemeği sonrasında çeşitli bilim adamlarımızın katıldığı "Ekonomide Alternatif Arayışlar" konulu panelle devam etti. Panel sonrasında birçok politikacı, bilim adamı, bürokrat ve işçi liderinin katıldığı bir kokteyl verildi.

22 Ekim 1994 tarihi HAK-İŞ Konfedarasyonumuzun 19. kuruluş yıldönümüydü. Sendikal mücadelede geçen ilkeli, kararlı ve onurlu 19 yıl, 22 Ekim 1994 Cumartesi Ankara'da yapılan çeşitli etkinliklerle kutlandı.

Etkinlikler ASKİ tesislerinde verilen öğle yemeği ile başladı. Yemek sonrasında ise "Ekonomide Alternatif Arayışlar" başlıklı bir panel gerçekleştirildi. Kendi alanlarında uzman ve her görüşten çeşitli bilim adamları, dinleyicilere HAK-İŞ'e yaraşır bir ziyafet sundular. Panel Genel

19 Yaşında

Başkanımız Necati Çelik'in sunuş konuşmasıyla başladı. Prof. Dr. Nusret Ekin'in yönettiği panele Prof. Dr. Osman Altuğ, Prof. Dr. Mehmet Altan ve Prof. Dr. Korkut Boratav katıldılar. Panel sonrasında konuklar hem görüşlerini dile getirme hem de soru sorma fırsatı buldular.

Genel Başkanımız Necati Çelik'in yaptığı açılış konuşması ve değerli bilim adamlarımızın yaptıkları konuşmaların özetlerini burada yayınlamayı faydalı buluyoruz.

Genel Başkanımız Necati ÇELİK'in Hak-İş 19. Kuruluş Yıl Kutlama Etkinlikleri Çerçevesinde Yapılan "Ekonomide Alternatif Arayışlar" Başlıklı Paneli Açış Konuşmasına özetle:

"Türkiye çok iyi durumda olsa, alternatif çözüm arayışları içinde olmayız. Hem ekonomide, hem siyasette, hem çalışma hayatında bir takım alternatif arayışları olduğuna göre demek ki ortada bir sorun var. Sorunlar her gün çoğalıyor ve çözülemez hale geliyor.

GSMH 1994'ün 2. 3 aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre % 10.6 gerilemiştir. İç ve dış borç stoku 2 katrilyon 676 trilyon düzeyine ulaşmıştır. Bu borçlar yüzünden sayın cumhurbaşkanının muhalefette iken söylediği gibi Türkiye'nin bağımsızlığı tehlikededir. Bugün doğan her çocuk 50 milyon borçla doğmaktadır. 1992-1993 döneminde kamu finansman açığının GSMH'ya oranı % 14'lerde iken bugün % 16-17'lere ulaşmıştır. Traktör üretimi % 16.9, otomobil üretimi % 38, kamyon üretimi % 66.1, otobüs üretimi % 61.6, televizyon üretimi % 16.8, pamuk ipliği üretimi % 25.9 oranında gerilemiştir. 1994 Ağustos ayında imalat sanayinde kapasite kullanımı, geçen yılın aynı dönemine göre % 5.4 oranında azalarak % 74.4 oranında gerçekleşmiştir. Türk lirası, ABD doları karşısında % 180 oranında değer kaybetmiştir.

Türkiye kişi başına üretim sıralamasında 1980 dolarla 123 ülke arasında 50. sırada yer almaktadır.

Ücretlerden kesilen vergiler, toplam gelir vergisi gelirlerinin % 72.9'una tekabül etmektedir.

DİE her ne kadar % 111 olarak ilan etmişse de, yıllık enflasyon bizim tesbitlerimize göre % 158 oranında gerçekleşmiştir.

Çalışma Bakanlığı verilerine göre 1 Ocak 22 Haziran tarihleri arasında işten çıkartılan işçi sayısı 577.000 kişiye ulaşmaktadır.

OECD verilerinde Türkiye'de işsizlik oranı % 13.5, sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olanların oranı da % 12'ler düzeyindedir.

1986 yılından 1994 yılına kadar gerçekleştirilen özelleştirmeden 23.3 trilyon gelir elde edilmiş, 18.5 trilyon da harcama yapılmıştır.

Gelir dağılımındaki dengesizlik artık çekilmez durumdadır; Ekmeğin bir yarısını iki kişi, diğer yarısını da sekiz kişi paylaşmaktadır.

Bütün iddialara ve taahhütlere rağmen kamu çalışanlarına sendikalaşma hakkı tanınmamıştır. İş güvencesi yasası çıkarılmamış, işsizlik sigortasına geçilememiştir. İş kazalarında günde 5 kişi ölmekte, 14 kişi de iş göremez duruma gelmektedir.

1995 Bütçesinde kamu işçilerinin memur statüsüne geçirilmesi tasarlanmaktadır. Bu bizi huzursuz eden önemli bir husustur. Bir başka gelişme de KİT'lerin haczine ilişkin hükümetin geçtiği uygulamadır.

Bu tablodan çıkan birinci sonuç; Türkiye'nin en önemli sorununun kamu yönetimi sorunudur. Kamu yönetimi sorunu çözülemediği taktirde diğer sorunlar da çözülemez, nitekim çözülememektedir.

Rejim çalışmamaktadır. sistem tıkanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti egemen güçlerin kıskacında bulunmaktadır. İktidarlar gücünü halktan almamaktadır. Gücünü egemenlerden almaktadır. Egemenler de halkın uyanmamasını, demokratik bilince ulaşmamasını istediklerinden herşey kapanın elinde kalmaktadır. Halk ve parlamentonun ne kadar fonksiyonel olduğu tartışmalıdır.

İktidarların değişmesi fazla birşey değiştirmiyor. Değiştirebilir de... Ama gelin bunu şansa bırakmayalım. Demokratik, açılımı gerçekleştirelim. Bir sistem kuralım ki bu sistemde insanlar özgür olsun, düşündüğünü açıklayabilsin, örgütlenebilsin ve bunlar suç olmaktan çıksın! Şiddeti içermediği sürece... Bireyin özgür olduğu ve örgütlenebildiği, sivil örgütlenme olan bir sistem kuralım.

Bireyin özgür ve örgütlü olduğu devletler güçlü devletlerdir. Tersi ise güçsüz devlettir. Güçsüz devlet ana yasasında devlete kutsallık izafe eder ve devleti vatandaşına karşı korur.

Kutsal olan bireydir. Bireyin güçlendirilmesi toplumu da devleti de güçlendirecektir.

Prof.Dr.
Nusret EKİN

Türkiye değişiyor ama dünya Türkiye'den daha hızlı değişiyor. 70 yıllık Cumhuriyet tarihinde 3.5 milyon işçi çıkarabilmişiz. bu çok düşük bir rakamdır. Türkiye köylü-esnaf yapısını değişteremedi. Türkiyenin bu yapısı ve 1500-2000 dolarlık fert başına milli geliri tipiktir ve hiçbir demokratik uygar ülkede bu yapıya rastlanmaz. Böyle yapılarda siyaset de sürekli hasta olur. Çünkü özgürlükçü demokrasiler sanayi toplumlarında bir yaşam biçimine dönüşebilir. Toplumda değişimi sağlayan en güçlü enstruman iktisattır. O halde bazı şeyleri yeni baştan gözden geçirmemiz lâzım.

Bir hükümetin, bir ekonominin başarısı insanlara iş bulmağa başladığı noktadan itibaren sözkonusudur. Bizim ekonomik performansımız -bırakın istihdam yaratmayı- insanlara mevcut işlerini kaybettiriyor. Bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde yöneticilerin sorumluluğu biraz daha fazladır.

Ucuz işçilik kalkınmanın ajanı değildir. Eğer ucuz işçilik kalkınmanın ve ihracat yapmanın bir ajanı olsaydı dünyanın en kalkınmış ve en çok ihracat yapan ülkesi Hindistan veya Bangladeş olurdu. Oysa bakıyoruz ki en çok ihracat yapan Japonya ve Almanya gibi ülkeler dünyada en çok ihracat yapan ülkeler sıralamasında da başta geliyor ve en yüksek ücretleri de onlar ödüyor. Artık ucuz

işçiliğin arandığı iktisadi konsept yerini yeni arayışlara bırakmıştır. Kaliteli işçilik ucuz işçilikten daha çok aranır olmuştur.

Prof. Dr.
Osman ALTUĞ

"Ekonomide Alternatif Arayışlar" dediğiniz zaman bir arayışın neden başladığının cevabını vermeniz gerekir. Her rejimin bir görevi vardır. Bu görevlerin en önemlisi o ülkede yaşayan herkese bir iş bulmak ve o işten hakça bir ücret almasını sağlamaktır. Sonraki görevlerini sağlıklı şekilde yerine getirebilmesi buna yani üretime bağlıdır. Üretimin olduğu yerde de sorun vardır. Biz bu sorunlara uygun çözümler bulmak zorundayız. Türkiye'deki temel sorunlar çözülmüş olsaydı bu toplantıda alternatif arayışlara gerek olmazdı.

Türkiye 1950 lere kadar denk bütçe ile geldi. Ancak 1950'den sonra açık bütçe dönemi başladı. Bu uygulama paraların yanına sıfırlar konulmasına yol açtı. Devlet gayr-i memnun bir seçmen kitlesi yaratmamak için "Vergi alma borç al, vergi alma oy al" dönemi açmıştır. Böylece devlet sermayenin egemenliğine girmiştir.

Demokrasinin finansmanı vergilerdir. Bütün kesimler vergi mükellefi olursa, her kesim demokrasiyi finanse eder. Bugün devlete borç verenler demokrasiyi finanse ediyor. Herkesi vergi yönü ile kontrol edebilmek, herkesi vergi mükellefi yapmakla sağlanabilir. Böylece bütün ekonomiyi kayıt altına alırsınız.

1984'te servet beyannamesi kaldırıldı ve kamu finansmanının borçlanarak yapılması yönünde bir karar verildi. Oysa aynı dönemde memurlara servet beyannamesi zorunluluğu getirildi. Bu bir çarpıklıktır. Sermaye ve emek kesimleri arasında artık bir denge kurulması gerekir. Dünyanın hiçbir yerinde sermaye gelirlerinin vergiden muaf, emek gelirlerinin ise vergilendirildiği bir düzen yoktur.

Kamu finansmanı seçmen tarafından sağlanmalıdır. Seçmen vergi vermelidir. Türkiye'de 32 milyon seçmene karşılık 3,5 milyon vergi mükellefi var. Demek ki iktidarı kayıtdışı kazanç sahipleri belirliyor.

Prof. Dr.
Mehmet ALTAN

Türkiyenin kuruluşunda (1923) bir tarım toplumu idik ve batı dünyası ise sanayi devrimini yaşıyordu. Bugün batı dünyası sanayi ötesi topluma ve bilgi toplumuna geçerken biz halâ tarım toplumuyuz. Sorun bu aradaki farkı kapatma sorunudur.

Alternatif arayışlarını devletin yapısından başlatmak gerektiğine inanıyorum. Türkiye'de devlet, Türk halkının refahı, mutluluğu ve özgürlüğü için çalışmıyor. Buradaki en büyük problem; devletin çıkarları ile halkın çıkarları çelişiyor. Alacağınızı almak için devlete dava açamazsınız. Ama devlet, alacağını almak için vatandaşa dava açabilir. Devlet korunuyor ama vatandaş korunmuyor.

Devlet, egemen güç dediğimiz asker ve sivil bürokrasinin bir aygıtı olarak çalışır. Bugünkü siyasal partiler yasasıyla çoğulcu demokrasi olmağa imkân yok. Hepsi, aynı tür partidir. Parlamento çok eleştirilir ama, parlemento bir neden değil, bir sonuçtur. MGK, parlamentonun üstündedir ve inanılmaz yetkileri vardır. 70 yıldır Türkiye'de mera kanunu çıkmamış. Türk toplumunun çok ihtiyaç olan bu kanundan devlet kendisi için bir yarar görmediği için 70 yıldır çıkarmamış. Oysa bu çok sıradan olay kanun çıkmadığı için hayvancılık gelişmiyor, ormanlar zarar görüyor. Ama devletin Türk toplumunun refahın, özgürlüğünü artırmak gibi bir derdi yok. Türkiyede 20 milyon çalışanın 10 milyonu köylü. Bu köylülükten nasıl kurtulacağı-

mıza ilişkin devletin orta vadeli bir sanayileşme ve teknoloji programı yok.

Dünyada araştırma geliştirme masrafları binde 3. Ama Türkiye'de bunun çok gerisindeyiz. Bilim sıralamasında 41. yiz. ABD'de yılda 275 bin bilimsel makale yayınlanıyor. Türkiye'de bilime katkı yapan makale sayısı 675. Yunanistan bile bunun 3 kat fazlasını yayınlıyor.

Bu yapısıyla alternatif arayışlara bir tek cevabım var; Türkiye Cumhuriyeti'ni gerçek bir devlet yapmak. Halkın devleti yapmak. Bunu yaptığımız zaman bütün sorunlar çözülür. Ama 70 yıldır bir mera kanunu çıkaramayan devlet, halkın devleti olamaz. Onu tutanların, o üçlü koalisyonun devleti olur.

Prof. Dr.
Korkut BORATAV

Türkiye'de ekonomik sorunların çözümünde serbest pazar ekonomisi tek alternatifmiş gibi gösterilir. Oysa bu bir yanılgıdır ve ekonomide en az dört büyük okul ve bunların da birçok alt okulları vardır. Serbest Pazar ekonomisi sadece dünya bankası ve IMF'nin talimatlarıyla tek alternatifmiş gibi gösterilir. Türk ekonomisinde sermayenin, üstelik onun da bir kanadının ağır bir egemenliği vardır. Yatırım yapan ve çağdaş teknolojiyi yakalamaya çalışan sanayi kesiminden ziyade parazit ve tüketici rantiye kesiminin egemenliği sözkonusu. Serbest piyasacı söylemin bir başka nedeni de fikri tembelliktir. Oturup sorunlara çözümler üretmektense başkalarının önerilerini kafa yormadan kabul etmek daha kolay geliyor. Örneğin Özelleştirme konusunda en güçlü gerekçe "başkaları yapıyor, o zaman doğrudur biz de yapalım" mantığıdır. İki şeyi yanyana getirip nedensellik gibi gösteren yaklaşımlar vardır.

Arjantin özelleştirme yapmıştır enflasyon da düşmüştür, öyleyse özelleştirme yaparsak enflasyon düşer gibi yaklaşımlar var. Bunlar birbirleriyle ilgisi olmayan konulardır. Karşıt tez olarak İngiltere örneğini verebiliriz: İngiltere de özelleştirme en yaygın şekilde yapmıştır ama ekonomisi en çok zayıflayan ülkedir. İki olayın eşzamanlı olması bir nedensellik ilişkisini zorunlu kılmaz.

Serbest piyasacı söylem, piyasayı yüceltir ve devleti bütün sorunların kaynağı gibi görür. Dolayısıyla kamu hizmeti ve kollektif çıkar gibi kavramları dışlar.

Ekonomimize kısa vadeli perspektifler hakim olmuştur. Son on yıldır kur ve faiz makası dışına çıkılmamaktır. Bu perspektifi tersine çevirmek ve uzun vadeli düşünmek zorundayız. Bugünkü siyasal iktidarın söyleminde ücret bir sübvansiyon olarak, işçi de parazit olarak algılanıyor. Üretken emek önemini yitirmiştir. Son onbeş yıldır çok yoğun ve doğmatik bir liberalizm politikası uygulanıyor ama nasıl oluyor da devletin dağıttığı rantlar bu kadar büyük olabiliyor ve yolsuzluklar bu denli çok gündeme geliyor? Liberalizmin bu denli yüceltildiği bir dönemin bu özellikleri taşıması düşündürücüdür. Sermayenin evrensel ve sınırları aşan bir faaliyet alanı varken, emek ulusal sınırlar içine hapsedilmişse globalizm sermayenin globalizmidir. Her kriz döneminde sermaye yurt dışına kaçabiliyor ve emek sadece işsiz kalıyorsa bu globalizmi savunamayız.

Alternatif olarak önce bu serbest piyasacı söylemin egemenliğinden kurtulmak lâzım. Serbest piyasayı yüksek kâr elde etmek isteyen kesimler savunabilir ama bunun bir yüce değer haline gelmesini ve özellikle aydınlar tarafından savunulmasını ben şahsen kabul edemiyorum. Bu ideolojik özgürlüğün ön koşuludur.

Piyasa kısa dönemde kaynak tahsisi konusunda mevcut en uygun yoldur. Ama uzun dönemli göremez. Kısa dönemde sadece bir araç olan piyasayı uzun dönemli perspektiflerle tamamlamak lazım.

Kamu yönetiminde reform yapılması artık gereklidir. Aksi taktirde devletin yağması önlenemez. Aktif devlet, Pasifik ülkelerinde ve zaman zaman bizim de tarihimizde olduğu gibi kalkınmanın ajanı olabilir.

Panel sonrasında bir de kokteyl verildi. Politikacılar, fikir ve bilim adamları, bürokrat ve işçi liderlerinden oluşan önemli bir davetli gurubu kokteyle renk kattılar.

22
EKİM
1994

HAK-İŞ

19

YAŞINDA

Sendika
İlkeli, k
19

Mücadelede ararlı, Onurlu Yıl

Sendikal Mücadelede ilkeli, kararlı, onurlu 19 yıl. Hak-İş 19. yıl kutlamalarında 22 Ekim'de Aski tesislerinde bu sloganı kullandı. Gerçekten de şöyle bir dönüp bakıldığında tavizsiz, mücadeleyle ve hak kazanımıyla dolu, her zaman doğrunun ve ekmeğin/emeğin yanında, devletin ve memleketin geleceği ile ilgili endişeler duyan sorumlu ve bilinçli bir sendikacılık anlayışı görülecektir. 19. yılda kullanılar slogan tarihe imzasını attığı gibi gelecekte de sendikal harekete imzasını atacaktır.

ASKİ tesisleri'nde etkinlikler öğle yemeğiyle başladı. Ekonomide Alternatif Arayışlar Paneli, ardından bir kokteyle verildi.

Her kesimden çok kişi etkinliklerin misafirleriydi. Politikacılar, bürokratlar, sendikacılar, yazarlar, gazeteciler, bilim adamları...

Hak-İş hepsini de en iyi şekilde misafir etmek için elinden geleni yaptı ve sorumlu sendikacılık anlayışında devam edeceklerini bir kez daha yineledi.

Metin Türker ile Karabük Demir Çeli

Soru 1- *Karabük Demir Çelik İşletmelerinin sendikaya devredilmesiyle sendikanın patron olduğu ve bundan sonra patron gibi davranıp işçi çıkartacağı, asgari ücretle yeniden işçiyi alacağı yolundaki haberlere ne diyorsunuz?*

Cevap 1- Öncelikle şunu belirtmek istiyorum. Karabük Demir Çelik Fabrikalarının sendikaya devri sözkonusu değildir. Yasa gereği bu mümkün değildir.

Konfederasyonumuza bağlı Özçelik-İş Sendikamız 31.12.1994 tarihi itibariyle kapatılacak olan bu müessesenin bacalarının tütmesi için, çalışanlar, sanayiciler, esnaf ve yöre halkı adına siyasi iktidarla görüşmeler yapmaktadır. Dolayısı ile sendikanın patron olması mümkün değildir.

Kaldı ki, kurulan KARDEMİR A.Ş.'de sendikamızın en ufak bir hissesi olmadığı gibi yönetimde de yoktur. Bir kısım basında maksatlı olarak işçilerin çıkartılacağı, çıkartılan işçilerin bilâhare asgari ücretle alınacağı haberleri tamamen asılsız ve mesnetsizdir.

Karabük D.Ç. Fabrikalarında çalışan bütün işçilerin kıdem tazminatları ve ihbar önelleri defaten ve nakten ödenerek iş akitleri fesh edilecek ve Karabük D.Ç. A.Ş.'nin, KARDEMİR A.Ş.'ye devredilmesi ile birlikte bütün işçiler tekrar KARDEMİR A.Ş.'de işe devam edeceklerdir. Karabük D.Ç. A.Ş.'nin ve burada çalışan işçilerin KARDEMİR A.Ş.'ye devri kağıt üzerinde yapılacak olduğundan kazanılmış haklardan hiçbir kayıp söz konusu değildir

Soru 2- *Kurulacak olan KARDEMİR A.Ş.'nin yönetim kurulunda kimler ne kadar pay sahibi olacak? Hisseler ne şekilde dağıtılacak? Sendikaya devredileceği söylenen yüzde 35 hissenin yönetimi kimin elinde olacak? Bu hisseler işçiye mi dağıtılacak yoksa sendikanın mı olacak? İşçiler kardan pay alacak mı? Yoksa yine ücretli çalışıp, toplu sözleşmelerde sendikayla karşıkarşıya pazarlığa mı oturacaklar? Yani şirketin yönetimi kimlerin elinde olacak? Bizzat işçinin mi, yoksa onun temsilcisi olarak sizin mi?*

Cevap 2- Anonim Şirket statüsünde kurulan KARDEMİR A.Ş. hisselerinin tamamı blok olarak, KARDEMİR A.Ş.'de çalışanlarına (işçi ve memur) % 35, Karabük-Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası Üyeleri'ne % 30, Karabük ve Safranbolu Esnaf Dernekleri üyelerine % 10, Karabük -Eflani - Safranbolu - Ulus - Ovacık - Yenice - Araç - Çerkeş - Eskipazar yöre halkına ve emeklilere % 25 olarak dağıtılacaktır.

Kardemir A.Ş. Yönetim kurulu 7 üyeden müteşekkildir. Yönetim Kurulu üyelerinin 4'ü çalışanlar ve yöre halkını temsilen 3'ü ise

şletmeleri veya KARDEMİR üzerine

Karabük ve Safranbolu Sanayi ve Ticaret Odaları ile Esnaf Dernekleri Üyelerini temsilen görevlendirilmiştir.

Yukarıda belirtilen grupların hisse senetleri her grupta yer alan işçiler, memur, sanayiciler, esnaf ve yöre halkı tarafından satın alınarak şirkete ortak olacaktır. Bu durumdan da anlaşılacağı gibi şirkete ortak olan sendikamız değil işçilerdir, sanayicilerdir, esnaftır ve yöre halkıdır.

KARDEMİR A.Ş. oluşumundanda anlaşılacağı gibi sendikamızda görevli yöneticiler patron değildir. Karabük D.Ç. Fabrikaları A.Ş.'nin, KARDEMİR A.Ş.'ine devrinden itibaren Özçelik-İş Sendikası sendikal görev ve sorumluluklarının gerektirdiği şekilde prosüdürü yürütecektir.

Soru 3- *Son günlerde basın ve TV'de Sendikanın ve Karabük halkının bu işin altından kalkamayacağı yolunda haberler var. Zararda olan bu kurumu kurtarabilecek misiniz? Bunu nasıl yapmayı planlıyorsunuz?*

Cevap 3- KİT'lerin zarar ettiğine inanmak mümkün değildir. Ancak bilinçli olarak yüksek faiz batağına düşen KİT'ler 1983 yılından itibaren Devlet desteğinden yoksun bırakılmıştır. Özel Sektör Devlet tarafından düşük faizli kredilerle desteklenirken KİT'ler özel bankalardan yüksek faizli krediler kullanmaya zorlanmıştır.

KARDEMİR A.Ş. ise böyle bir hatanın içine sürüklenmesi söz konusu olamaz. Sendikanın ve Karabük halkının bu işin altından kalkamıyacağı yolundaki haberlere gülüp geçiyoruz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, sendika ve yöre halkı KARDEMİR A.Ş. yönetiminde değildir. Yönetim Kurulu profesyonel yöneticilerden oluşmaktadır. Bu bakımdan Karabük D.Ç. Fabrikaları A.Ş.'nin KARDEMİR'e devir sözleşmesinde yer alacak şartları, çok iyi geliştirerek her türlü tedbir alınacaktır. KARDEMİR'in zarar

etmesine yol açacak her türlü neden ortadan kaldırılacaktır.

Karabük ve yöre halkı KARDEMİR A.Ş.'nin gerçek sahipleridir. Zarar etmesi söz konusu olamaz.

Soru 4- *Bildiğimiz kadarıyla cevherden demir çelik üretimi, hurda üretime göre, pahalı bir üretim şekli. O yüzden özel sektör pek rağbet göstermiyor. Özel sektörün karsız diye bakarak rağbet göstermediği bu üretimi destek görmeden başarabilecek misiniz? Üretimin şekli ve rekabet şansınız konusunda bizi aydınlatabilir misiniz?*

Cevap 4- Hurda dışarıya döviz verilerek getir-

tilmektedir. Bunun da en büyük ihracatçısı ABD'dir. Dövizdeki yükselmeler hurdadan elde edilen demirin maliyetini yükseltmekte, hem de dışarıya milyarlarca dövizimizin gitmesine neden olmaktadır.

Kaldı ki, bizim araştırmalarımıza göre (1 $ = 36.000 TL'ye göre alınmıştır) cevherden üretim tonda hurdadan üretimden daha ucuzdur.

Tabiiki KARDEMİR A.Ş. profesyonel kadrolarıyla çalışacağından, devlet tarafından özel sektöre tanınan bütün kolaylıklardan istifade edecektir.

Yukarıda KARDEMİR A.Ş.'nin hisselerini açıklarken bu hisselerin % 30'nun bizzat bu işi yapan Karabük ve Safranbolu Ticaret ve Sanayi Odası üyelerinin yani özel sektörün olduğunu söylemiştim.

Bu da gösteriyor ki işletmedeki zihniyet değişikliği KARDEMİR A.Ş.'nin kârını artıracaktır.

Ayrıca bir gerçek daha vardır. Dünyada çelik üretimi % 70 cevhere, % 30'u hurdaya dayalı üretilirken, ülkemizde bunun tam tersi % 61.9 hurda, % 39.1 cevherden üretilmektedir. Çünkü

cevherden üretilen çelik hem kalitelidir, hem de yan sanayide kullanılmaktadır. Bu ters orantının mutlaka değişmesi gerekmektedir. Ülkemizin bazı bölgelerinin deprem kuşağında bulunduğu gözönünde bulundurulursa bu daha da acil hale gelmektedir.

Soru 5- *Çeşitli kesimlerde sendikanın aslında imkansız bir işi yüklenerek kendini zor duruma düşürdüğü ve oyuna getirildiği şeklinde görüşler var. İşletmenin kurtulmasının imkansız olduğu, sendikaya devredilerek battığı zaman "Sendika batırdı" deneceği yolundaki görüşlere ne diyorsunuz? Karabük'ü hükümete kapattırmadınız, ancak bundan sonra kara geçirerek kapanmamasını sağlayabilecek misiniz?*

Cevap 5- Sendikamızın 5 Nisan 1994 tarihinden bu yana söylediği "Fabrika kapatılamaz, Karabük karartılamaz " idi. 31.12.994 tarihi itibariyle fiilen kapatılacak olan fabrikamıza, (1995 için hiçbir alım yapılmamıştı) yöre halkımız ile birlikte sahip çıkarak kapatılmasını önledik. Bizim için önemli olan fabrikanın çalışması ve bacaların tütmesi idi. Bunu başardık.

Fabrikanın kârlı ve verimli şekilde çalışması için hükümete vermiş olduğumuz teklifler kabul edildi:

Hükümetin beyanına göre 15 Trilyonluk bir kaynak aktarılacaktır. Kaldı ki bu uygulama ülkemizde ilk defa olmaktadır. Yani halkın malının tekrar halkın kendisine iadesidir. Bu örnek olacaktır. Bunun başarılı olması için yazılı ve görsel basın başta olmak üzere herkes üzerine düşeni yapmalıdır diyoruz. Yoksa halkın mallarının yok pahasına bir kısım insanlara peşkeş çekildiğini hepimiz biliyoruz.

Bu konu ile ilgili yapıcı yol gösterici herkesin düşüncesine ihtiyacımız vardır. Çünkü hem Konfederasyonumuz, hem de bağlı Sendikamız yeni bir model, yeni bir proje uygulama yükümlülüğünü cesaretle, kararlılıkla ortaya koymuştur. Bu tür ilk defa uygulanacak projelerin ancak kendinden emin, işçiyle bütünleşmiş, kamuoyu ile sürtüşmesi olmayan, hatta kamu oyunun taktirini kazanmış kuruluşlarda uygulanabileceği kanaatindeyiz.

Uyarıcı ve yol gösterici eleştiriler bekliyoruz. Bu projenin başarıya ulaşması bizim için yaşamsaldır.

***Soru 6-** KDÇİ'nin işçisine ve yöre halkına devredilmesi önemli bir adım. Başarınız ya da başarısızlığınız büyük önem taşıyor.*

Başarılı olabilmek için hangi kesimlerden neler bekliyorusunuz? Hükümetten başka talepleriniz olacak mı? Bunların karşılanma şansı var mı?

Cevap 6- Efendim belirtiğim gibi bu uygulama ülkemizde ilk. Bu konuda düşüncesi olan herkesten yararlanmayı düşünüyoruz.

Elbette buranın kâr etmesi için şu anki müessesenin devletten kullanmış olduğu avantajlardan biz de aynen faydalanacağız.

Bu konu ile karşılıklı prensip anlaşmalarımız vardır. (Taş kömürü, demir cevheri temini, liman hizmetleri ve nakliye ile ilgili)

***Soru 7-** KDÇİ'nin kapanması halinde bundan yarar görecek, kapanmasını isteyecek kesimler kimlerdir?*

Cevap 7- KARDEMİR A.Ş.'nin zarar etmesini hatta kapanmasını isteyen bir çok kuruluş vardır. İMF ve Dünya Bankası başta gelmektedir.

Ülkemizde ise Karabük D.Ç. Fabrikalarının hurdasına ve pazarına talip olan Ark Ocaklarıdır. Demir Çelik pazarında paylarını arttırmak isteyen bütün üreticiler KARDEMİR A.Ş.'nin batmasını ve kapanmasını istemektedir.

***Soru 8-** Sözleşme neleri içeriyor? Ayrıntılı açıklayabilir misiniz?*

Cevap 8- Karabük D.Ç. Fabrikalarının KARDEMİR A.Ş.'ne devir sözleşmesinde yer alan en önemli maddeler.

- KARDEMİR A.Ş.'nin cevher ihtiyacını normal fiyatlarla elde edebilmesi için cevher satın aldığı Divriği, Yeşilhisar (Attepe) gibi maden ocaklarının işletme ruhsatının KARDEMİR A.Ş.'ye verilmesi.

- Halen devam eden bakım, onarım ve yatırımların tamamlanması idare tarafından sağlanacaktır. Kuvvet Santralı - Yüksek Fırınlar Gaz temizleme Yüksek Fırın Cevher vinci yapımı - Teknolojik su temini - Çelikhane tozsuzlaştırma tesisleri ve yüksek fırınların revatmaları tamamlanacak ve bütün bu çalışmalar sonucunda KARDEMİR A.Ş.'ne hiçbir mali yük getirilmeyecek.

- Kıdem Tazminatı ve İhbar Tazminatı'nın defaten ve nakten ödenmesi,

- Asgari stok seviyelerinin tamamlanması,

- Şirket sermayesine katkı olarak verilecek olan 1 Trilyon TL'nin 500 Milyarı nakten, 500 Milyarının ise stopaj ve KDV ertelemesi ile ödenmesi,

- D.D.Yolları ile ilgili cevher, kömür ve demir çelik nakliyesi konusunda protokollerin yapılması,

- İskenderun limanından yararlanma protokolünün yapılması,

Olmazsa olmaz şartlarımız arasındadır.

Hak-İş Hollanda'da "Avrupadaki Türk

26 - 27 Kasım 1994 günleri Hollanda'da Kerkrade kentinde yapılan ***'Avrupa'daki Türklerin Hukuksal Konumu'*** konulu kongreye Eğitim Genel Sekreterimiz Salim USLU Hak-İş adına bir heyetle katıldı.

Türkiye Cumhuriyeti ile Hollanda Kraliyeti arasında Hollanda'da yaşayan Türk işçilerinin sorunlarının çözümü konusunda yapılan İşgücü antlaşmasının 30. yıldönümü dolayısıyle Hollanda'nın Kerkrade kentinde düzenlenen toplantıda Avrupa'da yaşayan Türklerin sorunları ele alınarak beliren olumsuzlukların tesbiti ile yeni süreçte neler yapılabileceği konusu tartışıldı.

İki günlük çalışma programı çerçevesinde Türkiye'den işçi sendikaları konfederasyonlarının davet edildiği toplantıda Konfederasyonumuz Eğitim Genel Sekreteri Salim USLU, sorunlarla ilgili yanda sütunlarımızda sunduğumuz geniş kapsamlı bir konuşma yaparak HAK-İŞ'in bu yönüyle ilgili düşüncelerini, çözüm önerilerini sundu.

Hollanda'da Türkler için Danışma Kurulu tarafından düzenlenen toplantıda Avrupa'daki Türklerin Hukuksal konumu ele alınarak genel insan hakları, vatandaşlık hukuku, kültürel ve toplumsal sorunları çerçevesinde ortaya çıkan sosyal güvenlik, aile birleşimi, serbest dolaşım ve ayrımcılık konuları incelenerek, konunun uzmanları bu konuda görüşlerini açıkladılar.

Türkiye ile Hollanda arasındaki ve 1964 tarihini taşıyan İşgücü Anlaşmasının, Avrupa'da yaşayan Türkler açısından ilk olması ve göç olgusunun resmiyet kazanması bakımından önem kazandığı belirtilmektedir.

Türkiye'den yalnız Hak-İş'in katıldığı toplantıya, Avrupa Birliği Komisyonu ve Üst Düzey Yöneticilerinin yanında Türkiye, Hollanda, Belçika, Fransa ve Almanya'dan çok sayıda bilim adamı da sundukları tebliğlerle iştirak ettiler. Lahey Büyükelçimiz ve çalışma ateşelerinin de hazır bulunduğu toplantıda kısa adı FNV olan Hollanda İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Johan STEKELENBURG 30 yıllık işgücü olgusunu kronolojik olarak anlatmış ve Almanya, Avusturya, İsveç, Fransa, Belçika gibi ülkelerde zuhur eden ırkçılık ve yabancı düşmanlığının maalesef son yıllarda Hollanda'da başgösterdiğini, bundan üzüntü ve kaygı duyduklarını, FNV olarak ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını nerede olursa olsun, şiddetle lanetlediklerini belirtmiştir.

Konferansın ikinci günü bir konuşma yapan Hak-İş Eğitim Genel Sekreteri Salim USLU HAK-İŞ Yönetim Kurulu'nun yurtdışı işçi sorunlarına çok önem verdiğini, bunun delili olarak da kendisinin başkanlığında üç kişilik bir heyetle bu

lerin Hukuksal Konumu" Kongresinde

konferansı izlediklerini, ileriye dönük YURT DIŞI İŞÇİ SORUNLARI BÜROSU'nun yetki ve faaliyet alanlarının genişletildiğini de sözlerine ekleyerek, Hak-İş olarak diğer Konfederasyonlarla da işbirliği yaparak büyük bir işçi kurultayı yapmaya hazır olduklarını söyledi.

Salim Uslu Hollanda'da Türkler için Danışma Kurulu Kongresinde şunları söyledi:

Eğitim Genel Sekreteri Salim USLU'nun "AVRUPA'DA TÜRKLERİN HUKUKSAL KONUMU" Kongresine sunduğu konuşma metni

Sayın Bayanlar

Sayın Baylar

Türkiye'den, HAK-İŞ Konfederasyonu üyelerinin ve yöneticilerinin iyi dileklerini, dostluk selamlarını ve başarı dileklerini sunuyorum.

"Hollanda'da Türkler için danışma kurulu (İOT) nin Sayın Başkanı Sabri Kenan Bağcı beyefendiyi ve yöneticilerini Türkiye Araştırma Merkezi ve Avrupa Göçmenler Formunun değerli yöneticilerini Türkiye Hollanda Göç anlaşmasının 30. yıldönümü dolayısıyla düzenledikleri kongre ve gösterdikleri duyarlılık nedeniyle kutluyorum.

Bu önemli toplantıya davet etme nezaketini gösterdiğiniz HAK-İŞ Konfederasyonu, yeni değerlerle evrensel doğruları ulaştıran, birleştiren bir anlayışıyla hareket eden, çağdaş sendikal anlayışla bilime önem veren, çatışma yerine dayanışmayı öngören, Hak-Adalet ve Barış ilkelerini önemseyen sendikal demokrasiye değer veren, sivil, katılımcı, demokratik bir kitle kuruluşudur.

Sendikal ve Siyasal kuruluşlara ait;

Ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alandaki politikaların insan merkezli olmasına büyük önem veriyoruz.

Bu nedenledir ki, bu toplantıyı da önemseyerek katılmak, Türk göçmenlerin hukuksal konumunu daha iyiye götürebilme uğraşlarına katkılar sağlamak amacıyla gelmiş bulunuyorum.

Bilindiği üzere büyük umutlarla imzalanan Paris Şartı ve Avrupa'nın geleceği için dönüm noktası olan Mastricht anlaşmasından sonra ortak hedefler ya da "yeni dünya düzeni ile temel kriterler ve tercihler hedeflenmiştir.

Yeni dünya düzeninin ekonomik ve sosyal hedefleri ve bu hedeflerin siyasal tercihlerinde emeğe ve sendikalara biçilen rol nedir? Maalesef sendikalar olarak yeterli ve tatminkar cevaplar bulabilmiş değildir.

Devam eden savaşların, insan hakları ihlallerinin, din, dil, ırk ayırımcılığının, Kuzey-Güney çelişkisinin en yoğun biçimde yaşandığı ve dünya barışını tehdit ettiği bir ortamdayız. Diğer taraftan sosyal mevzuatlar, dayatmalar, sosyal kazanımlarda tehditler altındadır Siyasi, planlı bir şekilde sosyal devlet anlayışından uzaklaşılan yeni dünya düzeni anlayışı içinde, sendikalar sosyal partiler olmaktan, işçilerde örgütlü güç olmaktan çıkartılmak istenmekte-dir. Herkes için sosyal çaba gösterilmesi, kadınlar, çocuklar ve sakatlar için korumacı-

lık, ekonomik kalkınmanın önündeki engel gibi görülmektedir. İstihdamsız kalkınma anlayışı tehlikeli bir biçimde işsiz sayısını artırırken, işçilerin emeklilik, istihdam, sağlık, çalışma koşulları, ücret, örgütlenme toplu sözleşme, grev hakları da kısıtlanmak istenmektedir.

Mevcut sosyal ilişkiler, Endüstri İlişkileri tek ve sermaye merkezli hale dönüştürülüyor.

Görüldüğü gibi problem belirli bir bölgeye mahsus değildir. Sorun lokal değil, üniversaldır.

Bu durum, sendikaların uluslararası düzeyde

dayanışma ve güçbirliği içerisinde olmaya önem vermesini, sık sık bir araya gelerek bilgi ve deneyimlerini paylaşmasını zorunlu kılmaktadır.

Paylaşmak zorunda olduğumuz bir başka ve önemli sorun da göçmen sorunudur. Göçmenler aile birleşimi, serbest dolaşım, ayırımcılık (seçme seçilme hakkı, ırkçılık, eğitim eşitliği vb.) gibi sorunları da yukarıda sıraladığım problemlere ilave olarak yaşamaktadırlar.

Değerli Katılımcılar,

Bilindiği üzere Hak; insana doğuşuyla birlikte tabii hukuktan, asaletten ve karşılıklı anlaşmalardan doğar.

Coğrafi, kültürel, etnik, dinsel ve ekonomik farklılıklar çatışma ya da ayrışma nedeni olamayacağı gibi, hakların kullanımına da engel olmamalıdır.

13 ILO yasası, 17 Avrupa Konseyi Kararı Uluslararası Sözleşmeler ki başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere, İkili Anlaşmalar ve Avrupa Birliği, Adalet Divanı kararlarına rağmen eğer göçmenlerin hukuksal sorunları çözümlemiyor ve biz bunu burada tartışıyorsak, taraf olan ülkeler bakımından bunun haklı bir gerekçesi olamaz.

Kimi ülkelerin işsizlik sorunlarını gerekçe göstererek 10 yıldır kemikleştirdiği ve bugün daha da çeşitlenen sorunlar, 1963 tarihli, -eski adıyla AT yeni adıyla AB- Türkiye ortaklık anlaşması ve bu anlaşmanın 1986 yılından beri uygulanmayan serbest dolaşım hakkının kullanımının mazereti olmamalıdır.

Türkiye'den sonra müracaat ettiği halde AB'nin ekonomi, sosyal, hukuksal imkanlarından Türkiye'den önce yararlanmaya başlayan bazı ülkelerin varlığı, akla bazı sorular getirmektedir:

Avrupalı dostlarımız, Avrupadan ne anlıyorlar ve Avrupa'nın sınırları nerde başlıyor ve nerede bitiyor? Sorusunu ciddi ciddi kendimize sormak durumundayız.

Eğer kalkınmış batı Avrupa ülkeleri, kendi etraflarına görünmeyen duvarlar örüyor ve az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmesi sürecindeki sorumluluklarını yerine getirmiyorlarsa, oluşturdukları mutluluk adalarında çok huzurlu olmaları mümkün değildir. Bu sebepledir ki, göç alan ülkeler bir yandan göçmenlerin hukuksal sorunlarını çözümlemeye çalışırken, diğer yandan da, göçün nedenlerinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmalıdırlar. Aksi halde, Globalleşme olarak tarif ettiğimiz yeni dünya düzeninin belirleyicileri sadece uluslararası sermaye tekelini yaratmanın ve dünyayı tek merkezli hale getirmenin dışında yeni bir şey yapmış olamazlar. Sosyal boyutu olmayan, insan merkezli olmayan hiçbir sistemin ayakta durması, refah, barış ve huzur getirmesi mümkün olamaz. Tarih bunu hep kanıtlamıştır.

Doğu-Batı, Kuzey-Güney, Zengin-Fakir, çelişkileri büyüdükçe, göç sorununda buna doğru orantılı olarak artacağı göç alan ülkelerin göç veren ülkelerle işbirliği imkanlarını geliştirmediği taktirde kendi sorunlarının ve sorumluluklarının daha da büyüyeceği bilinen bir gerçektir.

Ait oldukları ülkelerin hükümetlerini göçün nedenleri, sonuçları ve çözümleri üzerinde yoğunlaştırmak görevi de biz sendikalara düşmektedir. Ayrıca, ucuz işgücünün istihdam ve işgüvencesi sonuçlarını doğurduğu bunun da yeni sosyal güvenlik sistemine

yeni maliyetler anlamına geldiği unutulmamalıdır.

Bir başka önemli husus ta ucuz işgücünün sendikaların örgütlenmesini de olumsuz etkilediği, yoğun teknoloji kullanımı nedeniyle insansız üretimin, istihdamsız kalkınmanın da sendikaların gücünü kıracağı gerçeğinden hareketle, sendikaların göçün ekonomik ve sosyal nedenleri ile mücadele et-

meleri, istihdamsız kalkınma modellerine karşı alternatifler geliştirilmesini zorunlu görmekteyiz.Bununla birlikte sendikalar, ülkelerindeki eğitim eşitsizliği ve yabancılar yasalarının çağdaş ve evrensel hukukun, insan hakları ilkelerine uygun şekilde yeniden ele alınması girişimlerini kampanyalarla desteklemelidirler.

Göçün yaşandığı ülkeler sorunların doğrudan muhatapları olduğuna göre, göç alan ülkelerin sendikaları ve sendikacı meslekdaşlarımız da bizim kadar sorumlu davranmaları gereğine inanıyor, Hollanda'da iki büyük sendika başkanı meslektaşımızın bu toplantıya gösterdikleri duyarlılığı bu anlamda değerlendiriyorum.

Bu bağlamda; Türk hükümetlerininde bugüne değin 5 milyar $ döviz transferi yapan Türk işçilerini döviz makinası gibi görmek yanlışına düşmeden kesin dönüş yapanların yatırım ve uyumu konusunda yeni ve ileri düzenlemeler yapması, kendi işini kuracaklara özel kolaylıklar ve teşvikler uygulamasını, dönüş yapan işçilerimizden meslek sahibi olanların vasıflarına uygun özellikle teknoloji transferine imkan veren özel statüler hazırlanması, genç neslin, çift kültürlü ve çift kimlik sorunlarının giderilmesi için özel devlet politikaları uygulamasını, bedelli askerlik sorunlarının çözümüne, kendi ülkeleri ile ilgili seçme ve seçilme haklarını yaşadıkları ülkede iken kullanabilmeleri, konsolosluklarda görülen bürokratik işlemlerin ve yığılmaların önlenmesi, Gümrüklerdeki bürokratik sorunların çözümlenmesini ve en önemlisi de beklenti ve ihtiyaçlara cevap verecek sosyal danışmanlık merkezleri ile mesleki eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin oluşturulması ve buradaki Türklerin demokratik katılımı ile alınacak kararların hayata geçirilmesinin sağlanmasını da istemek ve beklemek en tabii hakkımızdır diye düşünüyorum. Bu hakkın takip ve tahakkukunda biz HAK-İŞ olarak kamuoyu oluşturmak, siyasi iktidarlara baskı yapmak dahil, hertürlü katkıya hazırız.

İnanıyoruz ki, göçmen işçilerin sorunlarının çözümünde sendikalar, diğer sivil toplum örgütleriyle birlikte hareket edecek, baskılar kuracak ve kamuoyu oluşturacak en etkili örgütlerdir. Sendikaların uzmanlık departmanları, örgütlü güçleri ve engin birikimleri uluslararası dayanışma ve güçbirliği ile bu sorunları çözmede sonuç getirecek imkan ve yaptırımlara sahiptir.

Hak-İş olarak, sorunlarınızla ilgili gündem oluşturmak ve ilgililerin dikkatlerini çekmek üzere Türkiye'de bir göçmen işçiler kongresi düzenlemeyi teklif ediyor ve bu konuda her türlü katkıya hazır olacağımızı belirtmek istiyorum.

Ayrıca, katıldığımız, ilişki de olduğumuz uluslararası ve ulusal kuruluşlar nezdinde bugüne değin olduğu gibi bundan böyle de sorunu öncelikle gündemde tutmaya özen göstereceğiz.

Ve yine Hak-İş olarak, göçmen işçilerimizin hukuksal so runlarının, çözümü konusunda yapılacak her türlü girişime katkı sağlayacağımız gibi statülerinden kaynaklanan diğer hukuki sorunların çözümüne katkı amacıyla, Hak-İş merkezindeki hukuk bürosunun seferber edildiğini, göçmen işçiler koordinasyon merkezini de henüz oluşturduğumuzu bu vesile ile belirtmek istiyorum.

Hollanda ve diğer ülkelerde bulunan sendikal kuruluşların bu konuda yapacağı faaliyetlere katkıya ve işbirliğine hazır olduğumuz gibi, Türk işçilerinin çalıştıkları işkollarındaki sendikalara mutlaka üye olarak, sendikal aktivitelere katılarak ve karar süreçlerinde görev alarak daha etkili olacaklarına inanıyorum.

Hukuktan ve adaletten kaynaklanan hakların kullanmasına temelde şövenist yaklaşımların engel olduğunu düşünüyor ve ırkcılığa karşı işbirliği yapılarak hoşgörüyü, sevgiyi, barışı öne çıkaracak kampanyalar öneriyorum.

Burada bulunan göçmenlerin, artık kendilerini misafir görmediklerini, çalıştıkları, yaşadıkları, üretimine ve kalkınmasına katkıda bulundukları ülkede kendi öz kültürleri ve kimlikleri ile asimile olmadan ancak çok kültürlü, çok kimlikli demokratik örgütlü bir toplumla entegre olarak barış içinde çağdaş yasal haklarını kullanabilen özgür bireyler olarak yaşamak istediklerini biliyor ve herkesin bu gerçeği görmesini diliyorum.

Teşekkür ederim.

Tanrıverdi, Pakistan ve Rusya'da t

HAK-İŞ Konfederasyonu Genel Başkan Yardımcısı ve HİZMET-İŞ Sendikası Genel Başkanı Hüseyin TANRIVERDİ, uluslararası bir toplantıya katılmak üzere Pakistan'a gitti.

26 - 28 Kasım 94 tarihlerinde Pakistan'ın Lahor kenti'nde düzenlenen kısa adı PNLF olan Pakistan İşçi Sendikaları Milli Federasyonu 'Uluslararası Çalışma Standartları' konulu seminerde TANRIVERDİ, "Uluslararası Normlar" hakkında bir de konuşma yaptı.

Hüseyin Tanrıverdi'ye eşlik eden Prof.Dr.Ali Şafak toplantıyla ilgili izlenimlerini şöyle anlattı: "Burada hemen şunu ifade edelim ki gerek tebliğimizin konusu ve gerekse diğer tebliğcilerin bilimsel tebliğleri üzerindeki katkılarımız tüm delegelerce takdirle karşılanmış ve büyük bir ilgi toplamıştır.

Seminerin açılışına; ILO'nun Güney Asya Bürosu Başkanı ile ILO'nun Pakistan (İslamabad) Ofisi sorumlusu olmak üzere İran, Bengladeş, Türkiye ve ev sahibi Pakistan'dan 30'dan fazla delege ile Pakistan Çalışma Genel Müdürü, Pakistan Milli Meclisi Sekreteri ve bazı üst düzey yöneticiler katılmışlardır. Yarım gün süren açılış merasimi ve konuşmalarından sonra iki gün boyunca 'Beşeri kaynakların değerlendirilmesi ve kalkınma modellerinde Doğu Batı yaklaşımlarına bir bakış" (T.C.Khan)

"Bengladeş Devletinde işçi kuruluşlarına kısa bir bakış" (Shk.Ansar Ali) tebliğler ile bizim anılan tebliğimiz sunulup tartışılmıştır. Ayrıca İran ve diğer ülkelerden gelen katılan delegeler şahısları adına bilimsel tebliğlerini sunmuşlardır. Seminer süresince Lahor çevresinde bulunan bazı fabrika ve işyerlerine Federasyona bağlı işçi sendikalarına ziyaretlerde bulunulmuştur. Pakistan kalkınma yolunda plan ve programlar geliştiren bir dost devlet. Bu dostluğu işçilerden, halktan ve herkesin ağzından duymanın ve gözlerinden sezmeniz mümkündür.

Milli İşçi Federasyonunun düzenlediğ bu dördüncü seminerin öncekilere göre daha bir canlı geçtiğini fade ettiler.

Tüm delegelerin dilekleri; İslam ülkeleri arası Afrika-Asya Şeridi boyunca tüm müslüman toplumlardaki işçi kuruluşlarıyle bir araya gelip bir müstakil İşçi Konfederasyonu ve Dayanışma Grubu oluşturmak ILO ile oturup çalışma hayatı ile ilgili pratiğe dönük alternatif fikirler üretmektir.

Son yıllarda uluslararası temaslarını artıran HAK-İŞ Konfederasyonumuzun her yerde bıraktığı izlenimi, ürettiği fikirlerin gördüğü kabul seviyesini, delegelerin yakın

lantılara katıldı temaslarda bulundu

ve sıcak alakalarının burada yazıya dökmek, ifade etmek imkansızdır.

Moskova'da Temaslar

Hak-İş Genel Başkan Yardımcısı ve Hizmet-İş Sendikası Genel Başkanı Hüseyin Tanrıverdi, 19 - 25 Aralık 1994 tarihlerinde "Moskova Yerel Sanayiler ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası'nın davetlisi olarak Moskova ve çevresinde muhtelif temaslarda bulundu.

Hak-İş Dış İlişkiler Sorumlusu Derviş Albayrak'ın da katıldığı gezide, Rusya ve Türkiye Sendikaları arasındaki mevcut ilişkilerin daha da geliştirilmesi, işçilerin eğitim ve meslek eğitimi konuları, toplu sözleşme kuralları ve uygulamalar gibi konular görüşülmüştür.

Rus sendikacıların en çok ilgi duyduğu konu ise, özelleştirme idi. Zira Rusya Hükümeti'nin üste para verir gibi, birçok işyerini elden çıkarma eğilimi içinde olduğu vurgulanırken, sendikalar sıkıntılarını açık seçik belirttiler.

Mevsimin aşırı soğuk olmasına rağmen Moskova ve civarında birçok işyeri gezilmiş,işçilerle bilgi alış-verişinde bulunulmuştur. Ayrıca Moskova Yerel Sanayiler ve Genel Hizmetler Sendikası Genel Başkanı Alexander VASILIEVSKY, Genel Başkan Yardımcısı Nina FILIPPOVA, Moskova Büyük Şehir Genel-İş Sendikası Başkanı KRIVOV ve çok sayıda profesyonel sendikacı, içinde bulundukları geçiş döneminde çok sıkıntı yaşandığını, 30 milyon civarında insanın ekonomik sıkıntı ve fakirlik derecesinde yaşam sürdürdüğünü, hatta çoğunun geçilmek istenen pazar ekonomisinden hoşnut olmadığını ve eski komünist sisteme özlem duyanların bile olduğunu izah etmekteler. Toplumsal olayların bu boyutlara ulaşması, sendika ve sendikacıları da rahatsız etmektedir.

Hak-İş heyetinin Moskova'da bulunduğu sırada Çeçenistan baskını başlamış ve sıcak savaş had safhaya ulaşmıştır. Bu durumun görüşüldüğü Rus Sendikacılar her fırsatta rahatsızlıklarını dile getirerek Afganistan'dan sonra böyle bir maceraya girilmenin yanlışlığından, bir yandan 70 küsur yıl aynı sistem içinde ve birlikte yaşamış insanların, kesin açıklanmayan nedenlerden dolayı bir anda düşman kardeşler haline gelmesinden Rus halkının çok rahatsız olduğu da sık sık izah etmişlerdir.

Çok başarılı ve dostane bir gezinin akabinde, taraflar mevcut ilişkilerini çok daha arttırmadan yana ve ikili işbirliğini, bölgesel ve uluslararası işbirliğine çevirmenin yollarını arayacaklarını belirtmişlerdir.

Öz İplik-İş'ten Tekstil işk

Öz İplik-İş Sendikasının Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası ile sürdürmekte olduğu TİS'i görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine yetkili olduğumuz ve aralarında Adana'da kurulu Güney Sanayi İşlt. A.Ş., Yalova'da kurulu Yalova Elyaf ve İplik San. ve Tic. A.Ş. gibi ülkemizin tekstil devlerinin de bulunduğu 7 işyerinde toplam 7500 üyemizi kapsayan grev kararını 9.1.1995 günü alan ancak, grev kararlarını uygulamaya koymak için daha önce mutabakata varılan "EŞ ZAMANLI GREV KARARI" gereği işkolumuzda kurulu diğer sendikalar TEKSİF ve TEKSTİL'in prosedür olarak Öz İplik-İş Sendikasına yetişmelerini beklemek zorunda kaldı.

Ülkemizde sermaye kesimi ve devlet "al gülüm ver gülüm" paslaşmalarıyla adım adım Toplu Sözleşme düzenini kağıt üzerindeki haliyle de ortadan kaldırmak gayreti içindeyken aynı işkolundaki sendikaların güç birliğini gerçekleştirmemelerinin hiçbir haklı gerekçesi olamayacağı, esasen işveren tarafını sözleşme şartlarını tek taraflı belirleme yönünde cesaretlendiren de kamu sözleşmelerindeki enflasyon zammının rafa kaldırılması karşısındaki pazarlıkçı tavırla, sendikaların içinde bulunduğu dağınıklık ve hareketsizliğin olduğuna inanarak 21 Ekim 1994 tarihinde Ankara'da toplanan Genişletilmiş Başkanlar Kurulu en azından Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası ile imzalanacak XV. Dönem grup toplu iş sözleşmesi müzakereleri açısından işkolumuzdaki diğer iki sendikayla ortak mücadele edilmesinin tekstil emekçisi açısından büyük fayda ve kazanım elde edileceği yönündeki kanaat ve arzularını dile getirdiler. Bunun üzerine sözleşmeleri oluşturulacak ortak bir komisyonla yürütmek dahil somut adım ve önerilere açık olduğumuzu içeren ve bu birlikteliği tekstil emekçilerine olan borcumuz gereği olarak algılandığını ilan eden birlikte hareket çağrısı istenilen sonuca ulaşmış ve işkolundaki diğer iki sendikadan da olumlu cevap alınmıştı.

Birlikte hareketin önünü açmanın ilk adımı olarak en azından XV. dönem grup TİS'i müzakerelerinde sendikal rekabeti bir tarafa bırakarak tekstil emekçisinin kaderini tayin edecek bu sözleşme de birlikte hareket edilmesi konusunda mutabakata varılmıştır.

Sendikal örgütlülüğe ve TİS sözleşme düzenine karşı hükümet ve işveren kuruluşlarının başlattıkları işbirliğine üç ayrı konfederasyona bağlı tekstil işkolunda kurulu üç sendikanın işçilerinin kazanımlarına dönük bu yaklaşımlarının farklı konfederasyonların üyesi diğer işçi sendikaları yönünden de örnek teşkil etmesi temennisi ile 1 Kasım 1994 tarihinde basına/kamuoyuna yapılan ortak açıklama ile "birlikte mücadele" kararı kesinleşmiş oldu.

28 Aralık 1994 tarihinde ise üç ayrı konfederasyona bağlı üç sendikanın başta genel başkanları olmak üzere, genel yönetim kurulları, grup toplu iş-sözleşmesi ile bağlantılı Şubelerin şube başkanları, şube yönetim kurulları ve ilgili işyerlerinin işyeri Sendika temsilcilerinin de katılımları ile:

- Tekstil emekçilerinin yaşanabilir bir ücret düzeyine erişebilmeleri,
- Tekstil emekçilerinin gerçekçi ve inandırıcı bir iş güvencesine kavuşabilmeleri,
- Sendikalaşmayı tehdit eden taşeron uygulamasının önünün alınması,
- Kazanılmış hakların tartışmasız

unda Toplu Sözleşme

korunması ve geliştirilmesi,

konularında üç sendika arasında tam bir mutabakata varılmış ve bu temel sorunların çözülmemesi halinde ise "EŞ ZAMANLI GREV" uygulamasına gidileceği karar altına alındı.

Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası'nın Grup TİS'i görüşmelerinde; kazanılmış hakları bile tartışma/pazarlık konusu yapan yaklaşım, diğer sektörlere nazaran çok düşük ücretlerle çalıştırılan tekstil emekçisinin içinde yaşadığı sorunlara karşı takındığı kayıtsız tavrı ve haklı taleplerimiz karşısında sergilediği katı ve uzlaşmaz tutumu nedeniyle uyuşmazlıkla sonuçlanan bu dayatmacılığı kırabilmek için "birlikte mücadele" kararlılığımız 27 Şubat 1995 tarihinde aynı anda her üç sendikanın greve çıkma kararı ile son aşamasına gelmiştir.

Daha sonra her üç sendikanın ortak katkıları ile hazırlanan komisyon teklifi 15 Şubat 1995 tarihinde sendika başkanları tarafından Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikasına son bir teklif olarak sunulmuşsa da İşverenler Sendikası katı ve diretmeci tavrından vazgeçmemiştir.

Basına ve kamuoyuna 27 Şubat 1995 olarak deklare edilen "EŞ ZAMANLI GREV KARARI" hei üç sendikanın yönetim kurullarının kararı ile sözkonusu grev kararı 24 Şubat 1995 tarihine çekildi.

Ancak; Türk-İş'e bağlı Teksif'in Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası ile 20 Şubat 1995 tarihinde "birlikte mücadele" kararı verilen diğer iki sendikayı ve Tekstil emekçisini arkadan vururcasına anlaşma imzalaması tarihi bir fırsat yakalayan tekstil emekçisi ve tüm kamuoyunu hayretler içinde bırakmıştı.

İşin başından beri "birlikte mücadele' kararının yara almaması için azami gayret gösteren, aynı zamanda yasal prosedürü de zorlayarak 9.1.1995 tarihinde grev kararı alarak ilgili işyerlerine asmak suretiyle her an grev uygulamasına çıkabileceğini ilan eden Öz İplik-İş Sendikası için daha önceden kararlaştırıldığı şekilde 24 Şubat 1995'te greve çıkmaktan başka yol gözükmüyordu...

24 Şubat 1995 Cuma günü Adana'da kurulu Güney Sanayi ve Tic. İşlt. A.Ş. işyerinde Genel Başkan Yusuf ENGİN'in de katılımı ile grev uygulamasına başlandı. Yine aynı gün Yalova'da kurulu Yalova Elyaf ve İplik San. Tic. A.Ş. işyerinde de Hak-İş Genel Eğitim Sekreteri Salim Uslu grev uygulamasını başlattı. Öz İplik-İş Sendikası'nın yetkili bulunduğu;

- TST Teknik Servis San. Tic.A.Ş. /Adana
- Roja Örme San. ve Tic. A.Ş. /İstanbul
- Tuncalılar Tekstil San. ve Tic. Ltd. Şti ./İstanbul
- Pamuk İplik San. ve Tic. A.Ş. /İstanbul
- Sunjüt San. ve Tic. A.Ş. /İstanbul

işyerlerinde de 8 Mart 1995 tarihinde grev uygulamasına geçilecek idi.

Öz İplik-İş Sendikası ile Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası arasında yapılan görüşmeler neticesi 7 Mart 1995 tarihinde anlaşma sağlanması üzerine 12 günlük grev 8 Mart 1995 tarihinde sona erdi.

Gümrük Birliğine Nas

Nihayet bazılarımızın korkarak bazılarımızın büyük bir umutla beklediği sürecin önemli bir dönüm noktası aşıldı ve gümrük birliğine girişte en büyük engellerden biri ortadan kaldırıldı. Yine bazılarımızın yüreğini ağzına getiren bazılarımızı derin bir sevinç ve coşkuya boğan müjdeli haber Başbakan Tansu Çiller tarafından Umum-i Efkara ilan ve müjde olundu.

Doğal olarak gümrük birliğine girişimiz bazı kesimler tarafından olumlu karşılanırken bazı kesimler tarafından da sert bir şekilde eleştirildi. Gelişmelere olumlu bakanlar, gümrük birliğine girişimizi batılılaşma ideolojisinin nihai hedeflerinden biri olarak görenlerle gümrüklerin sıfırlanmasının pazarlarını genişleteceğini uman bir kısım sanayi ve iş çevrelerinden oluşuyor.

Gümrük birliğine karşı çıkanlar ise çok daha çeşitli gerekçelere sahipler. Bunların arasında gümrük birliğine girişimizin Avrupa Topluluğuna katılmakla sona erecek bir sürece batılılaşma ideolojisine karşı olduğu için olumsuz bakan çevreler bulunduğu gibi, böyle bir sürecin bağımsızlığımızı ve egemenlik haklarımızı kısıtlayıcı bir nitelik taşıyacağından endişe duyduğu için karşı çıkanlar da bulunmaktadır.

Gümrük Birliğine girişimize eleştirel tavır alanlar arasında özünde gümrük birliğine girişimizi olumlu buldukları halde bir takım tavizlerle bu sonucun sağlandığı için karşı olanlar ayrı bir kategori teşkil etmektedir. Bunlar gümrük birliğine girişimizi engellemeye çalışan Yunanistan'a Kıbrıs'la ilgili tavizler verilmesi, serbest dolaşım hakkından feragat edilmesi gibi anlaşmanın şekline ilişkin itirazlar ileri sürmektedir. Bir başka muhalif kesim ise gümrüklerin sıfırlanması ile gümrük birliği şartlarına hazır olamama endişesi içinde ayakta kalamayacaklarına inanan sanayici ve işadamlarından oluşuyor.

Gümrük birliği konusunda yeni ve değişik bir tavır da son zamanlarda ortaya çıktı. Bu yeni tavrın sahipleri gümrük birliğine evet, Avrupa Birliğine girmeye hayır şeklinde bir görüş ileri sürüyorlar.

Gümrük birliğine ilişkin olumlu ve olumsuz tavır alanların ait oldukları toplumsal ve siyasal çevrelere göre de şekillenmeleri sözkonusu.

Ama bütün bu tavırların üzerinde söylenebilecek en önemli şey, gümrük birliğine girişle ilgili maceramızın çok eskiye dayanmasına rağmen Türkiye'nin yeterli ve gerekli bir hazırlık yapmamış olmasıyla, toplumun bir referandumla onayının alınmamış olmasıdır.

Bugün Gümrük Birliğine karşı olan çok ciddi büyüklükte bir potansiyel ve toplumsal kesimler vardır.

Hükümetlerin gümrük birliği konusunda toplumu dışlaması, aydınlatmaması ve nihayet sağlıklı, iyi planlanmış ve gerçekçi bir hazırlık dönemi uygulayamaması Türkiye'nin önüne çok ciddi bir risk çıkarmıştır.

Bu risk etkileri kolay kolay atlatılamayacak ölçüde şoklara, krizlere yol açabilir, toplumu derinden sarsabilir.

Bütün bunlardan sonra söylenebilecek şeyler son derece sınırlı.

Bu sınırlılık oldu bittiyle ülke yönetmeye alışmış siyasi ve idari kadroların çevredeki seslere kulak verme ihtiyacı duymamasından ve geri dönüş ihtimalinin bulunmamasından kaynaklanıyor.

Dolayısı ile artık gümrük birliğine girmek girmemek tartışması geride kalmıştır. Şimdi yapılacak şey gümrük birliğine nasıl, ne şekilde ve ne şartlarda girdiğimizin ortaya konmasıdır. Ne yazık ki Hükümet yapılan anlaşmayı muhalefet partileri dahil hiç kimseye gösterme ihtiyacı duymamış, anlaşma imzalandıktan sonra da bir süre anlaşma metnini kamuoyuna vermemiştir. Gümrük Birliğine giriş anlaşmasını büyük bir başarı olarak gören iktidarın başarıyı sahiplenme duygusuyla böyle bir yola başvurduğunu düşünenler olduğu gibi gümrük birliğine giriş için başta Kıbrıs olmak üzere birçok tavizlerin verildiğini, anlaşma metninin bu yüzden mümkün olduğu kadar kamuyona geç intikal ettirilmek istendiğini düşünenler de var. Dolayısıyla daha yolun başında böylesine gereksiz bir kriz doğmuştur.

Gümrük birliğine girişimizle ilgili söylenebilecek olan şey şudur:

Gümrük birliğine giriş hangi şartlarda olmuştur, Gümrük birliği hangi sektörleri, hangi toplumsal kesimleri krize sokacak, hangi sektörlerde ne kadar ve nasıl olumlu etkileri görülecek?

Krizden etkilenen sektörlerin gümrük birliğine geçişteki sıkıntıları ne kadar sürede ve ne

Girdik?

ölçüde bir destekle giderilecek?

Olumlu etkilenen sektörlerin performansları nasıl arttırılacak?

Gümrük birliğine girişin sıkıntıya soktuğu, olumsuz etkilediği toplumsal kesimlerin durumu nasıl düzeltilecek ya da bunalımı en hafif şekilde atlatmaları için neler yapmak gerekecek?

Bütün bunların temelini oluşturan başta anayasa değişikliği olmak üzere demokratikleşme programını nasıl bir konsensusla, ne zaman ve ne şekilde çıkaracağız? gibi soruların cevabını bulmak bir an önce üzerimize gelmekte olan bu yeni sürecin bir felakete dönüşme tehlikesini ortadan kaldırmaktır.

Gümrük birliğine Türkiye olarak çok ciddi siyasal, ekonomik ve sosyal bunalımlar yaşadığımız bir dönemde giriyoruz. Bu mevcut riskleri daha da arttırmaktadır. Bu yüzden her zamanki kötü alışkanlığımızla meseleyi "isterük", "istemezük" çizgisine indirgemeden, objektif ve serinkanlı bir tutumla ele almalıyız.

Ne yazık ki asıl eleştirilecek tavır da gümrük birliğinden en çok ve en ağır şekilde etkilenecek olan işçi ve dargelirli kesimlerle, küçük ve orta ölçekli sanayinin bu imzayla ne kazanıp ne kaybettikleri konusunda en ufak bir bilgiye sahip kılınmamasıdır.

Gümrük birliğine giriş değil ama böylesine bir anlayışın öncülüğünde gümrük birliğine girmek son derece tehlikeli bir görünüm arzetmektedir.

Gümrük birliğine girdik ama Allah sonumuzu hayreylesin.

Sendikal Platformda
Endişemizin Temelindekiler

Ülkemizde izlenen ekonomik politikalar, 24 Ocak kararları, 5 Nisan İstikrar önlemleri örneklerinde görüldüğü gibi sosyal içerikten yoksun, memurlar, işçiler ve sendikal örgütler açısından da acımasızdır. Bu politikalarda sosyal konular tamamiyle dışlanmıştır. Yönetime katılmanın hiç düşünülmediği, iş güvencesini oyalamaya odaklandığı, sendikal hakların budandığı bir ülkede yaşıyorsak bu ekonomik politikalardan kaynaklıdır.

Bu ülke siyasileri bu ülkeyi bu haliyle Avrupa Birliği ülkelerinin sosyal politikalarının tarihsel kökenleri, ulusal standartları, uluslararası kuralları ile oluşturdukları bir dünyanın ortak değer ve uygulamalarına sadece gümrükbirliği olgusu ile dahil olmak gibi bir sonuca belirttiğimiz politikaları içinde zorluyor.

Bu zorlamanın öncesinde olması gereken asgari durum, çalışanlar için İLO normlarının uygulanmasıdır. Ki bu konum Avrupa birliği için bir önveri olarak görülmektedir. Ülkemiz ise İLO normlarının tartışıldığı ve çoğunun uygulanmadığı bir ülkedir. İşverenin hizmet akdini fesihte uyguladığı yöntem yasada bir sınırlamaya tabi tutulmamıştır. Bunun aksine Avrupa Birliğinde nerdeyse haklı bir neden olmadan işverence iş aktinin feshi mümkün olamamaktadır. Ancak toplu işçi çıkarmalarında prosedür ve kurumlar oluşturulmuş ve sendikalara da önemli yetkiler tanınmıştır.

Çalışanların gelir güvencesi (bir bakıma kıdem tazminatı) icra-iflas yasası gibi acımasız bir yasanın insafına terkedilmemiştir. Çalışanların gelir güvencesi işverenin mal varlığından bağımsız, işverenin ve devletin katkılarıyla oluşturulan garanti fonunda korunmaktadır. Ülkemizde çok görülen iflaslar ve ödeme güçlüğü nedeniyle oluşan olaylar haddinden fazla dramatiktir.

Kollektif iş hukukunun kapsamında olan sendikalar toplu pazarlık ve grev hakkı aynı zamanda belirli bir toplum modelinin temel ögelerini de içinde barındırır. Demokratik siyasal rejimin olmazsa olmaz koşullarından birisi sendikal haklardır. Avrupa Birliği ile sendikal haklara ilişkin hukuk sistemimiz karşılaştırıldığında da zayıf not almaktadır.

Hükümet, işçi ve işveren üçlüsü arasındaki diyaloğun sağlıklı bir temele oturması veya bunun bir temel oluşturması bu güne kadar -Avrupa Birliği Ülkeleri'nin aksine- sağlanmadığı dolayısiyle, Türk endüstri ilişkilerinin geleceği de bir güvenceye programlanamamıştır.

Bu şartlar çerçevesinde Gümrük Birliği olgusunun gerçekleşmesi halinde bir köle mantalitesinin oluşturulmasının engellenemeyeceği endişemiz yersiz bulunmamalıdır.

O, o zaman Tür

Çirkin ve yakışıksız

Sendikal mücadelede söyleyecek sözüolmayanların başkalarını karalamaya kalkışırken, aslında kendi ikiyüzlü geçmişlerini, çıkmazlarını ve çıkarlarını gizleme gayretinde olduklarını, bir takım merkezlere de muhbir vatandaşlık oynadıklarını biliyoruz. Bu seviyesizliği görmezden gelmek isterdik. Ancak konfederasyonumuzda bir yayın organına sahip. Bu çirkin ve yakışıksız iddia sahibini cevaplamak zorunda kalmışlığımızı okuyucularımızın anlayışla karşılayacakları kabulündeyiz. Saygılarımızla

HAK-İŞ DERGİSİ

Hak-İş Konfederasyonu kurulduğu günden beri Türk çalışma hayatına çok seslilik ve verimlilik katmış sivil toplum kuruluşudur. Bu özellikleri ile kamuoyunun haklı takdirine mazhar olmuş olan Hak-İş'in çalışma hayatının yanısıra toplumsal ve siyasal yapıya da katkıları devam etmekte ve Hak-İş sayesinde çalışma hayatı rekabetin keyfini çıkarmaktadır. Özellikle 12 Eylül döneminde kapatılan ve fakat daha sonra açılan Hak-İş'in bu dönemde girdiği yapılanma ve örgütlenme ile tek sesliliği çok sesliliğe çevirme konusundaki gayretleri toplumun bütün kesimleri tarafından benimsenmiş; kavga yerine uzlaşmayı, doğmatizmin yerine rasyonalizmi, tek sesliliğin yerine demokratik katılımı, sendikal ve siyasal tekelciliğin yerine de rekabet anlayışını savunması takdir toplamıştır. Özellikle 12 Eylül sonrası döneme damgasını vuran Necati Çelik'in başkanlığı bu olumlu özelliklerin sürekli geliştiği bir dönem olagelmiş olup bu süreç olumlu bir ivme ile devam etmektedir.

Hak-İş, sendikacılığı dar ücret pazarlıkçılığının ötesine taşıyan anlayışı ile zaman zaman ülke gündemini belirleyecek konumlara gelmiştir. Sadece akademik forumlarda çok dar bir kadro arasında tartışılan konular, kamuoyu önüne Hak-İş tarafından taşınmıştır. Türkiye'deki her siyasal görüşe mensup olan politikacı, entellektüel ve bilim adamının katılımı ile günlerce süren Anayasa Kurultayı Hak-İş'in eğitim çalışmalarından sadece bir tanesidir. Kördöğüşü şeklinde süren özelleştirme tartışmaları Hak-İş tarafından kamuoyu önüne getirilerek bilimsel bir söylem ile bütün tarafların tartışmalarına açılmış, Hak-İş ve bağlı sendikaların eğitim seminerlerinde, panel, sempozyum ve hatta basın toplantılarında ele aldıkları konular çok zaman ülke gündemi haline gelmiş ve özel televizyonlar ile medya bile bu gündemi Hak-İş'ten sonra sürdürmüştür. Kayıtdışı Ekonomi, Toplumsal Uzlaşma, Toplumsal Sorunların Alternatif Çözümleri gibi başlıkların Türkiye gündeminde tartışılmağa başlanması Hak-İş'in öncülüğünde olmuştur.

Türkiye'de sendikacılık yapmayı tarihin derinliklerine gömülmüş bir ideolojinin söyleminin dışında göremeyenlerin hızla değişen dünya karşısında çaresiz doğmalarının radikalizmine sığındıkları bir dönemde Hak-İş'in sorunlara akılcı ve toplumsal dokuyu gözardı etmeyen yaklaşımları bazı kişi ve grupları Hak-İş'e karşı husumet duymağa sevkederken, bazılarında kıskançlığa, diğer bazılarında ise her iki duyguyu birden yaşamağa sebep olmuştur. Ancak bu kişi veya gruplar öyle çok sayıda değil, sadece çok küçük ve marjinal sayılarda kalmışlardır.

Kendilerini sendikal söylemin tekelcisi sanan bu "tip"ler, sendikal sorumluluk almaktan bazen kaçınarak, bazen de elde edememenin kıskançlığı ile sendikacılara ve sendikalara karşı "okumuşça" bir terör estirmeğe çalışmış, sendikaları kendilerine ücret ödemeğe mecbur görmüşlerdir. Bir sendika veya konfederasyon eğer kendilerini bir türlü istihdam edip ceplerine para koyarsa iyidir. Yoksa kötüdür. Etkileyebildikleri sendikacıların sırtındaki davula da pek de iyi tokmak vururlar. Ne de olsa davul kendi sırtlarında değil ki...

Aslında demokratik düzenin vazgeçilmezliği içinde varolması mümkün olan sendikalar çevresinde dolanan bu tipler öyle demokrat falan da değiller. En çok ahkâm kesenlerine baktığımız zaman görürsünüz ki **demokratik düzeni silah zoru ile değiştirmek isteyen örgütlerin militanı olarak Haymana Cezaevinde silah bulundurmak hükmü ile yatmış tipler...** Diyorsunuz ki burası Türkiye; Türk erkeği silahı sever, belli bir dönemde silah yakalatan masum vatandaşa da örgüt militanlığı yakıştırılmıştır, belki bu da öyledir... Ama kazın ayağı başka türlü; Türk erkeği bir silah bulundurur ve geliri de ancak buna yeter. Beyimizin durumu buna pek uymuyor. Beyimiz tam sekiz adet silah yakalatıyor...

Sendikacılara ve sendikalara yol göstermeğe kalkan böyle yaratıklar var. Bunlara göre bir sendika veya konfederasyon kendilerine iş verirse iyidir demiştik. Peki yi ya iş vermezse? O zaman gösterirler o konfedarasyona veya sendikaya gününü... CIA ile bağlantılarını, yöneticilerinin ajanlığını hemen ilan ederler. Çünkü bu arkadaşlar MİT, CİA, SAVAK, MOSSAD, KGB ve daha birçcok gizli servisin sicilini tuttuklarını sanırlar.

KOÇ'UM BENİM !

Türk-İş Dergisi'nin Aralık 1994 sayısının 32. sayfasındaki **"Tarihimizden: Hak-İş Konfederasyonu (1976-1980)"** başlıklı yazıyı görünce önce iyi duygulara kapıldık. Aynı konfederasyonlar olmalarına rağmen Türk emekçisinin demokratik haklar ve insanca yaşayacak düzeyde bir çalışma ortamına kavuşması için oluşturulan Demokrasi Platformu'nda omuz omuza mücadele veren iki konfederasyondan biri, aralarındaki tatlı rekabete rağmen herhalde rakibini övücü, en azından hakkını teslim edici bir yazı yazmış olmalı idi... Gerçi yazıda imzası görünen Yıldırım KOÇ böyle bir erdemi geçmişinde hiç yaşamamıştı ama olsun, belki de gerçekler onun da basiretini açmıştı... Yazıyı okumağa başlayınca bir de ne görelim?

Yıldırım KOÇ, Hak-İş'i övmüyor, tam tersine suçluyor, yargılıyor, mahkum ediyor ve infaz ediyor. Ne de olsa yargısız infaza karşı ya, o da yargılar gibi yapıp infaz ediyor. 19 yıllık bir örgüt olan ve örgütlenme mücadelesi üniversitelerde bile tez konusu olan Hak-İş'in kuruluş yıllarında sarfedilmiş bazı sözleri gerekçe gösterip Hak-İş'i "kendi çarpık kafasına uygun olmamak" suçu ile mahkum ediyor: **Güya Hak-İş'in tüzüğünde laiklik maddesi yokmuş da, eski genel başkanlardan birinin bir demeci de Bay KOÇ'un laiklik anlayışına ters imiş de falan filan...** Bay KOÇ galiba Hak-İş'i umdelerini altı okla ifade eden değerli bir siyasal partimizle karıştırmış, ona göre bütün siyasal partiler,

İş'te çalışmıyordu!..

sendikalar, dernekler, örgütler kişiler hep bir tek söyleme mahkûm, resmi olmak zorunda ve sivil olmak büyük suç... Kendisine "yahu bu devlet 1917 de kurulmadı" diyeceğiz ama konuyu saptıracağını bildiğimiz için öyle değil de şöyle diyelim" "Üniformanı seveyim!" Bu konuyu kendisi ile her zaman tartışırız ama Bay KOÇ'un bilinç altında yatan asıl sorun başka olduğu için biz de o "başka sorun" la devam edelim:

"BU YILDIRIM KOÇ NEDEN BÖYLE? NASIL DEĞİŞECEK?"

Yıldırım KOÇ şu anda Türk-İş Genel Başkanı **Sayın Bayram MERAL'in danışmanı.** Şaşırmayın, aynen doğrudur ha! Bir zamanlar Türk-İş Hakkında yazdıkları mı? Onlara bakmayın canım, o zaman Türk-İş'te çalışmıyordu. Kendisinin çalışmadığı bir konfedarasyon da tabiki kokuşmuş olacaktı...

Şimdi ise Türk-İş'te çalışıyor ama Türk-İş'in TİS'lerden doğan ücret farklarının ertelenmesi konusunda iktidarın dikte ettiği şartlara boyun eğmesi konusunda Genel Başkanı'na hiç te iyi danışmanlık veremiyor. Belki de böyle ayrıntılar onun konusu değil, o büyük laflar eder. İsterseniz KOÇ'un eserlerinde (!) daha önce Türk-İş'i de tıpkı şimdi Hak-İş'e yaptığı gibi yargıladığı büyük laflarından bazı alıntılar sunalım ve kardeş konfederasyonun değerli mensup ve yöneticilerinin sağduyulu değerlendirmesine bırakalım:

"... Türk-İş ve bağlı sendikaları eleştiriliyor"... Türk-İş'in 1952-1986 dönemine ilişkin derli toplu bir tarihi yoktur... Türkiye Sendikacılık hareketini, ABD hakim sınıflarının çıkarlarıyla uyumlu bir çalışma içinde olan Amerikan Sendikacılığının kucağına itti... Amerikan sendikacıları ilk ilişkileri kurmada ICFTU'yu kullanıp; daha sonra ICFTU'yu safdışı ettiler ve Türk-İş ile ikili ilişkiler geliştirdiler..."

"... Türk-İş Yönetimi, heterojen yapısının derinleşen ekonomik, toplumsal ve politik buhran karşısında, çözülme eğilimi göstermesi üzerine, kimsenin açıkça karşı koymaya cesaret edemediği düşünce ve güçlere, Atatürkçülüğe ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sarıldı.."

"... Türk-İş hep güçlü iktidarlardan yana oldu.."

"... 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Parlamentoyu feshedip iktidara el koymasının ardından, Türk-İş Orgeneral Kenan Evren'e şu mesajı gönderdi: "Sayın Kenan Evren, Orgeneral, Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genel Kurmay Başkanı, Ankara:

Türk-İş Topluluğu, Zat'ı Devletlerinizin bildirisinde açıkça yer aldığı üzere, ülkemizin huzuru, devletimizin bölünmezliğini sağlamak amacıyla, Türk Silahlı Kuvvetlerimizi yönetimi bütünü ile el koyma mecburiyetinde bırakan bir gerçekle karşı karşıya bırakıldığının bilinci içindedir... Milletin bağrından çıkan ordumuzun tam bir bütünlük içinde milletimize huzur ve güven veren bu davranışın milletimiz ve memleketimiz için hayırlı olmasını temenni ile Türk-İş topluluğu adına saygılarımı arzederim..."

Türkiye'de sendikacılık yapmayı tarihin derinliklerine gömülmüş bir ideolojinin söyleminin dışında göremeyenlerin hızla değişen dünya karşısında çaresiz doğmalarının radikalizmine sığındıkları bir dönemde Hak-İş'in sorunlara akılcı ve toplumsal dokuyu gözardı etmeyen yaklaşımları bazı kişi ve grupları Hak-İş'e karşı husumet duymağa sevkederken, bazılarında kıskançlığa, diğer bazılarında ise her iki duyguyu birden yaşamağa sebep olmuştur.

"... Türk-İş'in 1982 yılında sunulan Çalışma Raporu'nun Dünya Emek Konfederasyonu'na ilişkin bölümü ise, uluslararası Sendikacılık konusunda tam bir cehalet örneğiydi.

"... Anayasa Oylaması; Şevket Yılmaz radyo ve televizyonanda bir konuşma yaptı ve sandık başına gidilmesini, bir an önce demokrasiye geçişin sağlanmasını istedi... ve Şevket Yılmaz'ın konuşması Anayasa'ya "EVET" oyu kullanılması anlamına geliyordu..."

"... Sendikaların uluslararası ilişkileri -normal ilişkiler... Bu normal durumun dışında bir de anormal ilişki vardır. Bunda da bir ülkenin sendikası veya sendikal üst örgütü başka bir ülkenin devleti ile doğrudan veya bazı paravan ya da yarı paravan örgütler aracılığıyla dolaylı olarak ilişkiye girer. Bunun en güzel örneklerinden biri de günümüzde Türk-İş'in ve üyesi bazı sendikaların Asya-Amerika Hür Çalışma Enstitüsü (AAFLI) ile sürdürdükleri ve 1980 sonrasında pervasızca yaygınlaşan ilişkileridir..."

"... A.B.D. Devleti ve Merkezi İstihbarat Örgütü (CIA) ile de işbirliği yaptıkları iddiaları da vardır... AFL-CIO ile üye bazı örgütlerin ülke dışında yeraltı operasyonlarında CIA'nın kendilerini kullanmasına izin verdiğini ileri sürmekteler... Devreye AAFLI sokuluyor... Türkiye Sendikacılık Hareketini denetim ve güdüm altında tutmak isteyen ABD hakim sınıfları 1952-1960 dönemine doğrudan devletlerini (AID) kullandılar. 1960-1968 döneminde Türk-İş'in ICFTU üyeliği nedeniyle, çok sayıda Türk sendikacı ABD'ye götürüldü; Amerikan devletinin çabalarının yanı sıra, Amerikan sendikacılarının katkısı eklendi. 1971-1986 döneminde, Amerikan devletinin iyice deşifre ve teşhir olması karşısında, AFL-CIO'nun bir yan örgütü olarak kurdurulan, ancak kaynaklarının dörtte üçünden fazlasını Amerikan devletinin ödediği ve Amerikan İstahbarat Örgütü (CIA) ile içiçe çalışan AAFLI gündeme getirildi..."

Şevket YILMAZ'ın MİT Ajanlığı İddiası:

"1988 yılı Şubat ayı içinde kamuoyunun gündemine bir MİT Raporu geldi. Bu raporda, Türk-İş Genel Başkanı Şevket YILMAZ'ın "Teşkilatın en iyi ajanlarından biri olduğu" ileri sürülüyordu. Bu konu, Bekir Coşkun tarafından 22 Şubat 1988 tarihli Günaydın Gazetesinde ve 28 Şubat 1988 tarihli Milli Gazete'de de ele alındı. Bu tür iddialar da işçilerin ve kamuoyunun gözünde sendikacıları ve sendikacılık hareketini yıprattı..."

"Emin KUL'un Eylemleri Önleme Çabası -Emin Kul Türk-İş Genel sekreteri olmasına karşın, eylemin programını önce imzalamadı... Genel grevin başarılı olamayacağını ve birçok işsiz kalacağını ileri sürdü. Bunun üzerine, Yol-İş Genel Başkanı Bayram MERAL ile arasında sert tartışmalar oldu..."

Bay KOÇ'un bu sözlerin yazarı olarak Türk-İş'i bu kadar suçladıktan sonra bugün nasıl Türk-İş çatısı altında çalıştığını biz anlayamayız. Ama kendisi muhtemelen "Türk-İş eskiden öyleydi, şimdi değişti" diyecektir. O zaman da adama sormazlar mı "madem bir konfederasyon eskiden öyle bugün böyle olabiliyor, Hak-İş'i neden eskiden söylenmiş sözlerle yargılıyorsun?"

Kaynaklar:

Türk-İş neden böyle? Nasıl Değişecek, Yıldırım Koç
Alan Yayıncılık Aralık 1986
Teslimiyetten Mücadeleye Doğru Türk-İş, 1980-1989,
Yıldırım Koç Amaç Yayınları Ekim 1989
Türkiye'de İşçi Hakları, Yol-İş Sendikası 1986/8

8 Eylül 1994

Salim USLU:

"Bugün çalışma hayatının en önemli sorunu;

İş Güvencesi ve Demokratikleşmedir"

HAK-İŞ Konfederasyonu Eğitim Genel Sekreteri Salim USLU, İşçilerin ve çalışanların en önemli sorununun iş güvencesi ve demokratikleşme olduğunu, son günlerde ortaya çıkan işçi çıkarmaları, işçi işgalleri ile kamu işyerlerinde yaşanan toplu iş sözleşmesi ile elde edilen hakların hükümetçe yeniden pazarlık konusu yapılmasına işaret ederek 'çalışma hayatının en önemli sorununun iş güvencesi ve demokratikleşme olduğunu' söyledi.

HAK-İŞ Konfederasyonu Eğitim Genel Sekreteri Salim USLU, yaptığı açıklamada:

"Son günlerde çalışma yaşamının var olan sorunlarını unutturur, bazı sorunları ortaya işini kaybetmek, işin sosyal boyutunu düşünmeyen insanlarda pek bir şey yapmaz ama, işini kaybeden insanlara çok şey yaptırır. İşini kaybeden insanın bir evinin olduğu, evine ekmek götüren bir kişi olduğu çoluk-çocuğu olduğu unutulmamalı. Ne yazık ki, işin ekonomik yanına bakanlar, bu ince ayrıntıyı gözden kaçırırlar, işsiz kalmanın ölmekle eşdeğer olduğunu bilmek istemezler.

Hükümet, 5 Nisan Ekonomik İstikrar Kararları doğrultusunda işçilerin yaşamsal sorunlarını görmezlikten geliyor. En önemlisi imzaladığı toplu iş sözleşmesini uygulamaktan imtina ediyor. 700 bin işçi ailesi bu ekonomik yıkıntı içinde bir soluk ararken, hükümet üyelerinin altına imza attığı sözleşmelerin ikinci yıl zamlarını vermeyeceğini söylüyor ve bunun için pazarlığa oturuyor. Pazarlık edilen Toplu İş Sözleşme düzeni ve uygulanan sistem. Toplu İş Sözleşme Düzeni DYP-SHP Hükümeti tarafından tek taraflı deliniyor.

Binlerce işçinin bir günde işini kaybettiği bir ülkede, yaşanan bir dramdan başkası değildir. Çalışanlara, kamu görevlilerini emeğin hakkını teslim edeceğini, sendikal haklar tanıyacağını vaad ederek iktidara yerleşenler, aymazlık içindedirler. Demokratikleşme vaad ederek 12 Eylül Anayasasını çalışanlar lehine değiştireceğini, Anayasayı sivilleştiriceğini vaat edenler 3 yıllık iktidarları boyunca çalışma hayatındaki yasakları koltuklarını kaybetmeme pahasına koruyorlar. Bu ortamda öncelikle yapılacak iş çalışanlara İş Güvencesidir. Koalisyon Hükümeti ve politikacılar sendikaların sesine kulak tıkamamalı ve en önemli sorunun İş Güvencesi olduğunu artık kavramalıdırlar.

9 Eylül 1994

Mesut YILMAZ'dan HAK-İŞ'i ziyaret

Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut yılmaz Hak-İş yönetimini ziyaret etti. Hak-İş Genel Merkezi'nde gerçekleşen ziyarette, Yılmaz ile Hak-İş Genel Başkanımız Necati Çelik, erken seçimin gerekliliği ve bir an önce yapılması konusunda görüş birliğine vardılar. Yılmaz, üç işçi konfederasyonu ve bir de işveren konfederasyonunun ortak yayınladıkları deklarasyonla erken seçim yapılması uyarısında bulunduklarını hatırlatarak, "Türkiye bugün fiilen erken seçim atmosferine girdi. Ülkenin

kurtuluşunun tek yolu erken seçimdir. İşçi ve işveren temsilcilerinin de acı tecrübelerden sonra böyle bir yargıya varmaların-dan dolayı seviniyoruz" dedi. Yılmaz, İşçi konfederasyonlarının hükümetin icraatlarına karşı çok sabırlı davrandığını, ancak sonunda onların da sabırlarının taşacağını söylerken, konfederasyonların yapacakları her türlü eylemleri ANAP olarak desteklemeye hazır olduklarını belirtti. Bir gazetecinin 'Erken seçim olursa, herhangi bir partiyle ittifakı düşünür müsünüz? Refah'la böyle bir çalışmanız varmı?" sorusu ise "Sloganımız tek başına işbaşına'dır. Böyle bir çalışmamız yok" şeklinde cevaplandırdı.

Hak-iş Genel Başkanı Necati Çelik ise, hükümetin dayatmalarla ve emri vakilerle ülkeyi yönetmeye çalıştığını, her kesime karşı verdiği taahhütleri yerine getirmediğini söylerken, erken seçimin zaruri olduğunu ileri sürdü. Hükümetin meselenin tarafları ile değil, ilgisi olmayanlarla konuştuğunu, "Konuşan Türkiye" sloganıyla gelmelerine rağmen, hürriyetleri sınır-landırdıklarını, sivil sıkıyönetimle ülkeyi idare ettiklerini kaydetti. Çelik, özelleştirme konusuna değinirken de, özelleştirme adı atında yağmalama yapıldığını, KİT'lerin yandaşlara ve partidaşlara peşkeş çekildiğini söyledi. . Çelik, çalışma hayatının danışıklı dövüşlerle yürütüldüğünü de belirterek özelleştirme için gerekli olan İş Güvencesi Yasa Tasarısı'nın halâ Bakanlar Kurulu'nda olduğunu İşsizlik Sigortası Yasa Tasarısı'nın ise Bakanlar Kurulu'na da gelmediğini hatırlattı.

8 Eylül 1994

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

Nihat MATKAP Hak-İş'i Ziyaret Etti

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Nihat MATKAP Konfederasyonumuzu ziyaret ederek Genel Başkan Necati ÇELİK ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile görüştü.

HAK-İŞ yönetimi ve çalışanlar ile birlikte öğle yemeği yiyen Bakan Matkap sürdürdüğü sohbette çalışma hayatı ve siyasi gelişmelerle ilgili çeşitli soruları cevapladı. Dile getirilen sorunlarla ilgili görüşlerini de ifade eden MATKAP'ın sohbeti sıcak ve samimi bir havada geçti.

MATKAP HAK-İŞ'e yaptığı bu ziyarette çalışma hayatının sorunları ile ilgili görüş alış-verişinde bulundu.

RP Genel Başkan Yardımcısı KAZAN, HAK-İŞ'i Ziyaret Ederek,

ÖZELLEŞTİRME KONUSUNDA DESTEK İSTEDİ

Kazan: Türkiye'de "Özelleştirme olumsuz çizgide götürülmek istenmektedir."

Çelik: "Stratejik ve sosyal amaçlı KİT'ler hiçbir surette özelleştirilmemelidir."

HAK-İŞ Konfederasyonunu ziyaret eden Refah Partisi Genel Başkan Yardımcısı Şevket KAZAN, HAK-İŞ Genel Başkanı Necati ÇELİK ve Yönetim Kurulu Üyeleri ile görüştü.

Şevket KAZAN, Özelleştirme konusuna dikkat çekerek "basından da öğrendiğimiz gibi TBMM'de ANAP, DYP ve SHP özelleştirme konusunda birleşmiştir. Refah Partisi olarak özelleştirilemeyecek olan stratejik önemi olan kuruluşların kanunla tespitini istiyoruz" dedi. Özelleştirme ile ilgili duygularını ifade ederken Şevket KAZAN "Türkiye'de özelleştirme tamamen rastgele, tamamen sorumsuz bir çizgide götürülmek istenmektedir. Hükümetin sevketmiş olduğu tasarıda özelleştirilecek kuruluşların tespiti bir kuruluşa bırakılmaktadır. Bunun yazıyla tesbiti gerekir.Ayrıca hazırlanacak kanun tasarısında özelleştirilecek kuruluşlardan elde edilecek gelirlerin bütçeye aktarılacağı, bütçe açıklarını kapamasında, dış borç faizlerinin kapanmasında kullanılacağı açıkça görülmektedir. Refah Partisi olarak biz bu kanun tasarısını fevkalade tehlikeli görüyoruz. Halkın alın terinin mahsulü olan bu kuruluşları, özellikle yabancı sermayeye peşkeş çeken bu tavrın karşısındayız. Bu durum karşısında Refah Partisi olarak Parlamentoda yalnız kalmış durumdayız. Ancak vatandaşlarımızdan duyarlılık bekliyoruz. İşçi hareketinin önemli bir bölümünü temsil eden HAK-İŞ'in değerli Yöneticilerinden bu konuda destek bekliyoruz."

HAK-İŞ Konfederasyonu Genel Başkanı Necati ÇELİK'de Rafah Partisi'nin özelleştirme konusundaki duyarlılığına teşekkür ederek, tasarıyı inceleyeceklerini söyledi.

ÇELİK, stratejik önemi olan kuruluşların özelleştirilmesi ülke için büyük sıkıntılar yaratacağını belirterek:

"-Stratejik önemi olan KİT'lerin hem bugün için hem de gelecek için, ülke ekonomisine hiçbir fayda sağlamayacaktır. Nitekim bir müddet önce Ukrayna ve Rusya ile bir ihtilaf, çıkaralı, doğalgazın sanayide kullanılmasına, bir kısıtlama getirilmiştir demek ki Türkiye için kömür stratejik bir sanayi girdisidir. Keza Demir-Çelik stratejik önemli bir girdisidir. Örnekler çoğaltılabilir. Buna sosyal amaçlı KİT'leri de ilave etmek lazım. Konfederasyonumuzun bu konuda baştanberi büyük bir hassasiyeti vardır. Bu çekincemizi koyduktan sonra bir kısım KİT'lerin, özellikle rekabet şartları oluşan KİT'lerin özelleştirilebileceğini hatta ömrünü tamamlamış olanların tasfiye edilebileceğini düşünüyoruz. Sosyal amaçlı ve stratejik önemi olan KİT'lerin hiçbir surette özelleştirilmemesi gerektiğini belirtiyoruz."

13 Eylül 1994

BAYDUR:

"Enflasyon dizginlenmelidir"

Hak-İş'e bağlı Öz Çelik-İş Sendikası'yla Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS) arasında yeni dönem toplu iş sözleşmesi görüşmeleri başladı. Ankara'da düzenlenen bir törenle başlayan toplu iş görüşmeleri başta Mannesman olmak üzere 24 değişik işyerinde çalışan 7 bin 500 işçiyi kapsıyor.

Toplantıda ilk konuşmayı Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Refik Baydur uzlaşmaya yönelik istekleri dile getirirken, "İşverensiz işçi, işçisiz işveren olamayacağını" söyledi. Çalışma hayatının içinde bulunduğu sorunlara değinen Baydur, enflasyonun dizginlenmesinin şart olduğunu belirtti.

Hak-İş Genel Başkanı Necati Çelik de yaptığı konuşmada, 12 Eylül hukukunu kaldırmak vaadiyle iktidara gelenlerin hiçbir şey yapmadığını ifade ederek, "12 Eylül hukuku aynen devam ediyor. Sistemi tıkayan barışı ve huzuru tehdit eden bu iktidardır" dedi.

Başbakan Tansu Çiller'in Samsun'da yuhalandığına da dikkat çeken Çelik, "Yuhalanmayı doğru bulmuyorum ama, iltifatın da anlamı kalmamıştır Söz ve diyaloğ sonuç vermiyor. Yuh çekmek amaç değil ama, hükümet uzlaşmayı zaafımız olarak görüyor. Ben bundan böyle farklı düşünüyorum. İşçiler her türlü tepkiyi ortaya koymalıdır. Madem öyle, işte böyle" şeklinde konuştu.

Çelik'in konuşmasından sonra kürsüye gelen MESS Başkanı Hulusi Çetinoğlu, kavga ile bir yere varılamayacağına dikkat çekerek, mevcut yasaları eleştirdi. Sendikaların özelleştirmeye karşı çıkmalarına anlam veremediklerini belirten Çetinoğlu, "Bulgaristan bile pek çok işletmesini özelleştirme kapsamına almıştır" dedi. Çalışma hayatının ekonominin bir parçası olduğunu, ayrı düşünülemeyeceğini ifade eden Çetinoğlu, ekonomik ve sosyal konseyin bir an önce kurulmasını istedi.

Türker ise: Çalışma Barışının Diyalog ve uzlaşmadan geçtiğini "İnsanı yaşanabilir bir hayattan mahrum eden bir zihniyetin iflas etmeye mahkum olduğunu" söyleyerek "sorunlara insafla ve akılla yaklaşılmasını" istedi.

14 Eylül 1994

ENGİN:

"Hükümet Ciddiyetsiz"

Öz İplik-İş Sendikası Genel Başkanı Yusuf Engin, Türkiye ekonomisinin ve ihracatının temel dieği olan Tekstil Sanayii'nin uygulanan yanlış politikalara kurban edildiğini söyledi. Tekstil Sanayii'nin yanlış ithalat, ihracat, faiz, para kur ve pamuk politikaları nedeniyle belirsizliğe sürüklendiğini vurgulayan Başkan Engin, Ülkemizde yaşanan bu günkü krizin, ekonominin yetersizliğinden değil, siyasi iktidarın beceriksizliğinden kaynaklandığını öne sürdü.

Sanayi ve Ticaret Bakanı Mehmet Dönen'in pamuk ihracatında fon uygulanmasının kaldırıldığını açıklamasına rağmen bunun aynı kabineden Devlet Bakanı İla Şevki Erek tarafından yalanlanmasını, hükümetin içinde bulunduğunu ciddiyetsizliğin bir göstergesi olarak değerlendiren Öz İplik-İş Sendikamız Başkanı Yusuf Engin: Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği süreci içinde olduğumuz şu günlerde, bu ülkelerle rekabet edebilirlik düzeyi en yüksek olan tesktil sektörüne ilişkin polotikalarda hükümetin daha dikkatli ve duyarlı olması gerektiğini belirtti. Yusuf Engin, bir an evvel hammadde ihracını kolaylaştırıcı politikalar yerine, mamul madde ihracını kolaylaştırıcı politikaların devreye sokulmasını istedi.

İSDEMİR'de işçisinin üçte biri hasta

Ağır sanayisinin önemli kollarından birini oluşturan İskenderun Demir Çelik Fabrikaları (İSDEMİR)'nda çalışan her 3 işçiden 1'inin hasta olduğu bildirildi. Özçelik-İş Sendikası Erken Teşhis ve Check-Up Merkezi'nden elde edilen verilere göre, 1992 Şubat ayından bugüne kadar muayeneden geçen 8 bin 850 işçiden 2 bin 853'ünün hasta olduğu ortaya çıktı. Muayeneler sonucunda işçilerde 27 değişik türde hastalık tesbit edildi. İşçilerde en fazla görülen hastalıklar sıralamasında ise; hipertansiyon, diabetes mellitus (şeker h.) kronik bronşit, kronik böbrek hastalığı ve iskemik kalp hastalığı listebaşı oldu.

Tıbbi cihaz yetersizliğinden işçilerdeki hastalıkların fabrikada çalışmaya başladıktan sonra mı ortaya çıktığı, yoksa daha önceden bulunup bulunmadığını tesbit etme imkanlarının olmadığını belirten Erken Teşhis ve Ceheck-Up Merkezi Doktoru Duran İkizler işçilerle kurulan diyalog neticesinde, 2 bin 853 hastadan %35'inin öncdeen hasta olduğunu belirlediklerini söyledi. İşçilerin bir hastalığı taşımalarına rağmen bunun farkında olmadıklarına ve birçoğunun da bir hastalığa yakalanmaya aday olduğunu bilmediğine dikkati çeken Dr. İkizler, "İşte tablonun asıl ürkütücü yanı da burasıdır" dedi.

15 Eylül 1994

Hükümet ve Türk-İş'in ortak basın toplantısında

İŞÇİ TEHDİT EDİLMİŞTİR

Necati ÇELİK, HAK-İŞ Genişletilmiş Başkan lar-Kurulu'nda alınan kararları, bir basın toplantısı ile kamuoyuna açıkladı. Hükümetle TÜRK-İŞ arasında varılan toplu iş sözleşme hükümlerinin enflasyon nedeniyle pazarlık konusu yapılmasının yanlışlığına dikkat çeken ÇELİK, "Başkanlar Kurulu olarak üzülerek ifade ediyoruz, Hükümet ve Türk-İş'in ortak basın toplantısında 'Ya bono ya mahkeme yolu' denmek suretiyle işçi tehdit edilmiştir" dedi. "Bu tehditle işçinin özgür iradesi ipotek altına alınmak istenmiştir. Hiç kimsenin kanunsuz iş yapmaması esastır. Ama Hükümetin ve sorumluluk üstlenmiş kişi ve kuruluşların kanunsuz iş yapmaması, herkese oranla daha önem arzetmektedir. Hükümetle TÜRK-İŞ arasında varılan mutabakat 28 22 sayılı yasanın 3 üncü maddesine de yakındır. 2822 sayılı yasanın 3 üncü maddenin son paragrafında aynen şu ifade kullanılmaktadır: 'Bir işyerinde aynı dönem için birden fazla toplu iş sözleşme yapılamaz ve uygulanamaz'. Yapılan, bir ara toplu iş sözleşmesidir ve bu yapılan 2822 sayılı yasanın 3 üncü maddesine de aykırıdır. Başkanlar Kurulumuz, ülkemizin içinde bulunduğu şartları da dikkate alarak bir öneri geliştirmiş, bunu noter marifetiyle bugün Başbakanlığa özel kurye ile iletmiştir. Önerimiz de şudur: Hükümet yazılı müracaatta bulunarak 16 milyon liralık gecikme karşılığı olarak ek bono talep edilmiştir. Başbakanlığa yazılan bir yazı sayın Devlet Bakanımız DAÇE'ye ulaştırılmıştır. TÜRK-İŞ ile Hükümet arasında varılan bu mutabakat ve buna dayalı yürütülmesi planlanan uygulama hem geleneklere aykırıdır, hem de toplu iş sözleşmesi düzenine aykırıdır. Daha da önemlisi doktrinde olmayan yeni bir uygulama başlatılmıştır. Dolayısıyla toplu iş hukuku ciddi biçimde baltalanmıştır." ÇELİK. Konfederasyonun bu konuda idari mahkemeye ve yargı yoluna gidileceğini, konunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kadar götürüleceğini, bunun yanında Uluslararası Kuruluşlara (Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU), Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) ile Dünya İş Konfederasyonu (WCL) na da iletileceğini, bu girişimlerin uluslararası işçi dayanışması olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyledi.

HAK-İŞ Konfederasyonu Genel Başkanı Necati ÇELİK, konuşmanın sonunda "itibarlı ve haysiyetli devleti aradıklarına işaret ederek, kamu borçlarının ödenmemesi halinde neler yapılacağına ilişkin yasal düzenleme olmadığını" ifade ederek: "Ne yazık ki devletten alacaklara ilişkin bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Neden bulunmadığını araştırdık, 1947 yılında Resmi Gazetede yayınlanmış bir içtihat yakaladım. Bu içtihatta deniyorki, 'Devlet kamu kişiliğinin itibar ve icabı borçlarını öder'. Şimdi size soruyorum. İşte biz bu haysiyet ve itibarlı Devleti arıyoruz. Borcunu ödeyen, haysiyetli ve itibarlı Devleti arıyoruz. bu beyanımızın tersinden değerlendirilmemesi gerektiğini de özellike vurguluyorum. Ama üzülerek ifade ediyorum ki bugün Anayasa ve yasalarda vatandaş, birey korunmuyor. Devlet korunuyor ve Devlete kutsallık izafe ediliyor. Kutsal Devlet kavramı sadece bizim Anayasamızda var. Bu ancak totaliter rejimlerle yönetilen devletlerin kabul edebileceği bir yaklaşım tarzıdır. Olması gereken vatandaşın devlete karşı korunmasıdır."

Zam protokolüne

İPTAL DAVASI

Hükümet ile Türk-İş arasında 730 bin işçinin toplu sözleşmeden doğan ücret alacaklarına ilişkin yapılan uygulamaya Konfederasyonumuz tepki gösterdi.

Hak-İş Genişletilmiş Başkanlar Kurulu toplantısında alınan kararlar, Genel Başkanımız Necati Çelik tarafından düzenlenen bir basın toplantısı ile açıklandı.

Hak-İş enflasyona endeksli ücret zamları konusunda Türk-İş ile hükümet arasında varılan mutabakata bağlı kalmayacağını, kötü bir örnek oluşturacağını, anlaşmanın çalışma hayatında onarılmaz yaralar açacağını ifade eden Necati Çelik: "Anlaşmanın iptali için idari mahkemeye, işçi alacakları ve gecikme zammının tahsili için de yargıya başvuracağız.

Ayrıca, konuyu uluslararası dayanışma için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, ve uluslararası işçi kuruluşlarına ileteceğiz"

Başkanlar Kurulu'nun ülkenin içinde bulunduğu şartları gözönüne alarak işçi alacakları konusunda bir teklif hazırlandığını bildiren Necati Çelik, bu teklifin özel bir kurye ile Başbakanlık'a gönderildiğini kaydetti.

15 Eylül 1994

ÇELİK : Demokratikleşme tuzağına dikkat

Sakarya'da örgütlenme çalışmalarını sürdürmekte olan Hak-İş Konfederasyonu'na bağlı Hizmet-İş Sendikası Sakarya Şubesi'ni hizmete açan Genel Başkan Necati Çelik, Hükümeti dağılmanın eşiğine getiren özelleştirme ve demokratikleşme yasa tasarılarının vatandaşın ihtiyacına cevap verecek nitelikte olmadığını ifade etti. Necate Çelik, "141-142 ve özellikle 163'üncü madde yeniden getirilmek isteniyor. SHP, birtakım ayak oyunları ile maddeler halinde serpiştirerek 163'üncü maddeyi kanuna sokmak istiyor. Bu çok tehlikeli bir gelişmedir. Geçmişte rahmetli Özal zamanında kaldırılan düşünce suçları, bu kanun teklifi ile yeniden hortlatılmak isteniyor" dedi.

Hükümetin yerel yönetim politikalarını da eleştiren Necati Çelik, eli kolu bağlı belediye başkanlarının hizmet vermekte zorlandıklarını, bunun sorumlusunun ise bugünkü hükümet olduğunu sözlerine ekledi.

17 Eylül 1994

Rus sendikacılar Hak-İş'in eğitim seminerinde

Moskova İşçi Sendikaları Federasyonu (MTUF) ile Hak-İş Konfederasyonu arasında geçen yıl imzalanan işbirliği anlaşması çerçevesinde, Hak-İş'in Türkiye'ye davet ettiği sendika başkanlarından oluşan 16 kişilik heyetin katıldığı, ki ülke sendikalarının karşılıklı deneyim lerini aktaracakları bir haftalık seminer başladı. Özçelik-İş Sendikası'nın Aksaray'daki merkezinde başlayan seminerin açış konuşmasını yapan Hak-İş Eğitim Genel Sekreteri Salim Uslu, seminerde, başta özelleştirme olmak üzere iki ülkede de yaşanan sendikal sorunların ve çalışma hayatındaki aksaklıkların tartışılacağını bildirdi.

Seminerin ilk konusunun "Yeni Sendikal Alternatifler ve Özelleştirme" olduğunu belirten Uslu, konuk heyetin İstanbul ve İzmir'de endüstriyel ilişkiler konusunda incelemelerde bulunacağını anlattı.

Türkiye ve Rusya'nın demokrasiye geçiş sürecini yaşayan birçok alanda benzer sorunlara sahip iki ülke olduğunu kaydeden Uslu, seminerin bu ortak sorunların çözümü konusunda sendikalara ışık tutacağını söyledi.

Rusya'da da 2 milyonun üzerinde işsiz bulunduğunu belirten Moskova İşçi Sendikaları Federasyonu Başkan Yardımcısı Oleg Neterebski de, Türkiye ve Rusya'nın ortak sorunlara sahip iki ülke olduğunu da hatırlatarak, "Bu seminerin, iki ülke işçilerinin sorunlarının çözümüne katkı sağlayacağına inanıyorum" dedi.

TİSK'in açıklamalarına tepki

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Genel Sekreteri Kubilay Atasayar'ın, "Kamuda ücretlerin fiili olarak dondurulduğunu" belirterek, kendilerinin de hükümetin ücret politikasına destek verdiklerini söylemesi, Hak-İş tarafından tepki ile karşılandı.

Hak-İş Genel Eğitim Sekreteri Salim Uslu ücretlerin 6 ay süre ile dondurulduğunu belirterek, "Böyle bir uygulamayı, adalet ilkelerine ve toplu sözleşme doktrinine aykırı gördüğümüz için, haklı görmemiz mümkün değildir. Bu nedenle uygulamanın iptali ve ödemelerin gecikmesinden kaynaklanan alacaklarımızın nemalandırılması konusunda gerek idari ve gerekse yargı yolunu işleteceğimizi bugün hükümete bildirdik. Bunun dışında, ILO'ya ve uluslararası sendikalara, "IMF ve Dünya Bankası'nın dayatmaları"na hükümetin ve Türk-İş'in teslim olduğunu bir yazı ile bildirdik. Konuyu, Uluslararası İnsan Hakları Mahkemesi'ne kadar götüreceğiz" dedi.

ÖZKARAARSLAN:

"Sosyal güvenlikten devlet elini çeksin"

Hak-İş Konfederasyonumuz Mali İşler Genel Sekreteri Abidin Özkaraaslan sosyal güvenlik kuruluşlarımızın darboğaz içinde olmasının sorumlusunun politikacılar olduğunu, özellikle SSK'nın günlük politik oyunların içine çekildiğinden bu noktaya geldiğini, sosyal güvenlik politikalarının devlet politikası olması gerekirken, hükümet politikalarına dönüştüğünü söyledi.

Hükümetin beceriksizliğinin faturasını primlerin artırılması düşüncesinde olduğu gibi işçi ve işverene kesmeyi düşündüğüne dikkat çeken Özkaraaslan Batı ülkelerinde işçi ve işverenin yanında devletin de sosyal

güvenliğin finansmanına katılmasına karşın, Türkiye'de devletin SSK'ya tek tek kuruş katkısı olmadığını, üstelik SSK'ya borcu olduğunu ve SSK'nın parasını da keyfincez kullanarak, kurumu adeta bir finans kaynağı olarak kullandığını belirterek şunları söyledi: "Özelleştirme programı çerçevesinde ortaya konulan erken ve re'sen emeklilik türünden istihdamı daraltıcı politikalar kurumun finansman sıkıntısını ciddi boyutlara ulaştırmıştır. Neticede prim ödeyenlerin sayısında sürekli bir gerileme gözükürken, emeklilerin ve sigortadan yardım alanların sayısında artış olmuştur. Bugün 2 kişi prim öderken, 1 kişi pasif sigortalı olarak gelir elde etmektedir.

Kaçak olayının çözümünde etkin bir denetim ağının kurulması önemli bir adımdır. Bu noktada sendikaların ve işverenlerin, bu ağ içerisine alınmaları denetimin etkinliğini artıracaktır. Ödenebilir primlerin tesbit edilebilmesi ve kaçak işyerlerinin belirlenmesinde şu anki sistem sınıfta kalmıştır.. İşçi-işveren ikilisinin devreye girmesi, sorunu minimum seviyeye çekecektir. Böylelikle hem kayıp primler toplanabilecek, hem de sosyal güvenlik kurumlarımız güçlenecektir. Bu tür bir gelişme prim ödeyen ve ödemeyen işverenler arasındaki haksız rekabeti de ortadan kaldıracaktır. Hükümetin öncelikle bu tür bir değişime gitmesi gerekmektedir."

TELEVİZYON ÜST KURULU BAŞKANI

Baransel'e ziyaret

Konfederasyonumuz yönetim kurulu üyeleri birlikte Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkan ve değerli üyelerini tebrik ziyaretinde bulundu.

Üst Kurul oluşturulduktan sonra bir kısım kuruluşları ziyaretleri sırasında yazılı ve sözlü açıklamalarda ortaya konan ilkeleri doğrulayarak sözlerine başlayan Necati Çelik: "Konfederasyonumuzun sansüre, yasakçılığa karşı olduğunun altını çiziyorum. Tam bir serbestlik içerisinde kuruluşların kendi iç denetimleriyle yayınlara devam etmesinde yarar görmekteyiz.

Ancak bu serbesti hiçbir zaman kamu yararını gözetmeyen, ahlak gözetmeyen bir niteliğe de bürünmemesine bu iç denetimle bunların sağlanmasının doğru olacağını inanıyoruz. Konfederasyonumuza yönelik yayınlarına ilişkin itirazlarımız var. Daha sonraki görüşmelerimizde hem sayın başkana hem üst yönetim kuruluna aktarma imkanına sahip olacağız" dedi.

Ali Baransel bu ziyaretle ilgili olarak:"Biz Radyo Televizyon Üst Kurulu olarak parlamentodan seçilip gelmenin onurunu taşıyoruz. Fevkalade zor bir görev yüklendik, görevin bilincindeyiz. Yılların imarıyla

sağlıklı ve kalıcı bir çerçeveye oturtmak için çalışıyoruz. Bu konuda rehberimiz yönetmelikler, yasalar ve anayasamızdır. Biz özellikle yayın ilkelerimize uyulması konusunda fevkalade hassas davranıyoruz. Bu hassasiyetimizi çeşitli defalar yaptığımız açıklamalarda net bir şekilde dile getiriyoruz. Ve hatta bu konuda TRT'ye ve bazı özel yayın kuruluşlarına da uyarılarımız oldu

Bu yayın ilkelerini biz keşfetmedik. Bu yayın ilkeleri demokratik parlamenter sistemin bütün kurum ve kurulları için geçerli. Biz bunlara uyulmasını istiyoruz ve bu konudaki hassasiyetimizi her defa dile getiriyoruz. dedi.

29 Eylül 1994

RP Genel Başkanı'na ziyaret

Genel Başkanımız Necati Çelik RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ı ziyaret ederek işçi sorunları ve özelleştirme konusundaki şikayetlerini dile getirdi.

Çelik'i kabulde konuşan Erbakan, siyasi iktidarın iflas ettiğini bu iflasın bir sonucu olarak da işçinin haklarını ödemekten kaçtığını Özelleştirme adı altında KİT'lerin peşkeş çekilmek istendiği konusunda Hak-İş ile tam bir görüş birliği içinde olduklarını belirtti.

Genel Başkanımız Erbakan'ı ziyaretinde amacının hükümetin işçi haklarının ödenmesi hususunda gösterdiği duyarsızlık ve özelleştirme konusundaki olumsuz tavrının giderilmesi için Refah Partisi'nden destek istemek olduğunu açıkladı.

Erbakan, zulmün bas-

kının artık sonunun geldiğini ve en kısa zamanda Refah Partisi'nin iktidar olarak ülkemizde saadeti temin edeceğini vurguladı.

15 Ekim 1994

5 Nisan K

Konfederasyonfumuz Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Yusuf ENGİN, İstanbul Yüksek Ticaret ve Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Mezunları Derneği İstanbul Şubesi'nin düzenlemiş olduğu "5 Nisan Kararlarının Çalışma Hayatına Etkileri" konulu panele Hak-İş'i temsilen konuşmacı olarak katıldı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Nihat MAT-

3 Ekim 1994

Irak Büyükelçisi Hak-İş'te

Irak'ın Ankara Büyükelçisi Rafi Dahham Tıkriti, Hak-iş Genel Başkanı Necati Çelik'i ziyaret etti.

Genel Başkanımız Necati Çelik, görüşme sırasında yaptığı açıklamada, Türklerle Iraklıların, kültür, din ve coğrafi bağ ile kendilerini bağlı sayan, dostlukları kardeşliğe yükselmiş iki halk olduğunu belirtti.

Çelik, Türkiye her ne kadar :ercihini batınad yana kullanmış olsa da iki ülkenin aynı coğrafyayı paylaştığını kaydederek, "bu itibarla Türkiye, 'Iraksız, Irak da Türkiye'siz yapamaz" dedi.

Necati Çelik, Irak'a uygulanan ekonomik ambargonun mutlaka kaldırılmasını dilediklerini belirterek: "Çünkü ambargo artık anlamsızlaşmıştır. Türkiye'ye de çok zarar vermektedir" dedi.

Irak Büyükelçisi Tıkrıti de ziyaretinin, Hak-İş Genel Başkanı Necati Çelik'in Irak Genel-İş Konfederasyonu Genel Başkanı'nın davetlisi olarak Bağdat'a yapacağı ziyaretle ilgili olduğunu söyledi.

Rafi Dahham Tıkrıti, Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı'nın kurtarılmasına ilişkin bir soru üzerine, petrolün boşaltılmamasının boru hattında çürümeye yolaçacağını, bundan her iki ülkenin de zarar göreceğini kaydetti. Tıkrıti, Irak ve Türkiye heyetleri arasında konuya ilişkin yapılan görüşmelerde hemen bütün konularda görüş birliğine varıldığını, ancak yardım malzemesinin Kuzey Irak'ta dağıtımının nasıl yapılacağı konusunda problem bulunduğunu belirtti. Irak Büyükelçisi, problemin çözülerek anlaşma sağlanacağı görüşünde olduğunu söyledi.

Yardımı kendilerinin dağıtmak istediğini vurgulayan Büyükelçi, "Kendi içişlerinize karışılmasına müsaade eder misiniz? Bu, aynı zamanda başka ülkelere de kötü örnek olur. Kuzey Irak bir ülke değil, Irak'ın bir parçasıdır" dedi. Tıkrıti, Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı'ndaki petrolün boşaltılmasıyla elde edilecek gelirin çok önemli bir miktar oluşturmadığına dikkati çekti.

17 Ekim 1994

Hak-İ

* Hak-İş Konfederasyonu adına açılan davada Türkiye Süt Endüstrisi A.Ş. (TSEK) Genel Müdürlüğü ile yapılan Toplu İş Sözleşmesinde 2. yıl zammının Hükümetin Genelgesi doğrultusunda uygulanmadığı, Dava dilekçesinde "Toplu İş Sözleşme akdetme yetkisi bile bulunmayan bir üst kuruluşla sağlandığı iddia edilen Başbakanlığın 39 ve 42 Sayılı Genelgelerinin İptali" istendi.

Başbakanlık tarafından yayınlanan 1994/39 ve 1994/42 sayılı genelgelerinin iptali istenen dava dilekçelerinde "halen kamu işyerlerinde uygulanmakta olan olduğu toplu iş sözleşmeleri tarafı olduğu belirtilerek bu işyerlerinde yürürlükteki toplu iş sözleşmesi hükümlerine göre sözleşmenin 2. yıl 2. altıncı ayında T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsünün 1987=100 Temel Yıllı Kentsel Yerler Tüketici Fiyatları Türkiye Geneli İndeksinin Haziran 1994 ayının Aralık 1993 ayına göre değişim oranı, işçilerin 30.6.1994 tarihindeki çıplak ücretlerine 1.7.1994 tarihinden geçerli olmak üzere ücret zammı' olarak uygulanacağı imza altına alınmış bulunmaktadır' denilmekte ve iptal istemiyle

ırlarının çalışma hayatına etkileri

KAP'ın sunuş konuşmasıyla başlayan paneli Prof.Dr. Kuvvet LORDOĞLU yönetti. CHP Milletvekili Algan HACALOĞLU, SHP Milletvekili Mustafa KUL, RP Milletvekili Mukadder BAŞEYMEZ, ANAP Milletvekili Emin KUL, TİSK Genel Başkan Yardımcısı Hulusi ÇETİNOĞLU ve DİSK Genel Sekreteri Mehmet ATAY'ın konuşmacı olarak katıldığı panelde Genel Teşkilatlandırma sekreterimiz ERGİN özetle" "Türkiye'nin bugün, Cumhuriyet tarihinin en büyük mali ve sanayi krizini yaşadığını, işçisiyle, işvereniyle, memuruyla, emeklisiyle, sanayici ve çiftçisiyle, kısacası bütün toplum kesimleriyle yapısal ve hayati sorunlarla bunalmış bir dönemden geçtiğini, siyasi, sosyal ve ekonomik yapıdaki çürümüşlük toplum katmanlarını birbirleriyle karşı karşıya bıraktığını, sosyal barış, ekonomik barış, siyasal barış ve çalışma barışını sağlama noktasında çaba harcadığını aksine, alınan kararlar ve uygulanan programlar toplumsal gelir grupları arasındaki uçurumu daha da derinleştirdiğini ifade ettiği konuşmasında, Türkiye'de bugün yaşanan krizin sebebi ekonomik değil siyasidir. Siyaset kirlenmiş, ekonomi kirlenmiş, kamu yönetimi kirlenmiştir. Devlet ile halk arasında olması gereken güven ortamı, kronik bir güvensizlik halini almıştır. Bugün yaşanan

ekonomik kriz, tıkanan devlet mekanizmasının en bariz bir biçimde ekonomik alanda ortaya çıkan yüzüdür. Oysa aynı vahim durum devlet adı verilen bürokratik çarkın işleyişinde de söz konusudur. Bu aşamada ekonomik istikrar paketi yerine "siyasi istikrar paketini" devreye koymak sorunlarımızın çözümünde öncelik arzediyor. 5 Nisan kararları gerek genel ekonomik yapı ve gerekse çalışma hayatı açısından hiç bir olumlu sonuç getirmemiştir. Aksine, dar ve sabit gelir grupları üzerinde odaklaşan kararlar, sosyal dokuyu ve çalışma hayatını tıkanma noktasına getirmiştir" dedi.

21 Ekim 1994

anıştay'da

ilgili olarak "Ücret zammının uygulama zamanı geldiğinde ilgili kamu şirketinden ücret zammını uygulaması istenmiş, ancak aradan geçen sürede hiçbir gerekçe gösterilmeksizin uygulama yapılmamış, nihayet zam uygulama isteğimiz tekrarlandığında. iptali istenen Başbakanlık Genelgeleri gerekçe olarak gösterilerek, sözleşme hükümlerine göre değil de bu genelgeye göre işlem tesis ettirileceği belirtilmiştir." Mevcut Hukuk Sistemimiz ile İş Hukuku Hükümlerine aykırı olarak Toplu İş Sözleşmesi'nin uygulanmadığı ifade edilen dilekçede, Başbakanlığın her türlü dayanaktan yoksun Genelgelerine uyulmasının yanlışlığına da dikkat çekilerek şu görüş belirtilmektedir: Hukukumuzda Toplu İş Sözleşme aktetme yetkisi sendikalarda bulunmaktadır. Sendikaların birer üst kuruluşu olan konfederasyonların Toplu İş Sözleşme aktetme yetkisi bulunmamaktadır. Aktetmediği toplu sözleşmeler üzerinde bir üçüncü şahıs olarak tasarruf yetkisinin bulunduğunu kabul etmenin hukuk sistemimizde bir karşılığı bulunmamaktadır."

Öz İplik-İş'ten Çağrı

Konfederasyonumuza bağlı Öz İplik-İş Sendikası 21.10.1994 tarihinde yaptığı Başkanlar Kurulu toplantısı sonrasında bir sonuç bildirgesi yayınladı.

Öz İplik-İş Sendikamız Başkanlar Kurulu yaptığı toplantıda Türkiye'nin Genel Ekonomik, Sosyal, Siyasi Sorunlarını, Çalışma Hayatının öncelikli çözüm bekleyen sorunlarını ve Tekstil sektöründe yürütmekte olduğumuz Grup Toplu İş Sözleşmesinde izlenecek stratejiyi tartıştı.

Yayınlanan Başkanlar Kurulu Sonuç Bildirgesinde ülkenin ve sektörün sıkıntılarına dikkat çekilerek iş kolundaki diğer sendikalara XV. Dönem Grup Toplu İş Sözleşmeleri ile ilgili ortak mücadele çağrısı yapıldı.

23 Ekim 1994

Öz Gıda-İş Başkanlar Kurulu Ankara'da

Konfederasyonumuza bağlı Öz Gıda-İş Sendikası Başkanlar Kurulu Necati Çelik Başkanlığında toplandı. Başkanlar Kurulu EBK, SEK ve YEM Sanayi işyerlerindeki çalışanları yakından ilgilendiren özelleştirme konusu ile ve buna ilişkin olarak hükümetin KİT'lerin haciz edilebilmesi fırsatı doğuran yasa iptalini görüştüler.

Öz Gıda-İŞ Başkanlar Kurulu toplantısında "hükümetin; 14.09.1994 tarihinde çıkardığı 4011 Sayılı Kanunla "233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 57. maddesinin ikinci fıkrasını yürürlükten kaldırmasının ardından özel Bankalarca KİT'lere haciz uygulamaları başladığı"nın ifadesi ile sözlerine başlayan Necati Çelik:

"Hükümetçe, KİT'lerin haczedilmesine ilişkin yasanın çıkartılış amacının; Hükümetin 5 Nisan Kararları uyarınca kapatmak istediği KİT'ler ile özelleştirilmesi halinde sosyal tepkilere neden olunacak KİT'lerin (Örneğin; Karabük Demir-Çelik, EBK ve SEK gibi) tasfiye edilmesini kolaylaştırmaktır" dedi. Ve sözlerini şöyle sürdürdü:

"İcra-İflas Kanunundaki düzenlemeler fevkalade suistimale müsaittir. Esasen o kadar yüksek değerdeki KİT mallarını satın alacak yeterli sermaye ve büyük vatandaş kitlesinde mevcut olmadığı için KİT malları ikinci satışta borca mahsuben alacaklının eline geçecek, yani holdinglerin, tefecilerin, paravan satışlarla kara para sahiplerinin olacaktır. Necati Çelik şu soruları sordu:

"Kamu mallarının haczine imkan veren bu yasa uygulamada pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Haciz uygulamasına maruz kalan KİT'lerde çalışan işçilerin hakları nasıl korunacaktır? Normal alacaklılar arasında öncelikli sıraya sahip olan işçi alacakları, ipotek-haciz alacakları sözkonusu olduğunda bu niteliğini kaybetmekte ve haciz alacaklılarından sonra (Şayet KİT'e ait malvarlığı kalırsa) ancak haklarını alacak duruma düşmektedirler.

Haciz yoluyla bir KİT'in el değiştirmesi özelleştirme sayılacak mıdır? Yeni çıkartılacak olan özelleştirme yasası ile özelleştirilen KİT'lerde işten çıkartılan işçilere sağlanan haklar bu işçilere de tanınacak mıdır?

Özelleştirilen ve özelleştirilecek KİT'lerle ilgili olarak yapılan sözleşmelerde üretime devam zorunluluğu getiren Hükümet, haciz yoluyla el değiştiren KİT'lerde üretime devamı nasıl sağlayacaktır? Üretimin ortadan kaldırılmasını ve KİT gayrimenkullerinin spekülatif amaçlarla kullanımını nasıl önleyecektir?"

Bu sorunların ortadan kalkmasının adresini de şu sözleri ile belirtti:

"Eğer bu kanun yürürlükten çekilmezse Cumhuriyet tarihinin en büyük vurgun ve soygununu yaşayacağız. Milli servet, bütün milletin hakkı olan bu kuruluşlar yağmalanacaktır. Bu nedenle; önümüzde bu yanlışlığı düzeltmek için bir fırsat vardır. Mademki yeni bir Özelleştirme yasası çıkarılacak ve şu an TBMM'de bu kanun görüşülüyor. O halde burada yapılacak bir düzenleme veya bir madde ilavesi ile 4011 sayılı KİT'leri mal varlıklarının haczine imkan sağlayan Yasa yürürlükten kaldırılmalı, KİT'lerin özelleştirilmesi, mallarının satışı ve elden çıkarılması İcra-İflas Kanunundaki hükümlerin dışında ayrı usul ve esaslara bağlanmalıdır."

Öz Gıda-İş Başkanlar kurulu üyeleri toplantıya müteakip Devlet Bakanı Sayın Necmettin Cevheri'yi makamında ziyaret ederek sorunlarını bir kez daha görüştüler. Bakan daha önce EBK'nın satışı ile ilgili iptal kararının sonuçlarının yakın bir gelecekte görüleceğini ve bundan işçilerin memnun olacağını ifade etti.

26 Ekim 1994

Birleşmiş Milletler II. İnsan Yerleşimleri Konferansı

3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da yapılacak olan BM II. İnsan Yerleşimleri Konferansı'nın (Habitat II) hazırlık ve uygulama çalışmaları başladı.

Hak-İş'in de yer aldığı Habitat II. Ulusal komitesi'nin ilk toplantısı DİE Toplantısı Salonu'nda yapıldı. Hak-İş Konfederasyonu adına Konfederasyonumuz Mali İşler Genel Sekreteri Abidin Özkaraaslan'ın temsilci olarak katıldığı Ulusal komite, konut ve yerleşme konularında ülkemizin sorunlarının bütünsel bir analizini yapacak ve bu konulardaki zengin birikim ve deneyimlerimizi tartışarak, geleceğe yönelik plan ve programları hazırlayacak.

Kamu kesimi, yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör, sendikalar ve gönüllü kuruluşların temsilcilerinden oluşan bu Ulusal komite, 1996'daki konferansın hazırlık sürecinde Küresel Eylem Planı oluşturacak.

Abidin Özkaraaslan, Hak-İş bünyesinde bir birim oluşturularak çalışmaların yürütüleceğini ve ilgili Hak-İş raporunun hazırlanacağını söyledi.

Ekim 1994

Hizmet-İş Sendikası Başkanlar Kurulu Toplandı

Hizmet-İş Sendikası 24-27.10.1994 tarihleri arasında Seferihisar/İzmir'de tüm ilçe, il, şube ve bölge başkanlarının katılımı ile oldukça düzeyli geçen bir Başkanlar Kurulu Toplantısı gerçekleştirmiştir.

Kurulun, Rusya ve Azerbaycan'dan gelen Sendika Başkanlarının katılımı ile gerçekleşmesi hem toplantının oldukça farklı ve nitelikli bir atmosferde geçmesini sağlamış hem de ortaya uluslararası sendikal dayanışmanın güzel bir örneğini çıkarmıştır.

Toplantıda söz alan Genel Başkan Hüseyin TANRIVERDİ yaptığı değerlendirmede ağırlıklı olarak dış siyaset, 5 Nisan sonrası makro ekonomik politikalar, sendikanın uluslararası ilişkileri ve demokratikleşme paketi üzerinde durmuş ayrıca yeni dönemde hangi stratejilerin izleneceğinin altını çizmiştir.

Genel Başkan, sözde demokratikleşme paketini Türkiye'yi tek parti ile yönetilen günlere döndüreceği, anti-demokratik bir yapılanmaya yol açacağı ve mülga 163. maddenin hortlatılmasına neden olacağı için eleştirmiş ve koalisyonu daha duyarlı hareket etmesi noktasında uyarmıştır.

Genel Başkan Hüseyin TANRIVERDİ Sonuç Bildirisi öncesinde yaptığı konuşmasında demokratikleşme paketi ile ilgili söylediği "Özellikle 3713 sayılı "Terörle Mücadele Kanunu" çerçevesinde yapılması düşünülen değişiklikler demokratikleşme değildir. Bilhassa 8. maddedeki değişiklikler, Türkiye'yi bir potansiyel suçlular ülkesi haline getirmekte. Dernek, vakıf ve sendikalara "Susun, yolsuzluklar ve oldu bittiler karşısında sessiz kalın" denilmekte, aba altından sopa gösterilmektedir." sözleri ile işin vahametine dikkat çekti.

3 Kasım 1994

Hak-İş üyesi işçiler bonoyu kabul etmiyor

Hak-iş'e bağlı Öz Çelik-İş Sendikası ve Öz Gıda-İş Sendikası üyesi işçiler 'Hükümetin enflasyon farkları karşılığı verdiği' "Bono kağıtlarını, İş Mahkemesi ve Danıştay'da açılan davaların duruşmalarına kadar almayacaklar.

Hükümet, işçilere 'enflasyon farkları karşılığı olan' Bono kağıtlarını' göndermeye başladı. Türk-İş'e bağlı bazı sendikalarda, Hak-İş'e bağlı Öz Çelik-İş Sendikası ve Öz Gıda-İş Sendikası üyesi işçiler hükümetin gönderdiği 'Bono kağıtlarını' almıyorlar. İşçiler pilot olarak açılan davaların ilk duruşmasına kadar bekleyecekler.

Konu hakkında bilgi veren Öz Gıda-İş Sendikası Genel Teşkilat Sekreteri Agah Kafkas, hükümetin enflasyon farkları konusundaki uygulamasına karşı EBK, SEK ve Yem sanayiinde çalışan işçileri temsilen işyeri temsilcilerinin Ankara İş Mahkemesi'nde dava açtıklarını belirterek bu davanın ilk duruşmasına kadar işçilerin 'Bono kağıtlarını' alamayacaklarını, ifade etti. Kafkas, Hak-İş ve Öz Gıda-İş'in Başbakanlığın enflasyon farkları konusundaki genelgesine karşı Danıştay'da da iptal davası açtığını söyleyerek, "Bu davaların sonuçlarını bekliyoruz. Dava sonuçları lehimize gelişirse, bütün işçiler emsal dava açacaklar. Haklarını alacaklar" dedi.

Öz Çelik-iş Sendikası Genel Eğitim Sekreteri Keramettin Arslan da İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nda çalışan işçilerden bir kısmının Dörtyol İş Mahkemesi'nde pilot dava açtıklarını, bu davanın da Kasımda ilk duruşmasının olacağına dikkat çekerek, bu duruşmanın seyrine göre 'Bono kağıtlarını 'alıp almamaya' karar vereceklerini bildirdi. Arslan, duruşmaya kadar hiç bir işçinin Bono kağıtlarını almayacağını vurguladı.

4 Kasım 1994

Sendikalardan ortak tavır

Metal İşkolunda 90 bin işçiyi kapsayan görüşmelerin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine, farklı konfederasyonlara bağlı işçi sendikaları, işveren sendikası MESS'e (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası) karşı "ortak hareket" kararı aldılar. Hak-İş'e bağlı Öz Çelik-İş Sendikası Genel Başkanı Metin Türker ile DİSK'e bağlı Birleşik Metal İşçileri Sendikası Genel Başkanı Ali Rıza İkisivri MESS grup sözleşmeleri ile ilgili olarak yaptıkları ortak açıklamada, işverenin tutumuna karşı birlikte hareket edeceklerini ve dayanışma içinde olacaklarını söylediler. Öz Çelik-İş, Metal İşkolunda Birleşik Metal-İş Sendikalarının MESS'e karşı ortak davranma kararından sonra tekstil işkolunda Hak-İş'e bağlı Öziplik-İş, DİSK'e bağlı Tekstil, Türk-İş'e bağlı Teksif Sendikaları da Türkiye Tekstil İşverenler Sendikası ile sürdürülmekte olan grup toplu iş sözleşmeleri konusunda izlenecek yol ve yöntemleri birlikte saptamak üzere" biraraya geldiler.

'Karşı karşıya bulunulan ortak sorunlarla mücadelede birlikte hareketin ileriye dönük kazanımlarının bugün ön plana çıktığını" belirten sendika başkanları 'bu bağlamda, ilk aşamada, Tekstil Sanayi İşverenler Sendikası ile sürdürülmekte olan toplu iş sözleşmeleri çerçevesinde, her üç sendikanın yetkili kılacağı temsilciden oluşacak bir ortak komite kurulmasında yarar bulunduğunu açıkladılar.

Teksif Sendikası Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Öziplik-İş Sendikası Genel Başkanı Yusuf Engin ve Tekstil Sendikası Genel Başkan Vekili Süleyman Çelebi tarafından kamuoyuna yapılan açıklamada, ekonomik krizin faturasının, istikrar paketi adı altında, bu krizin oluşumunda hiçbir payı ve katkısı olmayan işçi ve dar gelirli kesimlerin sırtına yüklenmek istendiği; kamu işyerlerinde yürürlükte olan toplu iş sözleşmelerinde kararlaştırılan ikinci yıl ücret zamlarının ödenmediği; hükümetin bu haksız tutumundan cesaret alan özel sektör işverenleri ve kuruluşlarının da benzer uygulamalara yönelmek istediği vurgulandı.

Taşeronlaşma, sendikasızlaştırma ve sigortasız işçi çalıştırmanın engelenemediği gibi, toplu sözleşmeler ile elde edilen vazgeçilmez hakların bile, bugün tartışma konusu yapıldığını belirten sendika yöneticileri, "Bu vahim tablo karşısında, genelde ülke çapında ve özelde 'Dokuma İşkolunda' yaşanan ağır sorunlara birlikte yaklaşmak ve ortak çözümler üretmek işçilerin hak ve çıkarları doğrultusunda ileriye dönük ortak çalışmalar yapmak düşüncesiyle biraraya gelmek zorunluluğunu duyduklarını belirttiler.

Hak-İş'ten MESS'e tepki

Hak-iş Genel Başkanı Necati Çelik, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası'nın (MESS) Türkiye'deki işçi ücretlerinin genel müdür ve profesörlerin maaşlarının üzerinde olduğu iddiasını bert bir dille eleştirdi. Çelik, MESS'in bu tür uygulamalar geçmiş dönemde de yaptığını söyledi.

Bu yöntemle çalışanların birbirine düşürülmek istendiğini öne süren Çelik, "Bu bombayla oynamakdır' dedi. Çelik, MESS'in otomotiv sanayiinde bazı işçiler ile, 1991 yılında 300 bin işçiyi kapsayan sözleşme hükümleri doğrultusunda elde edilen birtakım hakları gerekçe göstererek kamuoyunu kışkırttığını öne sürdü.

Çelik, Akşam Gazetesi'ne yaptığı açıklamada, yıllık yüzde 120'lere varan enflasyon karşısında insanların ezilmelerinin gözardı edildiğini, çalışanların aldıklarının yüzde 40'nının vergilerle devlete geri döndürüldüğünü belirtti.

Böyle bir durumda işçilerle profesörleri kıyaslamanın doğru olmadığını savunan Çelik, MESS'in 1970'li yıllarda aynı şekilde davrandığını, enflasyonun neden olarak işçi ücretlerini, grevleri ve üretim düşüklüğünü gösterdiğini söyledi.

Çelik, "O dönemde de işçiyi memura ve halka karşı kışkırtan MESS, bugün de aynı şeyi yapıyor" dedi.

Çelik, MESS'in "işçi ücretlerinin enflasyona neden olduğu" iddiasını 12 Mart ve 12 Eylül askeri rejimlerinde de işlediğini belirterek, "Ancak ara rejim ve askeri rejimlerde grevler yapılmadığ halde enflasyon düşmedi. Bu durumda işçilerin ve sendikaların haklı olduğu ortadadır" dedi.

10 Kasım 1994

Hak-İş'ten DİSK'e ziyaret

Genel Başkanımız Necati Çelik İstanbul'da yeni göreve seçilen DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak ve diğer yönetim kurulu üyelerini tebrik ziyaretinde bulundu. Konfederasyonlar arasındaki ortak hareketlerin önemi üzerinde durulan toplantıda çalışma hayatının çeşitli problemleri konuşuldu. Sendikal hareketin geleceği ve Türkiye'deki sendikasızlaştırma gayretlerine rağmen memur sendikacılığındaki gelişmeler de gözden geçirildi. Ziyaret sıcak ve olumlu ortamda geçti.

7 Kasım 1994

Hükümet emek aleyhine dengeleri bozacak girişimlerden vazgeçmelidir

Hak-İş Konfederasyonu Genişletilmiş Başkanlar Kurulu Ankara'da Konfederasyon Genel Merkezi'nde yaptığı toplantısında gündemindeki konuları görüştü.

Genel Başkan Necati Çelik başkanlığında toplanan Hak-İş Konfederasyonu Genişletilmiş Başkanlar Kurulu'nda son zamanlarda kamuoyunu oldukça meşgul eden Özelleştirme, Bütçe Kanun Tasarısı, KİT'lerin Haczine İmkân Veren Yasa ile, 4 Aralık Seçimlerinde Hak-İş'in tavrı konuları ele alındı. Toplantıda Karabük Demir-Çelik Fabrikalarının kapatılması çalışmalarına karşı, Karabük Şehir Meclisi Kararıyla yapılacak eylemlere Hak-iş olarak tam destek verilmesi kararlaştırıldı. Bütçe Kanun Tasarısı ile kamuda çalışan işçilerin memurlaştırılması ve ücretlerin dondurulması girişimlerinin de görüşüldüğü toplantıda, dengeleri emek aleyhine daha da bozacak sorumsuz girişimlerin sosyal patlamalara yol açacağı vurgulanarak yayınlanan sonuç bildirisinde Hükümetin dikkati çekildi.

8 Kasım 1994

Karabük'te hayat dört saat durdu

Karabük'te hayat durma noktasına geldi. İş yerlerinin kapatıldığı, trafiğin tıkandığı, ulaşımın yapılamadığı Karabük'te halk, hükümeti ikaz eylemi yaptı. 5 Nisan Ekonomik İstikrar Paketi ile Karabük Demir-Çelik Fabrikası'nın kapatılacağının hükümet tarafından açıklanması, Karabük halkını şoka sokmuştu. İlçede kurulan 35 kişilik 'Şehir Meclisi'nin aldığı karar doğrultusunda dün Karabük Belediye binası önünde İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayan hükümete tepki eylemi olaysız bir şekilde sona erdi. İlçede saat 10.00-14.00 arasında bütün işyerleri kapatıldı, öğrenciler okula gitmedi, memurlar mesai yapmadı ve hep birlikte "Karabük kapatılamaz", "Karabük'ü kapatmak cinayettir", Hükümet istifa" slogonları attılar.

Hak-İş Konfederasyonu Genel Başkanı Necati Çelik, Özçelik-İş Sendikası Genel Başkanı Metin Türker, Karabük Belediye Başkanı Enver Tümen'in de birer konuşma yaparak katıldıkları gösteriye öğle saatlerinde Karabük Demir-Çelik Fabrikası'ndan öğle paydosuna çıkan memurlar da katıldı ve kalabalık çoğaldı. Yer yer kısa mesafeli yürüyüşlerin de olduğu öğle saatlerinde kalabalık "Hükümet istifa" sloganları

atarak Karabük"ü kapatma kararının iptal edilmesini istediler.

Hak-İş Genel Başkanı Çelik, hükümetin Karabük'ü kapatma kararından vazgeçmesi gerektiğini ve fabrikanın bir an önce bakım ve teknolojik yeniliklerle donatılması gerektiğini belirterek, "Bugün yapılan bu hareket bir eylem değildir. Bu tepki kendiliğinden ortaya çıktı. Bu halkın feryadıdır. Karabük halkı hem Demir-Çelik, hem de Türkiye'ye sahip çıkıyor. Hükümet bugüne kadar yapmaya devam ettiği yanlışlıklardan bir an önce dönmelidir. Bugünden itibaren yüksek fırınların bir an önce tamir edilmesini istiyoruz. Hükümet Karabük halkının bu isteğini, uyarısını dikkate almazsa ileride daha üzücü eylemler ortaya çıkabilir" dedi.

Özçelik-İş Sendikası Genel Başkanı Metin Türker de yaptığı konuşmada hükümetin Dünya Bankası'na ve raporların ısmarlama rapor olduğunu iddia ederek, "Karabük halkının sesi buradan duyulmazsa, Ankara'dan da duyurmayı deneriz. Biz Ankara'ya yürüyebiliriz. Henüz kesin bir tarih yok ama hükümetin tavrı olumsuz olursa bunu denemek mecburiyetinde kalabiliriz" şeklinde konuştu.

12 Kasım 1994

CUMHURBAŞKANI DEMİREL :

"Sıkıntıları anlamamak mümkün değil"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, özelleştirmenin kaçınılmaz olduğunu, faturasının çalışana, işçilere çıkarılmaması gerektiğini söyledi. Necati Çelik ve beraberindeki Hak-İş başkanlar kurulu üyelerini Çankaya Köşkü'nde kabul eden Demirel, işçilerin kanuni yollara başvurmasını istedi, tahriklerin önüne geçilmesi uyarısında bulundu.

Türk işçi hareketinin; sendikal hareketin başlangıcından bu yana, en sıkıntılı dönemini yaşadığını söyleyen Çelik, özelleştirme. bütçede maaşların dondurulması. kamuda son dilim hakedişler konusundaki şikayetlerini anlattı.

Cumhurbaşkanı Demirel, sıkıntıları anlamamanın mümkün olmadığını belirterek, "Evet sıkıntılar vardır. Bu bir geçiş dönemidir. Karma ekonomiden, özel teşebbüsçülüğe geçiş dönemidir" dedi . Özelleştirmenin kaçınılmaz olduğunu kaydeden Demirel devletin elindeki tesislerin kimseye peşkeş çekilemeyeceğini ifade ederek, "Bir süre daha bırakılırsa, tesisler değerinden çok kaybeder. Bu çeşit tesislerin biran önce seçilip özelletirmeninyapılması lazım" diye konuştu.

Özelleştirmenin faturasının çalışanlara ve işçilere çıkarılmaması gerektiğini de vurguluyan Demirel, işçi alacakları üzerinden faiz yürütülmesi gibi diğer konuların üzerinde duracağını söyledi.

Cumhurbaşkanı, "Bütçe kanun tasarısı maaş dondurma şeklinde hazırlanmışsa bile, işçiyi, memuru enflasyona ezdirme olmaz.

Enflasyon altındaücretlendirme olmaz. Bu konularda hassaten ilgileneceğim" dedi. Sendika yönetimindensoğukkanlılık ve anlayış la hareket etmelerini isteyen Cumhurbaşkanı, "Türkiye yeniden kargaşaya sürüklenmesi. Haklar korunur, endişe etmeyin" şeklinde konuştu.

15 Kasım1994

Ekonomi Muhabirleri Derneği Özelleştirme ve Sosyal Dengeler paneli düzenledi

Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi Kampüsü, İşletme Klubü Salonu'nda düzenlediği Özelleştirme ve Sosyal Dengeler" konulu panele Necati ÇELİK konuşmacı olarak katıldı. Genel Başkanımızın yanısıra ülkemizin önde gelen işçi konfederasyonları temsilcileri, Üniversite Öğretim Üyeleri ile iş dünyası temsilcileri de konuşmacı olarak katıldılar.

16 Kasım1994

Konrad Adenauer Vakfında Panel

Tükiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'in Konrad Adenauer Vakfı ile ortaklaşa düzenlediği seminer İstanbul Conrad Oteli-Balo Salonu'nda yapıldı. Genel Başkan Necati Çelik, 'Ücret Sistemimiz ve Çözüm Önerileri' konulu seminerin açılışında konuştu.

TÜRK-İŞ, DİSK ve TİSK Genel Başkanları ile hükümet temsilcileri ile Üniversite öğretim üyelerinin yer aldığı toplantı 2 gün sürdü.

16 Kasım 1994

USLU :

"Aile değişimin hem subjesi hem de objesidir"

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından düzenlenen Aile Kurultayı'nın 2. günü çalışmalarında Eğitim Genel Sekreteri USLU 'Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler' üzerine bir konuşma yaparak Hak-İş Konfederasyonu'nun görüşlerini dile getirdi.

"21 nci yüzyıla girerken bütün toplumların yaşadığı ve gözlediği en önemli olay şüphesiz değişimdir. Gerçekten, ister gelişmiş, isterse az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlar olsun, hızlı bir değişim sürecine girmiş bulunuyor. Bu değişime etki eden pek çok unsur bulunduğu gibi değişimden etkilenen de en başta insan ve onun yaşadığı en temel kurum olan ailedir. Çünkü aile her çağda ve her toplumda var olan en tabii sosyal birimdir. Sanayileşmenin büyüyen şehirleşme hareketinin, iletişim imkan ve araçlarının ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçları, tutkuları ve yeni davranış kalıplarını şekillendiren, özümseyen, onlara anlam veren, onları milli ve milletlerarası kabul gören değerler seviyesine yükselten ailedir. Aile değişimin hem subjesi hem de objesidir.

Değişim sürecindeki her toplumun karşılaştığı en temel gerçekler kültür çatışması, toplumsal kimlik arayışı ve toplumsal değerlere yeni kavram ve kurumların katılmasıdır." diye sürdürdüğü konuşmasında değişim sürecinde olgunlaşmanın gerektiğini belirtti. Uslu:

"Ailenin güçlendirilerek, sosyal güvenlik sorunlarının çözülüp kimlik çatışmasına son verecek

-Ulusal bir aile politikası oluşturulmasını,

- Değişim ve dönüşüm anlayışının doğru kavranılıp sorunlara sağlıklı çözümler üretilmesini,

- Demokrasi anlayışını kimi tabular, kavramlar ve sembollerin gölgesinden kurtarılarak evrensel ilkelerle işleyen kurum ve kurallara kavuşturulmasını içten bir dilek olarak belirttikten sonra, ancak şurası bir gerçektir ki, halkının gücüne ve rolüne güvenmeyen vesayetçi, dayatmacı sistemlerin değişimi ve dönüşümü doğru algılaması ve gerçekleştirmesi, katılımcı demokrasiyi de ne ailede ve ne de ülkede kurabilmesi asla mümkün değildir." diyerek sözlerini bitirdi.

22 Kasım 1994

Temel Çarpıklık, Üretmeden Tüketmek

Ankara'da düzenlenen "I. Tüketici Kurultayı"na HAK-İŞ adına katılan Mali İşler Genel Sekreteri Abidin ÖZKARAASLAN: "Ülkemizdeki Temel Çarpıklık,Üretmeden Sorumsuzca Tüketmemizdir."

Hak-İş Konfederasyonu Mali İşler Genel Sekreteri Abidin ÖZKARAASLAN Türkiye'nin 80'den sonra tüketim toplumu haline getirilmek istenildiğine ve buna karşın üretimin yerinde saydığına dikkat çekerek, bunun da kapitalist dünyadaki çok uluslu şirketler ile gelişmiş ülkeler karşısında; geri kalmış bir ülke olarak yer almamızdan ileri geldiğini belirtti. ÖZKARAASLAN, bu çarpık üretim ve tüketim sürecinin aşılabilmesi, tüketicinin de haklarının korunabilmesi için sistemdeki çarpık yapılanmanın giderilmesi gerektiğini söyledi.

Ankara'da düzenlenen "I. Tüketici Kurultayı"na Hak-iş Adına katılarak görüşlerini dile getiren Abidin ÖZKARAASLAN şunları söyledi:

"Tüketim harcamalarının üretimi teşvik edici yanı vardır. Ancak bizim ülkemizde bu iş tersinden yürümektedir. Tüketim, pompalanarak had safhalara varırken, üretim yerinde saymaktadır. Bugün Türkiye'de üretim değil, rant ekonomisi vardır. 5 milyonluk bir Avrupa ülkesi kadar bile üretimimiz yoktur. İşte Türkiye'deki temel çarpıklık budur. Bunun yanı sıra ülkemizde tüketici haklarının da korunmadığını görmekteyiz. Üretim ve tüketim sürecinde tüketici hakları dikkate alınmamaktadır.

"I. Tüketici Kurultayı"nda tartıştığımız tüketici sorunları ile birlikte ülkemizde her sahada ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Çalışma hayatında, sağlıkta, öğretimde, iç ve dış siyasette bu sıkıntıları görebilmekteyiz. Tüm bu sıkıntıların aşılamamasının tek sebebi sistemdir. Bunun için sistemin sorgulanması, yeniden yapılanması, inanç ve fikir özgürlüğünün, gelişmenin ve yeniliğin önündeki tüm engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu yönde bir değişim sağlanabildiği takdirde tüketicilerin de üreticilerin de bu ülkede yaşayan her kesim insanın da sıkıntıları sagariye indirilebilecektir."

25 Kasım1994

Necati ÇELİK İstanbul'da çalışmalarını sürdüren IV.Ulusal Endüstri İlişkileri Kongresi'nde konuştu

HAK-İŞ Konfederasyonu Genel Başkanı Necati ÇELİK, 'IV.Ulusal Endüstri İlişkileri Kongresi' çerçevesinde düzenlenen '75. yıldönümünde Uluslararası Çalışma Örgütü, Küreselleşme ve Türk Endüstri İlişkileri' konulu toplantıda bir konuşma yaparak Dünyada ve Türkiye'de Çalışma Barışına ilişkin görüşlerin anlattı

İstanbul'da Dedeman Oteli Salonu'nda gerçekleşen Panele ÇELİK'in yanısıra, DİSK Genel Başkanı Rıdvan BUDAK, TİSK Gene Bakanı Refik BAYDUR, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram MERAL ile Uluslararası Çalışma Örgütü Türkiye Temsilcisi Prof.Dr.Rüçhan IŞIK katılarak tartıştı

Paneli Uluslararası Endüstri İlişkileri Derneği Başkanı Prof.Dr.Nusret EKİN yönetti. İki gün süren IV.Uluslararası Endüstri İlişkileri Kongresi'ne yerli yabancı bilim adamları katılarak tebliğler sundular.

26 Kasım 1994

Öz Çelik-İş Ankara Şubesi Genel Kurulu'nda Çelik : "Özelleştirme Yasası uygulanamaz"

Konfederasyonumuza bağlı Öz Çelik-İşSendikası Ankara Şubesi'nin ikinci olağan genel kurulu 26 Kasım 1994 Cumartesi günü Ankara'da yapıldı.

Genel Kurul'da bir konuşma yapan Necati Çelik, Meclis'de kabul edilen Özelleştirme Yasası'nı eleştirerek, yeni yasanın hazırlanmasında yine çalışan kesimin hiçbir önerisinin dikkate alınmadığını ve yasanın uygulanabileceğineinanmadığını söyledi.

Yasada özelleştirilen KİT'lerdeki çalışanların durumunun, kazanılmışhakların ve alacakların ne olacağına hiç değinilmediğini kaydeden Çelik,"Yalnızca, bize sus payı olarak iş kaybı tazminatını getiriyorlar. Ama, biz susmayacağız. Özelleştirilen KİT'lerdeki memurlar başka tarafa kaydırılacak, ama burada çalışan, emekliliğine iki yıl kalmışişçi ne olacak belirsiz. Sonra bunlar sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerinden yararlanacaklar mı? Biz çalışanlar olarak, böyle bir sakat yasayaasla destek vermeyiz" şeklinde konuştu.

Genel Kurul'da Karabük Demir Çelik konusundaki son gelişmeler hakkında bilgi veren Öz Çelik-İş Genel Başkanı Metin Türker, Karabük'ün kapatılmayacağını açıklayan Hükümet'in bir aldatmaca içerisinde olduğunu, Karabük'ün kapatılmasına Bakanlar Kurulu'nun karar verdiğini, kapatılmayacağı şeklindeki kararın da Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılması gerektiğini ifade etti. 5 Nisan'dan beri fabrikada yapılması gereken zorunlu bakımların hiçbirinin yapılmadığını, yüksek fırınların çökme tehlikesi içinde olduğunu kaydeden Metin Türker "Hükümet, Karabük'ün leşini bize ve yöredeki sanayicilereaşıtmak istiyor."

Hak-İş Yönetim Kurulu, Erbakan, Daçe, Türkeş ve Baykal'ı ziyaret etti

HAK-İŞ Konfederasyonu Genel Başkanı Necati ÇELİK Başkanlığında Yönetim Kurulu 13 - 14 Aralık tarihlerinde Devlet Bakanı Bekir Sami DAÇE ve bazı Siyasi Parti Genel Merkezlerini ziyaret ederek Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Yasasında yapılmak istenen değişikliklere ilişkin kaygılarla, TBMM'de görüşülmekte olan Terörle Mücadele Yasa Tasarısı'nda sendikalar aleyhine işletilmek istenen bazı hükümlerin düzeltilmesi konusunda görüşler anlatılarak destek istendi.

13 Aralık günü sırasıyla Refah Partisi (RP) Genel Merkezi'nde Genel Başkan Prof.Dr.Necmettin ERBAKAN'la, Devlet Bakanı Bekir Sami DAÇE'yi, 14 Aralık günü de MHP Genel Merkezi'nde Genel Başkan Alpaslan TÜRKEŞ'le ve CHP Genel Merkezi'nde Genel Başkan Deniz BAYKAL'ı ziyaret eden HAK-İŞ Genel Başkanı Necati ÇELİK ve Yönetim Kurulu üyeleri, Çalışma hayatında sıkıntı duyulan iki konuda düşüncelerini belirterek TBMM'deki çalışmalar sırasında işçilerin ve çalışanların mağdur edilmemesini ve uyarıların dikkate alınmasını gerektiğini ifade ederek destek istedi.

RP Genel Başkanı Prof.Dr. Necmettin ERBAKAN'la görüşmede ÇELİK: "Türkiye'de çok sayıda işsiz, çok sayıda da mevsimlik işçi var. İşçi sirkülasyonu çok fazla. Emeklilikle ilgili yeni bir düzenlemeye katılmakla beraber, bunun uyumlu olmadığı görüşündeyiz. Bu tasarı hazırlandığı zaman Refah Partisi'nin Meclis'te buna destek vermemesini istiyoruz. İkinci olarak Hükümet

Terörle Mücadele Yasa Tasarısı'nı TBMM'de Komisyon'dan geçirmiştir. Hükümet bu tasarıyla yeni terör örgütleri yaratıyor. Siyasi partiler Kanunu'na göre, suç işleyen bir kişi yüzünden parti kapatılmıyor. Kişinin ihracı isteniyor. Siyasi Partilere tanınan hakların, vakıf dernek ve sendikalara tanınmasını istiyoruz. Bu aykırı bir düzenlemedir." diye endişelerini anlattı.

Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin ERBAKAN da 40 yıldır ülkeyi yönetenlerin batı taklitçileri olduğunu ve ülkeyi batırdıklarını yineleyerek "Sözde bunlar demokrattı, üç cümlede bir demokrat sözünü ağızlarından eksik etmemişlerdir. Şimdi Faşizm şampiyonluğu yapmaktadırlar." dedi.

ERBAKAN, Hükümetin aç olan insanları daha da aç bırakmak için hileler yaptığını, prim gün sayısının 5 binden 9 bine çıkarmanın insafla kabil olmayan bir davranış olduğununda altını çizdi.

ERBAKAN her iki konu hakkında gerekli tavırı koyacaklarını belirtti.

Genel Başkan Necati ÇELİK ve Yönetim Kurulu üyelerinin Devlet Bakanı Bekir Sami DAÇE'yi makamındaki ziyaretlerinde aynı konularda işçilerin ve sendikaların işlevleri olarak kendilerine anlatılarak, duyarlı olmaları istendi.

Ziyaret sırasında DAÇE "163. madde geri dönmez. Ancak bu istikamette yorumlar yapılıyor. Buna mahal vermeyecek bir düzenleme yapacağız. Türkiye batı standartlarını yakalama noktasından 8 nci maddeye bu nedenle evet diyoruz. Ancak, ülkenin bölünmesi konusunda davranışlara hayır diyoruz. Ancak vakıflar ve sendikalarla ilgili hüküm yeni değildir. Mevcut durum buraya taşınmıştı. Yeni bir durum varsa ele alırız, düzeltiriz." dedi.

DAÇE, işçilerin emeklilik yaşını yükseltilmek istendiği konusunda da konunun henüz Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanan bir tasarı olduğunu, Bakanlar Kuruluna intikal etmediğini, ancak durumun ülke gerçeklerine uygun olarak ele alınarak görüşüleceğini, endişe edecek bir durumun bulunmadığını da sözlerine ekledi.

MHP Genel Başkanı Alpaslan TÜRKEŞ görüşme sırasında yaptığı konuşmada her iki konudaki duyarlılığındandolayı HAK-İŞ'e teşekkür etti. TÜRKEŞ 'devletin bölünmez bütün olduğunu, Türkiye'nin kuruluşunda Üniter devlet olduğu bu yapısının hiçbir şekilde bozulamayacağını söyledi.

TÜRKEŞ, Türkçe konuşmanın önemli olduğunu, bu konuda en küçük tavizin verilmemesi gerektiğini ifade etti ve milli ve manevi değerlerin korunması lüzumunu anlattı.

Daha sonra CHP Genel Merkezi'ni de ziyaret eden HAK-İŞ Heyeti'ni CHP Genel Başkanı Deniz BAYKAL karşıladı. BAYKAL görüşme sırasında sendikaların demokratik yapı içerisinde çok önemli fonksiyonları bulunduğunu, sendikalara, siyasal partilere büyük görevler düştüğünü, Hak-İş'i ücret sendikacılığını aşan sorumluluk duygusu içinde' bulduğunu söyleyerek bunun sevindirici bir olay olduğunu söyledi.

13 Aralık 1994

Öz İplik-İş'e saldırı!

Hak-İş'e bağlı Öz İplik-İş Sendikası'nın Bursa Şubesi'ne saldırıda bulunuldu. 4 kişi olduğu belirtilen kimliği belirsiz kişilerce Şube Yönetim Kurulu üyelerinden Seyfettin Özkan ve İlyas Aktaş ile Sendika yetkilisi Metin Burak, çıkan kavgada çeşitli yerlerinden yaralandılar. Özkan ve Aktaş ayakta tedavi edilirken, başına silap kabzasıyla vurulan Metin Burak da, Özel Vatan Hastanesi'nde tedavi altına alındı. Olayla ilgili soruşturma sürerken Öz İplik-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı Zekai İlkdoğan, düzenlediği basın toplantısında, Birkan Tekstil sahiplerini suçladı. İlkdoğan, pazar akşamı saat 19.00 sıralarında meydana gelen olayın, sendikal örgütlenmeye gidilmek istenen Birkan Tekstil fabrikasının sahipleri tarafından gerçekleştirildiğini iddia ederek kınadı.

İlkdoğan, İnegöl Organize Sanayi Bölgesi'nde kurulu, MUSİAD Bursa Şube Başkanı Osman Birkan'a ait Birkan Tekstil işyerinde çalışan işçilerin tamamının sendikalarına üye olmasından sonra, işverenin baskılarının artırdığını, dışarıdan getirttiği kişiler tarafından işçileri tehdit ettirdiğini ileri sürdü. İşverenin işçilere sendikadan istifa etmeleri yolundaki tehdit ve baskılarından sonra, pazar gecesi sendika şubesinin basıldığını söyleyen İlkdoğan, "Silahlı 4 kişi sendika şubemize gelerek, (İşyerinde sendika istemiyoruz. Aksi takdirte burayı Bosna-Hersek'e çevirirz) dediklerini belirtti. Zorbalıkla, tehditle bir yere varamıyacağını. Üyelerinin istifa yerine mücadele etme kararı aldı. Birkan işverenin tutumunu kınadıklarını belirtti.

20 Aralık 1994

Cumhuriyet tarihinde ilk defa memur hak arayışı için meydanlara döküldü

Memurlar İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere birçok şehirde iş bıraktı. Kamu çalışanları Cumhuriyet tarihinde ilk kez meydanlarda toplanarak, ücretlerinin iyileştirilmesi ve toplu sözleşmeli sendika hakkı isteklerini yüksek sesle dile getirdiler.

Memur eylemine destek veren Hak-İş Genel Başkanı Necati Çelik ile yönetim kurulu üyeleri Ankara Kızılay Meydanındaydılar. Ankara Adliyesi'nde çalışan memurlar da işi bırakarak mitinge katıldı.

İstanbul'da eyleme 941 öğretmen katılırken, eylem sebebiyle İstanbul Atatürk Havalimanı'nda hafta başından bu yana rezervasyon ip-

tallleri yapıldığı ve uçaklardaki doluluk oranının yüzde 40 azaldığı öğrenildi.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, eylem yapan memurlara "Devleti felç ettiniz. Bunun kime ne faydası var?" dedi. Demrel, "Haklı olmak yetmez, hak aramanın haklı yollarından gitmek lazım. Şimdi yapılan o değil. Devleti işlemez hale getirmeye kimsenin hakkı yok. Kim yürümek istiyorsa yürüsün.

Yalnız (Hak arıyoruz) diye haksız yollara gidilmesi devletin felç edilmesi, bence hak değildir" şeklinde konuştu.

Kamu Çalışanları Sendikaları Platformu'nun çağrısı üzerine memurların tüm yurtta gerçekleştirdiği eylem hayatı durdurdu. Onbinlerce memurun katıldığı eylem nedeniyle ulaşım, eğitim ve sağlık olmak üzere çok kamu hizmetli aksadı, çeşitli illerde açık hava basın toplantılar ve mitingler düzenlendi. Memurların en büyük mitinginde şu gelişmeler oldu:

İstanbul'da belediye, haberleşme, bankacılık, sağlık enerji ve bazı diğer kamu hizmetleri verilemedi. Ulaşım büük ölçüde aksarken, şehirici banliyo seferleri sabah saatlerinde itibaren yapılamadı, İETT otobüslerinin bir bölümü çalışmadı. Bazı memurların eyleme katılması nedeniyle Boğaz trafiğinin büyük ölçüde aksadığı gözlendi. Boğaziçi ve Fatih köprüsündeki kuyrukların erimesi saatler aldı; özellikle TEM yolu üzerinden Avrupa yakasına geçmek isteyen otolar, kar yağışı ve buzlanma yüzünden de, saatlerce mahsur kaldılar. TEK hizmet vermedi, Adliye'de memurlar işi yavaşlattı. PTT hizmetleri aksadı.

Eyleme 250 bi sağlık çalışanı da destek verdi. Doktorlar, hemşireler ve diğer yardımcı sağlık personeli tıp fakültelerinde, SSK ve devlet hastanelerinde acil, , kanserli, çocuk, yaşlı ve hamileler dışında hasta bakmadılar.

Milli Eğitim Müdürlüğü'nün , son bir haftadır "eyleme katılmayın" şeklinde uyarısı etkili oldu. Öğretmenlerin bir kısmı okula gitmezken, gidenlerin bir kısmının derslere girmeyerek, pasif eylem yaptığı gözlendi. Hem okula gidip, hem de derse giren öğretmenler de az sayıda öğrenciye ders vermek zorunda kaldı. Bu arada Milli Eğitim Müdürü Akay dün bir kriz masası kurdu. Okul müdürleri, tek tek "kim geldi, kim gelmedi, kim okula geldiği halde derse girmedi" listelerini kriz masasına bildirdiler. Milli Eğitim Müdürlüğü ayrıca 250 müfettiş ile çok sayıda şube müdürünü kontrol için okullara gönderdi. Kadıköy ve Aksaray'da birer "açık hava toplantısı" yapıldı. Aksaray Metro önünde toplanan 12 bin kişi "Sadaka değil, toplu sözleşme, hükümet İstifa" , "Baskılar bizi yıldıramaz' şeklinde slogan attı.

Ankara'da ulaşım, eğitim, sağlık, posta hizmetleri ve vergi dairelerinde işler aksadı. Devlet dairelerinde işler aksadı. Devlet daireleri önünde ilk kez memurlar "Grev gömleği" giydi, havul-zurna eşliğinde halaylar çekti. Araç trafiğine kapatılan Kızılay meydanı adeta bir mahşer yerine döndü. Diğer birçok illerde eylemler olaysız geçti.

28 Aralık 1994

Tekstilde eş zamanlı grev kararı

Türk-İş üyei Teksif Sendikası, Hak-İş üyesi Öziplik-İş Sendikası, DİSK Tekstil Sendikası ile Türkiye Tekstil İşverenleri Sendikası arasında toplam 80 bin işçiyi kapsayan toplu sözleşmelerinin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine, işçi sendikaları eş zamanlı grev kararı aldı. İstanbul Dedeman Oteli'nde düzenlenen basın toplantısında, eş zamanlı grev kararı sendika başkanları tarafından imzalandı. Testil sektöründe örgütlü üç ayrı konfederasyona bağlı sendikalar, tekstil emekçilerinin yaşanabilir bir ücret düzeyine erişebilmeleri, gerçekçi ve inandırıcı bir iş güvencesine kavuşabilmeleri, sendikal örgütlenmeyi tehdit eden taşeron uygulamalarının önünün alınması ve kazanılmış hakların tartışmasız korunması ve geliştirilmesi konularında mutabakata vardıklarını, bu temel sorunlar çözülmedikçe, eş zamanlı grev uygulamasına gideceklerini bildirdiler.

Türkiye'de ilk kez gerçekleşecek olan böylesi bir ortak mücadele kararlılığını sonuna kadar koruyacaklarını belirten sendika başkanları, işverenlerin katı tutumları devam ettiği taktirde grev uygulaması için yeniden biraraya geleceklerini açıkladılar.

Teksif, Öz İplik-İş ve Tekstil Sendikalarının Ortak Basın Açıklaması

TÜRK-İŞ Üyesi Teksif Sendikası, HAK-İŞ üyesi Öziplik-İş Sendikası, DİSK üyesi Tekstif İşçileri Sendikası'nın Türkiye Tekstil Sanayii İŞverenleri Sendikası ile, bir süreden beri ayrı ayrı sürdürmekte oldukları, aileleriyle görüşmeleri, İşveren Sendikası'nın katı ve uzlaşmaz tutumu nedeniyle uyuşmazlıkla sonuçlanmış ve bu durum onca kamuoyuna duyurulmuştur.

Katma değeriyle, istihdam ve ihracat potansiyeli ve milli gelirdeki payıyla, ülkemizin en temel sanayi sektörlerinin başında gelen tekstil sektöründe, üstün bir üretkenlik ve özveri anlayışı içinde çalışan tekstil emekçilerinin bugünkü ücret düzeyleri, diğer sektörlere oranla, son derece düşük kalmıştır. Asgari ücretin biraz üstünde bir ücret ortalamasına mahkum olarak çalıştırılan tekstil işçilerinin, bu koşullarla, içinde yaşamakta oldukları ağır ekonomik krize dayanabilmelerinin, artık olanağı kalmamıştır.

Toplu iş sözleşmesi görüşmeleri sürecinde, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası'nın bırakalım insanca yaşanabilir bir ücret düzeyine erişmeyi, daha önceki dönemlerde bağıtlanmış olan toplu sözleşmelerle kazanılmış hakları bile tartışma konusu yapması, her üç sendikaya karşı, katı ve uzlaşmaz bir tutum sergilemesi, tarafımızdan, tam bir dayatmacılık olarak nitelendirilmiştir.

Hükümetin, toplu sözleşme düzenini tehdit eden son uygulamalarından cesaret aldığı anlaşılan bu dayatmacı ve uzlaşmaz tutuma karşı, tekstil emekçilerinin hak ve çıkarlarının korunması ve kollanması amacıyla ve tekstil işçisinin emeğini tüm değerlerin üstünde tutan bir yaklaşımla, daha önce atmış bulunduğumuz adımın bir devamı olarak bir araya gelmiş ve mücadeleyi ortak bir zeminde sürdürmek kararına varmış bulunmaktayız.

Bu kararlılık içinde, greve giden yolun ilk dönemecini oluşturan bu son gelişmeler karşısında,

- Tekstil emekçilerinin yaşanabilir bir ücret düzeyine erişebilmeleri,
- Tekstil emekçilerinin gerçekçi ve inandırıcı bir iş güvencesine kavuşabilmeleri,
- Sendikal örgütlenmeyi tehdit eden taşeron uygulamalarının önünün alınması,
- Kazanılmış hakların tartışmasız korunması ve geliştirilmesi, konularında sendikalarımız arasında tam bir mutabakata varılmış ve bu temel ve asal sorunlar çözülmedikçe, EŞ ZAMANLI GREV uygulamalarına gidileceği karar altına alınmıştır.

Bizler, tekstil sektöründe faaliyet gösteren, üç ayrı konfederasyona bağlı sendikalar olarak, Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası'nın bu anlaşılmaz ve kabul edilemez dayatmacı tutumunu kırabilmek, Tekstil emekçilerinin buün karşı karşıya bulundukları ve ağır ve vahim sorunlara birlikte yaklaşarak ortak çözüm üretmek gücümüze güç katmak için. **Mücadeleyi birlikte yürütmek** kararlılığımızı kamu oyuna duyurmak istiyoruz.

Tam bir sorumluluk anlayışı içinde, her türlü kişisel kayılardan uzak bir anlayış ve tekstil işçsinin emeğini tüm değerlerin üstünde tutan bir yaklaşımla oluşturduğumuz bu dayanışma ve mücadeleyi birlikte yürütme kararlılığımızın, amaçladığımız hedeflere ulaşmak konusunda olumlu sonuçlar doğuracağına inanıyoruz. İnanmaktayız.

Türkiye'de ilk kez gerçekleşecek olan böylesi bir ortak mücadele kararlılığının, tüm işçi sendikaları için olumlu bir örnek oluşturması dileğiyle, bölünmeden, parçalanmadan ve oyuna gelmeden, emekçilerin ortak kazanımlarının ortak müçadele yolundan geçeceğine inanıyor, bu birliktelikten alacağımız güçle, tekstil işçisinin emeğine sırt çevirenlere, üretimden gelen gücü azımsayanlara ve örgütlü mücadele anlayışını küçümseyenlere, her üç sendika birlikte "ARTIK DUR" demek istiyoruz.

Saygılarımızla

Teksif Sendikası Gn. Bşk. Şevket Yılmaz,
Öz İplik-İş Sendikası Gn.Bşk. Yusuf Engin
Tekstil İşçileri Sendikası Gn.Bşk.V.Süleyman Çelebi

29 Aralık 1994

ICFTU, Türk-İş'i yalanladı

Hak-İş Konfederasyonu'nun Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU)'ya üyeliği konusunda Hak-İş'e bir mektup gönderen ICFTU Genel Sekreteri Yardımcısı Eddy Laurlessen, "Bahse sonu başvurunuz görüşüldü. Ancak ICFTU'nun Türkiye'deki üyeleri arasında şimdiye kadar bir konsensus sağlanamaması bir talihsizliktir. Bu nedenle konunun gelecek toplantıya kadar ertelenmesine karar verildi" dedi.

Bilindiği üzere Hak-İş, ICFTU'ya üyelik için 22.1.1993 tarihinde başvurmuş, süreç başlamıştı. 100 milyon üyesi olan ICFTU, yeni bir üye kabulü sırasındaki prosedürü de işleterek yöneticilerini Türkiye'ye göndermiş, bir takım ziyaretlerde bulunulmuştu. Bunun için Türk-İş'ten ve DİSK'ten de görüş istenmiştir. Türk-İş, 8.4.1994 tarihinde Genel Başkan Bayram Meral imzasıyla "olur" vermiş, DİSK'te "Hak-İş, ICFTU ilkelerine uymayı kabul ederse bizce bir sakınca yoktur" ifadeleriyle olur verdiğini bildirmişti.

Ancak daha sonra Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral, 17 ay sonra ICFTU'ya ikinci bir yazı göndererek Hak-İş'in üyeliğine karşı çıktıklarını zımni bir takım şeyleri gerçekmiş gibi göstererek çekince koyduklarını bildirmiştir. Ardından da kamuoyuna 14 Aralık 1994 günü yazılı bir açıklama yapan Türk-İş, "Hak-İş'in Uluslararası Hür, İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na üyelik başvurusu kabul edilmedi" diyerek kamuoyunu yanlışa yönlendiren ve ilgisi olmayan açıklamalarda bulunmuştur.

2 Ocak 1995

Çelik, Karabük'ten işçi çıkarılacağı haberini yalanladı

Karabük'e "Başkan Sözü"

Çelik, Karabük Demir-Çelik işletmelerinden 4 bine yakın işçinin çıkarılacağı yolundaki haberi yalanladı.

Necati Çelik, Hak-İş'e bağlı Özçelik-İş Sendikası Genel Başkanı Metin Türker ile birlikte bir basın toplantısı düzenleyerek, bir gazetede yeralan ve Karabük'ten işçi çıkarılacağı iddialarını içeren haberin doğru olmadığını söyledi. Hak-İş ve bağlı sendikaların, özelleştirme konusunda büyük bir cesaret ve kararlılıkla yeni bir projeye girdiklerini ve KİT'lerin kârlı çalıabileceğini ispatlama durumunda olduklarını belirten Necati Çelik, "Muhatap olduğumuz hiçbir özelleştirme sonucunda, işçi kıyımına müsaade etmeyiz.

Biz, işçilerimizin işini garantiye alabilmek için özelleştirilecek tesislere talip olduk. Karabük'te 4 bin 500 işçi çalışıyor. Bunların hiçbirinin burnu kanamasın diye bu işe ağırlımızı koyduk.

Karabük şu anda düşük kapasite ile çalışıyor. Zamanla kapasite artışıyla, belki yeni işçiler almamız gerekecek" şeklinde konuştu.

Karabük Demir Çelik'i devralmak üzere kurulacak olan Kardemir A.Ş.'de işçilerin ağırlıklı temsil hakkına sahip olacağını ve tesislerin verimli işletilmesi için denetim görevi yapacağını da belirten Necati Çelik, İşletmeyi, iyi maaş ve sorumluluk verecekleri profesyonel yenitcilerle idare edeceklerini kaydederek, "Oyunu kurallarına göre oynayacağı. Başarırsak, Türkiye kazanır" dedi.

Hak-İş Genel Sekreteri ve Özçelik-İş Genel Başkanı Metin Türker de, Karabük'ten işçi çıkarılacağı haberlerini bazı demir üreticileri ile arkocakçıların yaydığını öne sürerek, "Sadece biz devraldıktan sonra değil, şu andan itibaren bile bir tek işçinin çıkarılmasına izin vermeyeceğiz.

Kendi rızası ile emekli olmak isteyenlere birşey de-

meyiz. Ama bir kişinin bile burnunun kanamasına müsaade etmeyiz. Biz işçi çıkararak değil, yeni istihdam alanları açarak rekabet edeceğiz" dedi.

Metin Türker, bir soru üzerine, Karabük Demir Çelik Tesisleri'nin devir işlemlerinin 3 ay içinde tamamlanacağını, ancak hükümetin tesislerden elini tamamen çekmesinin yıl sonunu bulabileceğini sözlerine ekledi.

4 Ocak 1995

Salim USLU Sakarya Üniversitesinde konuştu

"Mevzuat ve slogan sendikacılığı devri bitti. Şimdi hizmet sendikacılığı dönemi başladı"

Salim USLU Sakarya Üniversitesi'nde konuştu:

"Mevzuat ve Slogan sendikacılığı devri bitti.

Şimdi Hizmet sendikacılığı dönemi başladı.

Konfederasyonumuz Eğitim Genel Sekreteri ve ÖZ GIDA-İŞ Sendikası Genel Sekreteri Salim USLU Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin davetlisi olarak 4 Ocak'ta Adapazarı'nda bir konferans verdi.

"Demokratikleşme ve Sendikal Hereketin Hedefi" konulu kongeransta konuşan Uslu: Sendikaların sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada bir geçiş dönemi yaşadığını, mevzut "Slogan Sendikacılığının tarihteki yerini alacağını, artık işyeri sahibi hizmet sendikacılığının öne çıkacağını bunu becerebilen değişim ve dönüşümü doğru algılayan ve orjinal çözümler üreten sendikaların ancak ayakta kalabileceğini söyledi. Mevcut hizmet alanlarını genişletmenin ve etkinleştirmenin yanı sıra sendikaların işçilerin kafasındaki "sendikam benim için ne yapabilir?" sorusuna da cevap vermesi gerektiğini belirten Uslu "Artık bireycilik anlayışı daha belirgin olarak öne çıkmıştır. Bireyin beklentilerini, taleplerini dikkate alan, yerli değerlerle evrensel doğruları uzlaştırabilen çağdaş sendikacılık, kavgayı ve siyasallaşmayı hedefleyen klasik sendikacılık yerine, ortak paydalar etrafında uzlaşmayı, paylaşmayı ve dayanışmayı, faaliyet alanını toplu sözleşmecilikle sınırlayan ücret sendikacılığı yerine tüm toplumu ve toplumsal sorunları kucaklayan ve kuşatan sendikal anlayışları taşıyan, hedefleyen, programlayan sendikacılık yeni dönemin alternatifi olacaktır.

İngiltere'de yapılmış çeşitli araştırma sonuçlarından örnekler veren Salim Uslu, mevzuat lsendikacılığını aşan, popilizm kolaycılığı yerine sorumlu sendikacılığa önem veren hizmeti ve bilimsel çalışmaları öne çıkar-

tan toplumu,Wtoplumsal sorunları kuşatan, sendika içinde ve dışında demokrasiyi önemseyen, işleten, sendikal anlayışın işçiler, işin ve işyerinin klasik tanımlarını değiştiren gelişen teknoloji ve acımasız rekabet koşullarının karşısında direnebilme şansı olduğunu söyledi. Bir buçuk saat süren konferansı Dekan Prof.Dr.Sebahattin Zaim, Prof.Dr..Cihangir Akın'ın yanısıra öğretim üyeleri öğrenci ve sendicalar da izlediler.

Açış konuşmasını yapan Dekan Prof.Dr.Sebahattin Zaim "Sosyal Siyaset Konferanslarının 1940'lı yıllardan beri İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin sürdürdüğü gelenek olduğunu, geçen yıldan itibaren de Sakarya Üniversitesinde başlayan aynı Konferansların gelenekselleştirildiğini ve bundan böyle de devam edeceğini belirtti.

6 Ocak 1995

Ecevit'ten, Karabük için Hak-İş'e 1 lira

DSP Lideri Bülent Ecevit, Karabük Demir Çelik İşletmeleri'ni 1 liraya satın almaya hazırlanan Hak-İş'e arşivinden bulduğu 1 Türk Lirası armağan etti. Ecevit, Karabük Demir-Çelik fabrikalarının işçilere ve halka devredilmesinde önderlik eden Hak-İş'i ziyaret etti. Ecevit, arşivini düzenlerken, enflasyon karşısında hiçbir alım gücü kalmayan demir 1 Türk Lirası'nı bulduğunu belirterek Çelik'e "Bunu embolik olarak size hediye ediyorum. İşletmenin fiyatı olan 1 lirayı bulamazsınız diye düşündüm" dedi. Necati Çelik'e "Karabük'ün kurtuluş mücadelesinde" üstlendiği rolden dolayı öven Ecevit, "Necati, kurtuluş demektir, Çelik de çelik. Adınız, 'çeliğin kurtuluşu'nu ifade ediyor. 'Adım andımdır' diye işe başlarsanız başarılı olursunuz" dedi. Devletin, haksız dış ticaret konusunda Karabük'e destek olması gerektiğini kaydeden Ecevit, "Model başarılı olmazsa Karabük yok olup gitmesin. Devlet sahip çıkmalıdır" diye konuştu.

24 Ocak 1995

17. kuruluş yıldönümünde geçen yılları değerlendiren Hak-İş Genel Başkan Yardımcısı ve Hizmet-İş Sendikası Genel Başkanı Hüseyin Tanrıverdi:

'94'te ne çilemiz ne filemiz doldu'

Hizmet-İş Sendikası Başkanlar Kurulu 1995 yılının ilk toplantısını, kuruluşunun 17. yıldönümü olan 24 Ocak'ta gerçekleştirdi. Toplantıda geçen yılın bir değerlendirmesini yapan Hak-İş Genel Başkan Yardımcısı ve Hizmet-İş Sendikası Genel Başkanı Hüseyin Tanrıverdi, geçen yılın kendilerinin yaralarını sarmadığı gibi, memurun, işçinin, esnafın ve ülke insanlarının perişan olduğunu belirterek, "94 yılında ne çilemiz doldu, ne filemiz" şeklinde konuştu.

1995 yılının ilk Başkanlar Kurulu toplantısına, Yönetim Kurulu üyeleri, tüm bölge, şube, il ve ilçe başkanları katıldı. Başkanlar Kurulu toplantısının açılış konuşmasını yapan Hak-İş Konfederasyonu Genel Başkan Yardımcısı ve Hizmet-İş Sendikası Genel Başkanı Hüseyin Tanrıverdi, 1994 yılının bir değerlendirmesini yaparak, hükümetin uyguladığı yanlış-politikalar neticesinde gelinen durumu anlattı.

Hizmet-İş Genel Başkanı Hüseyin Tanrıverdi, 94 yılının hiçbir yarayı sarmadığını, açılan 5 Nisan paketinin istikrar yerine istikrarsızlık, huzur yerine huzursuzluk getirdiğini vurguladı. Bu paketlerin masa başında hazırlanan, halktan uzak paketler olduğuna dikkati çeken Tanrıverdi, "Türkiye, kendi iç politikasına göre hareket edemiyor. İMF'nin kararları uygulanmakta. Özelleştirme İMF istedi diye yapılmakta. Bu konuda Türkiye yöneticilerinin ve halkın istekleri sözkonusu bile olmamakta" şeklinde konuştu.

3 Ocak 1995

Karabük Demir Çelik artık Karabüklülerin

Özelleştirme Kanunu'nun çıkarılmasından sonra üzerinde en çok tartışılar ve spekülasyon yapılan Kardemir'in (Karabük Demir Çelik İşletmeleri), devredilmesine ilişkin karar Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Kardemir'in devri şu şekilde gerçekleşecek.

Hisselerin yüzde 35'i fabrika çalışanlarına yüzde 30'u Karabük-Safranbolu Sanayi ve Ticaret Odası üyelerine, yüzde 10'u Karabük Safranbolu Derneği üyelerine, yüzde 25'i ise Karabük-Safranbolu-Ulus-Ovacık-Yenice-Araç-Çerkeş ve Eskipazar yöre halkı ve emeklilerine ait olacak.

Anasözleşme, Özelletirme İdaresi Başkanlığı'nın uygun görüşünden sonra yürürlüğe konulacak ve devir bedeli 1 lira olacak. 800 milyar lira yatırım bedeli, kuruluşun sermayesine mahsuben ödenmiş sayılacak.

ÖİB sermaye artışına mahsuben 500 milyar lira daha aktaracak. İşçi tazminatları dışındaki tüm borç ve alacakları TDÇİ'ne aktarılacak. 1995 yılında 1, 2 ve 3 nolu fırınlarının, haddehanelerinin bakım ve onarım, devem eden kuvvet santralı tamamlama ve yüksek fırın gazı temizleme yatırımlarının, yüksek fırın cevher vinci, teknolojik su temini ve çelikhane tozsuzlaştırma yatırımlarının 800 milyar liraya kadar olan harcamaları ÖİB'nca karşılanacak.

Öte yandan sendika, bunların yanı sıra iki yılı ödemesiz 5 yıl vadeli ve faizsiz olmak üzere, şirketin sermayesine katkı olarak 1 trilyon tutarında katkı payı, fabrikanın gayrı menkullerinin Kardemir AŞ'ye devredilmesi ile şirketin ihtiyacı olan hammadde ve ulaşım konularında hükümete ilettikleri istekleri de kabul gördü.

"HAK-İŞ Magazine" is one of th
A BRIEF LOO

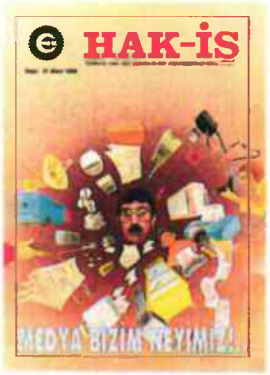

In the opening article of the Magazine president Çelik questions the privitization of EBK, a State Economic Enterprice in mead and fish sector. EBK was privitized by direct sale to Common Enterprice Group led by Hak-İş on February 2, 1995. Later however, by means of the pressure of the media and some interest groups, the government invalidated the sale on February 10, 1995. Çelik likens the saling process to a cat eaten its kitten. This phrase is also the title of the article.

Çelik further enumaretes the benefits of privitization, if EBK were sold to Hak-İş. Among the most important ones of them the expansion of the capital to working classes and falling high rates of unemployement can be mentioned. This purchasing attemt of Hak-İş toward EBK, acording to Çelik, would also led to a new model for privitization; if it was not invalidated.

* After the presentation writing of this issue by the Editorial Board (pp. 6-10), the Board under the title "a privitization coup d'etad and media", questions the attitude of the media toward the privitization attempt of EBK by its direct sale to Hak-İş, which led at the end to the invalidation of the sale by the government.

INQUIRY FILE: "MEDIA"

Some questions on the topic of media were directed by Hak-İş Magazine to a group of writers, journalists, and various social scientists in the field. The questions are as follows:

1) The concepts like "mass communication", "me-dia", "information", and "public opinion" have begun to place at the top of the agenda that we have heard about, and that we have felt their effects on us to a considerable extend. What are the developments that have caused to feel the influence of media increasingly in our life?

2) Today, some assert that a "communication revolution" has taken place in the world, like "industrial revolution" that changed the fundamentals of societies immensely. The assertions go on that the contemporary societies can best be qualified as "mass society", "information society", and "media society", parallel to "mass culture" discussions. What are the differences and peculiarities of this age, social conduct and culture that have assumed to be determined by communication, and thus, media as a special form of it?

3) What are the differences and peculiarities of Turkish media in its fundamental characteristics from the Western media?

4) What are the roles of Turkish media in the process of democratization in Turkey?

Under the file, there are an interview with Assoc. Prof. Dr. Ali Fuat Borovalı, four articles, and six replies to the questions that asked by Hak-İş Magazine. All of these writings are collected under the title "Discussing Turkey".

In his reply to the above questions of the inquiry file Ulus Baker, a social scientist at Middle East Technical University, approaches to the topic at hand from a postmodern perspective. In his answer to the third question, he differentiates Turkish media from the media of West in two points. The first one focuses on the lack of a true understanding of reporting news in Turkish media. In the second point, he emphasizes that the "manipulative", "one-sided" communication aspect of the Turkish media has become more powerful than that of Western media. In his answer to the fourth question, Baker suggests that the media cannot democratize the society. Because, it has to be democratic first. He also underlines the fact that "information" and "communication" are not only the main characteristics and dominant ideologies of the coming age but also determinants of a new and different type of making politics.

In his reply, Fehmi Koru,a famous journalist, emphasize that the effort of Turkish newspapers in competition with televisions is in the false direction. The newspapers in Turkey try to resemble more and more to the televisions to increase their circulations. According to Koru, however, they must stress their differences from the televisions to increase their sales. He further argues that "the media defense democracy all over the world." In his opinion, however, Turkish media have not realized their roles sufficiently in the democratization process of Turkey, which is the main reason for their decreasing sales.

In his reply to the first question Mehmet Küçük, says that "we can talk about the rise of the power of the media inTurkey." The reason that lies behind this is the rapid emergence of private television and radio channels in recent years, after the abolition of the monopoly of the state over these means of

eriodicals of the Hak-İş Confederation
\T THIS ISSUE

mass communication. Related to the second question, he suggests that the concepts like "post-industrial" and "information society" emerged in the West in 1930s and spred

in 1970s, came into Turkish agenda after 1980 with Özal's policies that gave the priority over the investments of the communication infrastructure. In his answer to the third question, he argues that Turkish media is very different from the Western media in its non-institutionalist character.

Professor Oya Tokgöz, on the other hand, calls into attention the existence of high promotions among the Turkish newspapers.

In his reply, Nazmi Bilgin drows attention to the existence of the trusts in Turkish media sector. For this reason, he recommends the necessity of implementing anti-trust laws.

In his reply, Asst. Prof. Dr. Mehmet Küçükkurt from the Gazi University argues the rapid developments in technology as the main factor causing to the rise of media effects. He also claims that mass communication technology, in terms of culture, leads to the abolition of the monopoly of elites over the culture by facilitating the reach of masses to the cultural activities. Küçükkurt finally argues that information is the most important determinant factor leading to change in contemporary societies. According to him, it also has a central place for gaining power in international arena alongside the military and economic means.

In the interview with Ali Fuat Borovalı on the media and its international relations dimension, the following topics have generally talked about. Firsts of all, the relationships among media, public opinion, and government were analysed. It was emphasized that there are reciprocal relationships between each of these concepts. Borovalı says that "he generally deals with the issue of the effects of the media, on government, especially its effects on the interna-

tional policies." He argues that if we look at it empirically, the media has no powerful effects on the strategic international policy issues. He gives the case of Bosnia as an example of this. He further argues that the use of the media as a legitimization tool by governments for their policy implementations is related to the type of regime in a particular country. If the regime is authoritarian or totalitarian one, the media can be used as a legitimization tool. In democratic countries, however, this is very difficult. According to Borovalı, even an agenda-setting role of the media in democratic societies is not possible. Because, he said that "if we consider media and market relations, media can only determine its own agenda but not the agenda of the government." About the relationship between media and globalization, Borovalı says that "the contribution of the media to the globalization process cannot be denied but the presentation of the world as a global village is an exaggerated assertion." He also warns us that globalization and integration should not be confused.

In his comprehensive article entitled "the commodification of knowledge" Cengiz Anık evaluates the changing nature of communication throughout history. His main argument is that communication before the modernization was not used as the means of gaining power.

In his article, "do masses rise up?", Sevilay Demirci criticizes the harms caused by the mass communication processes from the perspective of human nature.

In his article Ferhat Yılmaz asseses the ironical functioning of Turkish media. He underlines the fact that Turkish media does not fulfill its fundamental duties but intervene every other area that is not among its functions. He calls attention to the distorted public opinion surveys of the media during the election periods. According to Yılmaz, the unreturned credits taken from the governments are the main indicators of the dependency of the Turkish media.

In her article "a short history of the media in Turkey" Aylin Günal summarizes the historical evolution of the Turkish media, starting from the first printing-press to the entrance of the radio and television into Turkey.

NEWS FROM HAK-İŞ CONFEDERATION

* The first news from the Confederation is about the celebration of Hak-İş's 19th anniversary. It is reported on pages between 56 and 63 that a panel was organized for celebration on 22 October, 1994. The subject of the panel was on "new directions in the economy". Professors Osman

Altuğ, Mehmet Altan, and Korkut Boratav attended the panel.

* In the following pages (66-67), an interview is made with Metin Türker, the President of Öz Çelik-İş (Steel Union) on Karabük Iron and Steel Factory. In the interview, the problems of the factory caused by the recent attempts for its privatization were discussed.

FOREIGN RELATIONS

* Under the title "Hak-İş is in the conference of the legal conditions of Turkish citi-

zens in the Europe", it is reported that Hak-İş General Secretary for Education Salim Uslu with a delegation led by him participated in the conference held in Kerkrade, Netherlands, on 26-27 November 1994. Uslu gave a speech in the conference, the full text of his speech is presented on pages between 51 and 53.

* In the following pages (54-55), it is reported that Hüseyin Tanrverdi (the Wise President of Hak-İş) attended coferences and had contacts

with trade unions in Pakistan and Russia.

* It is also reported about the foreign relations activities of the Confederation, in another page of the Magazine that Russian trade unionist is in the education seminar of Hak-İş (p.76).

* Following the news about foreign relations, there is a reply to the writing of Yıldırım Koç, advisor of the President of Türk-İş, Bayram Meral, printed in the last issue of Türk-İş Magazine. Koç has criticized Hak-İş by not including the doctrine of laisizm in its statude and by some speeches of the previous Presidents of Hak-İş against laisizm. It is stressed in the reply that there is no meaningful relationship between laisizm and a trade union which is not a political party. It is also emphasized that the attitude that Yıldırım Koç exibited is peculier to the people of Third World countries. About his critics on the speeches of the previous Presidents of Hak-İş, the reply gives Koç's previous writings - before beginning to work in Türk-İş - criticizing Türk-İş as the examples of his contradiction.

OTHER NEWS AND ACTIVITIES

Some selected news and activities from the following pages of the Magazine were presented below:

* Hak-İş General Secretary for Education Salim Uslu said that "today the most important problem of working life is the security and democratization of the work." He made these explanations in response to the April 5 Economic Stabilization policies of Çiller government that have not taken into consideration the fundamental problems of the workers, and that even avoid the application of the collective agreements concluded by the same government.

* Under the title "Baydur: the inflation must be decreased", it is reported that President of TİSK (Employer Union) gave a speech at the beginning of collective bargaining between MESS (Turkish Metal Industrialists' Union) and Öz Çelik-İş (Steel Union) including 7500 workers at 24 different working place.

* The president of Öz İplik-İş (Textile Union), Yusuf Engin said that "textile industry as the most important sector of Turkish economy and its exports has been sacrificed by the false policies of the government."

* It is reported that one-third of the workers at İskenderun Iron and Steel Factory are ill, according to data obtained by Check-up Health Center of Öz Çelik-İş.

* Under the titles of " action for nullity to the protocol of increase" and "the workers were threatened by the joint press conference of the government and Türk-İş", it is reported that President Necati Çelik gave a press conference on the decisions taken by Hak-İş Extended Board of Chairmen criticizing the above mentioned joint press conference by Türk-İş and government.

* Under the title of " attention to the democratization trap", it is mentioned that Hak-İş President, Necati Çelik said in the opening of Sa-

karya branch of Hizmet-İş (Public Service and Municipal Union) that democratization draft bill was not sufficient. Çelik also criticized the local government policies of Çiller government.

* Under the title "reaction to the explanations of TİSK (The Confederation of Turkish Employer Association)", it is reported that Hak-İş General Secretary for Education, Salim Uslu reacted to the support of TİSK to government's stopping wages for six months in the public sector by saying that "it is not possible to justify this application because it is contradictory to the law of collective bargaining."

* It is stated that Hak-İş General Secretary for Finan-

ce, Abidin Özkaraarslan said that "the state must stop to deal with the issue of social security."

* Under the title "the effects of April 5 decisions on the working life", it is stated that Hak-İş General Secretary for Organization, Yusuf Engin attended the panel of the Association of the Graduates of the Faculty of Economic and Administrative Sciences of Marmara University, and discussed the effects of April 5 Economic Decisions on the working life.

* The Board of Chairmen of Öz Gıda-İş (Hak-İş affiliated food union) met in Ankara, and discussed the problems caused by the privatization in related State Economic Enterprises.

* The Board of Chairmen of Hizmet-İş met on 24-27 October, 1994. The president of the Union, Hüseyin Tanrıverdi summarized the developments in foreign relations of the Union, macroeconomic policies after April 5 Econo-

mic Decisions, and the democratization package of the government during his speech at the meeting.

* Hak-İş Extended Board

of Chairmen led by President Necati Çelik met in Ankara. The Board discussed mainly the privatization policies, budget draft law, the law that allows to seizure of State Economic Enterprises, and the attitude of Hak-İş towards December 4, 1994 elections. It was also decided in the meeting that Hak-İş must support the actions of Karabük Municipal Assembly against the efforts of the government to close Karabük Iron and Steel Factory.

* Under the title "the life has stopped for four hours in Karabük" it is stated that the intention of the government to close Karabük Iron and Steel Factory after April 5 Economic Stabilization package led to troubles in Karabük. In this respect, a protest action against this intention on November 8, 1994 between 10:00 a.m. and 14:00 p.m. has taken place in Karabük. Hak-İş President Necati Çelik and the President of Öz Çelik-İş (Steel Union), Metin Türker also spoke in the meeting.

* Hak-İş General Secretary for Education Salim Uslu participated in the Family Congress on the topic of "family in changing process" organized by the Presidency of the Family Research Institute of Prime ministry. Uslu said that "the family is both the subject and object of change."

* The privatization of Karabük Iron and Steel Factory by the direct sale of its shares to the workers and the people of the area was published in the Official Gazette, and thus, came into force. In this privitization attempt, Hak-İş affiliate Öz Çelik-İş Union led the initiative. This is the first in its kind that a trade union in Turkey bought the factory under privitization.

* Under the title "ICFTU falsified Türk-İş", it is reported that the Assisting General Secretary of ICFTU, Eddy Laurlessen sent a letter to Hak-İş about the application of Hak-İş for the membership of ICFTU, and said that the application was postponed to the next meeting because no consensus has been achieved yet among the Turkish members of ICFTU. Hak-İş applied for the membership of ICFTU on January 22, 1993. Türk-İş on April 8, 1993 and DİSK approved the application. In Sebtember, 1994 however, Türk-İş put the reservation to its previous approval. And the President of Türk-İş, Bayram Meral declared on December 14, 1994 that the application of Hak-İş was dismissed. The letter of Laurlessen, however, falsified Meral.

* After the disagreement in the collective bargaining between Turkish Textile Employers' Union and the trade unions affiliated to Türk-İş, Hak-İş, and DİSK confederations consisting of 80 thousands workers; the unions decided jointly to go on strike. The full text of the joint press conference of the unions was presented on pages 4-5.

* It is reported that there was an attack to Bursa branch of Öz İplik-İş (Textile Union) on January 13, 1995.

* The last page of the news from the Confederation is devoted to the problems and actions of the public servants. It is mainly emphasized that for the first time in the history

of the Turkish Republic, the public servants hold actions to make their problems heard especially related to low salaries and unionization restrictions.

THE VISITS

* The leader of the Motherland Party, Mesut Yılmaz, visited Hak-İş

* The minister of Labor

and Social Security, Nihat Matkap, visited Hak-İş.

* Under the title "The Wise President of the Welfare Party, Şevket Kazan, visited Hak-İş and demand for support about the privatization", it is reported that the privatization policies in Turkey are in false direction and strategic State Economic Enterprises must not be privatized.

* Hak-İş Executive Board visited the President of the High Board of Radio and Television, Ali Baransel for celebration of his election to the prsidency of the Board.

* Under the title "the visit to the leader of Welfare Party", it is reported that Hak-İş President, Necati Çelik visited to the leader of Welfare Party, Necmettin Erbakan, and expressed his complaints about the privatization and workers' problems.

* It is reported that the Ambassador of Iraq in Ankara, Rafi Dahham Tıkrıti visited Hak-İş.

* In the following page of the Magazine, it is stated that the President of Hak-İş, Necati Çelik visited the new elected President of DİSK (The Revolutionary Trade Unions Confederation) Rıdvan Budak for celebration.

* President Çelik and Executive Board of Hak-İş visited the President of Turkish Republic, Süleyman Demirel. In the visit, Demirel said that "the workers must be protected against the negative effects of privatization."

* Hak-İş Executive Board visited the leader of Welfare Party, Necmettin Erbakan; the president of Nationalist Action Party, Alpaslan Türkeş; State Minister, Bekir Sami

Daçe, and the President of Republican People's Party, Deniz Baykal.

Salim Uslu, in his closing article, overlooks the topic of the media that evaluated during this issue.

* The last page of the Magazine was devoted on a news that reports that Hak-İş Confederation was elected as the most successful democratic mass organization of the year 1994 by the readers of Nokta Magazine, weekly.

ALINTERİYLE

Salim USLU

DEMOKRASİ ANLAYIŞLARI VE PLATFORMLAR

Bu ülkenin aydınlarının bir yanılgısı var. Batılılaşma sürecinin başladığı dönemlerden beri bir türlü yakasını kurtaramadığı bir yanılgı, kavram kargaşası içinde boğulmak ya da kavramları kendi istediği biçimde tanımlayarak, çerçeveleyerek içinden çıkılamaz sonuçlara yol açmak. Kavramlara kendi anlamlarının dışında ve keyfi bir şekilde anlamlar yüklemek onları, bir durumu, bir düşünceyi açıklama niteliğinden uzaklaştırır, bir propaganda silahı haline getirir.

İşte demokrasi kavramı da bir kesim aydınlarımızın "altı kaval, üstü şişhane" haline getirdiği yüzlerce kavramdan biridir. Demokrasi her önüne gelenin şahsi çıkarlarına, toplumsal tercihlerine, ideolojik tutumlarına ve hedeflerine göre geliştirdiği anlayışları içine boşaltabileceği bir tencere değildir. Herşeyden önce demokrasi bir üslup ve anlayıştır. Bu uslup kendisinden başkalarını var ve saygın görebilme temeli üzerinde yükselir. Varlığını ve saygınlığını kabul ettiğiniz başkaları ile anlamlı, eşit farklılıklara ve hür iradeye dayalı olmak kaydıyle birlikte yaşamanın şartları ve ilkeleri demokrasiyi de bir ortak kabul haline getirir.

Demokrasiyi hedefleyen birlikteliklerin de bu şartları ve ilkeleri bağrında toplaması gerekir. Aksi halde ortaya çıkan birliktelikler bir işbirliğine değil, böyle bir görünta altında biri yada birilerinin ideolojik ve siyasi hedeflerine hizmet eder. Bu ise taraflardan birinin diğerlerini peşine takıp sürekliği, insiyatifini elinden aldığı, hür iradesini ortadan kaldırdığı kullanılma diye nitelenebilecek bir duruma yol açar ki, demokrasi arayışlarının söz konusu olduğu platformlarda böyle bir duruma tahammül etmek demokrasiden vazgeçmekten başka bir anlam taşımaz.

Demokratik mücadele bireyselliğin ihmal edilmediği, örgütlü ve kitlelere yaslanan, ancak toplumsal destek bulduğu takdirde başarılı olabilen meşruiyetini titizlikle korumanın zorunlu olduğu bir mücadele tarzıdır. Buradaki meşruiyet hem yasalar karşısında hem de kamu vicdanı önündeki meşruiyeti ifade etmektedir. Bu yüzdendir ki ortak amaçlar ve talepler etrafında demokratik hakları geliştirmeyi demokrasi dışı ya da demokratik işleyişi tıkayan uygulamayı, mevzuat ve tutumları değiştirmeyi amaçlayan zeminler oluşturulması zaman zaman büyük bir önem ve aciliyet kazanır. Özellikle kitle örgütleri böyle bir durumda bu ihtiyacın doğurduğu zeminlerde yer almaktan kaçınamazlar. Çünkü bu birtoplumsal sorumluluğun getirdiği zorunluluktur.

Ancak demokratik platformların hem oluşumunun hem de işleyişinin demokratik ilke ve teamüllere uygunluğu da bir zorunluluktur. Bu hem inandırıcı olmak, hem de daha geniş ve anlamlı katılımlara imkan vermek, hem de mücadelenin sonuca ulaşması açısından da gözardı edilemeyecek ölçüde önemli bir koşuldur.

Ne yazık ki, ülkemizdeki kavram kargaşası yüzünden birlikteliğin ilkelerinin yerini belli bir ideolojinin ilkelerinin alması, bazı kurum ve kuruluşların tercihli bir kavramda yükseltilmesi ve nihayet çifte standart uygulamaları gibi kronik yanlışlıklar, demokratik zeminleri güçbirliğinin sağlandığı bir alan olmaktan çıkıp, yeni ayrışma şartları oluşturan bir olaya dönüştürmektedir. Bu tür zeminlerde demokratik hak ve özgürlükler adına verilen mücadele işaret ettiğimiz, kronik yanlışlıklar yüzünden birilerinin lokomotif diğerlerinin vagon olduğu bir görüntüye dönüşüyor.

Biz her zaman ilkeli, kararlı, çifte standart taşımayan, demokratik değerler ve teamüller üzerinde kurulu, demokratik hak ve özgürlükleri adına verilecek mücadele amacıyla kurulabilecek demokratik zeminlerde, farklılığımızı, eşit taraflardan biri olma hakkımızı koruyarak yer almaya hazırız. Birey olarak da örgüt olarak da varlık sebeblerimizden biri de budur.

Ancak demokratik platformu tek sesli ve ideolojik karargah olarak gören bir anlayışla demokratik hak ve özgürlükler alanında bir mesafe alınamayacağı bütün açıklığıyla ortadadır.

Bizim bu ilkeler çerçevesinde başladığımız yolculuk devam ediyor.

Nokta'nın geleneksel Doruktakiler '94 Anketi sonuçlandı.

HAK-İŞ yılın Demokratik Kitle Örgütü seçildi

Haftalık haber ve yorum dergisi NOKTA'nın geleneksel olarak sürdürdüğü ve kendi alanlarında en başarılı kişi ve kuruluşları seçtiği Doruktakiler '94 anketinde bu yıl Konfederasyonumuz HAK-İŞ yılın en başarılı Demokratik Kitle Örgütü seçildi.

HAK-İŞ Konfederasyo-, ülkemizin sayılı Hafta- haber-yorum dergisi OKTA'nın heryıl geleneksel olarak düzenlediği ve ndi alanında başarılı kuuş ve kişilerin ödüllendiiği Doruktakiler '94 Yaşması'nda en başarılı kuuş ilan edildi.

HAK-İŞ Konfederasyo- NOKTA Dergisi'nin ORUKTAKİLER '94 yamasında Demokratik Kit-Örgütleri alanında 4 kuluşla çekişerek okurların larıyla "Türkiye'nin en eri" arasına girdi. İşçi nfederasyonlarından URK-İŞ aday gösterilme-

HAK-İŞ son yıllarda sterdiği performansla, nsuplarının haklarını ve karlarını korumada gösdiği kararlılık ve akılcı kışları ile değişik eylem atformlarında ilkeli ve mpleksiz yer alışı ile dikatleri üzerinde topladı. Bu ödenlerle de, ülke düzende okurların haklı tercihi ve Jüri üyelerinin semleriyle "Yılın Demokratik Kitle Örgütü" seçildi.

NOKTA Dergisi DORUKTAKİLER '94 Yarışması'nda Demokratik Kitle Örgütleri yanında Politika, Basın, Bilim, Bürokrat, Çeviri, Çevre, Edebiyat, İş Dünyası, Kurum, Mizah, Müzik, Plastik Sanatlar, Sinema, Spor, Televizyon, Tiyatro ve Bankacılık alanlarında "Yılın En İyilerini" okurların oylarıyla belirledi. Geleneksel "Doruktakiler" anketini yapan NOKTA Dergisi; HAK-İŞ'in yanısıra DİSK, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İnsan Hakları Derneği ve Yeni Demokrasi Hareketi'ni de aday göstermişti.

Hak-İş Konfederasyonu adınla ödüllerin dağıtım törenine katılan Eğitim Genel Sekreterimiz Salim Uslu yaptığı kısa konuşmada,

"Konfederasyonumuz; 13 yıldır ülkemizde etkili ve ciddi bir yayın politikası sürdüren NOKTA Dergisinin DORUKTAKİLER '94 Anketinde "HAK-İŞ"i "Yılın Demokratik Kitle Örgütü" seçen saygıdeğer ve hakbilir okurları ve jüri üyelerine en kalbi teşekkürlerimizi sunmaktadır.

NOKTA dergisi okurlarının tercihi şevkimizi ve kararlılığımızı artırmıştır.

HAK-İŞ Konfederasyonu, 8 İşkolundaki etkili ve güçlü sendikalarıyla 19 onurlu yılını geride bırakmış, sorumlu ve ilkeli tavrıyla işçi haklarını savunma ve ülkemiz insanlarını kucaklamada kararlı mücadelesini sürdürmeye devam edecektir." dedi.

DORUKTAKİLER '94
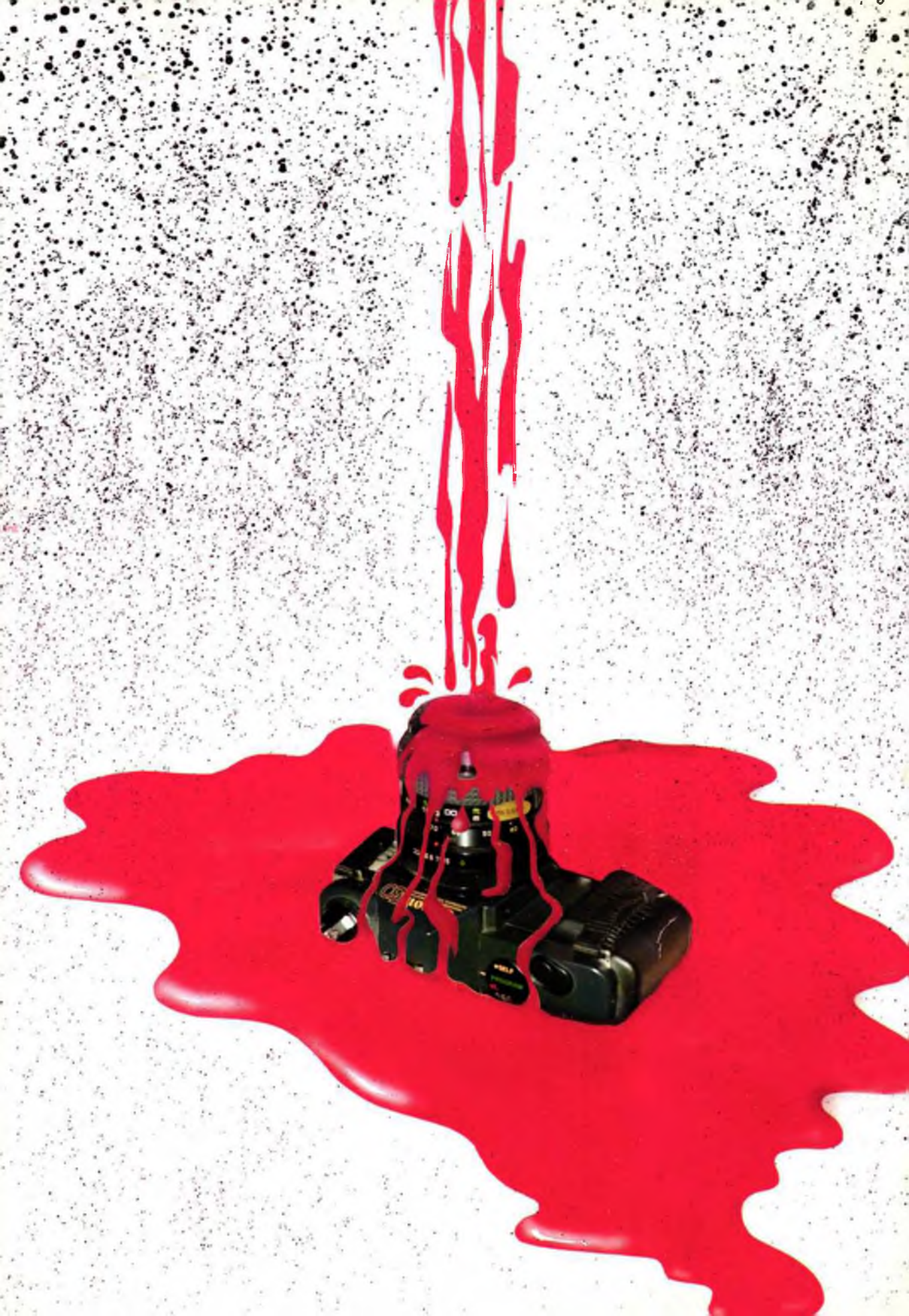
Bankacılık	Aydın Ayaydın
Basın	Hıncal Uluç,
Bilim	Prof.Dr.Gazi Yaşargil
Bürokrat	Fehmi Gültekin
Çeviri	Can Yücel
Çevre	Ediz Hun
Demokratik Kitle Örgütü	Hak-İş
Edebiyat	Duygu Asena
İş Dünyası	Sakıp Sabancı
Kurum	TÜBİTAK
Mizah	Levent Kırca
Müzik	Sezen Aksu
Plastik Sanatlar	Komet
Politika	Alparslan Türkeş
Sinema	Şener Şen
Televizyon	Savaş Ay
Tiyatro	Müjdat Gezen
Özel Ödüller	İsmail Cem, Ercan Karakaş, Onat Kutlar, Can Dündar, Cem Boyner